

พุทธธรรม เพื่อความมั่นคง บนพื้นฐานของศีล ๕

หนังสืออ่านประกอบการเรียนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

พระปัญญารัตนนาคกร (สำราญ ญาณสำโร)

(ป.ธ.๗, พธ.บ., พธ.ม., พธ.ด.)

พุทธธรรมเพื่อความมั่นคงบนพื้นฐานของศีล ๕

หนังสืออ่านประกอบการเรียนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

รายวิชา (๐๐๐ ๑๐๑) มนุษย์กับสังคม

รายวิชา (๐๐๐ ๑๐๕) มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

รายวิชา (๐๐๐ ๑๐๖) เหตุการณ์โลกปัจจุบัน

รายวิชา (๐๐๐ ๒๑๒) มนุษย์กับอารยธรรม

รายวิชา (๐๐๐ ๒๖๖) หลักธรรมภิบาล

รายวิชา (๑๐๑ ๔๐๔) ธรรมประยุกต์

รายวิชา (๑๐๑ ๓๑๙) ศีลศาสตรในพระไตรปิฎก

ISBN : 978-616-300-608-0

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน ๒๕๖๒ จำนวน ๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จำนวน ๓๒๐ เล่ม

เรียบเรียง :

พระปัญญารัตนนารถ (สำรวย ญาณส่วโร ป.ธ.๗, พธ.บ., พธ.ม., พธ.ด.)

จัดพิมพ์โดย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

๑๐๘/๕ ต.หอมเกร็ด อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐

โทรศัพท์ : ๐๓๔-๒๙๙๙-๓๕๖, ๐๓๔-๒๙๙๙-๓๕๑ Email : mcupali123@gmail.com

Website : <http://www.pali.mcu.ac.th>

ผู้เชี่ยวชาญ :

๑. พระเทพสุวรรณเมธี, รศ.ดร.	ประธานกรรมการ
๒. พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.	กรรมการ
๓. พระมหาวิโรจน์ คุณตวีโร, ผศ.ดร.	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
๔. ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
๕. รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล	กรรมการและเลขานุการ

พิมพ์ที่ : นิติธรรมการพิมพ์

๗๖/๒๕๑-๓ หมู่ที่ ๑๕ ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี โทร. ๐-๒๔๔๙-๒๕๒๕,

๐๘๑-๓๐๙-๕๒๑๕ e-mail:niti2512@hotmail.com, niti2512@yahoo.co.th

คำนำ

พุทธธรรมเพื่อความมั่นคงบนพื้นฐานของศีล ๕ นี้มีประเด็นที่ต้องศึกษาสภาพและปัญหาของสังคมไทยและเสนอแนวทางการนำพุทธธรรมมาเป็นทางแนวทางประยุกต์ใช้ เพื่อความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน เป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ที่จะพึงมี พึงเป็น โดยอาศัยหลักพุทธธรรมกล่าวคือ ศีล ๕ เป็นหลัก โดยการศึกษา ดังนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎีความมั่นคงทางสังคมในทางโลกคือ ความมั่นคงทางวัตถุ ส่วนทางธรรมนั้นหมายถึง ความที่จิตมีความมั่นคง เพื่อที่จะหลุดพ้นจากความลำบาก ความทุกข์ และแสวงหาความปลอดภัย ให้พ้นไปจากความกลัวและการปลดปล่อยจากความขัดสนขาดแคลนทั้งส่วนตนและสังคม ทั้งนี้ต้องมีเครื่องจักร ๓ เครื่องคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคน และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน จึงจะทำให้ประชากรสามารถครองชีวิตอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย มีความปลอดภัยในชีวิต

๒. สภาพและปัญหาสังคมไทยปัจจุบัน ประกอบด้วยปัญหาสังคมหลัก ๆ ๕ ประการ กล่าวโดยย่อโลมตามการทำผิดศีล ๕ เป็นมูลฐาน คือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการคอร์รัปชันปัญหา ด้านครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาด้านวจีทุจริตในสังคมขยายเป็นปัญหาแตก ความสามัคคีเพราะวชิเกท ปัญหายาเสพติดถือว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก และวิธีแก้ไขก็ยากเช่นกัน นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่สำคัญแต่ละด้าน

๓. พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยใน ๕ ประเด็นตามหลักศีล ๕ ทั้ง ๕ ด้าน

ก. การส่งเสริมความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิตของมนุษย์ โดยมีมุ่งหมายความเมตตา กรุณาเป็นที่ตั้ง เป็นรากฐานของชีวิต บังถึงความสะอาด ศีลเป็นเกราะป้องกันเป็นทั้งกำแพง เป็นทั้งรั้วกันศัตรูมิให้มาทำร้าย จึงเป็นเหตุนำสุขมาเป็นเสมือนอาวุธป้องกันตน

ข. การส่งเสริมความมั่นคงด้านทรัพย์สิน หลักการป้องปรามการทุจริต มุ่งถึงความชอบธรรมของทรัพย์สินที่ได้มาต้องได้มาโดยบริสุทธิ์ อันเกิดจากองค์ธรรมคือสัมมาอาชีพะ หมายถึงการดำรงชีพที่ถูกต้อง ความพอเพียง ซึ่งเป็นรากฐานของมนุษย์ทุกคน ที่ต้องมีสิทธิในของของตน

ค. การส่งเสริมความมั่นคงด้านครอบครัว ความรักและหลักพันธสัญญาของคู่ครอง โดยมีมุ่งหมายถึง ความสันโดษ หรือความรักเดียวใจเดียว การให้เกียรติซึ่งกันและกัน และความไว้วางใจของกันและกันอันบ่งถึงความรัก ความสามัคคี เป็นกำแพงเสริมความมั่นคงภายในทางสังคมของมนุษย์ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ง. เพื่อส่งเสริมความมั่นคงด้านความซื่อสัตย์สุจริต หลักการปองตองสมานสามัคคีสังคมไทย ปัจจุบันมุ่งหมายเพื่อห้ามการตัดประโยชน์ทางวาจา ป้องกันการทำลายทั้งประโยชน์ตนและคุณธรรม ที่มีในตนและประโยชน์ผู้อื่นที่จะพึงได้รับ ความจริงใจ สัจจะนี้จะเป็นรากฐานของสังคมที่พึง

จ. เพื่อส่งเสริมความมั่นคงด้านการมีสติไม่ประมาท หลักสุขศึกษาการปกป้องรักษาสุขภาพ กายและจิต หมายถึงเจตนาเพื่อป้องกันสติปัญญาของตนเป็าหมายก็เพื่อให้คนทั่วไปรู้จักรักษา สุขภาพ และรักษาสติสัมปชัญญะของตนเองให้สมบูรณ์ อันเป็นอัปมาทธรรม จากนั้นมุ่งประโยชน์ แก่พหุชน เป็นการต้องสร้างด้วยตนทำได้ด้วยตนเองเท่านั้น เพื่อเป็นเกาะป้องกันตนและสังคม

พระปัญญาเรีตนากร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทนำ	๑
บทที่ ๑ แนวคิดด้านความมั่นคงของสังคมและหลักพุทธธรรม	๕
๑.๑ แนวคิดด้านความมั่นคงของสังคมโลก	๕
๑.๑.๑ ความหมายของความมั่นคงทางสังคม	๕
๑.๑.๒ แนวคิดด้านความมั่นคงตามแนวองค์การสหประชาชาติ	๗
๑.๑.๓ แนวคิดด้านความมั่นคงของไทย	๘
๑.๑.๔ ความสำคัญของความมั่นคง	๙
๑.๑.๕ องค์ประกอบของความมั่นคง	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิดด้านความมั่นคงของสังคมตามหลักพุทธธรรม	๑๕
๒.๑ ความมั่นคงของไทย	๑๕
๒.๒ ความสำคัญของความมั่นคงในคัมภีร์พระไตรปิฎก	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของสังคมพระสงฆ์ไทย	๒๔
๒.๓.๑ แนวคิดด้านความมั่นคงของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)	๒๔
๒.๓.๒ แนวคิดด้านความมั่นคงของท่านพุทธทาสภิกขุ	๒๖
๒.๔ หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม	๒๘
๒.๔.๑ ความหมายของศีล	๓๐
๒.๔.๒ ความเป็นมาของศีล ๕	๓๑
๒.๔.๓ ความสำคัญของศีล ๕	๓๔
บทที่ ๓ หลักธรรมที่ส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมสนับสนุนศีล ๕	๔๓
๓.๑ แนวการประยุกต์ใช้ศีล ข้อที่ ๑ ห้ามโหดร้าย	๔๓
๓.๒ แนวการประยุกต์ใช้ศีล ข้อที่ ๒ ห้ามมือไว	๔๔
๓.๓ แนวการประยุกต์ใช้ศีล ข้อที่ ๓ ห้ามมารัก	๔๔
๓.๔ แนวการประยุกต์ใช้ศีล ข้อที่ ๔ ห้ามเสียดาย	๔๕
๓.๕ แนวการประยุกต์ใช้ศีล ข้อที่ ๕ ห้ามขาดสติ	๔๗
๓.๖ สรุป	๔๗

บทที่ ๔	สภาพและปัญหาของสังคมไทย	๔๙
๔.๑	สภาพและปัญหาทางสังคม	๔๙
๔.๒	ความหมายของปัญหาสังคม	๕๒
๔.๓	สาเหตุของปัญหาสังคม	๕๓
๔.๔	ปัญหาสังคมในปัจจุบัน	๕๖
๔.๔.๑	ปัญหาอาชญากรรม	๕๖
๔.๔.๒	ปัญหาการคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง	๕๘
๔.๔.๓	ปัญหาด้านครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศ	๖๐
๔.๔.๔	ปัญหาด้านจิตวิทยาในสังคม	๖๔
๔.๔.๕	ปัญหายาเสพติด	๖๖
๔.๕	ผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชน	๖๘
๔.๖	สรุป	๗๐
บทที่ ๕	การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน	๗๑
๕.๑	แนวทางการสร้างความมั่นคงจากหลักประกันทางสังคม	๗๑
๕.๑.๑	การสร้างสันติภาพ	๗๑
๕.๑.๒	หลักการป้องปรามการทุจริต	๗๔
๕.๑.๓	ครอบครัวคู่ครองอบอุ่น	๗๗
๕.๑.๔	หลักสัจจวาจาและปียวาจาสร้างความสมานสามัคคี	๘๓
๕.๑.๕	หลักสุขศึกษาการป้องกันรักษาสุขภาพ	๘๖
๕.๑.๖	สรุป	๘๗
บทที่ ๖	ส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยบนพื้นฐานของศีล ๕	๘๙
๖.๑	ด้านความปลอดภัยในชีวิต	๘๙
๖.๒	ส่งเสริมให้รู้จักความพอเพียง	๙๒
๖.๓	ส่งเสริมให้มีความสุขภาพเพื่อป้องกันคุ้มครองไม่ให้ละเมิดทางเพศ	๙๖
๖.๔	ส่งเสริมรักษาสัจจะ ความจริง	๙๙
๖.๕	ส่งเสริมความไม่ประมาท	๑๐๒
๖.๖	สรุป	๑๐๕
บรรณานุกรม		๑๑๓

บทนำ

ปัญหาสำคัญในสังคมไทยปัจจุบัน ยังเป็นปัญหาเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงของไทย ที่ฝังรากลึก และมีความสำคัญโดยมีพื้นฐานจากประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ความยากจนและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากด้านเศรษฐกิจ สังคม พลังงานและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มีการรับวัฒนธรรมจากโลกตะวันตกเข้ามาในหมู่เยาวชนของไทยและวัยรุ่น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย ที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ความเสื่อมของวัฒนธรรมและศาสนา ทำให้สังคมไทยมีปัญหาหลายด้าน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาการลักลอบนำคนเข้าเมืองและการค้ามนุษย์ ที่ยังเป็นปัญหาของภาครัฐซึ่งยังไม่สามารถควบคุมได้และมีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มขึ้น

ปัญหาความแตกต่างทางความคิดทำให้เกิดความแตกแยกของสังคม โดยเฉพาะการขาดเมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลกในปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือพระรัตนตรัยเพียงลมปากเท่านั้น แต่มีพฤติกรรมสวนทางให้เลื่อมใสศรัทธาเป็นส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องหาทางเสริมสร้างความรักชาติ และความสามัคคีของคนในชาติ เพื่อไม่ให้กระทบพลังอำนาจแห่งชาติในสาขาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม รากฐานสภาวะด้านสังคมของไทย สถาบันศาสนาและสถาบันครอบครัว ที่ล้วนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติมาโดยตลอด โดยมีกระบวนการทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรักสงบ ความเอื้ออาทร ความเป็นสังคมยึดหยุ่น และปรับตัวได้ง่าย เป็นแรงเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาสังคมในหลายรูปแบบจนเกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงให้มีการทำงานร่วมกับภาครัฐในการพัฒนาสังคมมากขึ้น จนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนอีกมากซึ่งเกิดจากสาเหตุความกลัวภัยและ กิเลสอันเป็นภัยอยู่ในจิตใจของมนุษย์กล่าวคือหมู่สัตว์รักชู้ทั้งภายในและภายนอกคือตัณหา ความอยาก ความกระหายไม่รู้จบสิ้น จึงเป็นต้นเหตุแห่งการละเมิดศีล หรือแม้แต่มีศาสนาเดียวกันก็ตาม เช่นปัญหาการสังหารหมู่ที่เกิดในกรุงเทพมหานครกลางเมืองหลวงในปี ๒๕๕๓ เพราะความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่มชนสองสี เขาพูดภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน แต่เป็นเพราะจากการปลุกระดมกันด้วยสื่อทำให้พวกเขาเกลียดชังกันและเกือบจะเป็นชนประชาชน ๒ เผ่าในประเทศวันดาที่ออกมาฆ่ากันเอง เพียงรากฐานของปัญหานี้ เป็นมูลเหตุมาจากอุดมการณ์ทางความคิดต่างกันเหตุนี้เมื่อมนุษย์ทั้งหลายถูกภัยคุกคามแล้วย่อมพากันแสวงหาที่พึ่งที่อาศัย เป็นหลักประกันความปลอดภัยบ้างโดยถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง เป็นอาทิเป็นที่พึ่ง ดังพุทธพจน์ว่า “มนุษย์ทั้งหลายถูกภัยคุกคามแล้วต่างพึ่ง ภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง อารามและรุกขเจดีย์ เป็นสภณที่พึ่ง” สำหรับในพุทธอาณาจักรนั้น

มีหลักศีลธรรมเป็นที่พึ่งเป็นเกราะ เป็นหลักปฏิบัติซึ่งถือว่ามีความสำคัญสูงสุดในการอยู่ร่วมกัน โดยปกติสุขของมนุษย์ เปรียบเหมือนชีวิตของสรรพสัตว์ทุกชีวิตต้องอยู่ในลู่แห่งศีลธรรมนี้เท่านั้น ไม่ออกนอกลู่ช่องทาง จึงต้องมีขอบเขตของความเป็นมนุษย์และการที่มนุษย์มีศีลตั้งมั่นดีแล้ว จึงทำให้มนุษย์เป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลรู้จักยับยั้งชั่งใจตั้งแต่เกิดจนตาย ส่วนอาณาจักรปัจจุบันนี้เห็นจะมีหลักประกันความมั่นคงของสังคมที่รัฐเป็นผู้จัดให้ในรูปแบบสวัสดิการและหลักประสังคมนิตต่าง ๆ เป็นที่พึ่งหลัก ดังเป็นที่ทราบกันดีว่าในประเทศที่เจริญแล้วมีหลักประกันสังคมในการดำรงชีพของคนในชาติ เรียกว่ารัฐสวัสดิการ (Welfare State) ส่วนประเทศที่ยังไม่เจริญก็จะมีหลักประกันการดำรงชีพของคนในชาติ เรียกว่า รัฐตามยถากรรม สำหรับประเทศไทยแม้จะมีกฎหมายประกันสังคม แต่ยังไม่ทั่วถึงในบางแง่มุมในบางกลุ่มชนที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ เช่นคนชรา คนพิการ เป็นต้น รัฐใช้ความสามารถและภูมิปัญญามาใช้ในการแก้ปัญหา แต่มิได้สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ทั้งหมด ในทางพุทธศาสนาว่าว่านั่นมิใช่ที่พึ่งอันเกษมมิใช่ที่พึ่งอันอุดมเลย เพราะผู้ที่อาศัยที่พึ่งนี้แล้วไม่สามารถพ้นทุกข์ไปได้ ส่วนผู้ใดที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่ง ย่อมใช้ปัญญาขอบพิจารณาอริยสัจทั้ง ๔ คือทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับทุกข์และอริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงทางแห่งการพ้นทุกข์นั้นแล เป็นที่พึ่งอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนี้ ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ จากพุทธธรรมนี้ แสดงถึงเป้าหมายที่มนุษย์จะพ้นจากทุกข์ด้วยทางอริยมรรคด้วยกล่าวถึงเฉพาะศีลอันเป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่เนื่องด้วยการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะความที่ศีลเป็นที่พึ่งเบื้องต้นเป็นบ่อเกิดแห่งกัลยาณธรรมทั้งหลาย เพราะฉะนั้นพึงอาศัยศีลอาศัยคุณธรรมของศีลทั้งนี้ศีลนั้นนั่นเอง เป็นคุณธรรมที่น่าอัศจรรย์ดังธรรมโอวาทของ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ที่ว่า ท่านทั้งหลายไม่ต้องมากเพียงแต่ศีล ๕ เท่านั้น การไม่ฆ่าสัตว์ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤตินิโคตในลูกเมียเขา ไม่พูดมุสา ไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล ๕ นี้ชื่อว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของสังคมโลกได้ ธรรมนี้แสดงให้เห็นว่า เพียงศีล ๕ ก็สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนก่อให้เกิดสุขได้ด้วยเหตุนี้แล เจตนารมณ์ที่มุ่งให้มนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา นอกจากนั้นยังครอบคลุมถึงโครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพแวดล้อมเหล่านี้ เป็นหลักการและเจตนารมณ์ของการรักษาศีล บ่งบอกได้ว่าสังคมไทยจึงต้องนำพุทธธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและส่วนรวมอันจะเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้ในสังคม

ดังนั้น ชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไป จนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงามโดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุท และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองสามด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ พัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญาเรียกว่า ปัญญา โดยพุทธประสงค์นี้เพื่อให้พระสาวกแนะนำบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกเพื่อให้พุทธบริษัทแสวงหาที่พึ่งดังพุทธธรรมที่ว่าเธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกราะมีตนเป็นที่พึ่งอย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งมีธรรมเป็นเกราะมีธรรมเป็นที่พึ่งอย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่เกิดจากพุทธดำรัสนี้

หมายถึงการสร้าง ความมั่นคงเป็นหลักประกันแบบยั่งยืนแก่สังคมโลกทั้งเทวดาและมนุษย์เป็นหน้าที่ทางสังคมของศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสวัสดิการสังคมสวัสดิการ สังคมหลายอย่างดำเนินได้ โดยองค์การทางศาสนา เช่นการช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากไฟไหม้ น้ำท่วม ภัยทางสังคม ฯลฯ หลักคำสอนทางศาสนามีผลผลักดันให้บุคคลร่วมกันก่อตั้งมูลนิธิเพื่อสังคมสงเคราะห์ วัดในพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันเพื่อสวัสดิการสังคมอย่างแท้จริง เพราะเป็นแหล่งที่พึ่งพิงพักอาศัยเป็นหลักประกัน โดยเฉพาะพุทธศาสนามีหลักธรรมเป็นเครื่องนำทางการควบคุมพฤติกรรมหรือปกครอง ส่วนในอาณาจักรก็ต้องมีกฎหมายเป็นเครื่องควบคุมปกครองดูแลคนให้อยู่ได้ในสังคมอย่างปกติสุข และเป็นหลักประกันความมั่นคงทั้งชีวิต

“สำหรับองค์ประกอบสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์อันเป็นความมั่นคงของสังคมประกอบด้วย ความมั่นคง ๗ ด้านโดยกำหนดแห่งองค์การสหประชาชาติ คือ

๑. ด้านเศรษฐกิจ มีรายได้ขั้นต่ำพอเพียง มีงานทำที่มีสภาพการทำงานได้มาตรฐาน
๒. ด้านอาหารมีโอกาสเข้าถึงแหล่งอาหารไม่อดอยากและขาดแคลนสารอาหาร
๓. ด้านสุขภาพ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพอนามัยดี
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม มีสิ่งแวดล้อมที่ถูกรักษาดี มีน้ำสะอาดใช้
๕. ด้านปลอดภัยจากความรุนแรง (ส่วนตัว) บุคคลต้องไม่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากความขัดแย้ง สงคราม โดยเฉพาะเด็ก สตรี คนชรา มีความปลอดภัยจากสงคราม
๖. ด้านการเอารัดเอาเปรียบของชุมชน ครอบครัวต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ไม่ให้เกิดเอารัดเอาเปรียบ มีความเป็นธรรม
๗. ด้านการเมืองอุดมการณ์ วิถีชีวิต และรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ไม่มีการใช้กำลังและละเมิดสิทธิมนุษยชน

ซึ่งสอดคล้องกันกับพุทธธรรมที่แบ่งออกเป็น ๓ ประการ เช่นกัน คือทางร่างกายจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ และสติปัญญา อันเป็นวัตถุประสงค์หลักความมั่นคงของสังคมด้วยดังนั้นพุทธธรรมจึงเป็นที่พึ่งทางจิตใจอีกทั้งเป็นเครื่องหล่อหลอมกลมกล่อมจิตใจ เหตุนี้แลการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมโดยเฉพาะหลักศีลนี้ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตคนที่เรียกว่ามนุษย์ธรรม ซึ่งถือว่าสำคัญอย่างยิ่งคือธรรมของมนุษย์เป็นธรรมมนุษย์ของสัตว์ทุกตัวตนในโลกนี้ด้วย หมายความว่าคนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมิใช่เกิดมา มีรูปร่างหน้าตาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องต้องมีทั้งศีลและธรรมอยู่ หากไร้ศีลเสียแล้วก็เท่ากับขาดความเป็นมนุษย์ธรรมด้วย ทั้งนี้เพื่อนำเสนอหลักความมั่นคงและยั่งยืนด้วยศีลเป็นหลักประกันพฤติกรรมมิให้ทำชั่วด้วยกายและวาจา เป็นบ่อเกิดความมั่นคงจิตใจเป็นหลักประกันไม่ให้คิดชั่ว และเป็นเครื่องรองรับความมั่นคงแห่งปัญญาเป็นหลักประกันมิให้มีความเห็นผิดเป็นมิจฉาทิฐิเหล่านี้ จึงชื่อว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นกระบวนการในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและแนวทางแก้ไขปัญหานั้นเป็นรากฐานของการพัฒนาความมั่นคงของสังคมไทยได้ ดังคำที่ว่า “บ้านมั่นคงด้วยเสา คนมั่นคงด้วยศีลบ้านร่มเย็นเพราะมีหลังคาจิตใจสงบเย็นได้เพราะมีธรรม”

ดังนั้น เพื่อการสร้างความเข้มแข็งแบบยั่งยืนอันเป็นหลักประกันความมั่นคงของสังคม ซึ่งประกอบด้วยความมั่นคงทางร่างกาย ความมั่นคงทางจิตใจ และความมั่นคงทางสังคมหรือเรียกว่า ความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยวิธีการประยุกต์ใช้หลักศีลทั้งศีลระดับธรรมอยู่ที่ตัวคนและศีลระดับวินัย ขยายผลเพื่อสังคมให้รู้เห็นคุณค่าศีลตามกระบวนการวิธีของสัมมาทิฐิอันเป็นกระบวนการของการ ศึกษาไปสู่ชีวิตที่ประเสริฐ ด้วยเหตุนี้ งานการศึกษาวิจัยความมั่นคงของมนุษย์ก็คือความมั่นคงของ สังคม เพื่อให้เข้าใจความมั่นคงทางสังคมในปัจจุบัน และในอนาคตได้ดียิ่งขึ้นเพราะหากว่าความมั่นคง ของมนุษย์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ความมั่นคงทางสังคมก็จะมีและไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้เหมือน ดังคำที่ว่า “บ้านมั่นคงด้วยเสา คนมั่นคงด้วยศีลบ้านร่มเย็นเพราะมีหลังคา จิตใจสงบเย็นได้เพราะมี ธรรม” ศีล ๕ คือรากฐานของชีวิต ธรรมคือรากฐานของจิตใจจึงเป็นแรงจูงใจทำให้เกิดหนังสือเล่มนี้

ศีล ๕ นั้น เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ความรู้ในบทบาท และหน้าที่ตน การทำหน้าที่ในการรักษากฎ ก็เท่ากับการประกาศให้กฎแห่งศีลธรรม เพื่อให้เกิดมีน้ำ หนักในการรักษาของสังคม ศีล ๕ นี้ เป็นกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข อันจะมีน้ำหนัก มากกว่า กฎหมายปัจจุบันสังคมทุกสังคมต้องการสันติภาพ เพราะสันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจาก ความรุนแรง และเป็นสภาวะที่ปราศจากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งความรุนแรงต่อตนเองหรือ ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมการจัดกิจกรรมจิตอาสาสำหรับข้อเสนอแนะต่อประชาสังคมซึ่งมีความสอดคล้อง กับความมั่นคงขององค์การสหประชาชาติและของเรา การรณรงค์เรื่องหมู่บ้านศีล ๕ โดยมีเกณฑ์ขั้น ต่ำให้เจ้าพนักงานทุกคน ในสังกัดต้องไม่ประพฤติผิดในศีล ทั้งยังต้องประพฤติในธรรมด้วย โดยอาจ นำเกณฑ์การประเมินทั้งข้อห้าม ข้อเสริม และข้อส่งเสริมให้ประพฤตินี้มาอยู่ในทุกตัวชี้วัด ด้วยวิธีการ ประยุกต์ใช้หลักศีลทั้งศีลระดับธรรมอยู่ที่ตัวคนและศีลระดับวินัยขยายผลเพื่อสังคมให้รู้เห็นคุณค่าศีล ๕ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือความมั่นคงทางสังคม

แนวคิดด้านความมั่นคง ทางสังคมและหลักพุทธธรรม

เพื่อศึกษาแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมและหลักพุทธธรรมและแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมของไทย ในกรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ขององค์การสหประชาชาติ ดังต่อไปนี้

ผู้เรียบเรียงได้ค้นคว้าทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักความมั่นคงทางสังคมบนพื้นฐานของพุทธธรรม วิเคราะห์แนวคิดและหลักความมั่นคงทางสังคมที่สอดคล้องกัน นำไปสู่ภาคปฏิบัติได้จริงในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ด้านการพัฒนามนุษย์ไปสู่หลักความมั่นคงแบบยั่งยืน จะต้องดำเนินร่วมกันไป มนุษย์จึงสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยมีสวัสดิการสังคมคอยสนับสนุนให้มนุษย์พึ่งพาตนเองได้อย่างคล่องตัว และเมื่อมนุษย์สามารถพึ่งตนเองได้ ความมั่นคงของมนุษย์ก็จะเกิดขึ้น โดยทั้งนี้ต้องดำเนินตามหลักสิทธิขั้นพื้นฐาน ให้มนุษย์เกิดความมั่นคงในชีวิตเสียก่อน

อาศัยเหตุนี้ จึงต้องศึกษาแนวคิดด้านความมั่นคงในมิติต่าง ๆ ที่ได้ค้นคว้าทบทวนแนวคิดนี้กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถสนับสนุนประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ แนวคิดด้านความมั่นคงของสังคมในทางโลก

๑.๑.๑ ความหมายของความมั่นคงทางสังคม โดยแยกศึกษาประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑) ความมั่นคง

ความหมายของความมั่นคง มีการกำหนดไว้มากมาย มีความหมายครอบคลุมหลายปัจจัยและแตกต่างกันไปในความคิดของแต่ละคน ดังนี้

ความหมายของคำว่า ความมั่นคง (Security) ใน The American Heritage (R) Talking Dictionary ให้ความหมายไว้ว่า ความมั่นคง คือ การมีเสรีจากการเสี่ยง อันตรายต่าง ๆ และการมีความปลอดภัย คือ การมีเสรีจากความกังวล ความสงสัยความเกรงกลัว และความตื่นตระหนก คือ บางสิ่งที่ประกันความแน่นอนคือ ระดับของความปลอดภัยของการใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ คือสิ่งที่ส่งผลให้การดำเนินงานของอำนาจหน้าที่อื่น ๆ สมบูรณ์ไม่บกพร่องคือ หลักประกันที่เป็นข้อผูกมัดในการเป็นเจ้าของ นอกจากนี้แล้ว ในพจนานุกรมดังกล่าวยังได้ให้แหล่งที่มาของคำว่า ความมั่นคงนั้น เป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศสโบราณซึ่งมีรากมาจากภาษาลาติน รวมทั้งได้จัดแบ่งความหมายความมั่นคงออกเป็น ๓ ความหมายหลักคือ

๑. เป็นคุณภาพหรือสถานภาพของความปลอดภัย มีการประกัน มีเสรีจากความบอบช้ำ มีเสรีจากอันตราย และมีการรักษาความปลอดภัยนี้

๒. เป็นสิ่งที่ประกันเพื่อให้เกิดความความรับผิดชอบในอำนาจอย่างเต็มที่

๓. เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อถือได้อย่างแน่นอน ในความอดทนต่อความกดดัน การบังคับความเครียดต่าง ๆ

ในพจนานุกรมของมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดอธิบายคำว่า ความมั่นคง หมายถึง การป้องกันบุคคล อาคาร องค์กร หรือประเทศชาติ ให้รอดพ้นจากภัยคุกคามต่าง ๆ หรือภัยอันตรายต่าง ๆ หรือการถูกโจมตีจากต่างชาติ ในเชิงของการป้องกัน สำหรับในเชิงเฉพาะเจาะจงถาวร ความมั่นคง หมายถึง สภาวะการณ์บางอย่างที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีการล้มเหลวหรือสูญเสีย

๒) สังคม

สังคมมนุษย์ นิยมเรียกกันว่าสังคม (Society) เมื่อเอ่ยถึงคำว่าสังคม จึงเป็นที่รู้ และเข้าใจว่า หมายถึงสังคมมนุษย์นั่นเอง เกี่ยวกับความหมายของสังคมนั้นได้มีผู้ให้ความหมายเอาไว้หลายท่านและมีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

กรีน (Green) ให้ความหมายไว้ว่า “สังคม” เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยทุกเพศ ทุกวัย อาศัยอยู่ในบริเวณและช่วงเวลาถาวร คนกลุ่มนี้ได้ติดต่อสัมพันธ์กันตามระเบียบแบบแผนของสถาบันที่สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์นานาประการในการดำรงชีวิตร่วมกัน

แซนเดน (Zanden) ได้ให้ความหมาย “สังคม” คือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและร่วมใช้วัฒนธรรมเดียวกัน อาจมีขนาดเล็กจำนวนไม่ถึงร้อยคนเช่น สังคมชนเผ่าโบราณ จนถึงมีขนาดใหญ่นับร้อยล้านคน เช่น สังคมรัฐสมัยใหม่ ซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของและปฏิบัติตนภายใต้ระบบค่านิยม บรรทัดฐานและภาษาเดียวกัน

เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้บนพื้นฐานที่สำคัญ คือ คนในสังคมได้มีการแบ่งปัน หรือร่วมกันสร้างแนวคิด ความเชื่อ ทศนคติ แนวปฏิบัติ และการกระทำทางสังคม และใช้ชีวิตทางสังคมร่วมกัน โอลเซน (Olsen)

สรุปสาระนี้ได้ความว่า สังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ภายในอาณาบริเวณที่แน่นอน ในระยะเวลายาวนานพอสมควรจนเกิดระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น มีความผูกพันพึ่งพาอาศัยกันและมีวิถีชีวิตร่วมกัน ตลอดจนมีความเชื่อ บรรทัดฐาน ค่านิยมต่าง ๆ ร่วมกัน

๓) ความมั่นคงทางสังคม

ความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ คือ ความมั่นคงทางสังคม ซึ่งมีผู้อธิบายไว้ดังนี้ Jutting อธิบายว่า ความมั่นคงทางสังคม เป็นระบบการให้หลักประกันทางรายได้ โดยการจัดให้มีการทดแทนรายได้ เมื่อไม่มีรายได้จากการเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ การเกษียณอายุ การขาดผู้อุปการะ อันเนื่องมาจากการตายของสมาชิกในครอบครัว และการมีรายจ่ายที่ถูกลอยมรับ เช่นรายจ่ายจากการเกิด การตาย และ การสมรส ดังนั้นความมั่นคงทางสังคมจึงเป็นสวัสดิการที่ประเทศต่าง ๆ จัดให้มีขึ้นเพื่อประชาชนของตน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมีรูปแบบและวิธีการที่ใช้แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับรูปแบบและนโยบายของสังคมแต่ละประเทศ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์การเป็นสังคมที่มีความมั่นคงทางสังคมไว้ ๓ ประการ คือ

๑. วัตถุประสงค์หลักของระบบความมั่นคงทางสังคม ต้องเป็นการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน หรือเพื่อรักษารายได้ในกรณีที่เกิดการสูญเสียรายได้โดยไม่สมัครใจ

๒. ระบบความมั่นคงทางสังคมจะต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดสิทธิส่วนบุคคลหรือเงื่อนไขต่าง ๆ

๓. ระบบความมั่นคงทางสังคมจะต้องดำเนินการโดยองค์กรของรัฐบาลซึ่งเป็นองค์กรอิสระ Kannan อธิบายว่าแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมมีมิติที่มุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงทางรายได้ (Income Security) ซึ่งเป็นมุมมองของประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาเห็นว่าแนวคิดที่สร้างรายได้เป็นการกระจายทรัพยากรไม่เท่าเทียมควรมีแนวคิดที่มองครอบคลุมถึงด้านภัยพิบัติและเสี่ยงภัยและภาวะที่ขาดแคลน (Adversity and Deficiency) ซึ่งหากเป็นมิติด้านภัยพิบัติก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด ซึ่งแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมให้ความสำคัญกับสถานการณ์การทำงานของบุคคลที่อาจได้รับ ความเสี่ยง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด (Contingency) หรือที่เป็นโอกาสเสี่ยง นอกจากนี้ แนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนายังมีมุมมองครอบคลุมถึงการได้รับความคุ้มครองและการส่งเสริม ขณะเดียวกันต้องยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตเพื่อเสริมศักยภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

๑.๑.๒ แนวคิดด้านความมั่นคงตามแนวองค์การสหประชาชาติ

ความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดขององค์การสหประชาชาติที่ใช้หลัก เสรีภาพจากความต้องการพื้นฐาน (freedom from want) และ “เสรีภาพจากความหวาดกลัว (freedom from fear) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับแนวคิด ความมั่นคงของมนุษย์” โดยยึดหลักพื้นฐานศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และได้มีการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน การจัดบริการให้เกิดความเสมอภาค เป็นธรรมแก่ประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สำหรับความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ตามคำจำกัดความของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) อธิบายว่า หมายถึงการที่ประชาชนสามารถแสดงออกในทางเลือกของตนอย่างปลอดภัยและเป็นอิสระ ประชาชนควรมีศักยภาพและได้รับอำนาจมากพอที่จะดูแลรับผิดชอบตัวเอง มีโอกาสที่จะแสวงหาความต้องการของตนเองและรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีวิต

“ในทัศนะของสำนักงานโครงการพัฒนาสหประชาชาติ (United Nations Development Program หรือ UNDP) ได้ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ว่าเป็นสถานะที่เด็กคนหนึ่งจะไม่ตายลง การติดเชื้อจะไม่แพร่ระบาด การที่คนจะไม่ตกงาน วัยรุ่นกลุ่มน้อยจะไม่ก่อความรุนแรง ผู้ที่มาคัดค้านรัฐบาลจะไม่ถูกปิดปาก ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่เป็นเรื่องของการมีอาวุธไว้ป้องกันคุ้มครองมนุษย์ด้วยกันอีกต่อไป แต่เป็นความห่วงใยเกี่ยวกับชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน ไม่เป็นเรื่องของการมีอาวุธไว้ป้องกันคุ้มครองมนุษย์อีกต่อไป แต่เป็นความห่วงใยเกี่ยวกับชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน”

ความมั่นคงของมนุษย์สหประชาชาติได้ระบอบองค์ประกอบไว้ ๗ มิติคือ

๑. ความมั่นคงทางอาหาร
๒. ความมั่นคงทางสุขภาพ
๓. ความมั่นคงส่วนบุคคล
๔. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
๕. ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม
๖. ความมั่นคงทางชุมชน

๗. ความมั่นคงทางการเมือง

ในทัศนะของ “นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคนที่ ๕๔ กล่าวไว้ในที่ประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๕ เรื่อง “สิ่งที่ท้าทายความมั่นคงของมนุษย์ในโลกไร้พรมแดนว่า คำว่า ความมั่นคงของมนุษย์ คือความรอด การดำเนินชีวิตประจำวันและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการกล่าวว่า ความมั่นคง หมายถึง “การทรงตัวอยู่อย่างแน่นหนาถาวร ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสงบสุขภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิตเศรษฐกิจของพลเมือง คาดหมายรายได้ของรัฐได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรามีเสถียรภาพ รัฐไม่ต้องประสบความยุ่งยากกระส่ำระสาย ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ง่าย ผู้คนพลเมือง รู้สึกมีความปลอดภัยมีความหวังและความไว้วางใจในอนาคต และยังไว้วางใจต่อไปอีกว่า ถึงแม้ผันผวนหรือเหตุร้ายอันใดจะเกิดขึ้นมา รัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้”

ประจวบ ไชยสาส์นได้กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องความมั่นคงไว้ว่า

“ความมั่นคง” มีความหมายครอบคลุมหลายมิติและประเด็นในด้านต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันนิยมเรียกว่า “Comprehensive Security” อาทิ

ความมั่นคงทางทหาร หมายถึง ความพร้อมทางทหารเพื่อป้องกันการรุกราน

ความมั่นคงทางด้านการเมือง หมายถึง การมีระบบการเมืองที่มั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง มีอัตราการส่งออกสูง ประชาชนมีรายได้ต่อหัวสูง และเพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นประชาชน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีระบบสาธารณสุขที่ดี ปลอดภัยใช้เจ็บ และมีความอยู่ดีกินดี เป็นต้น

สรุป ความมั่นคงทางสังคม หมายถึง การมีความปลอดภัย ในร่างกายและทรัพย์สิน เพื่อเป็นหลักประกันให้เกิดความรับผิดชอบในอำนาจ เป็นการป้องกันบุคคล องค์กร ประเทศชาติ ให้รอดพ้นจากภัยอันตราย การโจมตีจากต่างชาติ นอกจากนี้ ยังเป็นหลักประกันรายได้ โดยมีการจัดทดแทนรายได้ มีเสรีภาพ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น โดยความมั่นคงในทางโลกนั้นแบ่งออกหลายด้าน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

๑.๑.๓ แนวคิดด้านความมั่นคงของสังคมไทย

ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวางเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความมั่นคงสังคมโดยอนุโลก จะเห็นว่าโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้ระบอบองค์ประกอบไว้ ๗ มิติ ได้แก่ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงส่วนบุคคล ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางชุมชน ความมั่นคงทางการเมืองตามที่กล่าวมาแล้ว

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม กล่าวถึง ความมั่นคงของของสังคมไว้ดังนี้ ความมั่นคงทางสังคมหมายถึง ความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคมเป็นต้น^๑ จากกรอบของแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ

๑ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, รายงานผลการดำเนินงาน ๙ เดือน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ทั้งนี้ในประเทศไทยนั้น มีผู้รู้ได้ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ไว้โดยแบ่งออกเป็น ๕ มิติ ดังนี้

๑. ความมั่นคงทางสุขภาพ หมายถึง ความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ถึงขนาดต้องเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตตามปกติ

๒. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การมีช่องทางการเลี้ยงชีพ หรือรายได้พอเพียงต่อความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัว อันประกอบด้วยปัจจัยสี่เป็นอย่างน้อย โดยไม่มีหนี้สิน ที่เป็นภาระเกินกำลังที่จะส่งคืน รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ในอนาคตพอสมควร

๓. ความมั่นคงทางสังคม หมายถึง ความมั่นคงของครอบครัวและ ชุมชนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

๔. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม ประเทศมีความปลอดภัยจากการรุกราน หรือทำมิให้แตกสลาย

๕. ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

จากนัยยะที่กล่าวมา จึงสามารถกำหนดคำนิยามของความมั่นคงทางสังคมว่า หมายถึง รอดหรือพ้น กล่าวคือ การที่ประชาชนได้หลักประกันดำรงชีวิต อย่างมีความสุข มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีคุณภาพ มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการกีดกันแบ่งแยกในสังคม เป็นสภาพการณ์ทางด้านสังคมที่ทำให้ประชากรสามารถครองชีวิตอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมและความเป็นธรรม ในการดำเนินชีวิต มีความเสมอภาคและภารดรภาพ มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม จริยธรรม และศีลธรรม รวมทั้งมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของพลเมืองและต่อสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกและ ภาควุมมีใจในความเป็นชาติและเกียรติภูมิของบรรพบุรุษ รวมทั้งยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ

๑.๑.๔ ความสำคัญของความมั่นคง

ในสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยโครงสร้างทางสังคม ซึ่งโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) นี้ แรดคลิฟ-บราวน์ อธิบายโครงสร้างทางสังคมว่า โครงสร้างทางสังคม คือสายใยแห่งความสัมพันธ์ของคนในสังคม และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างทางสังคมจะได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมจากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรม ซึ่งแยกการกระทำต่อกันทางสังคมออกเป็นหมวดหมู่ตามกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน ดังเช่น กิจกรรมหมวดเศรษฐกิจ การเมือง ครอบครัว ศาสนา และนันทนาการ ความสัมพันธ์ในกลุ่มกิจกรรมแต่ละประเภทนี้ เรียกได้ว่าเป็นสถาบันทางสังคม ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะมีความเกี่ยวข้องกันและกัน อันหมายถึง การประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างทางสังคม องค์ประกอบในโครงสร้างของสังคมนี้เอง เป็นวัฒนธรรมที่จะทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ และหน้าที่สำคัญของโครงสร้างของสถาบันทางสังคม

อย่างหนึ่งคือการทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคม^๒ และการคงอยู่ของระบบสังคมรวมทั้งหน้าที่และความมั่นคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

อลเซน มาร์วิน (Olsen Marvin) ได้อธิบายความหมาย โครงสร้างของสังคม ซึ่งสรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม คือ ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งเป็นเสมือนการจำลองภาพหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ สังคมมนุษย์ในขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการที่สมาชิกในสังคมมีการกระทำระหว่างกันเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอ

ซานเดน (Zanden) กล่าวว่าโครงสร้างของสังคม หมายถึง เคাঁโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีความเชื่อมโยงผูกพันระหว่างกัน

สรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องเป็นเคাঁโครงสร้างที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุก ๆ สังคม แม้ว่าจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไป ในแต่ละสังคมก็ตามโครงสร้างของสังคม (Social Structure) อาจจำแนกออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ องค์การสังคม และสถาบันสังคม^๓ ดังนี้

๑. องค์การสังคม (Social Organization) องค์การสังคมเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคมของสมาชิกในสังคมและกลุ่มของสมาชิกของสังคมที่ได้จัดระเบียบสังคมแล้ว ประกอบด้วย

๑) กระบวนการจัดระเบียบสังคมของสมาชิกในสังคม เป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในสังคม โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสถานภาพและบทบาทผ่านการขัดเกลาทางสังคมหรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม สถานภาพและบทบาทที่ตนดำรงอยู่

๒) กลุ่มสมาชิกของสังคมที่ได้จัดระเบียบสังคมแล้ว เป็นกลุ่มสมาชิกที่ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมที่มีขนาดตามจำนวนสมาชิกมีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม แบบแผนพฤติกรรมและภาระหน้าที่ เช่น กลุ่มสังคม ครอบครัว ชุมชน สมาคมหรือสหกรณ์ ชนชั้น และสังคมมนุษย์

๓) สถาบันสังคม ฮอร์ดัน และ ฮันด์กล่าวว่าสถาบันสังคม หมายถึงระบบของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยมาตรฐานของแบบแผนพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของสังคม^๔

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวไว้ว่า สถาบันทางสังคม หมายถึงยอดรวมของรูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการและวัตถุ อุปกรณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อสนองประโยชน์สำคัญ ๆ ทางสังคม เรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันสังคม หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่าง ๆ และเพื่อการคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความชัดเจนแน่นอน และเป็นไปตามวัฒนธรรมของสังคม

๒ ดำรง ฐานดี, มานุษยวิทยาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓๓.

๓ สนิท สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑-๓๒.

๔ Horton and Hunt. 1972 :568, อ้างใน สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, หน้า ๑๔๑.

จากความหมายของสถาบันสังคมที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปลักษณะสำคัญของสถาบันสังคมได้ดังนี้ สถาบันสังคมเป็นนามธรรม สถาบันสังคมไม่ใช่ตัวบุคคลหรือกลุ่มคนสถาบันสังคมไม่ใช่วัตถุสิ่งของที่จับต้องได้ แต่เป็นแบบแผนพฤติกรรมซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกทุกคนสถาบันสังคมเกิดจากการเชื่อมโยงบรรทัดฐานต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งได้แก่ วิถีชาวบ้าน จารีตและกฎหมาย โดยเป็นส่วนของวัฒนธรรมในสังคมนั้นสถาบันสังคมเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ร่วมกันของสมาชิกในสังคมและเพื่อการคงอยู่ของสังคมนั้น

ดังนั้น โครงสร้างสังคมจึงประกอบไปด้วย องค์การสังคมและสถาบันสังคม ซึ่งทั้งสองส่วนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคม โดยความมั่นคงทางสังคม เป็นระบบการให้หลักประกันทางรายได้โดยการจัดให้มีการทดแทนรายได้ เมื่อไม่มีรายได้จากการเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ การเกษียณอายุ การขาดผู้อุปการะ อันเนื่องมาจากการตายของสมาชิกในครอบครัว และการมีรายจ่ายที่ถูกลยอมรับ เช่น รายจ่ายจากการเกิด การตาย และการสมรส ดังนั้น ความมั่นคงทางสังคมจึงเป็นสวัสดิการที่ประเทศต่าง ๆ จัดให้มีขึ้นเพื่อประชาชนของตน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมีรูปแบบและวิธีการที่ใช้แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับรูปแบบและนโยบายของสังคมของแต่ละประเทศ องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์ การเป็นสังคมที่มีความมั่นคงทางสังคมไว้ ๓ ประการ คือ

๑. วัตถุประสงค์หลักของระบบความมั่นคงทางสังคม ต้องเป็นการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน หรือเพื่อรักษารายได้ในกรณีที่เกิดการสูญเสียรายได้โดยไม่สมัครใจ
๒. ระบบความมั่นคงทางสังคมจะต้องดำเนินการ ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดสิทธิส่วนบุคคลหรือเงื่อนไขต่าง ๆ
๓. ระบบความมั่นคงทางสังคมจะต้องดำเนินการโดยองค์การของรัฐบาลซึ่งเป็นองค์กรอิสระจะเห็นได้ว่าแนวคิดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ทำให้ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกควรสร้างระบบความมั่นคงทางสังคมแก่แรงงาน ดังนั้น จึงมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม

๑.๑.๕ องค์ประกอบของความมั่นคง

จากที่กล่าวเกี่ยวกับความหมาย โครงสร้างของสังคมมา จะเห็นว่า สังคมมีลักษณะหลายประการดังนี้

๑. มีมนุษย์มาอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นสังคมนั้น จะมีลักษณะคุณสมบัติทางประชากรศาสตร์ (Demography) เช่นอัตราการเกิด อัตราการตาย การแยกย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชนการย้ายเข้า และย้ายออกไป จากชุมชนและลักษณะอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา ระดับการศึกษา เป็นต้น
๒. ตั้งอยู่ในเขตทางภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตแน่นอน เช่นประเทศต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภายในอาณาเขตของประเทศหนึ่ง ๆ นั้นอาจประกอบด้วยสังคมมนุษย์หลาย ๆ แห่งก็ได้
๓. ประกอบด้วยกลุ่มคนกลุ่มใหญ่หลายกลุ่มแต่ละกลุ่มก็มีหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของคนทั้งหลายกลุ่มที่สำคัญเหล่านี้ คือกลุ่มซึ่งทำหน้าที่เป็นครอบครัวกลุ่ม

ซึ่งทำหน้าที่ให้การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศาสนา เป็นต้น

๔. ประกอบด้วยกลุ่มคนมากมายหลายกลุ่มซึ่งมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม เช่นพูดภาษาเดียวกันมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งพึงปรารถนาของสังคม

๕. เป็นสังคมหน่วยใหญ่ซึ่งทำหน้าที่รวมทุกอย่างมีการร่วมมือกันในระดับหนึ่งระหว่างกลุ่มทั้งหลายที่ประกอบเข้าเป็นสังคมมนุษย์ จึงมีการกระทำที่เป็นการกระทำของส่วนรวมไม่ว่าภายในสังคมนั้นจะมีการจำแนกหน้าที่แตกต่างกันหรือไม่ก็ตาม

๖. แต่ละแห่งเป็นหน่วยสังคมที่มีลักษณะแตกต่างกัน แต่ละสังคมนิยมมีลักษณะบางสิ่งบางอย่างเป็นของสังคมแห่งนั้นโดยเฉพาะ และไม่มีลักษณะในสังคมอื่นเช่นนั้น^๕

เมื่อพุทธสังคมมีหลากหลายองค์ประกอบความมั่นคงของสังคมก็ประกอบด้วยหลายปัจจัยเช่นกัน โดยความมั่นคงทางสังคมประกอบด้วย ปัจจัยด้านความเสี่งภัยสิทธิและความรับผิดชอบร่วมกันและความยากจน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ปัจจัยด้านความเสี่งภัย (Risk) แนวคิดเกี่ยวกับความเสี่งภัย มีสมมติฐานเบื้องต้นว่า ความเสี่งภัยมีอยู่ตลอดเวลาและเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยเหตุใดเหตุหนึ่งและภัยต่าง ๆ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมนำความเสียหายมาสู่ร่างกายและทรัพย์สินของผู้ประสบภัยนั้น ความเสี่งภัยในความหมายเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับการสูญเสียประกอบด้วย ๒ แนวคิด คือ ความไม่แน่นอน (Uncertainty) และการสูญเสีย (Loss) ซึ่งครอบคลุมถึงสาเหตุหรือโอกาสในการสูญเสียด้วย

ความมั่นคงทางสังคม เกี่ยวข้องกับความเสี่ง ๓ ประการได้แก่

๑) ความเสี่งทางสังคม ได้แก่ เหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้ชีวิตมนุษย์ในสังคมเกิดความยากแค้นและความทุกข์ทรมาน การที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นจำเป็นต้องเผชิญกับความเสี่งภัยทางสังคมนานัปการได้แก่ การเสี่งจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว

๒) ความเสี่งจากการประกอบอาชีพ เช่น การเจ็บป่วยจากการทำงาน การว่างงานเนื่องจากถูกเลิกจ้าง

๓) ความเสี่งจากความบกพร่องทางสังคม เช่น การขาดระเบียบในการอยู่ร่วมกัน อันนำมาซึ่งความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สงครามระหว่างประเทศ และความไม่สงบภายในประเทศ ผลอันเกิดจากการจัดการทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ มนุษย์ยังต้องเผชิญกับความเสี่งจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ ซึ่งต้องมีการเกิด แก่ เจ็บ และตาย

๒. ปัจจัยด้านสิทธิและความรับผิดชอบร่วมกัน (Right and Responsibility) จากแนวคิดของสิทธิมนุษยชนที่เชื่อว่า การที่บุคคลและครอบครัวต้องรับผิดชอบต่อความช่วยเหลือดูแลบุตรหลานและบิดามารดาของตนเองตามลำพัง ได้เปลี่ยนมาเป็นการขยายความรับผิดชอบต่อไปสู่กลุ่มคนภายนอกครอบครัวที่มีความสามารถมากกว่าความเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีทางการดำรงชีวิตร่วมกัน ในสังคมโดยสิทธิและหน้าที่เป็นเครื่องกำหนดระบบความสัมพันธ์ ทางสังคมตลอดจนการยอมรับสิทธิที่บุคคลพึงได้รับจากสังคมโดยเฉพาะสิทธิการได้รับความคุ้มครองสวัสดิการทางสังคมมนุษยชาติจึงมีความพยายาม ในการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิอันพึงมีพึงได้ของมนุษย์เป็น

^๕ สนธยา พลศรี, หลักสูตรมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕-๗๐.

สากลในระดับหนึ่ง

๓. ปัจจัยด้านความยากจน (Poverty) แนวคิดเรื่องความยากจนมีจุดเริ่มต้นจากการตัดสินความเป็นคนจนที่รัฐพึงดูแลโดยที่กลุ่มคนยากจน ถูกกำหนดอย่างชัดเป็นครั้งแรกในกฎหมาย Elizabethan Poor Law of 1598 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งแนวคิดในกฎหมายแสดงถึงการเป็นชนชั้นที่ถูกกดขี่และการลงโทษกลุ่มคนยากจนความยากจน หมายถึงการที่บุคคลมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการจัดหาปัจจัยทางวัตถุ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานเพื่อประสิทธิภาพการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยความยากจน เกิดจากสาเหตุหลัก ๔ ประการได้แก่

๑) ระบบทางสังคมไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างและการกระจายรายได้ โดยเท่าเทียมกันแก่ประชาชน

๒) การมีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันในทุกกรณีทั้งเหตุการณ์ในระดับสังคมหรือในระดับบุคคล

๓) ปัญหาเฉพาะบุคคลเกิดจากความล้มเหลว ความผิดพลาดเฉพาะบุคคลทำให้ไม่สามารถจัดหา สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อตนเองและครอบครัวได้ถึงแม้ว่าความยากจนที่มีสาเหตุมาจากความเกียจคร้าน และขาดความรับผิดชอบ ส่วนบุคคลจะไม่ได้ได้รับความสนใจเท่ากับสาเหตุที่เกิดจากความบกพร่องของระบบเศรษฐกิจในสังคมก็ตาม แต่ในสังคมก็มีคนยากจนที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องเฉพาะบุคคลทั้ง ความบกพร่องทางกายภาพและความบกพร่องจากการขาดศักยภาพที่เหมาะสม

๔) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้บุคคลไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอในการจัดหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตแม้ว่าบุคคลจะมีความสามารถและความตั้งใจในการทำงาน

ในสถานการณ์ปัจจุบันของไทยกลับพบว่า ความมั่นคง ๕ ใน ๗ ด้าน ยังขาดความสมบูรณ์

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ การมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันในอนาคต และมีปัจจัยสี่ที่เพียงพอ แต่ในปัจจุบัน คนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนยังมีอยู่ถึง ๙ ล้านคน ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว และอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้คนยากจนและผู้ที่มีรายได้น้อยมีความเสี่ยงต่อการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพมากขึ้น

ความมั่นคงทางสภาพแวดล้อม คือ การมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้ ไม่ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ มลภาวะ การขาดแคลนน้ำ อากาศบริสุทธิ์ ที่ดินไม่เสื่อมโทรม แต่ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาภัยธรรมชาติ อาทิ ปัญหาภัยแล้งซึ่งกระทบต่อภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ปัญหาที่ดินเสื่อมโทรม โดยมีที่ดินเสื่อมคุณภาพมากกว่า ๑๐๐ ล้านไร่ จาก ๓๐๐ กว่าล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๓๐ ในขณะที่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไปมาก

ความมั่นคงของแต่ละปัจเจกบุคคล คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากอาชญากรรม ฉกชิงวิ่งราว หรือโจรผู้ร้าย การมีครอบครัวและชุมชนที่มั่นคงพึ่งพาอาศัยกันได้ และแต่ละคนอยู่อย่างสบายใจ แต่ภาวะสังคมไทยในปัจจุบัน ครอบครัวขาดความเข้มแข็ง และ

มีการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้น คนในสังคมมีความเป็นปัจเจกชนสูง ทำให้การพึ่งพาอาศัยกันมีน้อยลง ขณะที่คดีอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น โดยจำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ ได้รับแจ้งจำนวน ๑๑,๐๗๕ คดี เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๕ จำนวน ๓,๑๓๗ คดี หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๒๘ แต่สามารถจับผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีได้เพียงร้อยละ ๓๖.๓๔ น้อยกว่าปี ๒๕๔๕ ซึ่งจับกุมได้ร้อยละ ๔๔.๒๙

ความมั่นคงในชุมชน คือ การไม่ถูกคุกคามทางวัฒนธรรม จนทำให้ความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมหายไป แต่ ณ ปัจจุบันชุมชนจำนวนมากถูกคุกคามทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะชุมชนไทยมุสลิมที่ถูกคุกคามจากการแก้ปัญหาใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้เคารพในความเป็นคนไทยมุสลิม มีพฤติกรรมที่ผิดต่อหลักความเชื่อ และพยายามที่จะกลืนทางวัฒนธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงได้กว้านซื้อที่ดินและทรัพย์สินของคนไทยพุทธที่ต้องการโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะกลัวจะตกเป็นของชาวไทยมุสลิม รัฐบาลพยายามสถาปนาโซนนิ่งเชื้อชาติไทยและความเหนือกว่าขึ้นมา ทำให้เห็นถึงการแบ่งแยกเชื้อชาติ และไม่ยอมรับในความแตกต่าง

ความมั่นคงทางการเมือง คือ การมีสิทธิเสรีภาพในการเขียน การพูด ความคิด ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ผ่านนโยบาย กฎหมาย บุคคล หรือถูกเลือกปฏิบัติหากเป็นคนกลุ่มน้อย แต่ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง โดยให้อำนาจแก่คนคนเดียวในการตัดสินใจทุกอย่าง ซึ่งขัดกับหลักประชาธิปไตย และยังจำกัดเสรีภาพในการเสนอข้อมูลข่าวสารของประชาชนในมาตรา ๙ (๓) ถึงแม้ว่ารัฐบาลยังไม่ประกาศใช้มาตราดังกล่าว ถึงกระนั้นประชาชนยังคงไม่มั่นใจในสิทธิเสรีภาพของตนเอง ตราบใดที่พระราชกำหนดนี้ยังไม่ถูกยกเลิก หรือถูกนำเข้าไปพิจารณาในสภา

แนวคิดด้านความมั่นคงทาง สังคมตามหลักพุทธธรรม

๒.๑ ความมั่นคงของสังคมไทย

คำว่า ความมั่นคง หมายถึง การที่มีจิตใจมั่นคง เด็ดเดี่ยว ไม่หวั่นไหวกับอุปสรรคหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบ เช่น โลกธรรมทั้งแปด คือ มีสุข มีทุกข์ ได้ลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ ได้รับการสรรเสริญ และถูกนิินทา เป็นผู้ที่มีจิตใจและมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นิมนวล สดชื่น ผ่องใส กระจับกระจ่าง กระจ่างปรี่กระจ่าง เปิกบาน งามสง่ารู้จักทำให้สงบและสะกดผ่อนเบาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจ เรียกแบบสมัยใหม่ว่ามีความมั่นคงทางอารมณ์ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามดูรู้ทันพฤติกรรมทางกาย วาจา มีชีวิตอยู่บนโลกนี้ด้วยความสุขถ้าหากไม่มีความมั่นคงเป็นหลักหรือกำแพงให้กับตนเองแล้ว ย่อมจะเป็นคนที่ทำอะไรไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นชีวิตที่เกิดมาแล้วไม่มีประโยชน์และหาค่าอะไรไม่ได้เลย เพราะว่าการที่จะทำให้ความมั่นคงเกิดขึ้นกับชีวิตได้นั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า สิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีความพยายาม ความพยายามเป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลายต้องกระทำ พระตถาคตทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น

ผู้เรียบเรียงได้สรุปความเห็นแนวคิดตะวันตกที่ว่า มนุษย์ต้องการ ด้านการปลอดภัยจากความหวาดกลัว ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาเก่าแก่ และเมื่อย้อนกลับไปสมัยพุทธกาลเมื่อกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว พระพุทธเจ้า ต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่มวลมนุษยชาติ ซึ่งความมั่นคงดังกล่าว คือ ความมั่นคงทางจิตใจ พระองค์เห็นความทุกข์จากการเกิด แก่ เจ็บตายจึงพยายามหาเหตุแห่งทุกข์ดังกล่าว จึงพยายามค้นหาทางดับทุกข์ดังกล่าว การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า การเผยแผ่ธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้น เป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงในระดับจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เข้าใจรากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และคำสอนดังกล่าวยังสามารถปรับใช้กับสภาวะการณ์ในปัจจุบันได้

ส่วนการดำเนินชีวิตเพื่อให้พบกับความมั่นคงนั้น แต่ละบุคคลจะต้องศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคงนั้น เป็นแนวทางเพื่อทำให้ตนเองไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความสุขที่ถาวร เนื่องจากไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวในตนของเรา ซึ่งพระพุทธศาสนานั้น เน้นสอนให้มนุษย์เราให้ความเข้าใจอย่างถูกต้องทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ก็จะได้ประสบกับสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่มีความประเสริฐที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้รับโดยไม่ต้องสงสัยเลย ซึ่งพระพุทธศาสนาของเรามีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์ได้ประโยชน์ จากหลักธรรมคำสอน มีการพิจารณาพิจารณาให้รอบคอบแล้วนำไปปฏิบัติจนทำให้เกิดความมั่นคงต่อตนเอง โดยที่ไม่เสียที่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้คนปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น สอนให้คนมีปัญญา รู้เหตุรู้ผล ไม่มัวมลาย มีเป้าหมายของการดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ทั้งนี้ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกัน ด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่าง มีศักดิ์ศรีไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวังและมีความสุข ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม ในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งอาจถือได้ว่า ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการ จัดสวัสดิการสังคม และความมั่นคงทางสังคม (Social Security) หมายถึง การดำเนินงานทั้งของรัฐ และสังคมที่จะช่วยลดปัญหาความยากจน ตลอดจนขจัดภัยพิบัติต่าง ๆ ฉะนั้นความมั่นคงทางสังคม จึงมีความหมายกว้างขวางกล่าวถึง มาตรการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อที่จะขจัดความยากจน และความเสียหายต่าง ๆ โดยทั่วไปความมั่นคงทางสังคมจะครอบคลุมถึงการช่วยเหลือทางสังคม การประกันสังคม และการบริการสังคม ซึ่งจะมีความต่างจากความมั่นคงทางสังคมตามหลักพุทธธรรม

เหตุดังนั้น ความมั่นคงทางสังคมตามหลักพุทธธรรม คือ หลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต โดยนำ ประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวันของตนได้ ทำให้การดำเนินชีวิตในแต่ละวันเป็นไปในครรลองคลองธรรม และมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ สามารถอยู่เหนืออุปสรรคต่าง ๆ โดยหลักธรรมเหล่านั้นเมื่อนำมาปฏิบัติ แล้ว ทำให้ตนเองได้รับความสุขสงบ เป็นคนที่มีความเข้าใจในชีวิตของตนเอง ทำให้สามารถเอาชนะ สิ่งยั่วยวนต่าง ๆ ได้ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสตัณหา อันทำให้เราเกิดความกำหนัด ชัดเคือง ลุ่มหลง และมัวเมา ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม รู้จักพิจารณารู้เท่าทัน ตั้งสติให้ถูกต้องต่อสภาวะอัน หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คือ ได้ยศ เสื่อมยศ ได้ลาภ เสื่อมลาภ มีสุข มีทุกข์ มีสรรเสริญ มีนินทา โลกธรรมนี้เป็นสิ่งที่เกิดได้กับทุกคนทั้งผู้ที่เป็นปุถุชนและผู้ที่เป็นอริยสาวกการปฏิบัติตาม แนวทางหลักคำสอนพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะมีผลโดยตรงต่อการอยู่ดีมีสุข ของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นความสุขสูงสุดหรือสุขที่เกิดจากขัดเกลากิเลสออกจากใจ เป็นการหลุดพ้น (วิมุตติสุข) จากสิ่งไม่เที่ยง ไม่จริง ไม่มั่นคง เสริมสร้างสันติสุขและความมั่นคงของมนุษย์โดยปราศจาก ทรัพย์สินสมบัติภายนอก และเป็นความมั่นคงที่เกิดขึ้นจากจิตใจของเราเอง ซึ่งถือว่าเป็นจุดศูนย์รวม ความมั่นคง การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน

๒.๒ ความสำคัญของความมั่นคงในคัมภีร์พระไตรปิฎก

สำหรับแนวคิดจากพุทธธรรมนั้นมองว่าความมั่นคงของสังคมจะมีได้ ก็ต้องแก้ที่ตัวบุคคล และ ทุกสังคมย่อมมีปัญหา แต่การแก้ปัญหาโดยใช้หลักธรรมก็จะช่วยคลี่คลายปัญหาและทำให้เกิดความ มั่นคงในสังคมได้ โดยแนวคิดเรื่องปัญหาสังคมและความมั่นคงในพระไตรปิฎกนั้น แม้ไม่ชัดเจน แต่พอ จะดูได้จากในอัครคัมภีร์สุตตร ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่า ปัญหาพื้นฐานที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ในช่วงแรก ๆ นั้น จะเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ โดยเฉพาะเรื่องของอาหาร นับเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว โดยในพระสูตรมีการพรรณนาถึง การที่มนุษย์เริ่มรู้จักเก็บตุนส่วนของตน และไปหยิบฉวยเอาส่วนที่

เป็นของคนอื่นจึงก่อให้เกิดการประทุษร้ายกันทั้งทางกาย และทางวาจา หากพิจารณาในแง่ของศีล ๕ จะเห็นว่า เริ่มจากปัญหาเรื่องอทินนาทานก่อน แล้วจึงนำไปสู่สมุสสาวาท และปาณาติบาตในที่สุด พร้อมกันนั้น ปัญหาที่เริ่มขยายขอบเขต จากแค่เรื่องปากท้อง ก็นำไปสู่ปัญหาเรื่องกาม เรื่องเกียรติ และเรื่องอื่น ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปโดยเบื้องต้นเมื่อเกิดปัญหา ก็สามารถเรียกมาพูดคุย และวางเงื่อนไข หรือข้อตกลงระหว่างกันได้ เพราะสังคมยังไม่มีผลสัมพันธภาพที่ซับซ้อน พอที่จะดูแลกันได้ทั่วถึง แต่พอนาน ๆ เข้า เมื่อสังคมซับซ้อนขึ้น จึงได้มีการตั้งตัวแทนขึ้นมาดูแลแทน และมีการตั้งค่าตอบแทนให้ผู้ที่มาทำหน้าที่ดูแลแทนนั้น ดังที่ปรากฏในอัครคัมภีร์สูตรตอนหนึ่งว่า

“ท่านผู้เจริญ บาปธรรมปรากฏในหมู่สัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จักปรากฏ การครหาจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือถนทวารุชจักปรากฏ ทางที่ดีเราควรสมมติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่ง ซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ดีเตือนผู้ที่ควรเตือน ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่โดยชอบ พวกเราจักแบ่งปันข้าวสาทิให้แก่สัตว์ผู้นั้น สัตว์ผู้หนึ่ง มีนิสัยโลภ รักษาส่วนของตนไว้แล้ว ถือเอาส่วนที่เขาไม่ให้มาบริโภค คนทั้งหลายจับได้ จึงกล่าวว่า คุณทำกรรมชั่ว ที่รักษาส่วนของตนไว้แล้ว ถือเอาส่วนที่เขาไม่ให้มาบริโภค คุณอย่าทำความชั่วอย่างนี้อีก สัตว์นั้นรับค่าแล้ว...”^๖

วิเคราะห์จากข้อความในอัครคัมภีร์สูตรดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ความจำเป็นหรือความสำคัญของรัฐ อยู่ที่การจัดแจงผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มให้เกิดความเป็นธรรม โดยยึดความสงบสุขของคนในสังคมเป็นเป้าหมายใหญ่ หากจัดสรรไม่ได้ก็จะเกิดปัญหาสังคมตามมา ดังนั้นในอัครคัมภีร์สูตรจึงถือเป็นสูตรที่บอกเล่าถึงรากเหง้าและสาเหตุของปัญหาสังคมที่เราพบเจอได้ในปัจจุบัน

นอกจากจะสามารถพิจารณารากเหง้าของปัญหาสังคมได้จากอัครคัมภีร์สูตรแล้ว ยังสามารถศึกษาปัญหาสังคมได้จากสภาพความเป็นอยู่และบริบทสังคมในสมัยพุทธกาล โดยอาศัยพระไตรปิฎก โดยในช่วงพุทธกาล สังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล เป็นพัฒนาการที่สืบเนื่องจากการจัดโครงสร้างทางสังคมในสมัยที่พวกอารยันอพยพเข้ามา มีอิทธิพลและบทบาท ในลุ่มแม่น้ำสินธุ และส่วนอื่น ๆ ของชมพูทวีป ในเบื้องต้นมีการแบ่งเป็นชนชั้นตามลักษณะหน้าที่ทางสังคมออกเป็น ๓ อย่างคือ นักบวช นักรบ และพ่อค้า ซึ่งเป็นการแบ่งอย่างง่าย ๆ ตามหน้าที่ที่มีการปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น แต่ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้นก็มีการนำหลักความเชื่อทางศาสนาเข้ามาจัดระบบทางสังคมเพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง โดยระบบโครงสร้างทางสังคมที่จัดขึ้นใหม่นี้เรียกว่า วรรณะ มี ๔ ประเภท

๑. กษัตริย์ (Warrior) เป็นกลุ่มบุคคลชั้นสูงที่มีหน้าที่ในการเป็นนักบริหารนักรบ และนักปกครองบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่เป็นสุข

๒. พราหมณ์ (Priest and Teacher) เป็นกลุ่มบุคคลชั้นสูงเหมือนกับกษัตริย์ มีหน้าที่ในการศึกษาคัมภีร์ทางศาสนา และนำมาบอกกล่าวให้แก่คนทั่วไปจึงได้ชื่อว่าเป็นครูผู้สอน อีกทั้งยัง

๖ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๙/๙๖.

ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

๓. แพศย์หรือไวศยะ (Vaisya) เป็นกลุ่มบุคคลชั้นกลางประกอบอาชีพพ่อค้า (Merchant) และกสิกร

๔. ศูทร (Sudra) เป็นกลุ่มบุคคลที่จัดว่าต่ำสุดมีหน้าที่เป็นกรรมกรที่ต้องใช้แรงงาน (Labor) และรับใช้สามวรรณะดังกล่าวข้างต้นวรรณะ คือ การแบ่งชนชั้นในสังคม ตามหลักศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือเอาชาติกำเนิดเป็นเกณฑ์ บุคคลเกิดในวรรณะใดย่อมได้รับสิทธิและแนวทางดำเนินชีวิตตามที่หลักคำสอนในศาสนาพราหมณ์ และชี้ดวงให้ไว้สำหรับวรรณะนั้น แน่นอนตายตัวชั่วชีวิตของตน การถือปฏิบัติเกี่ยวกับระบบวรรณะในเรื่องสมัยพุทธกาลเป็นไปอย่างเข้มงวด วรรณะพราหมณ์จัดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในสังคมมากที่สุด เพราะได้พัฒนาแนวคำสอนและหลักความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับลัทธิพิธีกรรมให้สลับซับซ้อนขึ้น มีการประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่าบูชาัญญ์ การที่ทำดังนี้มิใช่เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านศาสนาเท่านั้น แต่มุ่งสนองความต้องการของผู้มีอำนาจที่จะแสดงเกียรติยศความยิ่งใหญ่ของตนพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนชักจูงให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น เพราะหวังผลตอบแทนเป็นทรัพย์สมบัติและกามสุขต่าง ๆ พร้อมกันนี้ ก็ก่อความเดือดร้อนแก่คนชั้นต่ำ พวกทาสกรรมกรที่ต้องทำงานหนัก และการทารุณต่อสัตว์ด้วยการฆ่าบูชาครั้งละเป็นจำนวนมาก สังคมในสมัยพุทธกาล จึงจัดได้ว่าอยู่ในช่วงของการปฏิรูปทางสังคม ทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น ในวาเสฏฐสูตรและอัคคัณฐสูตร ที่กล่าวถึงความเชื่อในระบบวรรณะที่เป็นไปอย่างเข้มงวดและมีการดูถูกเหยียดหยามพวกวรรณะที่อยู่ต่ำกว่าตน การถือวรรณะอย่างรุนแรงในลักษณะนี้ เป็นพื้นฐานอันสำคัญอย่างหนึ่งของสังคมอินเดียทั้งก่อนพุทธกาล และในสมัยพุทธกาล ช่วงแรก ๆ เป็นไปแบบหลวม ๆ แต่มาช่วงหลังเกิดการยึดถืออย่างเหนียวแน่น ทั้งได้มีการอ้างเหตุผลทางศาสนาเข้ามาอธิบายความชอบธรรมในการแบ่งชนชั้นเพิ่ม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ชัดเจน และเพิ่มความรุนแรงขึ้น กลายเป็นปัญหาสังคมต่อมา

ดังนั้น การเมืองและการปกครองในสมัยพุทธกาล จึงมีลักษณะแบ่งเป็นแคว้นที่มีอาณาเขตแน่นอน และแต่ละแคว้นต่างมีพระราชหรือพระมหากษัตริย์ปกครองกันเอง แคว้นที่มีการปกครองแบบราชาธิปไตยกำลังเรืองอำนาจ โดยพยายามทำสงครามแผ่ขยายอำนาจและอาณาเขตของตน เพื่อรวบรวมแคว้นต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในอำนาจ ซึ่งแคว้นในสมัยพุทธกาลตามที่ปรากฏหลักฐานในอุโปสถสูตร จึงทำให้ต้องมีการระดมกำลังจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ต้องเกณฑ์แรงงาน ต้องเก็บภาษีเพิ่ม ต้องเกณฑ์ทหาร เพื่อเตรียมรบ เป็นต้น แสดงให้เห็นได้ว่า การเมืองการปกครองในสมัยพุทธกาลนั้น ถ้าแคว้นใดมีอิสระในการปกครองต่างแย่งชิงอำนาจกัน รัฐใดแพ้ก็ถูกรวมเข้ากับรัฐที่ชนะและกลายเป็นเมืองลูกหลวงหรืออยู่ภายใต้การปกครองรัฐที่ชนะ ทำให้จำนวนรัฐเล็กลงแล้วเกิดเป็นอาณาจักรใหญ่ ๆ ที่มีอำนาจมากกว่าจากการสู้รบระหว่างรัฐเหล่านี้ ทำให้เกิดความยากลำบากแก่ประชาชนเหตุการณ์ต่าง ๆ เพิ่งมาสงบลงเมื่อตอนที่รัฐมคธ สามารถยึดอำนาจรัฐโกศลได้อย่างเด็ดขาดนี้เอง เหตุการณ์นี้ อยู่ในช่วงตอนปลายพุทธกาลแล้ว

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าสังคมอินเดียสมัยพุทธกาลได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นมาท่ามกลางคติความเชื่อดังกล่าว ทรงปฏิวัติความเชื่อในเรื่องของการบวงสรวง และพิธีกรรมหลายอย่าง ซึ่งคติความเชื่อดังกล่าวก็ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมหลายประการ ซึ่งพระพุทธองค์ก็ทรงตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ พระองค์จึงทรงสอนให้คนหันมาพิจารณาตัวเองให้เชื่อในหลักการกระทำของตน แล้วในที่สุดการเปลี่ยนแปลงตนเองก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด นอกจากนี้พระพุทธองค์ ยังเสนอแนวคิดให้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมผ่านหลักคำสอนโดยเฉพาะเรื่องกรรม ส่งผลให้มีการเอาวัดเอาเปรียบกันจากผู้ที่มิชอบบาปและอิทธิพลในสังคมที่เป็นเพียงแค่กลุ่มบุคคลส่วนน้อยเท่านั้น ทำให้ผู้นำทางด้านความคิด หรือผู้มีส่วนในการปกครอง (กษัตริย์) ต้องแสวงหาระบบทางสังคมที่มีความเสมอภาคในด้านสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพ ในการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ดังจะเห็นได้จากทศณะและวิधिปฏิบัติของพระพุทธศาสนาในเรื่องวรรณะ สามารถแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. หลักกรรมแทนหลักพรหมนิรมิต ที่ชี้ให้เห็นว่า มีการต่อต้านและหักล้างความเชื่อถือในเรื่องวรรณะ ด้วยการเสนอวิวัฒนาการของโลกและสังคมโดยการกระทำของมนุษย์ แทนการสร้างโลก และบันดาลความเป็นไปในสังคมโดยพระผู้เป็นเจ้า มิให้ถือชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยก และวัดความสูงต่ำของมนุษย์ ให้ถือคุณธรรม ความสามารถและความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องแบ่งแยกวัดความทรามและความประเสริฐของมนุษย์ สอนให้ตระหนักว่า วรรณะไม่สามารถกีดกันจำกัดขอบเขตความสามารถของมนุษย์ บุคคลทุกคนไม่ว่าเกิดในวรรณะใดก็มีความเป็นมนุษย์เท่ากัน และสามารถทำตนให้ดีเลิศได้จนถึงที่สุดเท่า ๆ กัน ควรได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะเลือกทางชีวิตและการปฏิบัติของตนเอง

๒. ในทางปฏิบัติ พระพุทธองค์ทรงตั้งคณะสงฆ์เป็นสังคมปราศจากวรรณะ และรับคนจากทุกวรรณะเข้ามาสู่ความมีฐานะและสิทธิที่เท่าเทียมกัน วางระบบสังคมพุทธบริษัทที่จะช่วยค้ำจุนสังคมปราศจากวรรณะไว้ ทรงบัญญัติความหมายและสร้างความรู้สึกใหม่ ๆ ให้กับถ้อยคำต่าง ๆ ที่แสดงความแบ่งแยกชนชั้นเท่าที่มีใช้อยู่ในสมัยนั้น ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จะวัดคนด้วยคุณธรรม มิใช่ชาติกำเนิด เช่น คำว่า อริยะ หรือคำว่าพราหมณ์ เป็นต้น

สำหรับชาวพุทธศาสนิกชนกับความมั่นคงของมนุษย์ มนุษย์เกิดมาย่อมต้องการความมั่นคง ซึ่งคนส่วนใหญ่แล้วมักนึกถึงความมั่งคั่งร่ำรวย มีอันจะกิน เพราะเมื่อมีเงินแล้ว มีสวัสดิภาพ ความปลอดภัย และความสะดวกสบายก็ตามมา ยังไม่ต้องพูดถึงบริษัทบริวารที่ห้อมล้อม แต่ทั้งหมดนี้จะมีคามหมายอะไร หากชีวิตไม่มีความสุข ปราศจากความรักและความอบอุ่นจากครอบครัวและมิตรสหาย ถึงจะมีพวกแต่ไร้เพื่อน จิตใจก็คงอ้างว้าง อดไม่ได้ที่จะรู้สึกโดดเดี่ยวในยามที่อยู่คนเดียว ยิ่งเงินที่มีอยู่นั้น มิได้มาด้วยวิธีการที่ชอบธรรม

ในขณะที่มนุษย์พากันแสวงหาความมั่นคงนั้น สิ่งที่ถูกมองข้ามไปก็คือ ความมั่นคงของจิตใจ แม้จะมีเงินมากมายมหาศาล แต่ถ้าจิตใจเต็มไปด้วยความวิตกกังวล หวาดกลัว รุ่มร้อน รู้สึก

พร้อม ไม่รู้จักพอ ขาดความสุขสงบเย็น ก็ยากที่จะรู้สึกว่าคุณชีวิตมีความมั่นคง ดังนั้นระหว่างความมั่นคงกับความสุขแล้วคุณจะเลือกอะไร แน่ใจว่าหลายคนเลือกที่จะเป็นคนมี “ความสุข” มากกว่าเป็นคนที่มี “ความมั่นคง” เพราะการมีทรัพย์สิน มีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ได้หมายถึงว่ามนุษย์จะมีความสุขไปกับมัน แต่ความสุขมันมีมากกว่านั้น

ผู้เรียบเรียงได้สรุปความจากพระไตรปิฎกในเรื่องของพระภิกษุทิวะว่า ในสมัยพุทธกาลมีพระราชอาองค์หนึ่งชื่อว่าพระเจ้าภิกษุทิวะ เป็นพระญาติกับพระพุทธเจ้า ต่อมาได้ออกบวชเพราะทนการรบเร้าอ้อนวอนของเพื่อนไม่ได้ เมื่อบวชแล้วก็ตั้งใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ไม่ว่าท่านอยู่ที่ใด ในป่าหรือใต้อาคาร ท่านมักจะเปล่งอุทานว่า “สุขหนอ ๆ” เป็นประจำ เพื่อนภิกษุได้ยินก็เข้าใจว่าท่านไม่ยินดีในการบวช จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงรับสั่งให้เรียกท่านมาแล้วถามเหตุผล พระภิกษุทิวะจึงตอบว่าเมื่อครั้งเป็นฆราวาสครอบครองราชสมบัติ แม้มีทรัพย์และบริวารมาก มีคนคอยดูแลปกป้องรอบข้าง ก็ยังอดสะดุ้งจิตหวาดกลัวไม่ได้ แต่บัดนี้ไม่ว่าข้าพระองค์อยู่ที่ใดเพียงลำพัง ก็รู้สึกสะดุ้งกลัว มีแต่ความสุขในทุกหนแห่ง จึงเปล่งอุทานเช่นนั้น

สำหรับพระภิกษุทิวะแล้ว แม้เป็นกษัตริย์ก็มิได้รู้สึกมีความมั่นคงในชีวิตเลย สาเหตุก็เพราะจิตใจไม่มีความมั่นคงอย่างแท้จริง มีหลายสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกมั่นคงในจิตใจ สิ่งหนึ่งก็คือ ความกลัว ดังกรณีของพระภิกษุทิวะ หลายคนอาจไม่ได้กลัวอันตราย แต่กลัวการสูญเสีย อาทิ การสูญเสียทรัพย์ เป็นธรรมดาที่ว่า ยิ่งฝากชีวิตไว้กับทรัพย์สินเงินทองมากเท่าใด ก็ยิ่งกลัวการสูญเสียทรัพย์มากเท่านั้น นี่คือทุกข์ข้อแรกของคนมีทรัพย์ ซึ่งนำไปสู่ทุกข์ประการต่อมา คือ ต้องเหน็ดเหนื่อยในการปกป้องรักษาทรัพย์ แม้ไม่เหน็ดเหนื่อยก็เหนื่อยใจ ยังไม่ต้องพูดถึงก่อนหน้านั้นที่ต้องดิ้นรนชวนขวายในการหาทรัพย์ ซึ่งแม้ประสบความสำเร็จ แต่ความสุขที่เกิดขึ้นก็ชั่วคราวเท่านั้น ไม่ช้าไม่นานก็รู้สึกเฉย ๆ หรืออาจถึงกับเบื่อด้วยซ้ำ ทำให้อยากได้ของใหม่

สิ่งที่ชีวิตของมนุษย์ต้องการอย่างแท้จริงนั้น หาใช่ทรัพย์สินเงินทองไม่ แต่คือความสงบเย็นในจิตใจ พูดเช่นนี้มีได้หมายความว่าทรัพย์สินไม่สำคัญ ทรัพย์สินนั้นมีประโยชน์ตราบใดที่มนุษย์รู้จักใช้มัน ไม่ลุ่มหลงเพราะรู้ว่ามันมีข้อจำกัดอย่างไร แต่หากลุ่มหลงมันแล้ว มนุษย์ก็กลายเป็นทาสของมันทันที อีกทั้งมันจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้นมนุษย์เข้าถึงความสงบเย็นในจิตใจ อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสุขและความมั่นคงในจิตใจอย่างแท้จริง

ยิ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางวัตถุได้ล้ำหน้ากว่าความเจริญทางจิตใจมาก ทำให้เกิดช่องว่างที่ห่างไกลระหว่างความมั่นคงทางวัตถุและความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้คนตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม กระแสธรรมนิยมอ่อนกำลังลง ทำให้คนเป็นจำนวนไม่น้อยไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และจิตใจ เป็นเหตุทำให้มนุษย์หลงอยู่กับวัตถุ มายาภาพ ซึ่งตราบใดที่มนุษย์ยังหลงในมายาภาพดังกล่าว มนุษย์จะไม่มีความพบกับ

ความสุขที่แท้จริงได้เลย ต่อเมื่อมนุษย์เห็นความจริงว่าไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้หรือมั่นคงอย่างแท้จริงเลย มนุษย์จึงจะพบกับความสงบเย็น เพราะจิตไม่ลุ่มหลงยึดติดกับสิ่งใด ๆ อีกต่อไปไม่ว่ามีอะไรก็รู้ว่า สักวันหนึ่งมันย่อม “หมด” ไป ดังนั้นเมื่อวันนั้นมาถึง จึงไม่ทุกข์ ไม่เศร้าโศก เสียใจ หรือโกรธแค้น จิตใจยังคงเป็นปกติ มั่นคง ไม่หวั่นไหว

การค้นพบว่างกรรมของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการสร้างความมั่นคงในระดับสูงสุด คือในระดับ จิตใจ ซึ่งนั่นก็คือหนทางแห่งการพ้นจากทุกข์ ซึ่งแม้หากมนุษย์เราปฏิบัติได้เพียงระดับหนึ่งก็นำพา ความสุขมาสู่เราได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาความสุขจากภายนอกเลย

สภาพการณ์ในยุคสมัยพุทธกาล เป็นยุคที่มีปัญหาสังคมเช่นกัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นคนละ รูปแบบกับในยุคปัจจุบัน เมื่อพระพุทธองค์เสด็จอุบัติขึ้นก็เป็นการเกิดของยุคแห่งการปฏิวัติทางด้าน ศาสนา ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อ จึงส่งผลให้มีการแสวงหาแนวทางแห่งการหลุดพ้น ทำให้ เกิดมีลัทธิและพิธีกรรมต่าง ๆ แข่งขันกันในการแสวงหาศาสนาเพื่อเป็นเครื่องอุปถัมภ์ และให้การ รักษาคุ้มครองในการดำเนินกิจกรรมของลัทธิตน และเมื่อมีการเกิดขึ้นขององค์กรคณะสงฆ์ เป็นสิ่งที่ ช่วยในการส่งเสริมสังคมในด้านความมั่นคงในอีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้เพราะองค์กรคณะสงฆ์เป็นการรวม ตัวของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝน รับการพัฒนาแล้ว ดำรงตนอยู่ในฐานะอันสูงสุด เป็นผู้ประกอบด้วย ธรรม การปฏิบัติดีของพระสงฆ์จึงเป็นประโยชน์แก่มหาชน ดังที่ปรากฏในหนังสือพุทธธรรม เรื่องศีล และเจตนารมณ์ทางสังคม ซึ่งพอสรุปได้ว่า

สังคมสงฆ์เป็นชุมชนซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับธรรมโดยตรง เพราะเป็นผู้ปฏิบัติฝึกอบรมตน และ ประพฤติเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก เป็นชุมชนที่มีคุณธรรมหรือประพฤติกว้างไกลได้มากที่สุด รักษา วินัยซึ่งยากยิ่งที่ปุถุชนจะประพฤติได้ เป็นสมาคมของคนที่ได้โดยมากมีคุณธรรม เป็นสัญลักษณ์ของธรรม หรือการดำรงอยู่แห่งธรรม

องค์กรคณะสงฆ์จัดได้ว่าเป็นสังคมผู้นำในด้านคุณธรรม ความดี ที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคม อันก่อให้เกิดความเลื่อมใสของประชาชนที่ยังไม่เลื่อมใส และน้อมนำตนเข้ามาสู่การประพฤติปฏิบัติ ในความดี พระภิกษุถึงแม้จะได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้วคือ เป็นพระอรหันต์แล้วก็ตามแต่ก็ยัง ต้องประพฤติตามกฎเกณฑ์ของสังคม หรือประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่าง ดังเช่นปรากฏในขนิณนสูตรว่า

“พระพุทธเจ้าตรัสกับท่านพระมหากัสสปะว่า บัดนี้เรื่อชรามากแล้ว เธอเล็ง เห็นอำนาจประโยชน์อะไร เธอจึงยังคงประพฤติวัตรในการถือธุดงค์ ใช้ผ้าบังสกุล การ บิณฑบาต การอยู่ป่า ซึ่งผ้าปานบังสกุลเหล่านี้ของเธอก็หนัก ไม่น่าห่วงห่ม เธอจงทรง คฤหบดีจีวร จงบริโภคโภชนาที่เขานิมนต์ จงอยู่ในสำนักของเราเถิด” ท่านมหากัสสปะทูลตอบว่า “ข้าพระองค์เล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ คือ การอยู่เป็นสุข ในที่ภูธรรวมและอนคราะห์ประชาชนในภายหลัง”

พระสงฆ์ถึงแม้จะเป็นผู้สำเร็จกิจหรือประโยชน์ของตนแล้วก็ตามแต่ก็ยังต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ให้คนอื่นได้ประพฤติปฏิบัติตาม การเกิดขึ้นของสังคมหรือองค์กรคณะสงฆ์จึง

เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของสังคมทั่วไป อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสยิ่งของประชาชนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว เป็นผลดีแก่จิตใจ ทำให้คนมีจิตใจตั้งงามด้วยอาศัยความตั้งงามจากพระภิกษุสงฆ์เป็นสื่อ เป็นกุศลพื้นฐานที่จะนำไปสู่คุณความดีที่สูงยิ่งขึ้นไป

จะเห็นว่า พุทธศาสนามองว่าสังคมมีความสำคัญในแง่ของการที่บุคคลต้องอยู่ในสังคม และสังคมก็มีความสำคัญกับมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย เช่นเดียวกับที่ทุกสังคมย่อมมีปัญหา แม้ในสังคมสงฆ์ยุคพุทธกาลเองก็มีปัญหา ดังนั้นการเกิดขึ้นของคณะสงฆ์จึงเป็นเหมือนการเกิดขึ้นของกุญแจที่จะมาช่วยไขปัญหาของสังคมมนุษย์นั่นเอง

ทั้งนี้ด้านความมั่นคงของสังคมตามแนวคิดของพุทธศาสนานั้นยังไม่ชัดเจน มีเพียงแต่แนวทางการปกครองของผู้มีอำนาจที่พึงกระทำเพื่อสร้างรัฐในอุดมคติ เพราะประชาชนในรัฐจะอยู่กันอย่างมีความสุขได้ก็เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรม และหากรัฐใดมีผู้ปกครองที่มีความสามารถดีและมีคุณธรรม ก็ย่อมสามารถที่จะนำพารัฐนั้นไปสู่ความเจริญอันเป็นเป้าหมายของรัฐได้ไม่ยากนัก ดังนั้นในจกกวัตติสูตร จึงได้กล่าวถึงหลักธรรมรัฐสำหรับนักการเมืองการปกครองไว้เพราะการมีหลักธรรมถือว่าเป็นอุดมคติที่สำคัญ และเป็นหลักการที่จะเอื้ออำนวยต่อประโยชน์สุขของประชาชนภายในรัฐ และประชาชนก็ต้องการผู้นำที่มีคุณธรรมด้วย ดังนั้นหลักธรรมในจกกวัตติสูตร จึงเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้ผู้ปกครองดำเนินกุศโลบายในทางการเมือง โดยมีจุดประสงค์หลักอยู่ที่ประโยชน์สุขอย่างแท้จริงของส่วนรวม มุ่งสอนให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อการสร้างสรรค์ความสงบสุขของราษฎร มีอยู่ ๑๒ ประการ คือ

๑. ให้ยึดถือธรรมเป็นธงชัยในการปกครองในประเทศ เคารพธรรม
๒. ให้ความคุ้มครองรักษาอันเป็นธรรมแก่ชน หรือชนภายใน เช่นพระมหากษัตริย์หรือราชินี พระธิดา ตลอดจนผู้ปฏิบัติราชการในพระองค์ทั้งหมด โดยการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ตั้งงาม เป็นต้น
๓. ให้ความคุ้มครองรักษาแก่กำลังพล เช่นทหาร ข้าราชการ ตำรวจโดยเป็นธรรม
๔. ให้ความคุ้มครองแก่กษัตริย์ที่เป็นเมืองขึ้น ตลอดจนชนชั้นผู้ปกครองและนักบริหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย
๕. ให้ความคุ้มครองแก่อนุชน หรือข้าราชการบริวาร ผู้ตามเสด็จ ในสมัยปัจจุบันก็คือข้าราชการพลเรือนในราชสำนัก
๖. ให้ความคุ้มครองแก่ชนเจ้าพิธี ผู้ประกอบอาชีพวิชาการ พ่อค้าเกษตรกรด้วยวิธีการจัดหาทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น
๗. ให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งในเมือง ชนบทและชายแดนโดยเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน
๘. ให้ความคุ้มครองแก่พระสงฆ์ บรรพชิต นักบวช สมณชีพราหมณ์
๙. ให้ความคุ้มครองนก เนื้อ สัตว์ที่ควรสงวนทั้งหลาย

๑๐. ป้องกันมิให้อธรรมทุกชนิดเกิดขึ้นในพระราชอาณาจักร ปราบปรามผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ มิให้การกระทำทุจริต ผิดกฎหมายบ้านเมือง

๑๑. ธนานุประทาน แบ่งปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ มิให้ผู้ขัดสนขาดแคลน อยู่ในแคว้นแคว้นโดยไม่ได้รับการเหลียวแล โดยช่วยเหลือตามสมควร

๑๒. สมณพราหมณ์ปริพจนามีความสนใจศาสนาและศีลธรรมหมั่นปรึกษาไต่ถาม สมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ นักวิชาการผู้ที่มีความรู้ดี ความสามารถดี ต้องแสวงหาปัญญา ความรู้ และคุณธรรมอยู่เสมอ

จากที่กล่าวมาแล้วจักรวรรดิวัตรนี้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญ หรือระเบียบแบบแผนสูงสุด ในการปกครองในสมัยนั้น ซึ่งผู้ปกครองต้องยึดถือปฏิบัติตาม มีลักษณะเป็นแบบอนุรักษนิยม ถือเป็นจารีตประเพณีที่กษัตริย์ทุกพระองค์ต้องปฏิบัติ เป็นรูปแบบสัญญาสังคม เพราะอำนาจดั้งเดิม เป็นของประชาชน หากผู้ปกครองใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง ประชาชนก็มีสิทธิถอดถอนได้ ดังนั้น ผู้ปกครองต้องฟังเสียงของประชาชน พระราชาจึงทำตามข้อเรียกร้องปฏิบัติตามจักรวรรดิวัตร แต่ไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่ผู้ยากไร้เลย คือขาดการให้สวัสดิการ ความยากจนจึงเกิดขึ้นมีการลักทรัพย์กัน จึงมีการจับกุมกัน ทำให้ความชั่วร้ายต่าง ๆ ปรากฏชัดเจนมาก

ยังมีหลักธรรมคือ ทศพิธราชธรรม โดยตามทัศนคติของพระพุทธศาสนาถือว่าหลักทศพิธราชธรรม เป็นคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองหรือเป็นธรรมของนักปกครองสำหรับควบคุมตนเอง การใช้อำนาจหน้าที่และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ๑๐ ประการ ในการวางตนเป็นหลักหนักแน่น ในธรรมคงที่ไม่เอนเอียง ห้วนไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากสักการะหรืออิฏฐารมณ อนิฏฐารมณใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครองตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้คลาดเคลื่อนวิบัติไป

จากหลักธรรมที่ยกมาจะเห็นว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับตัวบุคคลผู้ปกครอง ซึ่งต้องมีคุณธรรม ดังนั้น คนหรือมนุษย์จึงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการสร้างสังคมที่มีความมั่นคง จากนั้นจึงมีพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสังคมที่มั่นคงนั้น ในที่นี้จะขอยกทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งท่านถือเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนาท่านหนึ่ง โดยท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ ซึ่งถือเป็นการสร้างสังคมที่มั่นคง โดยกล่าวว่ามียุ่ ๓ ระบบคือ

๑. ระบบการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) ซึ่งท่านใช้คำว่าพัฒนาโดยมีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสนองความมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ ด้วยการดำเนินการเชื่อมโยงกับการพัฒนามนุษย์ (Human Development)

๒. ระบบการพัฒนาคน ซึ่งท่านใช้คำว่า ภาวนา โดยการพัฒนาคนให้ครบทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา การนำเอาปัญญา (wisdom) กับศีล (precept) มา

ประสานกัน โดยมีจิตใจ (mental qualities) เป็นตัวเชื่อม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างจริยธรรม (Ethics) แต่ไม่ใช่จริยธรรมตามความหมายตะวันตก และทั้งหมดนี้เรียกว่า แดนของภาวณา

๓. ระบบการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีปัญหาที่เกิดจากปัจจัยสำคัญอันได้แก่ เรื่องประชากร ความร่อยหรอของทรัพยากร และเรื่องมลภาวะการพัฒนาจึงต้องมีปัจจัยฝ่ายตัวมนุษย์เป็นหลัก เพราะลักษณะของมนุษย์ที่เป็นสัตว์ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาได้ดีเยี่ยม เรียกว่า ความสามารถที่จะวิวัฒน์ (Evolvability) มนุษย์จึงต้องเข้าแทรกแซงระหว่างการพัฒนา กับสภาวะแวดล้อม ซึ่งท่านกล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นระบบและเป็นกระบวนการ และเป็นการแก้ปัญหาแบบที่เรียกว่า บูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบถ้วนเป็นบูรณาการและสัมพันธ์กันถูกต้องและพอดีทั่วตลอด องค์รวม และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือการมีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือการทำให้งิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

ดังนั้น การจะพัฒนาสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมีความมั่นคงได้ จะต้องอาศัยการพัฒนา ๓ ด้าน คือ เศรษฐกิจ คน และสิ่งแวดล้อม นั่นเอง หากองค์ประกอบทั้งสามส่วนสามารถพัฒนาไปได้อย่างสมดุลก็ย่อมทำให้สังคมมีความมั่นคงและสามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้ในที่สุด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของสังคมของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๑ แนวคิดด้านความมั่นคงของพระธรรมปิฎก* (ป.อ. ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเรื่องสังคม โดยพูดถึงเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งพอจะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแสดงถึงทัศนคติของท่านในเรื่องของความมั่นคงทางสังคมได้ ดังนี้

หลักการแนวคิดว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีสาเหตุมาจาก การที่โลกประสบปัญหาการพัฒนาเป็นเวลานาน คำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่ผิดพลาดตั้งแต่ในอดีต กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่มุ่งคำนึงถึงผลเลิศของการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความสุขสบายของมวลมนุษย์ ด้านวัตถุเป็นหลักสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติ ซึ่งหากพิจารณาประเด็นจุดกำเนิดแห่งปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่ผ่านมา นั้น ในทางพระพุทธศาสนา ท่านวิเคราะห์ว่าเกิดจากการที่บุคคลขาดจริยธรรมในการพัฒนา เพราะมีเหตุมาจากกิเลส ๓ อย่าง คือ ตัณหา หรือความอยากได้ มานะหรือความต้องการมีอำนาจ และทิฐฐิ หรือความยึดมั่น ความคลั่งไคล้แนวคิด ลัทธิ ศาสนา และอุดมการณ์ต่าง ๆ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายโดยเน้นหลักการทางพระพุทธศาสนายอมรับความจริงทุกแง่โดยเฉพาะเรื่องธรรมชาติมนุษย์มีกิเลส แต่สามารถแก้ไขได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพที่สามารถฝึกพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงได้และได้ผลดียอดเยี่ยม เปลี่ยนกิเลสให้เป็นคุณธรรมและปัญญา

* ปัจจุบันได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ได้ในที่สุด ด้วยวิธีการฝึกอย่างถูกต้องครบกระบวนการพัฒนาแนวพุทธที่ท่านหมายถึง การศึกษาจริยธรรมที่แท้ทำให้มนุษย์มีความสุขอิสรภาพในตน ก่อให้เกิดผลของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยท่านมีหลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) แนวพุทธ คือ การพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนากระบวนการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนี้

ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจ และด้านปัญญาได้ดีด้วย ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรมเพื่อเร่งแก้ปัญหาล้างแวล้อมอย่างเอาจริง ท่านฯ ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อพัฒนามาก จึงควรทำให้ คู่กับการได้ การเอา

ด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้น เสพบริโภคร่วมด้วยท่าที่มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ จนถึงขั้นมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่ นิรามิสสุข หมายถึงการมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียร พยายาม ขยัน อดทนแก้กฏเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวล้อม

ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เสพบริโภคร่วมด้วยรู้เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์และธรรมชาติสิ่งแวล้อม จะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในส่วนของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎกท่านกล่าวไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมดาในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น

๒. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระดับความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

๓. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ซึ่งแนวคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาก็เพราะหลักการสำคัญนี้ คือไตรสิกขาจริยธรรมจึงมีความหมายเท่ากับการศึกษา เมื่อมนุษย์พัฒนาแล้วก็สามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขที่เกิดจากภายในของมนุษย์เองได้จริง

๔. ศักยภาพของการพัฒนา คือการทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสานเสริม กลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ ซึ่งความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์เข้ากับปัญหาสภาพแวล้อมทั้งหมดได้

จากหลักการและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ทำให้เกิดหลักการที่เป็นผลต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ดังนี้

๑. ในแง่ศักยภาพ คือ มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองในระบบเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ให้ประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายประสานกลมกลืนกันได้ ทำให้มนุษย์มีศักยภาพอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น และศักยภาพนี้มีผลสัมพันธ์กับการพัฒนามนุษย์ ยิ่งมนุษย์พัฒนามากขึ้นธรรมชาติแวดล้อมอยู่ดีมากขึ้น ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่ายกลมกลืน

๒. ในแง่อิสรภาพ ความหมายของอิสรภาพในแนวคิดหลักการพระพุทธศาสนา เมื่อมนุษย์พัฒนาตนแล้ว มนุษย์มีอิสรภาพจากภายในตนเกิดความโปร่งโล่งใจไม่ติดขัดคับข้องเป็นความสุขโดยไม่ต้องแสวงหาจากวัตถุภายนอก ไม่ขึ้นต่อหรือต้องพึ่งพาวัตถุสิ่งของบำเรอความสะดวกสบายภายนอก

๓. ในแง่ความสุข มนุษย์ฝึกฝนพัฒนาตนแล้วจะเข้าใจว่าระดับความสุขมีขึ้นที่ละเอียดกว่าเดิมเช่น สุขจากการได้ การเอาจากวัตถุสิ่งของบำเรอความสุขจากภายนอก ที่เรียกว่า สามีสุข เมื่อพัฒนาแล้วความสุขเกิดขึ้นในตนเองเรียกว่า นิรามิส แม้ว่าไม่พึ่งพาวัตถุภายนอกก็ยังแบ่งละเอียดเป็นนิรามิสสุข แบบชั่วคราวกับแบบถาวรที่มีประจำอยู่ในตัวมนุษย์ตลอดเวลา

๔. ภาวะของมนุษย์ ยอมรับว่าแตกต่างหลากหลายทั้งแนวตั้งคือระดับการพัฒนา และแนวนอนคือระดับของความถนัดอัธยาศัย ต่างกัน แต่ไม่ยอมรับว่าไม่สามารถฝึกฝนต่อไปได้ เมื่อได้รับการฝึกพัฒนา ก็สามารถนำศักยภาพมาใช้ได้ในการดำเนินชีวิตที่มีความสุขเป็นอิสระได้และอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวของสังคมด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน

๕. ความสัมพันธ์หรือฐานะเชิงปฏิบัติการ มนุษย์ที่พัฒนาตนแล้วมีปัญญาจัดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อธรรมชาติและส่งผลดีทั้งระบบมนุษย์ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) มุ่งเน้นในการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขาเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามมา เมื่อสังคมมีการพัฒนาที่ยั่งยืนก็ย่อมมีความมั่นคงตามมานั่นเอง

๒.๓.๒ แนวคิดด้านความมั่นคงของท่านพุทธทาสภิกขุ

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของสังคมของท่านพุทธทาสภิกขุ นั้น กล่าวถึงเรื่องธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งเป็นสังคมในอุดมคติที่เป็นลักษณะเฉพาะของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยธัมมิกสังคมนิยม จะเป็นสังคมที่มีธรรมะหรือกฎธรรมชาติ เป็นพื้นฐานของสังคม มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของคนในสังคม ให้ดำเนินชีวิตด้วยกันอย่างสอดคล้อง สมดุล เมตตากรุณา เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน ความเท่าเทียมกันในสังคม จัดระบบกับคนจำนวนมากให้อยู่กันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อาชญาหรือกฎหมาย เพราะสังคมการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ที่มนุษย์ต้องปฏิบัติเพื่อให้สังคมอยู่อย่างเป็นปกติ จะต้อง

ไม่ละเมิดหรือทำลายธรรมชาติ ท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนทุกคน ต้องร่วมกันแก้ไขโดยไม่ใช้ความรุนแรง อาวุธหรือการประทุษร้าย ถ้าทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ดำรงอยู่ด้วยความเสียสละและเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยมองเห็นทุกคนเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย โดยเฉพาะการไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีการกอบโกยส่วนเกิน เพราะปัญหาของสังคมเกิดจากความเห็นแก่ตัวและท่านพุทธทาสเห็นว่า ไม่มีระบบการเมืองใดที่จะสร้างสันติภาพขึ้นมาได้ แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ทำให้เรามองเห็นความบกพร่องของประชาธิปไตยและทุนนิยมเสรี ซึ่งละเลย ศีลธรรม และสร้างความเจริญแบบไม่ยั่งยืนในปัจจุบัน^๗

การศึกษาที่ดีคือการศึกษาไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางที่ปฏิบัติ สอดคล้องกัน เมื่อปฏิบัติศีลดีและถูกต้องแล้ว จะนำไปสู่การเกิดสมาธิทำให้มีจิตใจสงบ บริสุทธิ์สะอาด และมั่นคง ในที่สุดก็จะนำไปสู่การเกิดปัญญา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องดีงามทั้งกายและใจ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมก็จะมีมีความสุข โดยเฉพาะในธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านพุทธทาสภิกขุเชื่อว่า สังคมการเมืองจะพัฒนาได้รวดเร็ว และประชาชนจะได้รับความสุข จะต้องใช้วิธีการปฏิบัติงานแบบเผด็จการ แนวคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุจึงมีลักษณะที่ให้ความสำคัญกับวิธีการมากกว่าระบบ หรือจุดมุ่งหมายมากกว่าวิธีการ ท่านจึงให้ความสำคัญกับวิธีการเผด็จการ เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว แต่เป็นเผด็จการโดยผู้ปกครองที่มีธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายของการแก้ปัญหา และพัฒนาสังคมการเมืองให้รวดเร็วง่ายกว่าให้คนทั้งประเทศมีธรรมและรู้จักปกครองกันเอง ด้วยเหตุผลข้อนี้ท่านจึงวิจารณ์ข้อบกพร่องระบอบประชาธิปไตยว่า มีความล่าช้าต่อการปฏิบัติงานพัฒนาเพื่อประชาชนในสังคมได้

อย่างไรก็ดี ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงสังคมในอุดมคติของท่านว่า พื้นฐานของสังคมที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

- ๑) ต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้อง เป็นระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานของธรรม สอดคล้องและเกื้อกูลกันตามธรรมชาติ เศรษฐกิจดีและมีความเมตตากรุณาต่อกัน
- ๒) ต้องมีระบบประสานประโยชน์ที่ถูกต้อง ให้คนที่ต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น คนมั่งมีกับคนยากจน เจ้าของทุนกับเจ้าของแรงงาน โดยไม่แบ่งฝักฝ่ายทำลายกัน
- ๓) ต้องมีลักษณะการเมืองที่ถูกต้อง คือ ต้องอยู่กันได้โดยสงบสุขโดยไม่ต้องใช้อำนาจ
- ๔) ต้องมีระบบการปกครองที่ถูกต้อง คือ เป็นธัมมิกประชาธิปไตย หมายถึง ประชาธิปไตยที่ประกอบไปด้วยธรรม กล่าวคือพลเมืองจะต้องมีธรรมกำกับ
- ๕) ต้องมีระบบศีลธรรม ศาสนา และวัฒนธรรมที่ถูกต้อง สามารถอำนวยการประโยชน์เป็นไปเพื่อสันติภาพ
- ๖) ต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง การศึกษาที่จะถูกต้องจะสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่แวดล้อม

^๗ ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ*, (กรุงเทพมหานคร : คณะวิชาอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

๗) ต้องมีระบบนิเวศวิทยาที่ถูกต้อง ท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าควรจัดให้อยู่เป็นหมู่บ้าน เล็ก ๆ ไม่ควรอยู่กันเป็นมหานคร เพราะการเป็นมหานคร ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัย

ท่านพุทธทาสภิกขุยกตัวอย่างสังคมต้นแบบ คือ สังคมสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์เป็นตัวอย่างของบุคคลที่ไม่กอบโกยส่วนเกินและบริโภคนิยมความจำเป็น เพื่อให้พัฒนาตนเอง การดำเนินชีวิตพระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นต้นแบบของสังคมที่ดี แต่ท่านพุทธทาสภิกขุ ก็ได้สนับสนุนให้ทุกคนมาบวชเป็นพระทั้งหมด เพียงแต่ต้องการให้นำเอาเจตนารมณ์ของสังคมสงฆ์ไปใช้ในสังคมฆราวาส ท่านพุทธทาสภิกขุ มีความคิดที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีอุดมคติเป็นสังคมนิยม มีวิถีปฏิบัติงานเป็นเผด็จการ คือ เผด็จการโดยธรรม ในฐานะที่พระองค์เป็นธรรมราชา พระองค์จึงทรงบัญญัติวินัยมาควบคุมกำกับ เพื่อไม่ให้พระสงฆ์แสวงหาเกินความจำเป็นและพอดี พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้บัญญัติกฎหมายและทรงปกครองสงฆ์ด้วยอำนาจเผด็จการโดยธรรม ถ้าสังคมการเมืองมีรูปแบบการปกครองที่เหมือนสังคมสงฆ์แล้ว จะทำให้สังคมสงบและเป็นสังคมที่ดีเพราะพระราชาก็เป็นสังคมนิยม มุ่งประโยชน์เพื่อสังคมเป็นใหญ่^๘

ดังนั้น จึงได้พบว่า อัมมิกสังคมนิยมมีพื้นฐานมาจากสังคมที่อยู่ร่วมกันโดยไม่เอาเปรียบธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ กล่าวคือ อยู่ร่วมกันโดยดุลยภาพ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเสียสละ รู้จักประมาณและเอื้อเฟื้อต่อกัน ผู้ครองเรือนต้องมีธรรมะและใช้ธรรมะเข้ามาเป็นตัวควบคุมปกครองโดยใช้วิธีการเผด็จการแบบพระพุทธเจ้าในการปกครองสังคมสงฆ์ มีตัวอย่างคือที่ให้อยู่อย่างพอดี และไม่สะสมส่วนเกิน เพราะการสะสมกักตุนเป็นต้นเหตุทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว หลักการของอัมมิกสังคมนิยมที่สำคัญสังคมที่ดีต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องที่เกี่ยวข้อง การเอื้อเฟื้ออันเป็นหัวใจหลัก อัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุจะเกิดขึ้นได้เพราะมนุษย์จะมีความเข้าใจถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เห็นกายกับใจเป็นสิ่งเดียวกันแยกจากกันไม่ได้ เป็นสังคมที่มนุษย์ยึดมั่นในธรรม ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ อัมมิกสังคมของท่านพุทธทาส จึงหมายถึงพุทธธรรมที่ต้องมีธรรมและศีลกำกับสังคม

๒.๔ หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม

จากที่กล่าวมาแล้ว เพื่อแสดงให้เห็นชัดเจน สิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลละเว้นจากความชั่วทั้งทางกาย วาจาและใจ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสามัญสำนึก เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นต้นให้อยู่ในกรอบได้แก่ ศีล อันหมายถึงศีล ๕ นี้แหละที่เรียกว่า พุทธธรรม ในการวิจัยนี้ ที่สามารถช่วยควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้เกิดไปสู่ความชั่วทำให้จิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมาธิมีปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชาและมีความบริสุทธิ์ที่หลุดพ้นตามหลักของพระพุทธศาสนาได้ ที่สำคัญยังส่งผลให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และเกิดความมั่นคงมีการพัฒนาที่ยั่งยืนตามมา ดังจะแสดงความหมายหลักการของศีล ๕ ดังนี้

^๘ พระคฺษุภี เมธฺกฺโร และคณะ, การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒), หน้า ๙-๑๑ .

ศีล ๕ นี้ มีฐานะเกิดจากสามัญสำนึกของมนุษย์

ความปรารถนาจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติปลอดภัย โดยไม่ต้องหวาดระแวงเป็นฐานรองรับคุณธรรมทั้งปวง จะเรียกว่าเป็นบ่อเกิด ความดีงามทุกอย่าง เป็นหลักการจัดการระเบียบสังคมของมนุษย์ ตัวจัดระเบียบสังคม เพื่อลงโทษผู้ทำผิดทางกฎหมายที่เกี่ยวกับร่างกายทรัพย์สิน ครอบครัวยุติความผิดทางเพศ การใช้คำพูด ยาเสพติด เป็นต้น ล้วนมีศีล ๕ เป็นฐานทั้งสิ้น

ในฐานะเป็นตราประทับความเป็นมนุษย์

มีสิ่งหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ แม้ผลดีอะไรออกมา ก็อยู่ในขอบเขตที่ไม่ให้ไปทำลาย ไม่ได้ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ให้เป็นประโยชน์แก่โลกเพียงอย่างเดียว สิ่งนั้นก็คือศีล ศีลทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มีชีวิตเป็นปกติสุข เท่ากับว่า เป็นหลักประกันความสงบสุข เป็นหลักจริยธรรมเพื่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมโดยชอบดั่งนั้น ศีลจึงเป็นตราประทับความเป็นมนุษย์คือทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์สมบูรณ์ และเป็นหลักตัดสินว่า ผู้ใด เป็นมนุษย์ทั้งร่างกายจิตใจและพฤติกรรม^๙

อย่างไรก็ตาม การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีลแต่ละข้อไม่ใช่กำหนดขึ้นด้วยพระองค์ว่า พระองค์เป็นพระพุทธเจ้าจะบัญญัติอะไรขึ้นก็ได้ ไม่ใช่เช่นนั้น แต่เพราะพระองค์ทรงมองจากสภาพแวดล้อม จากบริบทรอบ ๆ แล้วพบว่ามนุษย์เรามีสิ่งที่รักมากอยู่ ๕ ประการ คือชีวิต ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ความซื่อสัตย์ และสติปัญญา เมื่อเห็นเช่นนี้ มนุษย์อย่างเราท่าน ยังเป็นปุถุชนอยู่ ยังมีความปรารถนาจะมีทั้ง ๕ ประการที่กล่าวมา โดยอาศัยเหตุนี้ จึงกำหนดศีล ๕ เป็นแม่บทไว้ปฏิบัติต่อกันในสังคมให้เคารพสิทธิเรื่องชีวิต ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ความซื่อสัตย์ และสติปัญญา^{๑๐}

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ เพราะอาศัยพระธรรมกับพระวินัย หากไม่มีพระธรรมกับพระวินัยแล้ว พระพุทธศาสนาคงจะดำรงอยู่ไม่ได้ พระธรรมและพระวินัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในส่วนแห่งพระวินัย โดยเฉพาะศีล ๕ จึงเป็นข้อปฏิบัติสากลของมวลมนุษย์ หากมนุษย์สามารถอยู่คนเดียวตามลำพังในโลกได้ ศีลก็ไม่ใช่ความจำเป็น แต่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ เป็นคณะ และเป็นสังคม ศีลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะไม่มีใครอยู่คนเดียวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาหรือคบหาผู้อื่น มนุษย์ทุกคนต้องมีญาติและสหาย ศีลจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและทรงบัญญัติศีล ๕ ไว้ ก็เพื่อการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อความสงบสุขของสังคมมนุษย์โดยรวม

ดังนั้น พุทธธรรมในการวิจัยนี้ ก็คือศีล ๕ ผู้เรียบเรียงจะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนา จึงแยกศึกษาออกเป็น ความเป็นมาและความสำคัญของศีล ๕ ประเด็น ดังต่อไปนี้

๙ พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี), ศีล ๕ รักษาโลก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘-๕๐.

๑๐ พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธรรมเสฏฐิ์), อ้างใน คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านศีล ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๗๒ - ๗๓.

ศีล ๕ ในพระไตรปิฎก คือ ความเป็นปกติ ความสำรวม วัตรอันดีงาม ธรรมชาติที่สัตบุรุษพึงทรงไว้ ความประพฤติดีทางกาย วาจา การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย และข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องดีงาม

๒.๔.๑ ความหมายของศีล

ศีล หมายถึง การสำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อยอีกประการหนึ่ง ศีล หมายถึง เจตนาอันคิดจะระวังรักษาความประพฤติกาย วาจา ให้เรียบร้อยดีงามปราศจากโทษ

ศีล หมายถึง ปรกติ หมายถึงใจที่สงบเป็นปกติ ไม่คิดที่จะประพฤติกว้างตามขั้นนั้น ๆ เพราะฉะนั้น การตั้งใจรักษาอาการมิให้ประพฤติกว้าง เป็นอาการของศีล ตั้งใจรักษาไปจนจิตใจเป็นปกติ ไม่คิดล่วง เป็นตัวศีล

ศีล หมายถึง จิตที่เป็นปกติ ไม่ถูกโลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ และชักพาไปทำความชั่ว ทำความผิด จิตก็จะปกติ เมื่อจะทำอะไรทางกายด้วยจิตที่เป็นปกติ ก็ย่อมจะไม่ทำกายทุจริต เมื่อจะพูดอะไรทางวาจา ก็ไม่พูดด้วยวจีทุจริต เมื่อจะคิดเรื่องราวอะไรทางใจ หรือทางมนะ ก็ไม่คิดเป็นมโนทุจริต เพราะฉะนั้นใจจึงเป็นศีล ทำทางกาย กายก็เป็นศีล ทำทางวาจา วาจาก็เป็นศีล ทำทางมนะ มนาก็เป็นศีล คนที่รักษาศีลกันโดยมาก รักษากันทางกาย ทางวาจา ไม่ถึงทางใจ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยิ่งดีกว่าไม่มีเสียเลย เพราะกายกับวาจาไม่ได้ทำการทุจริตต่าง ๆ

ศีล หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กายที่วาจา ให้เป็นกาย วาจาที่น่าดู ศีลเป็นพื้นฐานแล้วจิตจึงจะเป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีล สมาธิก็มีได้ง่าย

ศีล หมายถึง การประพฤติดี ปฏิบัติถูกต้องตามหลักทั่ว ๆ ไป ที่มีหลักอยู่ว่า ไม่เป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในการที่เกี่ยวข้องกันอยู่เป็นสังคมมนุษย์ หรือเกี่ยวข้องกับภายในครอบครัว หรือแม้ที่สุดที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ เครื่องใช้สอยต่าง ๆ ที่เป็นของจำเป็นแก่ชีวิต ซึ่งทั้งหมดนั้นเราจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ในลักษณะที่จะไม่เกิดโทษหรือเกิดอันตรายขึ้นจากสิ่งเหล่านี้ ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีล

ศีล หมายถึง การงดเว้นจากการประพฤติกว้างทางกายและวาจา การควบคุมกาย วาจาให้เรียบร้อย งดงาม ให้ปราศจากความมัวหมอง ไม่ให้ผิดปกติธรรมดา กล่าวคือ การไม่ทำผิด ไม่พูดผิดนั่นเอง จัดเป็นศีล

ศีล หมายถึง ระเบียบความประพฤติ หรือถ้าจะพูดให้เต็มความหมายแท้จริงก็คือ ระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัว และที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดถึงท่ามาหา เลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้ เพื่อทำให้ความเป็นอยู่นั้น กลายเป็นสภาพอันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ที่เป็นไป เพื่อเข้าถึงจุดหมายอันดีงาม ระเบียบความประพฤตินี้ จะมีลักษณะเป็นการปิดกั้นโอกาสที่จะทำความชั่ว และส่งเสริมสำหรับทำความดี โดยการฝึกคนให้รู้จักความสัมพันธ์ด้วยกายวาจาที่ดีงามกับสภาพแวดล้อม อันจะเป็นผลเอื้ออำนวยแก่การดำรงอยู่ทั้งของตนและชุมชน

พร้อมกันนั้นก็เป็นการฝึกอบรมชีวิตด้านกายและวาจาของบุคคลให้มีความพร้อมยิ่งขึ้นในการทำกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้เน้นความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

ศีล หมายถึง ความประพฤติทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับการควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบ วินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางวาจาและอาชีพ

ศีล หมายถึง การสำรวมระมัด ระวังรักษากาย วาจาของตน ไม่ให้เกิดโทษแก่ตนเอง คนอื่น สังคม หรืออีกอย่าง หมายถึง การสำรวมให้ทุกอย่างเป็นไปในทางที่ชอบด้วยศีลธรรม กฎหมาย กฎกติกา ระเบียบ หลักการต่าง ๆ จะต้องให้อยู่ตามปกติในทุกกรณีของภารกิจ ที่ีระดับสัตบุรุษปฏิบัติด้วยความสำนึกรับผิดชอบตามสมควรแก่ฐานะกรณีนั้น ๆ

ศีล หมายถึง ปกติมารยาททางกาย ทางวาจาที่เป็นสุจริต บังเกิดขึ้นมาได้ด้วยอำนาจการสำรวมระมัดระวังได้ครบถ้วน ตามกลุ่มสิกขาบทชนิดใดชนิดหนึ่ง เป็นคุณความดีเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา เป็นปทัฏฐฐานแห่งคุณความดีเบื้องต้นขึ้นไป เป็นสิกขาข้อที่ ๑ ในสิกขา ๓ ซึ่งเป็นธรรมข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

ศีล หมายถึง ปกติ คือรักษากายและวาจาให้เป็นปกติไม่ให้พิกลพิการวิปริตผิดปกติของมนุษย์ ศีลแปลว่า เย็น คือ เย็นใจส่งผลให้รักษากายวาจาให้เย็นไปด้วย ศีลแปลว่า หนัก คือ ทำให้ใจหนักแน่นเหมือนดังศิลาแท่งทึบ ไม่ไหวติงเพราะแรงลมที่พัดมาจากทิศานุทิศ ฉันทะ จิตใจของผู้มีศีลก็หนักแน่นไม่หวั่นไหว เพราะอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ที่มากระทบ ฉันทะ การรักษาศีล คือ การรักษากายวาจาให้เป็นปกติ การอยู่ร่วมกันเป็นพวกเป็นหมู่ ของคนจำนวนมากที่แตกต่างกันโดยชาติ โคตร ตระกูล วิชาความรู้ และนิสัยใจคอ ถ้าไม่มีศีลหรือระเบียบวินัยเป็นเครื่องควบคุมปล่อยให้ต่างคนต่างทำตามใจชอบ ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ความลักลั่นกันย่อมจะเกิดขึ้น

๒.๔.๒ ความเป็นมาของศีล ๕

ความเป็นมาของศีลนั้น เริ่มแรกศีล ๕ ข้อนี้ในพระบาลีชั้นเดิม ส่วนมากท่านเรียกว่า สิกขาบท ๕ คือข้อปฏิบัติในการฝึกหัดตนเองบ้าง เรียกว่าธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็ได้อีกว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่า เบญจศีล ที่มาในพระไตรปิฎกปรากฏในอปทาน และพุทธวงศ์ ต่อมาในยุคหลังมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นมาอีกเป็น “นิจศีล” คือศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำบ้าง เรียกว่าเป็น “มนุษยธรรม” คือธรรมสำหรับมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง สมัยแรก พวกมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนส่วนน้อย ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมยังไม่ค่อยจะมี หรือหากมีก็เป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ สามารถแก้ไขตกลงกันได้ ต่อมามนุษย์เพิ่มจำนวนมากขึ้น การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนก็ขยายใหญ่ขึ้น ปัญหาสังคมต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น ความยุ่งยากต่าง ๆ ก็ติดตามมา ดังที่ท่านกล่าวไว้ในจกวัตติตรและอัคคัณฺฐสูตร พอสรุปความได้ว่า เกิดมีการลักขโมยสิ่งของของกันและกัน มีการหยิบฉวย

โดยถือเอาข้าวของที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่อนุญาต มีการกล่าวถ้อยคำเท็จที่เป็นนุสาวาททั้ง ๆ ที่รู้ เกิดการฆ่ากัน มีการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วง มีผู้ประพฤตินอกในกามด้วยการคบหาสมสู่ภรรยาของคนอื่น

เมื่อเกิดมีปัญหาและความยุ่งยากในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์เช่นนี้ จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือข้อบัญญัติสำหรับชุมชนขึ้น เพื่อให้คนที่อยู่ร่วมกันยึดถือปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของคนในสังคมนั้น ขณะเดียวกัน ก็พากันยกย่องบุคคลผู้มีความสามารถคนหนึ่งในชุมชนนั้นขึ้นมาเป็นหัวหน้า เป็นผู้ดูแลรักษาให้การประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามบทบัญญัติที่ได้ตกลงกำหนดกันไว้ เรียกว่า “มหาสมมต” คือผู้ที่คนส่วนมากยกย่องขึ้นบ้าง เรียกว่า “ชัตติยะ” คือผู้เป็นอธิบดีของเขตแดนบ้าง และเรียกว่า “ราชา” คือผู้ขยับ้อมประชาชนพลเมืองด้วยธรรมบ้าง ครั้นเวลาต่อมาเมื่อมหาสมมต ชัตติยะ หรือราชานั้นได้รับมูรธาภิเษก แล้วอยู่รักษาอุโบสถในวันเพ็ญอุโบสถ ก็ได้มีจักรวรรตนะเกิดขึ้น จึงทรงเป็นพระราชผู้จักรพรรดิ เสด็จไปทรงสั่งสอนบัญญัติ ๕ ประการแก่มวลมนุษยชาติตลอดทิศทั้ง ๔ ว่า

๑. ไม่ควรฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. ไม่ควรถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
๓. ไม่ควรประพฤตินอกในกาม
๔. ไม่ควรพูดเท็จ
๕. ไม่ควรดื่มน้ำเมา

บัญญัติของพระเจ้าจักรพรรดิทั้ง ๕ ข้อนี้ จึงได้เกิดเป็นบัญญัติทางสังคมขึ้นมา เมื่อพวกมนุษย์ได้พากันปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครองเช่นนั้น สังคมก็เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนในชุมชนก็อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ศีล ๕ ก็เกิดเป็นระเบียบทางสังคมในโลกมนุษย์และเป็นของมีอยู่ตลอดเวลา “ปญจสีล สัพพกาลิ” ทุกยุคทุกสมัย ซึ่งมีกล่าวในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาหลายคัมภีร์ว่า “พระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกมนุษย์หรือไม่ก็ตาม ศีลมีองค์ ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐ ที่มีอยู่ประจำโลกเสมอ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าทั้งหลายบ้าง พระสาวกทั้งหลายบ้าง ทรงชักนำและชักชวนให้มนุษย์สมาทานรักษาศีลนั้น ๆ ในกาลใด สมัยใด เมื่อพระพุทธเจ้ามิได้เสด็จอุบัติขึ้น พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายบ้าง สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้ประพฤติธรรมบ้าง พระจักรพรรดิมหाराชเจ้าบ้าง พระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลายบ้าง ต่างก็ชักชวนประชาชนให้สมาทานศีล ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้น รวมทั้งสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้เป็นบัณฑิต ก็พากันสมาทานด้วยตนเอง เมื่อท่านเหล่านั้นบำเพ็ญกุศลธรรมดังกล่าวโดยบริบูรณ์แล้ว ก็ได้เสวยสมบัติอันสมบูรณ์อยู่ในเทวโลก และมนุษย์โลก^{๑๑}

ศีล ๕ ประการนี้ จัดเป็นทั้งภัยและเวร ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่ท่านอนาถปิณฑิก ทบทไว้ในเวรสูตร ว่า “ดูก่อนท่านคหบดี บุคคลไม่เล็ก ละภัยและเวร ๕ ท่านกล่าวว่าเป็นคนทุศีล และเข้าถึงนรก” ภัยและเวร ๕ คืออะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป

๑๑ พระพุทธโฆษาจารย์, สมันตปาสาทิกา ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๒๘๙-๒๙๐.

๒. อทินนาทาน การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. กามะสุมิจฉาจาร การประพฤตินิดในกามทั้งหลาย

๔. มุสาวาท การพูดคำเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐฐาน เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในเพราะสุราเมรัยและของมีนเมา

ภัยและเวรทั้ง ๕ นี้ ใครจะทำหรือก่อขึ้นก็ตาม จะต้องทำด้วยเจตนา คือความจงใจ จึงจะจัดว่าเป็นการกระทำที่เป็นกรรม สมตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตกล่าวไว้ว่า เจตนาเป็นกรรม คือคิดก่อนแล้วจึงทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ

พระบรมราชาโฆวาท รัชกาลที่ ๔ ที่ทรงแนะนำให้ปฏิบัติเท่าที่จะสามารถเข้ากับชุมชน ได้ตามพระกระแสรับสั่งแก่บุคคลผู้จะลาสิกขา ๕ ธรรมเนียมของวัดบวรนิเวศวิหาร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ทรงรับสั่งว่า ศีล ๕ อย่างหยาบ เป็นพระบรมราชาโฆวาท ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อครั้งยังทรงผนวช ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงบัญญัติศีล ๕ อย่างหยาบ ผากพระพุทธชินสีห์ไว้ พระองค์ท่านเป็นผู้ได้รับสืบทอด ศีล ๕ อย่างมีดังนี้

๑. ปาณาติบาตวิริติ มิให้ฆ่านกบนฟ้า เนื้อในป่า ปลาในน้ำที่อยู่เป็นปกติตามสบายของมัน แต่ถ้าจะฆ่ากินบ้าง ก็ควรทำแต่สัตว์ที่ถูกเขาจับมาผูกมัดหรือขังไว้แล้ว

๒. อทินนาทานวิริติ มิให้ลักขโมยแย่งชิงของเขามากมาย จนเจ้าของต้องลุ่มจม แต่ถ้าไม่มีจะกินจริง ๆ ก็ควรถือเอาบ้างแต่เล็กน้อย พอยังชีวิตให้เป็นไป

๓. กามะสุมิจฉาจารวิริติ มิให้ล่วงในภริยาของเขา แต่ถ้าจะล่วงก็ควรให้เป็นไปเพียงในลูกหลานเขา เป็นต้น

๔. มุสาวาทวิริติ มิให้เป็นพยานเท็จและส่อเสียดให้เขาลุ่มจม แต่ถ้าจะต้องปกตก็ควรปกตแต่เล็กน้อย พอยังชีพให้เป็นไป

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐฐานวิริติ มิให้กินเหล้าเมาเกะกะ ในกลางถนนและในที่ชุมชนทั่วไป แต่ถ้าอยากกินบ้าง ก็ควรซื้อมากินที่บ้าน เมาแล้วก็นอนเสีย

ศีล ๕ อย่างหยาบนี้ ลดหย่อนลงมา เพื่อประสงค์จะให้บุคคลที่ยังไม่สามารถประพฤติ ศีล ๕ ได้ อย่างละเอียด ค่อยประพฤติจนคุ้นเคยเข้า จะได้รักษาศีล ๕ อย่างละเอียดได้

สรุป ความเป็นมาของศีล ๕ จากที่กล่าวมาข้างต้นได้ว่า ในยุคเริ่มแรกมนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ตามธรรมชาติ ประชากรมีน้อยปัญหาไม่ค่อยมี หรือมีก็เป็นเรื่องไม่ร้ายแรง แต่เมื่อมีคนมากขึ้น ๆ ทรัพยากรตามธรรมชาติมีจำกัด จึงมีคนกลุ่มหนึ่งคิดเอาเปรียบคนอื่นโดยการฆ่ากันบ้าง ลักขโมยบ้าง ผิดลูกเมียคนอื่นบ้าง พูดเท็จบ้าง เสพของมีนเมาบ้าง สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น จึงมีการบัญญัติกฎขึ้นมาโดยผู้นำที่พวกเขาพากันสมมุติขึ้นในขณะนั้น กฎเหล่านี้จึงกลายมาเป็นกฎทางศีลธรรมโดยธรรมชาติ

๒.๔.๓ ความสำคัญของศีล ๕

นักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย ได้กล่าวถึงศีลและปัญญาว่า เป็นของคู่กัน สัมพันธ์กัน เป็นยอดเป็นสิ่งสูงสุดในโลกเหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้าดังข้อความว่า “ปัญญาต้องมีศีลช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศีลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศีลมีในบุคคลใด ปัญญาก็มีในบุคคลนั้น ปัญญาไม่มีในบุคคลใด ศีลก็ไม่มีในบุคคลนั้น ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีศีล ศีลก็เป็นของบุคคลผู้มีปัญญา”

แม้แต่เข้าถึงสวรรค์ หรือการเข้าใกล้พระนิพพาน ก็ต้องมีศีลเป็นองค์ประกอบ ดังข้อความว่า “..บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ ละมลทิน ๓ ประการเสีย ย่อมจะต้องได้ขึ้นสวรรค์เหมือนถูกเชิญไปวางไว้ ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือเป็นผู้มีศีลและมลทินแห่งความเป็นผู้ทุศีล ๑ เป็นผู้ไม่ริษยา และละมลทินแห่งความริษยา ๑ เป็นผู้ไม่ตระหนี่ และละมลทินแห่งความตระหนี่ ๑ และข้อความว่า ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อความเสื่อมรอบ ชื่อว่าย่อมประพฤติใกล้นิพพาน ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ๑ เป็นผู้คุ้มครองในอินทรียทั้งหลาย ๑ เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ ๑ เป็นผู้ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเพียรตั้งอยู่

การเสวนากับคนมีศีล การอยู่ใกล้ การนั่งใกล้ การคบค้าสมาคมกับผู้ที่มีศีล ย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงงดงาม เป็นคนดี ดังข้อความว่า “... ภิกษุแม้ที่ยังใหม่เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม เรากล่าวเช่นนี้ เพราะภิกษุนั้นเป็นผู้มีชื่อเสียงดี บุคคลเช่นนี้เรากล่าวว่า มีอุปมาเหมือนกับผ้าแคว้นกาสิ มีสีสวยสดฉะนั้น และชนเหล่าใดคบหาเข้าไปนั่งใกล้ ถือเอาเขาเป็นตัวอย่าง กิริยาที่คบเป็นต้นนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนเหล่านั้นสิ้นกาลนาน แม้การครองคู่เป็นสามีภรรยาหาก ทั้งสองมีศีล ย่อมมีความเจริญ มีความผาสุก รักใคร่ปรองดองกัน มีจิตใจที่ดีงาม ย่อมมีความเพิลิตเพลิน ดังข้อความว่า “ดูก่อนคฤหบดี และคฤหปตานี้ทั้งหลาย ก็ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงเทวดาอย่างไร สามีในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ด่าและไม่บริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ด่า ไม่บริภาษสมณพราหมณ์อยู่ครองเรือนดูก่อนคฤหบดีและคฤหปตานี้ทั้งหลาย สามีและภรรยาทั้งสองรู้ความประสงค์ของผู้ขอ มีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น เจริญจากคำที่นารักแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีความผาสุก ทั้งสองฝ่ายมีศีลเหมือนกัน รักใคร่กันมากไม่มีใจร้ายต่อกัน ครั้นประพฤติดุกรรม เป็นผู้ที่มีศีลและวัตรเสมอกันย่อมเป็นผู้เสวยกามารมณ์ เพิลิตเพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก”

ธรรมคือศีลเท่านั้น เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกันเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน ดังข้อความว่า “ภิกษุผู้มีศีลไม่ขาด ไม่เป็นช่อง ไม่ต่าง ไม่พรัอย เป็นไถอันท่านผู้รู้สรรเสริญ อันตณหาธรรมทั้งหลายไม่ครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ ถึงความเป็นผู้มีศีลเสมอกันในศีลเช่นนั้นกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ ธรรมแม้นี้ เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน

เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน การเกิดขึ้นหรือความถึงพร้อมแห่งคุณธรรมทั้งหลายจะสำเร็จผลได้ต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน ดังข้อความว่า “ความบังเกิดแห่งอริยมรรค อันประกอบด้วยองค์ ๘ ของภิกษุ คือความถึงพร้อมแห่งศีล และข้อความว่า “สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง สำเร็จอริยาบถ ๔ คือบางคราวก็เดิน บางคราวก็ยืน บางคราวก็นั่ง บางคราวก็นอน สัตว์เหล่านั้นทั้งหมดอาศัยแผ่นดินดำรงอยู่บนแผ่นดินจึงสำเร็จอริยาบถ ๔ นั้นอย่างนั้นแหละ แม้ฉันใด ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญโพชฌงค์ ๗ ย่อมกระทำให้มากบ่อย ๆ ซึ่งโพชฌงค์ ๗ ฉะนั้น เหมือนกัน อีกนัยหนึ่งว่า “เธอจงชำระเบื้องต้นในกุศลธรรมให้บริสุทธิ์เสียก่อน ก็อะไรเป็นเบื้องต้น ของกุศลธรรมเล่า เบื้องต้นของกุศลธรรมคือ ศีลที่บริสุทธิ์ดีและความเห็นอันตรง เมื่อใดเธออาศัย ศีล ตั้งมั่นอยู่ในศีลแล้วเจริญสติปัญญาฐานมีความเพียร มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้ ...เมื่อนั้นเธอพึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายได้ที่เดียว ตลอดราตรี หรือวันที่จักมาถึงไม่มีความเสื่อมเลย “ศีลเป็นเบื้องต้นเป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย เป็นประธานแห่งธรรมทั้งหลายเพราะฉะนั้น พึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ “ศีลเป็นกำลังหาสิ่งเปรียบปานมิได้ เป็นอาวุธชั้นเยี่ยม เป็นอาวุธอันประเสริฐ ศีลเป็นเกราะบังอย่างน่าอัศจรรย์” ดังพระบาลีว่า สิลฺลํ พลํ อปฺปฏิมิ สิลฺลํ อารุณฺตมฺมิ สิลฺลํ อารณฺณิ เสฏฺฐํ สิลฺลํ กวณฺมพฺภุตํ^{๑๒}

ความเป็นอริยะคือความประเสริฐก็เพราะมีศีล ดังข้อความว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสสรรเสริญชั้น ๓ และทรงยังประชุมชนนี้ให้สมาทานดำรงอยู่ในชั้น ๓ นี้ ชั้น ๓ เป็นไฉน คือ สิลชั้น สมาริชั้น ปัญญาชั้น อันเป็นอริยะ” “ธรรมอันหนึ่งมีอุปการะมากเพื่อความเกิดขึ้นแห่ง อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ธรรมอันหนึ่งเป็นไฉน คือความถึงพร้อมแห่งศีล”

ศีล มีความสำคัญต่อการค้าจุนโลก มิให้ก้าวเข้าไปสู่ความหายนะ ศีลเป็นของเย็นดับ ยุคเข็ญของโลกได้โดยเด็ดขาด ศีลยังสามารถอุปถัมภ์ค้าจุนโลกไว้มิให้หวนไหวเอนเอียงไปตามความชั่ว ทุจริต ศีลเป็นของประเสริฐสูงสุดในมนุษยโลกและเทวโลก ดังพุทธภาษิตว่า สิลฺลํ โลเก อนุตฺตรํ ศีลเป็น เยี่ยมในโลก

ศีลเป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ถ้าทุกคนในสังคม เพียงแต่มีศีลกันแล้วสังคม หรือชุมชนก็จะสงบ จะไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีการ ประพฤติผิดทางกามที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายแตกแยกขึ้นในสังคมหรือชุมชน ไม่มีการโกหกหลอกลวงใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่าง ๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความประมาทและความ หายนะต่าง ๆ ทุกคนในสังคมหรือชุมชนก็จะพบความสุขร่มเย็น อยู่ด้วยกันด้วยความรักใคร่ปรองดอง กัน ไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวายกันเหมือนในสังคมปัจจุบัน ศีลจึงมีความสำคัญมากสำหรับทุกคน ทั้งนี้ก็ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของตนเองและสังคมโดยรวม อันเป็นรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะ ก่อให้เกิดสันติภาพที่มั่นคงถาวรขึ้นในโลก ดังพุทธภาษิตว่า สุขํ ยาว ชรา สิลฺลํ ศีลนำความสุขมาให้ トラบเท่าชรา

๑๒ ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๖๑๔/๔๔๖.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของศีล ในพระไตรปิฎกที่กล่าวมาข้างต้น มีความสำคัญคือ เป็นบ่อเกิดของกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นเหตุให้บังเกิดในสวรรค์ และสูงขึ้นไปกว่านี้ คือเข้าใกล้พระนิพพาน เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน รักกัน เคารพกันและเป็นที่เชื่อถือของประชาชนทั่วไป เป็นเครื่องค้ำจุนโลก และเป็นมาตรฐานในการอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องประดับ เป็นอาวุธ และเป็นเกราะอันยอดเยี่ยม เป็นของบุคคลผู้มีปัญญา ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีศีล เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้า

๑. ความสำคัญของศีล ๕ ในคัมภีร์

คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้แสดงความสำคัญของศีลว่า บุคคลอาศัยศีลสมบัติแล้วจึงบรรลุวิชชา ๓ ได้ มิใช่อาศัยเหตุอื่นจากศีล การเว้นที่สุดโต่งคือ กามสุขัลลิกานุโยค (การประกอบตนให้พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกามสุข) ก็ทรงประกาศไว้ด้วยศีล อุบายเครื่องก้าวล่วงพัวพัน อบาย ก็ทรงประกาศด้วยศีล การละกิเลสด้วยอำนาจ ตทั้งคปทานก็ทรงประกาศด้วยศีล ธรรมอันเป็นปฏิบัติขบถอวิตกมกิลส ก็ทรงประกาศด้วยศีล การชำระสังกิเลสคือ ทุจจริต ก็ทรงประกาศด้วยศีล เหตุแห่งความเป็นพระโสดาบัน และพระสกทาคามี ก็ทรงประกาศด้วยศีล

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสำคัญของศีล จากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงให้เห็นผลสำเร็จจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูงคือความแก่กล้าแห่งอินทรี ๕ การบรรลุวิชชา ๓ การพ้นจากอบาย การละกิเลส การเป็นโสดาบัน เป็นต้น ก็เพราะอาศัยศีลเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น

๒. ความสำคัญของศีล ๕ จากผลการปฏิบัติ

ผู้เรียบเรียงได้สรุปผลที่เกิดจากปฏิบัติของพระอริยสงฆ์สายวิปัสสนากรรมฐานผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลไว้มากมาย ตามแนวคิดของนายวงศกร เพิ่มพล ได้สรุปไว้ดังนี้

พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติที่สำคัญต่อชีวิตหลายอย่าง โดยเฉพาะศีลมีความสำคัญกว่าท่าน “แต่สู้บวชเป็นชาวเป็นชีรักษาศีลอุโบสถไม่ได้ มีอาณิสสงฆ์มากกว่าให้ท่านนั้นเสียอีก ถ้าใครอยากได้บุญมาก ขึ้นสวรรค์ไปนิพพานพันทุกข์ ก็ควรบวชเป็นชาวเป็นชีรักษาศีลอุโบสถเสีย เพราะยากนักที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์คือ ต้องตั้งอยู่ในธรรมของมนุษย์คือศีล ๕ และกุศลกรรม ๑๐ จึงได้เกิดเป็นมนุษย์ การให้ทาน รักษาศีล ตลอดถึงกรรมฐานภาวนา ที่ไม่ได้ผลอาณิสสงฆ์มากขึ้น เพราะพวกเรายังมีความเห็นผิด มีความนับถือและเชื่อถือ จากธรรมที่พระพุทธองค์นำประพจน์ปฏิบัติมาเมื่อเรามีศีล ๕ อย่างนี้

การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ไม่ต่าง ไม่พร้อย ไม่ขาด ไม่ทะลุและเป็นนั้น จัดได้ว่าเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ชาวบ้านและชาววัด ที่เป็นสมณะประเพณี เป็นศีลวัตร เป็นอาจิณ เมื่อมีวัตรก็ชื่อว่า มีศีล ศีลเป็นเบื้องต้นของการปฏิบัติ ต้นดี ปลายก็ดี ครั้งผิดมาแต่ต้น ปลายก็ไม่ดี ให้พากันรักษาศีล ๕ ถ้ามีผู้ใดรักษาศีล ๕ ได้ตลอดชีวิต ผู้นั้นเลิศที่สุด ศีลจะบริสุทธิ์ได้จะต้องมีหิริและโอตตปะเป็น

พื้นฐาน เนื่องจากได้เห็นจิต เห็นความนึก ความคิด ความปรุงแต่งจิตของตนก็กลัวบาป ละอายบาป จึงไม่อาจจะทำความชั่วได้

ผลของการปฏิบัติศีลให้ความบริสุทธิ์ไม่เหมือนกัน คนเราจึงเกิดมาไม่เหมือนกัน และมีความประพฤติดี มีการรักษาศีล มีการให้ทาน มีการสวดรับฟังพระธรรม เขาจึงมีปัญญาดี มีการศึกษาเล่าเรียนดี ธรรม (ศีล) เจริญ ฦ ที่ใด ก็เลส ย่อมเสื่อมคือที่ใจดวงนี้เท่านั้น

รักษาศีลให้บริสุทธิ์ สมบูรณ์ แล้วทำสมาธิจะมีความสงบสงัด จิตรวมลงได้ง่าย เพราะมันเย็น มันราบรื่นดี ไม่มีลุ่มไม่มีดอน เมื่อจิตสงบสงัด จึงกล่าวได้ว่าเป็นจิตที่อยู่อย่างปราศจากโทษ เป็นจิตที่ไม่มีเกเราะกำลังป้องกันการกระทำชั่วทุกอย่าง จิตที่ส่งออกนอก เพื่อรับสนองอารมณ์ทั้งสี่ เป็นสมุทัย ผลอันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอกแล้วหวั่นไหว เป็นทุกข์ จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้งเป็นมรรค ผลอันเกิดจากจิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นนิโรธจึงเกิดเป็นสมาธิที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรักษาศีล คือจิตที่มีความมั่นคง มีความสงบเป็นพลังที่จะส่งต่อไปถึงปัญญา ผู้รู้ คือ จิตที่ว่าง เบาสบาย รู้แจ้งแทงตลอดตามความเป็นจริง

ดังนั้น ความสำคัญของศีล ๕ มีผลต่อการประพฤติปฏิบัติมาก เช่น ถ้าไม่ต้องการรับโทษ ๕ อย่างก็อย่าผิดศีล ๕ เมื่อศีล ๕ บริสุทธิ์ดีย่อมรักษากาย วาจา ใจได้ดี ศีลจะดำรงคงมั่นต้องมีหิริและโอตตป้ปะคัมครอง แม้การจะได้เกิดเป็นมนุษย์ ก็ต้องอาศัยศีล ๕ การจะมีปัญญาดี สุขภาพดี การศึกษาดี เป็นต้น ศีล เป็นเกราะป้องกันความชั่วต่าง ๆ ของจิต ผลกรรมของชีวิตที่แตกต่างกันทั้งดีหรือชั่ว ก็เพราะการรักษาศีล

๓. ในฐานะที่ศณะนักวิชาการพระพุทธศาสนา

สิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมี ๔ อย่างคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยาบำบัดโรค ย่อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ฉันท ไศล ก็มีมีความสำคัญต่อคนทุกระดับ ทุกอาชีพ ฉันทนั้นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม หากมนุษย์คนใดหรือสังคมใดมีศีล เท่ากับว่ามนุษย์คนนั้น สังคมนั้นเป็นความสำคัญของศีล ดังจะได้นำเสนอแนวคิดของนักวิชาการ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า “การฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อให้ถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนานั้นจะต้องอบรมทางด้านศีล สมาธิปัญญา พร้อมกันไป ศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิ ดังพระบาลีว่า “สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปโมโล โหติ มหานิสโส สมาธิอันศีลอบรมดีแล้ว ย่อมมีผลใหญ่ย่อม มีอานิสงสีใหญ่ สมาธิปริภาวิตา ปัญญามหุผลา โหติ มหานิสสา ปัญญาอันสมาธิอบรมดีแล้วย่อมมีผลใหญ่ ย่อมมีอานิสงสีใหญ่ ปญญาปริภาวิต จิตต สมมเทว อาสเวติ วิมูจติ - จิตอันปัญญาอบรมดีแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากความไม่รู้และความพัวพัน

พระองค์ได้ตรัสไว้อีกตอนหนึ่งว่าตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้เป็นพระราชเอกแห่งแผ่นดินยังทรงรักษา และได้มีประกาศไว้ในกฎหมายการปกครองของพระองค์ด้วย แม้ในปัจจุบันนี้ มีกฎหมายบ้านเมืองอยู่มากมาย มาตรามีทั้งโทษอย่างหนักและเบาแล้ว แต่ก็ยังมี

ความจำเป็นต้องนำเอาศีลเข้ามาประพฤติปฏิบัติด้วย ราชฎรทั่วไปจึงจะมีการเป็นอยู่อย่างสงบสุข ในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครองไม่ตั้งตนอยู่ในศีลแล้ว ย่อมจะประพฤติทุจริตในกิจการงานต่าง ๆ ผู้อยู่ภายใต้การปกครองก็จะได้รับความเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน หรือหากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้การปกครองก็จะได้รับความเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน หรือหากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้การปกครองไม่ตั้งตนอยู่ในศีล ก็จะทำให้ตนเป็นคนประพฤติชั่ว ก่อความเสียหายเดือดร้อนต่าง ๆ ได้ ศีลจึงมีความจำเป็นและสำคัญมากสำหรับคนที่อยู่ร่วมกันจำนวนมาก หากทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ใต้ปกครองตั้งตนอยู่ในศีลอย่างทั่วหน้าแล้ว บ้านเมืองก็จะมีแต่ความสงบสุข ปราศจากภัยต่าง ๆ เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย ภัยจากความประพฤติชั่วร้ายอื่น ๆ เป็นต้น

๔. ในฐานะที่เป็นหลักประกันความมั่นคงทางสังคม

ศีล ๕ เป็นหลักประกันสังคมได้อย่างไร ก็กล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่าศีล ๕ เป็นหลักประกันความมั่นคงของสิ่งอันเป็นที่รัก ที่หวงแหนของคนทั้งหลายในสังคม เพราะสังคมเป็นภาพรวมของคนที่อยู่ร่วมกัน คนที่อยู่ร่วมกันเมื่อมีศีลแล้ว ก็จะมีหลักประกันตนเองและคนรอบข้าง รวมทั้งทรัพย์สินอันเป็นที่รักของตนได้เป็นอย่างดี

ศีลข้อที่ ๑ เป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิต ชีวิตทุกชีวิตจะมีความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ดีมีสุข ไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกเบียดเบียนด้วยคนในสังคมด้วยกัน เพราะละเว้นปาณาติบาต ไม่เข่นฆ่ากัน ทุกชีวิตไม่ว่าคนหรือสัตว์ ย่อมเป็นอยู่ได้อย่างปกติสุขตลอดชีวิตของแต่ละประเภทและอยู่ได้โดยไม่ต้องหวาดระแวงภัยที่จะเป็นอันตรายต่อชีวิตแต่ประการใด ศีลข้อนี้ จึงถือว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิต

ศีลข้อที่ ๒ เป็นหลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน

ทรัพย์สินของทุกคนที่มีอยู่ ล้วนหามาได้ด้วยการลงทุนลงแรง ด้วยหยาดเหงื่อและแรงงาน ย่อมเป็นที่รักหวงแหนของทุกคน และเมื่อคนในสังคมไม่ละเมิดอทินนาทานแล้ว ทรัพย์สินเหล่านั้นก็ปลอดภัย ไม่ถูกลักถูกขโมย และทรัพย์สินที่เป็นของสาธารณะส่วนรวม ก็จะไม่ถูกเบียดบัง ยักยอก หรือถูกคอร์รัปชันไปด้วยอาการต่าง ๆ ศีลข้อนี้ จึงถือว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน

ศีลข้อที่ ๓ เป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว

เมื่อครอบครัวมีผู้นำในครอบครัวรักษาศีลข้อที่ ๓ ไม่ละเมิดกาเมสุมิจฉาจารด้วยกัน คนในครอบครัวก็ไว้วางใจกันได้ ไม่แตกร้าง ทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่อบอุ่น มีความสุข มองหน้ากันด้วยรอยยิ้ม ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส ศีลข้อนี้ จึงถือว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว

ศีลข้อที่ ๔ เป็นหลักประกันความมั่นคงของสิทธิการรับรู้ความจริง

ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับฟัง ได้รับรู้ความจริงอันเป็นเรื่องจริง เป็นข้อมูลข่าวสารจากทุกคนทุกแห่งที่เป็นจริงด้วยกัน การพูดไม่จริง การพูดโกหกเหลวไหลอันเป็นเท็จนั้น เป็นการทำลายสิทธิของผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังรับข้อมูลที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนทำให้เกิดความเสียหาย และผู้พูดก็จะขาดความเชื่อถือ ศีลข้อนี้ จึงถือว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของการรับรู้ความจริง

ศีลข้อที่ ๕ เป็นหลักประกันความมั่นคงของสติปัญญาและสุขภาพ การดื่มสุราและเมรัยตลอดถึงของมีนเมาทั้งปวง เป็นการทำให้สติปัญญาฟั่นเฟือน หลงลืม หรือทำให้กล้าบ้าระห่ำ กล้าทำสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ โดยขาดความยั้งคิด ขาดความรับผิดชอบ และทำให้สุขภาพทรุดโทรม ดังนั้น เมื่อดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดต่าง ๆ ได้ จึงทำให้มีสติปัญญาดำเนินไปได้ตามปกติไม่หลงลืมง่าย และมีสุขภาพแข็งแรง พ้นจากโรคร้ายที่ทำให้ทุกข์ทรมานและสิ้นชีวิตด้วยโรคตับแข็ง ถ้างดสูบบุหรี่ได้ก็จะต้องเสี่ยงกับโรคมะเร็งปอดและโรคถุงลมโป่งพอง ซึ่งก็เป็นโรคร้ายที่มองเห็นโทษกันอยู่ ศีล ๕ แต่ละข้อเป็นหลักประกันสังคมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างที่อธิบายมา ซึ่งถือได้ว่า ศีลทุกข้อมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของสังคมได้เป็นอย่างดี

๕. ในฐานะเป็นวินัยแม่บทของชุมชน

มนุษย์เมื่อมาอยู่ร่วมกันทำการงานทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นชุมชน เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กร ตลอดจนเป็นประเทศชาติ จะต้องมีวินัยข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบเป็นแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงแบ่งวินัยออกเป็น ๒ ด้าน ด้านทางโลกและด้านทางธรรม

๑. วินัยทางโลก หมายถึง ระเบียบสำหรับควบคุมคนในสังคมแต่ละแห่งเป็นข้อตกลงของคนในสังคมนั้น ที่จะทำหรือไม่ให้ทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไป เช่น กฎหมาย ประเพณี คำสั่ง ประกาศ กติกา เป็นต้น เหล่านี้เรียกว่าวินัยทางโลก

๒. วินัยทางธรรม เนื่องจากชาวพุทธนั้นมีทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์

ดังนั้น วินัยทางพระพุทธศาสนา จึงมี ๒ ประการ คือ

๑) อาศาเรียนวินัย คือวินัยหรือระเบียบปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ หรือระเบียบปฏิบัติสำหรับชาวบ้าน ผู้ครองเรือน ได้แก่ศีล ๕ ศีล ๘ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นต้น ล้วนเป็นแบบปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความดีงามเรียบร้อย เพื่อความมีชีวิตที่ดี มีความร่มเย็นและสงบสุข

๒) ส่วนอนาศาเรียนวินัย คือ วินัยของผู้ไม่ครองเรือน นักบวชผู้หิบบ้านเรือน ทั้งทรัพย์สมบัติและครอบครัวออกบวชไปถือเพศเป็นบรรพชิต ถือศีล ๑๐ สำหรับสามเณร และพระภิกษุถือศีล ๒๒๗ โดยมีวัตถุประสงค์ทั้ง ๑๐ ประการ อันมีความเรียบร้อยเป็นเบื้องต้น เพื่อวัตถุประสงค์การบัญญัติระเบียบสังคม

การจัดวางระเบียบชีวิตและระบบสังคม ด้วยการบัญญัติกติกากติกาอันชอบธรรมที่เรียกว่า วินัยแม่บท มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

๑. เพื่อความสงบเรียบร้อยอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
๒. เพื่อความสอดคล้องประสานกลมกลืน
๓. เพื่อความเกื้อกูลกันโดยไม่เบียดเบียนไม่เอาเปรียบกัน
๔. เพื่อความมีส่วนร่วมและร่วมรับผิดชอบ
๕. เพื่อความพร้อมเพรียงสามัคคี

๖. เพื่อป้องกันความชั่วและความเสื่อมเสียหาย
๗. เพื่อกันความชั่วร้ายและให้โอกาสคนดี
๘. เพื่อเอื้อโอกาสให้ชีวิตและกิจการพัฒนาดำเนินไปสู่จุดหมาย
๙. เพื่อความมีวัฒนธรรมอันดีงามในการอยู่ร่วมกันให้เกิดสุข
๑๐. เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งชีวิต

ในฐานะเป็นมนุษยธรรมทั้ง ๕

เรื่องศีล จึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นแรก ของพระพุทธศาสนา เป็นข้อปฏิบัติของความเป็นคน เพราะฉะนั้น ศีล ๕ จึงเป็น มนุษยธรรม คือเป็นธรรมของมนุษย์ แปลว่า จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มีใช้จะเกิดเป็นมนุษย์เท่านั้น ต้องมีธรรมสำหรับมนุษย์อีกด้วย แต่สิ่งที่ทำให้คนต่างจากสัตว์ก็คือธรรม และธรรมนี้เป็นเครื่องสนับสนุนให้มีศีล ๕ ที่เรียกว่าเหตุใกล้ ก็คือ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตปပะ ความเกรงกลัว ต่อความชั่ว ธรรมนี้เป็นเหตุใกล้ของศีล

ดังนั้น ความสำคัญของศีล ๕ ตามทัศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พอประมวลได้ใน ๔ ระดับคือ

(๑) ระดับปัจเจกบุคคล คือทำให้มีความสุขในชีวิตและการดำเนินชีวิตประจำวันที่ดีเป็นการไม่เบียดเบียนตนและไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่เป็นไปเพื่อทำลายแต่อำนวยความสะดวกสุขที่แท้จริงแก่ตน

(๒) ระดับสังคม คือไม่มีภัยอันตรายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นในหมู่มนุษย์ กลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีของสังคมอารยที่จะยึดถือปฏิบัติกันไปโดยไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อน

(๓) ระดับโลก คือหากมวลมนุษย์โลกยึดศีล ๕ ประการนี้ ปัญหาการฆ่า การละเมิดทรัพย์สิน การล่วงละเมิดของรักของหวง การไม่มีสัจจะ และการทำลายสติปัญญาของตนด้วยสิ่งเสพติด ก็จะน้อยลงหรือหมดไป

(๔) ระดับสูงสุด คือศีลเป็นพื้นฐานรองรับให้เกิดคุณธรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดของชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

สรุป ความสำคัญของศีล ๕ ในพระไตรปิฎก คัมภีร์ ผลของการปฏิบัติ และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พอรวบรวมสรุปผลได้ดังนี้

๑) ต่อบุคคล คนที่มีศีล ๕ เป็นฐานเปรียบเสมือนฐานรองรับเจดีย์ บ้านเรือน ตึกรามสูง ๆ ถ้าฐานไม่ดีก็พัง ความสำคัญของศีล ๕ เพื่อฝึกกาย (ตน) เพื่อให้เกิดสมรรถภาพทางจิตใจ เพื่อมุ่งสู่ขั้นอริยะบุคคล เพื่อให้สังคมเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ความละเอียดของศีล ขึ้นอยู่กับสมองและสติปัญญาของแต่ละบุคคล หากมีความรู้ มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มากมาย ย่อมสามารถแยกแยะรายละเอียดของศีลได้มาก เรียกว่าสามารถพิจารณาจนแตกฉาน จนทำให้สภาวะจิตใจอยู่ในระดับอริยะ

บุคคลได้ และเมื่อกิเลสเบาบางลงย่อมสามารถประพฤติปฏิบัติธรรมต่าง ๆ และฝึกฝนตนให้เข้าใกล้พระนิพพานได้ ศิลที่ต้องรักษามีทั้งศิลปะทางกาย วาจาและใจ หากมีศิลปะรักษาใจจะเกิดเมตตา ใจจะสงบ จะเย็นใจ เกิดความสัมฤทธิ์ผล การดำเนินทางสู่มรรคนิพพาน สำคัญที่ศิลปะ ทาน ภาวนา จะเห็นว่าศิลปะเป็นตัวหลัก หากศิลปะใครยังบกพร่อง แสดงว่าพื้นฐานยังไม่แน่น บำเพ็ญไปก็เสียหลัก เมื่อศิลปะปรากฏขึ้นในใจแล้ว ศิลจะประจำอยู่ที่อายตนะคือประจำอยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อศิลปะประจำอยู่ที่ตาและหูแล้ว เท่ากับเราได้อินทรีย์สังวร ยิ่งทำให้เย็นกายเย็นใจ จิตตั้งมั่น เป็นสมาธิในอริยมรรคได้ดียิ่งขึ้น

๒) ต่อสังคม ศิล ๕ ย่อมมีความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะต่อการปกครองบ้านเมืองคือ ทั้งผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครอง เมื่อมีศิลปะเสมอกัน การอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ สังคม และโลก ก่อให้เกิดการค้าจุนอุดหนุนนำไปสู่สันติภาพ มิให้ก้าวเข้าไปสู่ความหายนะ ชีวิตที่ดีงามของคนในสังคม จึงเริ่มต้นที่การรักษาศิลปะ

๓) ต่อโลก ศิล ๕ มีพลานุภาพต่อโลกไม่ให้พินาศไป ในด้านต่าง ๆ เช่น ทำให้คนในโลกมีความปกติ มีปกติการรักษากาย วาจา ใจ ส่งเสริมความสำรวมระวัง ส่งเสริมการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมืองดเว้นจากความชั่ว เป็นที่ตั้งแห่งความดีงาม ชีวิตที่ดีงามย่อมเป็นที่ปรารถนาของทุกคนในโลก

๔) ต่อสิ่งแวดล้อม ศิล ๕ มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม เพราะสามารถป้องกันโรคระบาดที่กำลังคุกคามคร่าชีวิตของมนุษย์ในทุกประเทศ ทุกมุมโลก มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ไม่สำรวมระวังเรื่องกามารมณ์ คือ โรค “เอดส์” หากว่ามนุษย์ทุกคนให้ความสำคัญ ตั้งใจสมาทานรักษาศิลปะอย่างดีแล้ว ปัญหาตามที่กล่าวมานี้จะไม่เกิดขึ้น ไม่ต้องจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดิน มาใช้ในการแก้ไขปัญหาอื่นอีกด้วย ประหยัดเวลา ประหยัดเศรษฐกิจ คุณภาพของมนุษย์จะมั่นคงสมบูรณ์ด้วยความสุขตามฐานะ เพราะปลอดภัยจากอันตราย และโรคภัยต่าง ๆ ที่จะมาเบียดเบียน

๕) ต่อการบรรลุธรรมขั้นสูง ศิล ๕ เป็นพื้นฐานรองรับให้เกิดคุณธรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดของชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ในฐานะที่เป็นสิ่งล้ำเลิศในโลกจึงต้องมีปัญญาเป็นคู่ขนานเสมอดังมีเรื่องเล่าว่า

พราหมณ์โสณทัณฑะกราบทูลว่า “ข้อนี้ไม่ได้ ท่านพระโคตม เพราะปัญญาต้องมีศิลปะช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศิลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาเยี่ยมมีในที่ที่มีศิลปะ ศิลย่อมมีในที่ที่มีปัญญา ปัญญาเยี่ยมมีแก่ผู้มีศิลปะ ศิลย่อมมีแก่ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ยกย่องศิลปะและปัญญาว่าเป็นสิ่งล้ำเลิศในโลก เปรียบเหมือนบุคคลใช้มือล้างมือ หรือใช้เท้าล้างเท้า ฉันทปัญญาต้องมีศิลปะช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศิลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาเยี่ยมมีในที่ที่มีศิลปะ ศิลย่อมมีในที่ที่มีปัญญา ปัญญาเยี่ยมมีแก่ผู้มีศิลปะ ศิลย่อมมีแก่ผู้มีปัญญาฉันทนั้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อย่างนั้นแลพราหมณ์ อย่างนั้นแลพราหมณ์ปัญญาต้องมีศิลปะช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศิลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาเยี่ยมมีในที่ที่มีศิลปะ ศิลย่อมมี

ในที่ที่มีปัญญา ปัญญาย่อมมีแก่ผู้มีศีล ศีลย่อมมีแก่ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ยกย่องศีลและปัญญาว่าเป็นสิ่งล้ำเลิศในโลก เปรียบเหมือนบุคคลใช้มือล้างมือ หรือใช้เท้าล้างเท้า ฉันทใด ปัญญาต้องมีศีลช่วยชำระให้บริสุทธิ์ศีลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาย่อมมีในที่ที่มีศีล ศีลย่อมมีในที่ที่มีปัญญา ปัญญาย่อมมีแก่ผู้มีศีล ศีลย่อมมีแก่ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ยกย่องศีลและปัญญาว่าเป็นสิ่งล้ำเลิศในโลก ฉันทนั้น”

การขับเคลื่อนเข้าไปแก้ปัญหากหากปัญญาเป็นเครื่องชี้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งหลายไม่สามารถแก้ไขได้ และเพื่อเข้าถึงความมั่นคงภายในจึงต้องมีทั้งปัญญาและศีลอยู่ร่วมกันเสมอ จะมีเพียงอย่างเดียวคงเป็นไป不得ยาก

หลักธรรมที่ส่งเสริมความมั่นคง ทางสังคมสนับสนุนศีล ๕

๓.๑ แนวการประยุกต์ใช้ศีลข้อที่ ๑ ห้ามโหดร้าย

ขึ้นชื่อว่า การห้ามฆ่าทุกชนิด เป็นความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๑ เมื่อพิจารณาหลักธรรมของศาสนาต่าง ๆ จะเห็นว่ามีคุณสมบัติคล้ายกันในการปลูกฝังความเป็นคนดี เพื่อป้องกันมนุษย์ไม่ให้เป็นคนโหดร้าย หมายถึง ความรักความเมตตากรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่อิจฉาริษยาพยาบาทต่อกัน ไม่ฆ่าและทำร้ายกันและกัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ แนวทางที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยไม่ต้องลงทุน ก็คือการปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนา ศาสนาจึงเป็นเหมือนประทีปส่องโลกให้สว่างไสวด้วยความรู้แจ้ง และยังสอนให้มนุษย์ รักสามัคคี มีความยุติธรรมต้องการปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีถูกต้อง โดยเฉพาะหลักธรรมพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ประกอบในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะศาสนามีคุณค่ามากมายต่อมนุษย์ ในด้านจิตใจ ซึ่งถือว่าสูงกว่าคุณค่าทางวัตถุ เป็นที่พึ่งทางใจทำให้มนุษย์ไม่อ้างว้างเวลาประสบปัญหาในชีวิต ผู้มีปัญหาห่อหุ้มสามารถนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาซึ่งตนนับถือและเลื่อมใสศรัทธานำพาชีวิตให้ไปสู่เป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ ศาสนิกชนทุกศาสนาคงไม่ตกเป็นเครื่องมือของอำนาจใฝ่ต่ำ เพราะคำสอนทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี สอนให้มนุษย์ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง เป็นเครื่องแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ คือ

๑. เว้นจากการทำชั่วและมุ่งทำความดี

ทุกศาสนาสอนให้ละเว้นการกระทำความชั่วและทำแต่ความดีทั้งสิ้น เพื่อให้ศาสนิกชนทั้งหลายเป็นคนดีนั่นเอง ถึงแม้แนวทางปฏิบัติของแต่ละศาสนาอาจมีข้อแตกต่างกันไป เช่น พระพุทธศาสนามีศีล คือ ข้อห้าม และธรรมะ คือหลักสำหรับเป็นข้อปฏิบัติ

๒. ให้สร้างสายใยแห่งความรักความเอ็นดู ความเมตตา

แต่ละศาสนากล่าวถึงความรักความเมตตาไว้มากมายทั้งหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์และคำสอนแทรกไว้ในแต่ละตอนของคำสอนนั้น ๆ บางครั้งก็มีคำสอนทำนองภาสิตเตือนใจ เช่น พระพุทธศาสนามีคติธรรมที่ยึดถือ เช่น เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลกและพึงเอาชนะความชั่วด้วยความดี ดังนั้นทุกศาสนาจึงเน้นเรื่องความรัก ความเมตตา เพราะหากมนุษย์ทุกคนมีความรักความเมตตาอยู่ในใจแล้ว ก็จะไม่มีการเบียดเบียนกัน ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓. การเสียสละหรือการสังคัมสงเคราะห์

เมื่อมนุษย์มีความรักความเมตตาแล้ว ก็จะมีใจเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ศาสนาต่าง ๆ จึงสอนให้สังเคราะห์กันด้วยความเมตตากรุณาไม่ใช่หวังผลตอบแทน

แต่เน้นการเสียสละด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ให้อภัย เอื้อเฟื้อ โดยไม่หวังผลตอบแทน

๔. ความยุติธรรม

คำสอนทุกศาสนาเน้นเรื่องความยุติธรรม เพราะการที่สังคมจะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้น จำเป็นต้องมีหลักแห่งความยุติธรรมเป็นแกนกลาง พระพุทธศาสนาสอนไม่ให้อยู่ภายใต้อคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยากติ นี่คือนักพุทธธรรมที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตน

๓.๒ แนวการประยุกต์ใช้ศีลข้อที่ ๒ ห้ามมือไว

ขึ้นชื่อว่า ถือเอาสิ่งของผู้อื่นที่เรามีได้ให้ เป็นการดำเนินชีวิตด้วยการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ที่มีสุจริต หมายถึง ความมักมาก หรือมือไว มีความโลภอยากได้ ให้เกิดขึ้น ปราศจากการหลอกลวง ทฤษฎี ต้มตุ๋น หน้าเลือด ประกอบอาชีพที่เป็นภัยและผิดกฎหมาย เช่น ค้าอาวุธ ค้าเนื้อสัตว์ ค้าสิ่งมีชีวิต ค้าสารเสพติดและสารพิษให้โทษ เป็นต้น ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวสัมมาอาชีพะโดยนัยนี้ ย่อมไม่ควรประกอบอาชีพในโรงงานผลิตอาวุธโรงฆ่าสัตว์ หรือ โรงงานสร้างสารพิษอันก่อให้เกิดมลภาวะต่อมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการไม่ประกอบอาชีพตามบ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี และการยิงนกตกปลา ซึ่งถือเป็นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การประกอบสัมมาอาชีพะ หมายถึงการทำมาหากินเลี้ยงชีพที่พอเพียงแต่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสิ่งมีชีวิตและต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ต้องเป็นการประกอบอาชีพที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสุข ความสำเร็จ ตามอัตภาพของบุคคล แต่ละคนด้วยจึงจะได้ ขึ้นชื่อว่า เป็นคนมีมือสะอาดบริสุทธิ์ การเป็นที่พึ่งของตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนใคร ในด้านทรัพย์ก็ถือว่ามือที่สะอาด เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สุจริต นี้แหละที่เรียกว่าสัมมาอาชีพ หลุดพ้นจากคำว่า มือไว

๓.๓ แนวการประยุกต์ใช้ศีลข้อที่ ๓ ห้ามมารัก

ขึ้นชื่อว่า การประพฤตินอกงาม มิได้สร้างความผูกพันเกี่ยวกับอุณหไอแห่งความรักอย่างที่มีเป้าหมายอย่างที่เราพุทธที่ดีต้องการ แต่ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ กามสังขารนี้ หมายถึง ห้ามหลายใจ หรือใจเร็ว จะไม่มีและไม่เกิดขึ้น แล้วการเดินทางไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง แต่ก็เป็นเรื่องที่เป็นปฏิเสศไม่ได้ว่า ระหว่างทางเดินนี้ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายล้วนยังต้องวนเวียนอยู่กับความรัก เพื่อไม่ให้หลงไหลไปในวังวนแห่งความรัก และต้องบาดเจ็บจากการรักอย่างไม่ถูกต้อง

พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับครอบครัว เช่น ขรवास ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ สมชีวิธรรม ๔ หลักเหล่านี้ แสดงถึงความรักในครอบครัวเป็นหลัก และในระดับต่าง ๆ ให้นำไปปรับใช้กันได้ ด้วยเหตุที่ว่าความรักมีความซับซ้อน และละเอียดมาก ในทางพระพุทธศาสนาจึงมีการแบ่งความรักเป็นลำดับขั้นดังนี้คือ

ความรักฝ่ายอกุศล หรือ รักตนเอง

เป็นอาการหรือธรรมชาติในด้านมืดของความรัก เป็นความรักฝ่ายกิเลส ที่จะทำให้จิตใจของผู้ที่รักและผู้ที่ถูกรักตกต่ำลง เรียกความรักกลุ่มนี้ว่า “ความเสนาหา” (สินะ) หรือ “ตณหา” อธิบายง่าย ๆ ได้ว่า “ความรักที่จะเอา” คือ เอาความรัก ความสุข และทุกอย่างมาที่ตนเองเป็นสำคัญ

ความรักฝ่ายกลาง (อัพยากตะ) เป็นความรักที่สูงกว่าความรักฝ่ายอกุศล รักฝ่ายนี้ อยู่กึ่งกลางระหว่างความดีและความชั่ว สามารถถูกความชั่วดึงไปก็ได้ ถูกความดีดึงออกไปก็ได้ จึงอยู่ระหว่างความรักแบบเสนาหาและเมตตาหรือคุณธรรม เรียกความรักแบบนี้ว่า “เปม” (เป-มะ) เป็นความรักในครอบครัว รักที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในครอบครัว

ความรักฝ่ายอกุศล หรือ รักผู้อื่น

เป็นความรักในระดับที่สูงกว่าความรักอีกสองระดับแรก รักประเภทนี้เป็นความดีงามที่บริสุทธิ์ใจ ไม่ต้องการสิ่งตอบแทน เรียกว่า “เมตตา”

ความรักฝ่ายอกุศลสูงสุด หรือ รักผู้อื่นโดยไม่มีประมาณเป็นความรักในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผู้ที่มีความรักประเภทนี้จิตใจจะสะอาดบริสุทธิ์มากยิ่งขึ้นจนสามารถควบคุมอำนาจฝ่ายอกุศลได้ จึงเป็นความรักขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “กุศลฉันทะ”

คนเราทุกคนย่อมรักตัวเอง ไม่มีใครอยากให้ตัวเองต้องเจ็บปวด ลำบาก หรือประสบพบเคราะห์ร้ายใด ๆ มีคำกล่าวไว้ว่า หากเราไม่รู้จักรักตัวเองก่อน เราจะรักคนอื่นได้อย่างไรเพราะฉะนั้นความรักในขั้นแรกคือการรักตัวเองอย่างถูกต้อง

๓.๔ แนวการประยุกต์ใช้ศีลข้อที่ ๔ ห้ามเสียดศีล

ขึ้นชื่อว่า การพูดเป็นการสื่อที่ทันสมัยที่สุดของมนุษย์เท่าเคยมีมา การพูดดีเรียกว่า ภาณ มีทั้งดีและไม่ดี แต่ก็เป็นที่สื่อถึงผู้ฟังให้รับรู้และเข้าใจได้ แนวทางการพูดหรือการเอ่ยวจีมีอยู่หลายนัย ประเด็นที่ต้องสนใจอย่างยิ่งก็คือ การเสียดศีล หมายถึง การพูดไม่จริงคือพูดเท็จ ซึ่งตรงกันข้ามสัจจะ ได้แก่ ความจริง ความสัตย์ ความซื่อ ถ้าขยายความตามศัพท์แยกได้ ๓ ลักษณะคือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง คือ ไม่เล่น ตรง คือ ความประพฤติทางกาย วาจา ตรงไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง แท้ คือ ไม่เหลวไหล ตรงข้ามกับคำว่า อัจฉซึ่งแปลว่า ไม่จริง บิดพลิ้ว แต่ถ้าในทางปฏิบัติสัจจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จ การที่ใครจะสามารถสร้างตัวขึ้นมาได้นั้น ต้องมีสัจจะเป็นพื้นฐาน เพราะคนที่มีสัจจะเป็นพื้นฐานจะมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำทุกอย่างไม่ปล่อยผ่านกับสิ่งที่ได้รับมา จะทำทุกสิ่งทุกอย่างถึงมืออย่างสุดกำลัง และเต็มความสามารถ

พระพุทธเจ้า ตรัส นี้แนะนำระฆากุมาร ในเรื่องนี้จะตอบลงไปข้างเดียวไม่ได้ต่อจากนั้นได้ทรงแยกแยะคำพูดที่ตรัสและไม่ตรัสไว้มีใจความต่อไปนี้

- (๑) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
  - (๒) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
  - (๓) คำพูดที่จริง ถูกต้องเป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส
  - (๔) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้องไม่มีประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
  - (๕) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
  - (๖) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส
- โสโงยะหมายถึงความสะอาด ทางวาจา ๔ ได้แก่ การที่บุคคลบางคนกระทำ ดังนี้

(๑) “ละมุสาวาท เว้นขาดจากการพูดเท็จ เมื่ออยู่ในสภาก็ได้อยู่ในที่ประชุมก็ได้อยู่ท่ามกลางญาติก็ได้อยู่ท่ามกลางชุมนุมก็ได้อยู่ท่ามกลางราชสกุลก็ดีถูกเขาอ้างตัวซักถามเป็นพยานว่าเชิญเถิดท่าน ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น เมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่ามีไม่รู้ เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่ามีไม่เห็น เมื่อรู้ก็กล่าวว่ามีเมื่อเห็นก็กล่าวว่ามี ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งที่รู้ไม่ว่าเพราะเหตุแห่งตนเอง หรือเพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำมิสใด ๆ”

(๒) “ละปิสุณาวาจา เว้นขาดจากวาจาส่อเสียด ไม่เป็นคนที่ยิงความข้างนี้แล้วเอาไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนฝ่ายนี้หรือยิงความข้างโน้น แล้วเอามาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนฝ่ายโน้นเป็นผู้สมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมคนที่สมัคสมานกัน ชอบสามัคคียินดีในสามัคคีพอใจในความสามัคคีชอบกล่าวถ้อยคำที่ทำให้คนสามัคคีกัน”

(๓) “ละมรฺสุวาจา เว้นขาดจากวาจาหยาบ กล่าวแต่ถ้อยคำชนิดที่ไม่มีโทษ รื่นหูน่ารัก จับใจสุภาพ เป็นที่พอใจของพหุชน เป็นที่ชื่นชมของพหุชน”

(๔) “ละสัมผัปปลาปะ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดเป็นอรรถ พูดเป็นธรรม พูดเป็นวินัย กล่าววาจาเป็นหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีกำหนดขอบเขต ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร” เป็นหลักพุทธธรรมส่งเสริมสังคมให้เกิดสามัคคี สมานฉันท์ ย่อมหลุดพ้นจากสังคมแตกแยกดุจดั่งชาววัชชีในสมัยพุทธกาลสามัคคีธรรมเรียกว่าก็ได้ในสาราณียธรรม ๗ อย่าง ก็สมกัน

ความมุ่งหวังเพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จ มุ่งรักษาสิ่งจะ แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อ ถ้าขยายความตามศัพท์แยกได้ ๓ ลักษณะ คือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง คือ ไม่เล่น ตรง คือ ความประพฤติทางกาย วาจา ตรงไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง แท้ คือ ไม่เหลวไหล ตรงข้ามกับคำว่า อสังจะ ซึ่งแปลว่า ไม่จริง บิดพลิ้ว แต่ถ้าในทางปฏิบัติสังจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จ การที่ใครจะสามารถสร้างตัวขึ้นมาได้นั้น ต้องมีสังจะเป็นพื้นฐาน เพราะคนที่มีสังจะ เป็นพื้นฐานจะมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำทุกอย่าง ไม่ปล่อยผ่านกับสิ่งที่ได้รับมา จะทำทุกสิ่งที่มีมาถึงมืออย่างสุดกำลัง และเต็มความสามารถ

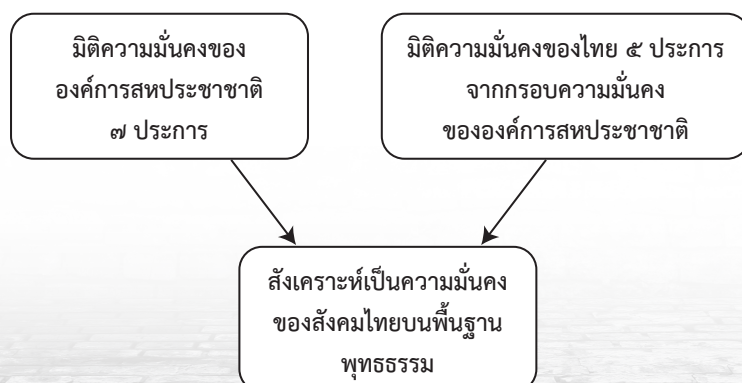
๓.๕ แนวการประยุกต์ใช้ศีลข้อที่ ๕ ห้ามขาดสติ

ขั้นชื่อว่า ความไม่ประมาท คือความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หมายถึง ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุมพฤติกรรม ประเด็นที่ต้องรักมากที่สุดคือ การขาดสติ จะมีสติกับทุก ๆ เรื่องในทันที ป้องกันรักษาอย่าให้เกิดขึ้น เพราะการดำเนินชีวิตโดยมีสติ เป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเท่าใด ไม่มีเท่าก็ดี ๒ เท่าก็ดี ๔ เท่าก็ดี มีเท่ามากก็ดี มีรูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี มีสัญญาก็ดี ไม่มีสัญญาก็ดี มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ก็ดี พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า บัญญัติกล่าวว่าเป็นยอดของสัตว์เหล่านั้น ฉะนั้นดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งก็ฉะนั้นนั้นเหมือนกันแลกุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัญญัติกล่าวว่าเป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ความมุ่งหมายของการรักษาศีลข้อนี้ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความขาดสติ เพราะฉะนั้นเป็นธรรมพหุการธรรมที่มีอุปการมาก จะเสียมิได้เลย

๓.๖ สรุป

ความมุ่งหมายของการรักษาศีล ๕ ข้อโดยการนำไปปฏิบัติหรือการประยุกต์ได้จริง การรักษาศีลข้อที่ ๑ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะโหดร้ายเพราะขาดเมตตากรุณา การรักษาศีลข้อที่ ๒ ห้ามมักมาก เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความมัวเมาเพราะขาดสัมมาอาชีวะ การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามมากรัก เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะขาดกามสังวร ความใจเร็วการักษาศีลข้อที่ ๔ ห้ามเสียสัตย์ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะสัจจะความซื่อสัตย์ ศีลทั้ง ๕ ข้อที่กล่าวมานี้ เป็นเพื่อส่วนรวมเพื่อสังคมเป็นอันดับแรก ส่วนการรักษาศีลข้อที่ ๕ ห้ามขาดสติ เป็นเพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความขาดสติ

สรุป โครงสร้างความมั่นคงทางสังคมไทยควรจะเป็น

สภาพและปัญหา ทางสังคมในปัจจุบัน

จากวัตถุประสงค์ในบทนี้ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาทางสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้เรียบเรียงนำเสนอสภาพและปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน โดยภาพรวมทั้งหมด จากนั้นจึงนำเสนอสภาพปัญหาที่ได้จากเอกสารบันทึกต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ทำการเสวนากลุ่มทั้ง ๒ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกจากผู้เสวนาและใช้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ขอเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อให้แน่ใจและมั่นใจว่ามีข้อมูลมีเอกสารที่มีผู้ได้รวบรวมมาแล้ว ทำการวิเคราะห์ สภาพและปัญหาสังคมของชุมชนในเพื่อนำเสนอหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความมั่นคงแก่สังคมไทยปัจจุบัน ให้ยั่งยืนตลอดไปอย่างไร

ดังนั้น ในบทนี้ เริ่มต้นศึกษาสภาพและปัญหาทางสังคมไทยปัจจุบันในมิติต่าง ๆ ที่ผู้เรียบเรียงได้ค้นคว้าทบทวนแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถสนับสนุนประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ สภาพและปัญหาทางสังคม

แนวคิดความมั่นคงทางของมนุษย์มาจากศาสตร์ที่สำคัญ ๒ สาขาคือสาขาเศรษฐศาสตร์ การพัฒนา และศาสตร์ด้านความมั่นคง ให้ความสำคัญกับความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ เน้นเรื่องรายได้ เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ แต่ต่อมาแนวทางการพัฒนารายได้ถูกวิจารณ์ว่า ไม่สามารถทำให้ประเทศยากจน ประสบความสำเร็จในการพัฒนาได้จึงกลายมาเน้นความจำเป็นเป็นพื้นฐานในส่วนของศาสตร์ด้านความมั่นคงของรัฐเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการใช้กำลังทหารและนโยบายต่างประเทศ เพื่อรักษาอธิปไตย มาเน้นเรื่องความมั่นคงของมนุษย์แทนในปัจจุบัน

การมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ รวมถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชนด้วย ความมั่นคงของมนุษย์มิใช่เป็นเรื่องของการมีอาวุธไว้คุ้มครองป้องกัน แต่เป็นความห่วงใยเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน เพราะมนุษย์ไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง หากแต่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ตั้งอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล เป็นอำเภอ เป็นจังหวัด เรื่อยไปจนถึงเป็น ประเทศชาติและเป็นประชาคมโลก ใบบเดียวกัน โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคม และมนุษย์ก็มีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มิได้มีชีวิตอยู่ตัวคนเดียวและเพียงลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันตลอดเวลา จึงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และแต่ละชีวิตต้องมีการแสวงหาความสุข ความปลอดภัยให้กับตนเอง

อยู่เสมอ สังคมจึงเป็นแหล่งรวมศูนย์กลางทางความคิดที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่อแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการ สังคมในทุกระดับชั้น เป็นแหล่งรวมคนหลาย ๆ คนเข้าด้วยกันซึ่งในจำนวนผู้คนเหล่านั้น แต่ละคนต่างมีชีวิต มีจิตวิญญาณมีความรู้สึกนึกคิด และมีจุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันออกไป

ด้วยเหตุนี้ บางครั้ง จึงทำให้สังคมต้องเกิดปัญหาหรือมีความขัดแย้งกันขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความคิดของแต่ละคน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่สังคมมีปัญหาขึ้น จะด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปได้หาเป็นใครที่ไหนไม่ แต่หากเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คน ที่จะต้องสามัคคีร่วมใจกันแก้ปัญหา และพัฒนาสังคมของตนเองได้อย่างดี และมีความก้าวหน้ามากที่สุด สำหรับประเทศไทยนั้น ได้กำหนดความหมายของความมั่นคงไว้ ๕ นัยดังนี้

๑. ความมั่นคงทางสุขภาพ หมายถึงความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ถึงขนาดต้องเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตตามปกติ

๒. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจหมายถึง การมีช่องทางการเลี้ยงชีพหรือรายได้พอเพียงต่อความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัยสี่เป็นอย่างน้อย โดยไม่มีหนี้สิน ที่เป็นภาระเกินกำลังที่จะส่งคืน รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ในอนาคตพอสมควร

๓. ความมั่นคงทางสังคม หมายถึงความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

๔. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม ประเทศมีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือทำมิให้แตกสลาย

๕. ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

ทั้งนี้สภาพและปัญหาในนี้ก็เช่นเดียวกัน ก็อยู่ในเงื่อนไขของความมั่นคงทางสังคม ๕ นัยที่กล่าวมา เพราะตั้งอยู่ที่ฝั่งธนบุรีหรือขึ้นตรงกับกรุงเทพมหานคร หากจะถามว่า เขตนี้มีความมั่นคงได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดหรือไม่นั้น จะต้องดูผลของปัญหาสังคมทั่ว ๆ ไป มีมากเหมือนเขตอื่น ๆ หรือไม่ เนื่องจากว่าความมั่นคงของสังคมนั้น เป็นปัญหาสากล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งยากจนและร่ำรวย หากแต่เป็นปัญหาของสังคมก็เป็นปัญหาที่สากลเหมือนกัน

ดังนั้น บริบทของสังคมก็ดี สภาพก็ดี เป็นปัญหาหรือมีแหล่งที่เป็นปัญหาหรือที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างไรบ้าง เพราะในพื้นที่เพียง ๖,๑๘๐ ตร.กม. นั้นถือว่าเล็ก เมื่อเทียบกับประชากรจำนวน ๖๘,๒๗๗ คน พบว่า ประชากรในเขตนี้ มักจะไม่ค่อยมีปัญหาอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น คงจะมีเพียงปัญหาการทะเลาะวิวาทและสิ่งเสพติดเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อย้อนหลังไปประมาณปี พ.ศ.๒๕๓๖ เคยมีประชากรถึง ๑๐๐,๑๔๐ คน^{๑๓} ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนจากสภาพที่เคยเป็นสวนผัก ผลไม้

๑๓ “สถิติประชากรเขตบางกอกใหญ่”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.bangkok.go.th/bangkokyai/sitemap> [๒๙ มกราคม ๒๕๖๑].

กลายเป็นที่จัดสรรหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีก มหาวิทยาลัย และโรงเรียนนอกจากนี้ ยังมีการตัดถนนเพิ่มขึ้นหลายสาย อีกทั้งเส้นทางคมนาคมและสถานีรถไฟฟ้าเป็นต้น ทำให้เห็นความจริงอย่างหนึ่งว่ามีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านเกิดขึ้นเช่น มีคนต่างด้าวและชาวชนบทอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรมปัญหาเกิดอัคคีภัยบ่อยครั้ง และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น จึงต้องหาทางป้องกันโดยด่วน

ดังที่ปรากฏว่า ปัจจุบันสภาพสังคมไทยทางด้านจิตใจมีลักษณะที่ผิดแปลกแตกต่างจากสมัยก่อน กล่าวคือ มีจิตใจสับสนขาดคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ขาดความเมตตากรุณา สังคมไทยในปัจจุบันไม่สนใจจะกระทำความดีสังคมไทยจึงเต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเร่งรีบแก้ไขโดยที่ปัจจัยต่าง ๆ ในสถาบันทางสังคมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ๆ ข้อมูลข่าวสาร การศึกษาอินเทอร์เน็ต เป็นต้น สภาพเหล่านี้เป็นส่วนที่เป็นปัญหาสังคมในขณะนี้

สภาพสังคมของคนในนี้ เมื่อมองจากภายใน มีความเป็นอยู่อย่างมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเกื้อกูล อาหารแก่กันและกัน แม้จากศาสนาก็ตาม เพราะเหตุที่สภาพเขตพื้นที่ที่เคยเป็นเมืองหลวงเก่ามาก่อน และสภาพทั่วไปก็แวดล้อมไปด้วยวัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณ มาแต่โบราณ กิจวัตรของผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบเหล่านั้น ก็เป็นไปเพื่อการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่คนอื่นให้คนอื่นได้ประพฤติปฏิบัติตาม การเกิดขึ้นของสังคมหรือองค์กรคณะสงฆ์จึงเป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของสังคมทั่วไป อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสยิ่งของประชาชนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว เป็นผลดีแก่จิตใจ ทำให้คนมีจิตใจดีงาม ด้วยอาศัยความดีงามจากพระภิกษุสงฆ์เป็นสื่อ เป็นกุศลพื้นฐานที่จะนำไปสู่คุณความดีที่สูงยิ่งขึ้นไป สมกับคติพจน์ของสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์กล่าวไว้ว่า “ง่ายไม่ดีกว่ายาก ลำบากดีกว่าสบาย ความชั่วทั้งหลายเกิดเพราะตามใจ ความดีทั่วไปต้องฝืนใจทำ”

ดังที่พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรม เรื่องศีลและเจตนาธรรมทางสังคมว่า “สังคมสงฆ์เป็นชุมชนซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับธรรมโดยตรง เพราะเป็นผู้ปฏิบัติฝึกอบรมตนและประพฤติเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก เป็นชุมชนที่มีคุณธรรมหรือประพฤติความดีไว้ได้มากที่สุด รักษาวินัยซึ่งยากยิ่งที่ปุถุชนจะประพฤติได้ เป็นสมาคมของคนที่มีคุณธรรม เป็นสัญลักษณ์ของธรรมหรือการดำรงอยู่แห่งธรรม”

องค์กรคณะสงฆ์จัดได้ว่าเป็นสังคมผู้นำในด้านคุณธรรม ความดี ที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคม อันก่อให้เกิดความเลื่อมใสของประชาชนที่ยังไม่เลื่อมใส และน้อมนำตนเข้ามาสู่การประพฤติปฏิบัติดี พระภิกษุถึงแม้จะได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้วคือ เป็นพระอรหันต์แล้วก็ตาม แต่ก็ยังต้องประพฤติตามกฎเกณฑ์ของสังคม หรือประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง ดังเช่นปรากฏในชินณสูตรว่า

“พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระมหากัสสปะว่า บัดนี้เธอชรามากแล้ว เธอเล็งเห็นอำนาจประโยชน์อะไร เธอจึงยังคงประพฤติวัตรในการถืออุตุรงค์ ใช้ผ้าบังสุกุลการบิณฑบาต การอยู่ป่า ซึ่งผ้าปานบังสุกุลเหล่านี้ของเธอก็หนัก ไม่น่าหนักห่ม เธอจงทรงคฤหบดีจิ๋ว จงบริโภคนกโกลนที่เขานิมนต์ จงอยู่

ในสำนักของเราเถิด พระมหากัสสปะทูลตอบว่าข้าพระองค์เล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ คือ การอยู่เป็นสุขในทิวทัศน์ธรรมและอนุเคราะห์ประชาชนในภายหลัง”

จากความพยายามปฏิรูปสังคมในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สังคมมีหลักยึดเป็นปฏิบัติเป็นอันเดียวกัน บางทีก็เรียกว่ากติกางานที่เรียกว่ากฎหมายเป็นต้น เพื่อบรรลุเป้าหมายไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ และที่สุดก็เป็นความมั่นคงของสังคม ดังบริบทสังคมในสมัยพุทธกาล ก็มีสภาพของสังคมไม่ต่างจากปัจจุบัน เพราะมนุษย์เป็นมูลฐาน ดังนั้น“มนุษย์ที่สมบูรณ์ในทางพุทธศาสนาจึงเชื่อมโยงกับ ๓ สิ่ง คือ ความดี ความจริงและความสุขเข้าด้วยกัน มนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ ผู้เพียบพร้อมด้วยความดี เข้าถึงความจริงสัจธรรมและโลก มีความสุขหล่อเลี้ยงเอื้อให้เราเข้าถึงความดีและเข้าถึงความจริง ยิ่งแจ่มแจ้งลึกซึ้ง ยิ่งทำให้ความดียั่งยืนดีแท้ไม่ใช่ความดีที่ผิดเพี้ยน ถูกฉกฉวยประโยชน์จากอคติส่วนตัว การทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เข้าใจความจริงเป็นพื้นฐานมั่นคงเราจะมีความสุขดี”

ซึ่งสอดคล้องความคิดของผู้บริหารผู้รับผิดชอบโดยตรง นางกรุณา ฐุเพียนหอม ผู้อำนวยการสำนักงานเขตบางกอกใหญ่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า“ปัญหาสังคมหรือปัญหาการละเลยสิทธิและหน้าที่ของตนเองคนในปัจจุบันรู้แต่สิทธิคนอื่น แต่ไม่รู้จักหน้าที่ทำให้การพัฒนาลำบากซึ่งยากต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง มีวัดจำนวนมากจึงทำให้คนซึมซับและสานสัมพันธ์ในครอบครัวชุมชนและประเทศได้ในระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันคนในสังคมต่างคนต่างอยู่กันมากขึ้น จนทำให้คนไม่ใส่ใจซึ่งกันและกัน การแก้ไขปัญหาโดยจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว โดยให้คนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น”

ดังนั้น สภาพและปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่มิในอดีต ส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในปัจจุบัน และบางส่วนอาจเกิดขึ้นในอนาคต เพราะสภาพปัญหาทั้งปวงมีมนุษย์เป็นมูลฐานที่จะทำให้เกิดจะเรียกว่ามนุษย์เป็นตัวปัญหาก็ได้ เป็นนักก่อการดีหรือเป็นผู้สร้างคุณูปการแก่สังคมก็มาก แต่สุดท้ายการรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน จึงจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง

๔.๒ ความหมายของปัญหาสังคม

คำว่า “สังคม” หมายถึง “ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม” ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงปัญหาสังคมจึงควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาความหมายของคำว่า “ปัญหาสังคม” โดยนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาให้คำจำกัดความของคำว่า “ปัญหาสังคม” ไว้มากมายและที่น่าสนใจ มีดังนี้คือ

ปัญหาสังคมหมายถึง สภาพหรือสถานการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนจำนวนมากพอที่จะมีความเห็นว่ามีสภาพเช่นนั้นต่อไปได้ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขสภาพสังคมดังกล่าวร่วมกัน เช่น ในกรณีที่สังคมมีแต่การข่มขืนแล้วฆ่า ปล้น จี้ชิงทรัพย์กันอยู่ประจำคนส่วนใหญ่ไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเช่นนี้ได้ตลอดไป ต้องหาทางแก้ปัญหา นั้นให้หมดไป รวมทั้งหาแนวทางในการป้องกันปัญหานั้น ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นอีก

ปัญหาสังคมหมายถึง ภาวะใด ๆ ในสังคมที่คนจำนวนมากถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติไม่พึงปรารถนา รู้สึกไม่สบายใจและต้องการให้มีการแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทุจริตในวงราชการ ปัญหายาเสพติด

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมากพอสมควร และมีความรู้สึกว่าจะแก้ไขในรูปการกระทำร่วมกัน เพื่อให้ปัญหานั้นบรรเทาเบาบางลงหรือให้ดีขึ้น”

โจนาธานเอช. เทอร์เนอร์ (Jonathan H. Turner) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้ให้คำจำกัดความว่าปัญหาสังคม คือ สภาวะเสียสมดุลของสังคมที่เกิดจากความบกพร่อง ในหน้าที่หรือความขัดแย้งของหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ในสังคม บุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ประสบความสับสนด้านความคิดตลอดจนการกระทำทางสังคม เพราะสภาพทางสังคม ทางโครงสร้างและหน้าที่ของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป

โจเซฟ จูเลียน (Josept Julian) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ให้คำจำกัดความว่า “ปัญหาสังคม คือ สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อคุณภาพชีวิตและค่านิยมที่ยึดมั่น ต้องร่วมกันดำเนินงานบางอย่างเพื่อแก้ไขสภาวะการณ์นั้น”

ฮอร์ตตัน และเลสลี (Horton and Leslie) กล่าวไว้ว่า “ปัญหาสังคม หมายถึงภาวะที่มีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลที่มีจำนวนมากพอ และภาวะดังกล่าวไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม และมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ควรจะมีการกระทำร่วมกันบางประการเพื่อแก้ไขสภาวะการณ์ให้ดีขึ้น”

ศาสตราจารย์ ดร.ประสาท หลักศิลา อธิบายว่า “ปัญหาสังคมเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วจะเข้าใจกันหรือเชื่อกันว่าสถานการณ์เช่นนั้นเป็นอันตรายต่อคุณธรรมของปัญหาและต้องการหาทางแก้ไขสถานการณ์นั้นให้ดีขึ้นด้วยการร่วมมือทางสังคม”

โดยสรุป “ปัญหาสังคม” หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเกิดอุปสรรคหรือขัดข้องจนนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าความทุกข์หรือความวิตกกังวล เพราะมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นมีมากมาย แต่ปัญหาที่จะจัดได้ว่าเป็นปัญหาสังคม (Social Problems) นั้นจะต้องเป็นปัญหาซึ่งมีผลกระทบต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม และผลกระทบนั้นอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ดังนั้น ปัญหาสังคม จึงเป็นสภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชน และส่วนใหญ่ประชาชนมองเห็นว่าสภาวะการณ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นและเห็นว่าสามารถจะแก้ไขได้ด้วยการกระทำร่วมกัน นอกจากนี้ปัญหาสังคมยังเป็นปัญหาในส่วนของที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมในลักษณะที่ขัดต่อระเบียบของสังคมอีกด้วย

๔.๓ สาเหตุของปัญหาสังคม

ปัญหาสังคมอาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ เช่นอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลักษณะที่ผู้คนในสังคมยอมรับไม่ได้ อาจเกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์หรืออาจเกิดจากปัจจัยทางสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่เหมาะสมเป็นต้นว่าความแห้งแล้งภัยธรรมชาติ

โดย สุวิทย์ รุ่งวิสัย เห็นว่า “ปัญหาสังคมมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากลักษณะของพฤติกรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและจากพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่มีลักษณะเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม”

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคใหม่ที่ไม่หล่อหลอมเยาวชน เช่น มีคติที่ว่า เด็กอายุ ๑๒ ปี ขโมยรถจักรยานซึ่งแต่ก่อนคนที่สามารถก่อเหตุขโมยได้ต้องเป็นบุคคลที่มีอายุมากแล้ว แต่การกระทำผิดดังกล่าวเริ่มแทรกแซงเยาวชนมากขึ้น ดังนั้นการใช้ศีลธรรมต้องให้เยาวชนซึมซับก่อน ให้เยาวชนเล็งเห็นถึงความหมายและผลที่จะได้รับ ส่วนใหญ่มีแต่ผู้สูงอายุเข้าวัด อยากให้พระสงฆ์ดึงดูดยาวชนให้เข้าวัดให้ได้มากที่สุดให้เยาวชนให้ความสำคัญกับวัด ต้องเริ่มจากความมั่นคงของครอบครัวก่อน เช่น พ่อแม่พาลูกไปวัด อีกหนึ่งประเด็นที่ต้องแก้ไขคือ ปัญหาการทุจริตต้องให้น้อยลงไม่ส่งเสริมการผิดศีลธรรม มุ่งเน้นการมีสติเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเข้าวัดมากขึ้น เพราะสังคมไทยขาดระเบียบวินัยมากที่สุด ต้องการให้ศาสนาส่งเสริมการสอนให้เด็กมีระเบียบวินัยตั้งแต่เป็นเยาวชน

จากการศึกษาสาเหตุปัญหาสังคมของนักสังคมวิทยาหลายท่าน ปรากฏว่าผู้ศึกษาได้เสนอสาเหตุปัญหาสังคมไว้ดังต่อไปนี้

๑) ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) มีดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง
- การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม
- การเพิ่มประชากร
- การอพยพ
- การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี
- การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหา
- การเปลี่ยนบรรทัดฐานของสังคม

๒) ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากความไม่เป็นระเบียบของสังคม

ความไม่เป็นระเบียบของสังคม หมายถึง ภาวะที่สังคมหรือสถาบันพื้นฐานทางสังคม ไม่สามารถจะควบคุมสมาชิกของสังคมให้ปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สำคัญ ๕ ประการ กล่าวคือ

- ความล้มเหลวของกลุ่มจารีตประเพณีหรือสถาบันพื้นฐาน
- ผลประโยชน์ของกลุ่มชนขัดกัน
- หน้าที่ตามสถานภาพและบทบาทที่ขัดแย้งกัน
- ความผิดพลาดในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม สถาบันหรือหน้าที่
- ความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์กับความมุ่งหวัง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดไว้ให้

ประชาชนในสังคมปฏิบัติตาม

๓) ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม

พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและไม่อาจทนได้ สังคมเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของสังคมและมีผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวม เช่น ผู้เสพติดให้โทษ การที่คนเรามีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological Factor) ปัจจัยทางจิต (Mental factor) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Factor) ปัจจัยค่านิยมทางสังคม (Social Value) ปัจจัยโครงสร้างทางสังคม (Social structure factor) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผู้แบ่งสาเหตุของปัญหาสังคมอีกหลายแบบ เช่น จริย พรหมอยู่ ได้แบ่งสาเหตุของปัญหาไว้ดังนี้

๑) ปัญหาสังคมที่เกิดจากมนุษย์ จากการที่ผู้คนในสังคมนั้นสร้างขึ้นหรือกำหนดขึ้น เนื่องจากความผิดปกติในองค์ประกอบของร่างกาย เช่น โครโมโซมเพศผิดปกติต่อมไร้ท่อทำงานผิดปกติ ความคิดความเชื่อของมนุษย์บางประการที่อาจก่อให้เกิดปัญหาได้ เช่น เชื่อว่าการตายเพื่อพระเจ้าจะได้บุญอย่างยิ่ง ตัวอย่างของปัญหาสังคมที่เกิดจากมนุษย์ เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาสงคราม และปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

๒) ปัญหาสังคมที่เกิดจากสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปแล้วสภาพธรรมชาติมักจะเป็นสาเหตุทางอ้อม หรือเป็นปัจจัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากกว่าที่จะเป็นสาเหตุโดยตรงของปัญหาสังคม เช่น ความแห้งแล้ง ทำให้เกิดปัญหาความยากจนปัญหาการอพยพ ปัญหาทางการเมืองการปกครองหรือฝนตกหนักทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมและมีผลสืบเนื่องถึงปัญหาจราจร ปัญหาโรคระบาด สภาพแวดล้อมทางสังคมก็อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ ตัวอย่างเช่น ถ้าชุมชนมีแหล่งสุบักัญชา ก็อาจทำให้อาณาบริเวณนั้นมีผู้ติดยาเสพติดมากขึ้น เพราะเห็นว่าการสุบักัญชาเป็นเรื่องธรรมดา จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหายาเสพติด

๓) ปัญหาสังคมที่เกิดจากมนุษย์และสภาพธรรมชาติ ปัญหาสังคมบางปัญหามีสาเหตุมาจากทั้งมนุษย์และธรรมชาติเป็นต้นเหตุประกอบกัน เช่น ปัญหาน้ำท่วม อาจเกิดจากฝนตกหนัก ประกอบกับมีผู้คนสร้างสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำหรือสร้างเขื่อนกั้นน้ำ ทำให้น้ำท่วมบริเวณที่ดินต่ำมาหากินของผู้คนที่อยู่เหนือเขื่อน เมื่อมาดูปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันจากสถิติคดีอาญา ๕ กลุ่มคือ

๑. คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ
๒. คดีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตร่างกายและเพศ
๓. คดีประทุษร้ายทรัพย์
๔. คดีอาญาที่น่าสนใจ
๕. คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย

ในกรุงเทพมหานครเฉพาะ ปี ๒๕๕๗ พบความจริงที่ว่า การละเมิดศีล ๕ เป็นเกณฑ์ตามลักษณะของคดีอาญาทั้ง ๕ กลุ่มนั้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ทุกระดับในบรรดาที่มาของปัญหาสังคมดังกล่าว ปัญหาสังคมส่วนใหญ่เกิดจากมนุษย์เป็นคนสร้างหรือกำหนดขึ้น และเป็นปัญหาที่น่าสนใจของนักสังคมวิทยาที่จะศึกษาถึงสาเหตุ รวมทั้งวิธีการป้องกันแก้ไข ดังนั้นการศึกษาปัญหาสังคมเล่มนี้จะเน้นที่ปัญหาที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ผิดปกติของผู้คนในสังคม และเน้นการพิจารณาปัญหาสังคมนั้นในทัศนะของนักสังคมวิทยา มากกว่านักวิชาการด้านอื่น ๆ

๔.๔ ปัญหาของสังคมในปัจจุบัน

ปัญหาของสังคมในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น ๕ ปัญหา ตามหลักการละเมิดหรือกระทำความผิดในทางกฎหมายและจัดว่าเป็นการผิดศีล คือศีลขาด ๕ อย่างดังนี้

๔.๔.๑ ปัญหาอาชญากรรม

คำว่า อาชญากรรมคือการกระทำผิดทางอาญาและผู้ที่กระทำจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายการกระทำผิดกฎหมายอาญา คดีอาญาประเภทที่ ๑ รุนแรง และสะเทือนขวัญ ปี ๒๕๕๖ รับแจ้งเหตุ ๖๐๕ ครั้ง จับผู้กระทำผิดได้ ๔๐๑ คน ปี ๒๕๕๗ รับแจ้งเหตุ ๕๗๗ ครั้ง จับผู้กระทำผิดได้ ๓๗๘ คน เป็นปัญหาสังคมของคนกรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่รับภาระหน้าที่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดถือว่าเป็นตัวแทนของสังคมเพราะถือว่าคนที่เสียหายไม่ใช่เฉพาะผู้ที่ถูกทำร้ายเท่านั้น

ทั้งนี้ มีงานวิจัยที่ทำการวิจัยไว้เมื่อปี ๒๕๔๔ โดยพลเรือตรีหญิง ดร.สุภัทรา เอื้อวงศ์ และคณะผู้เรียบเรียงได้สรุปปัญหาที่สำคัญแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

๑. ด้านสังคม ได้แก่ ยาเสพติด เด็กติดเกม เด็กแว้น ไม่ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยเรียน เด็กหนีเรียน หนีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมเยาวชน

๒. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การว่างงานมีรายได้น้อยค่าครองชีพสูงขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพและการกู้เงินนอกระบบ

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสกปรกในคูคลอง การรुकล้ำพื้นที่สาธารณะ สายไฟฟ้าระเกะระกะ ขาดสถานที่สำหรับออกกำลังกาย ขาดด้านความสะอาด และขาดความเป็นระเบียบของชุมชน

๔. ด้านการเมือง ได้แก่ การแบ่งพรรคแบ่งพวกทางการเมือง การขาดความสามัคคี และขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับปัญหาสังคมในปัจจุบันด้วย

จากสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นของแต่ละสถานีตำรวจนครบาลพบว่า ๓ อันดับต้น ๆ ที่มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากที่สุดในปี ๒๕๕๙ ได้แก่สถานีตำรวจโชคชัย จำนวน ๓,๕๓๙ คดี สถานีตำรวจบางเขน จำนวน ๓,๓๗๖ คดีและสถานีตำรวจมักกะสัน จำนวน ๓,๑๔๙ คดี ส่วนที่เกิดปัญหาอาชญากรรมน้อยที่สุด ๒ อันดับคือ สถานีตำรวจบางคอแหลม จำนวน ๑๒ คดีและสถานีตำรวจปากคลองสาน จำนวน ๙๑ คดี สำหรับมี ๒ สถานีตำรวจนครบาลคือ สถานีตำรวจท่าพระ และสถานีตำรวจบางกอกใหญ่ในปี ๒๕๕๙ มีอัตราเกิดการคดี ใกล้เคียงกัน คือ ๔๐๕ คดี และ ๓๖๕ คดี ในภาพรวมนับตั้งแต่ ปี๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีอัตราการเกิดปัญหาอาชญากรรมลดลงตามลำดับคือสถานีตำรวจท่าพระ ลดลง -๑.๖๘ และสถานีตำรวจบางกอกใหญ่ลดลง -๒.๒๙

ประเภทของอาชญากรรมนั้น ร.ต.อ. ดร.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ ได้จำแนกประเภทอาชญากรรมเป็น ๕ ประเภทดังนี้

๑) อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย หมายถึง อาชญากรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับ การละเมิดศีลธรรมจรรยาของบุคคลและ การที่เรียกว่า อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหายก็เพราะ ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายก็คือบุคคลเดียวกัน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการพนัน การค้าประเวณี การทำแท้ง การมีและการใช้สื่อลามกอนาจาร เป็นต้น

๒) อาชญากรรมพื้นฐาน หมายถึง อาชญากรรมที่เกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย หรือชีวิตของผู้อื่น เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

๓) อาชญากรรมองค์การ หมายถึง อาชญากรรมซึ่งอาชญากรได้รวมตัวกันตาม สายงานการบังคับบัญชาในรูปองค์การ โดยจัดการวางแผนและดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจ ผิดกฎหมายประเภทต่าง ๆ บ่อยครั้งที่อาชญากรองค์ การจะอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและ การเมือง เพื่อผูกขาดการค้าเงินธุรกิจผิดกฎหมายนั้น ๆ เช่น การเป็นเจ้าของสลากกินรวบ การค้าหญิงโดยบังคับ ค่าประเวณีการค้ายาเสพติดให้โทษ การค้าสินค้าหนีภาษี การค้าแร่เถื่อน การค้าไม้เถื่อน เป็นต้น

๔) อาชญากรรมปกขาว หมายถึง อาชญากรรมซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่ อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงาน ทั้งในภาครัฐราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน และได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ ดังกล่าวในทางไม่ชอบเพื่อการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน เช่น การยกยอกเงิน การรับเงินคอมมิชชั่น ในการประมูลก่อสร้างสถานที่ราชการ การรับเงินจากผู้สมัครสอบคัดเลือกซึ่งอยู่ในลักษณะการ ทุจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น

๕) อาชญากรรมพิเศษ หมายถึง อาชญากรรมซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจาก อาชญากรรม ๔ ประเภทแรกที่กำลังกล่าวมาแล้ว แต่อาชญากรรมเหล่านี้มีความสำคัญและจำเป็น จะต้องได้รับความสนใจเป็นกรณีพิเศษ เช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและพาณิชย์ อาชญากรรม ก่อการร้าย และอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๔.๔.๒ ปัญหาการคอร์ปชั่นหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง

เปลื้อง ณ นคร กล่าวว่า “คอร์ปชั่นเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงคดโกงทุจริตอย่างกว้างขวาง ส่วนมากใช้ในเรื่องทุจริตและการไม่เชื่อตรงต่อหน้าที่ในวงราชการ”

กันเนอร์เมอร์เดล ได้ให้ทัศนะของคำว่าคอร์ปชั่นไว้ว่า “คอร์ปชั่นเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มีความหมายรวมการกระทำทุกลักษณะที่เป็นไปโดยมิชอบหรือเป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยใช้อำนาจและอิทธิพลที่มีอยู่ตามตำแหน่งหน้าที่หรืออาศัยฐานะตำแหน่งพิเศษที่ตนมีอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องอยู่กับกิจการสาธารณะและความหมายครอบคลุมถึงการติดสินบนด้วย”

วาร์ริธ และ ซิมคินส์ ได้ให้ทัศนะไว้ในเรื่อง การคอร์ปชั่นในประเทศที่กำลังพัฒนาว่า “การคอร์ปชั่น คือ การแสวงหาอำนาจ หรือการใช้อำนาจโดยวิธีการผิดกฎหมาย หรือผิดทำนองคลองธรรมและไม่ต้องด้วยจริยธรรมรวมถึงการเล่นพรรคเล่นพวกในวงการบริหารงานบุคคลด้วย”

สำหรับกฎหมายไทยบัญญัติไว้ว่า หากเจ้าหน้าที่กระทำการ เช่น เรียกรับหรือยอมรับสินบนหรือตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ เพื่อก่อให้เกิดรายได้เป็นของตน เมื่อได้นำความหมายของคำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” เข้ามาเทียบดูก็จะเข้าลักษณะ “การฉ้อราษฎร์บังหลวง” และเมื่อนำไปเทียบกับความหมายของคำว่า “คอร์ปชั่น” ก็จะเข้าลักษณะ “คอร์ปชั่น” เฉพาะอย่างยิ่งคำว่า “ฉ้อราษฎร์” ตามพจนานุกรมก็ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการริตนาทาเร้นประชาชน เป็นการเรียก หรือรับเอาเงินหรืออามิสอย่างอื่น และคำว่า “อามิส” ตามพจนานุกรมไทย หมายถึง เหยื่อ เครื่องล่อใจ อาหารของโอฆารส ของต้องใจ ความเจริญ ความสุขสบาย ความอยาก หรือความกระหาย ฉะนั้น การช่วยเหลือญาติพี่น้อง พวกพ้องให้ได้ตำแหน่งหน้าที่ราชการ แม้จะไม่เรียกหรือรับเป็นเงินก็ได้ รับความสบายใจก็จัดว่าเป็นการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” และเป็น “คอร์ปชั่น” ได้ เพราะฉะนั้น คำว่า “คอร์ปชั่น” และ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” จึงมีความหมายเหมือนกัน

ณรงค์ เส็งประชา กล่าวไว้ว่า “คอร์ปชั่น คือ การกระทำที่ไม่สุจริตโดยใช้อำนาจหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ หรืออิทธิพลที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ตนเอง รวมตลอดถึงการเลือกที่รักมักที่ชัง การสนิทสนมฉันทิน้อง การกินสินบน ฉ้อราษฎร์บังหลวง การใช้ระบบอุปถัมภ์และความยุติธรรมอื่น ๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใช้เป็นเครื่องมือในการรื้อถอนความเป็นธรรม และความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม โดยการคอร์ปชั่น การทุจริต หรือฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับการโจรกรรมซึ่งแสดงออกถึงเจตนาที่ทำลายกรรมสิทธิ์ หรือครอบครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันมิใช่ของตนหรือในฐานะที่เป็นบุคคลสาธารณะในภาครัฐได้ทำให้ประโยชน์ที่ควรจะได้ของส่วนรวมบกพร่องไป จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำอทินนาทานอย่างชัดเจน

นอกจากการคอร์ปชั่นโดยตรงตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการคอร์ปชั่นเชิงนโยบาย หมายถึง การที่ฝ่ายการเมืองตัดสินใจดำเนินโครงการ หรือดำเนินนโยบายใดแล้วต่อมาส่งผลให้ตนเองหรือพวกพ้องได้รับผลประโยชน์โดยไม่อาจเอาผิดทางกฎหมายได้ สำหรับพฤติกรรมที่จะเป็นการคอร์ปชั่นเชิงนโยบายมีได้สองประเภท ประเภทแรกเป็นการวางนโยบายออกมาโดยมีเจตนา

ที่จะแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่เริ่มวางนโยบาย ส่วนประเภทหลังเป็นการวางนโยบายออกมาโดยยังไม่มีแนวคิดที่จะเอานโยบายนั้นมาแสวงหาผลประโยชน์ที่มีชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่ต้น แต่หลังจากนั้นได้อาศัยช่องว่างอาศัยนโยบาย อาศัยเงินงบประมาณ และอาศัยการกระทำตามนโยบายนั้น มาแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อตนเองและผู้อื่น

ปัจจุบัน คอร์รัปชันเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ความจริงคอร์รัปชัน เป็นปัญหาที่มีมานานแล้ว ถึงปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ทั้งคอร์รัปชันในวงราชการ และอื่น ๆ เป็นสาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง เมื่อมีการคอร์รัปชัน ก็มีปัญหาต่าง ๆ เกิดตามมาอีกมาก คอร์รัปชันเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยพัฒนา อัตราการคอร์รัปชันจะสูงเพราะบุคคลจะคิดถึงตนเองมากกว่าสังคม มุ่งให้ตนเองร่ำรวย สะดวกสบายไว้ก่อน ส่วนคนอื่นจะเป็นอย่างไร เตือดร้อนขนาดไหนก็ไม่สนใจ

คอร์รัปชันเปรียบเหมือนเนื้องูร้ายที่บั่นทอนความอยู่รอดของสังคม เป็นอาการของโรคที่ไม่อาจจะรักษาให้หายอย่างเด็ดขาด ทั้งในประเทศที่เจริญแล้วและที่อื่น ๆ คอร์รัปชันที่กระทบกระเทือนบุคคลส่วนใหญ่และเป็นที่ยกมาถึงกันมาก คือ คอร์รัปชันในวงราชการ แต่พฤติกรรมนี้ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไปในระบบธุรกิจเอกชนและระบบการเมือง โดยเฉพาะปรากฏอยู่ในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา เช่น ไทย ลาว กัมพูชา เป็นต้น

ปัญหาคอร์รัปชันยากที่จะถอนรากถอนโคนให้หมดสิ้นได้ トラบไต่ที่โครงสร้างของสังคมในประเทศเหล่านั้นยังไม่เปลี่ยน トラบไต่ที่ผู้บริหารประเทศหรือเจ้าหน้าที่บางคนยึดหลักหรือค่านิยมว่า เงิน ตำแหน่ง อำนาจ หรือพรรคพวกเป็นใหญ่ トラบนั้นคอร์รัปชันก็ยังไม่สูญสิ้นไปจากสังคมแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และฝรั่งเศส เป็นต้น ก็ยังมีปัญหาเรื่องคอร์รัปชันแม้จะไม่มากมายเท่ากับที่เกิดขึ้น ในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาก็ตาม อาจจะเป็นได้ว่ามีความสำนึกในฐานะ เป็นพลเมืองของชาติดีกว่า หรือเพราะไม่มีโอกาส หรือเพราะเกรงกลัวต่อบทลงโทษหรือ เพราะฉลาดเกินกว่าจะถูกจับได้ เป็นต้น

คอร์รัปชันเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมดังกล่าวแล้ว ยังเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งรีบแก้ไขอย่างจริงจังด้วยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมเพราะถ้ายังปล่อยให้มีคอร์รัปชันแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองบนความทุกข์ยากลำบากของคนอื่นก็จะทำให้สังคมเตือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ นานาแน่นอน

ในการลักทรัพย์มีนัยตามที่แสดงข้างต้นแล้ว ปัจจุบันมีการทำผิดในคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์มากขึ้นในปี ๒๕๕๖ มีจำนวนที่รับแจ้ง ๑๐,๘๗๒ ครั้ง แต่จับได้น้อยมากคือ ๓,๘๓๖ คน ปี ๒๕๕๗ ก็เช่นกัน คดีเพิ่ม ๙,๙๕๖ ครั้ง ผลการจับกุมก็น้อยลงคิดเป็นร้อยละ ๓๗^{๑๕}

๑๕ กลุ่มงานวิจัยและประเมินผล, รายงานสถิติกรุงเทพมหานครปี ๒๕๕๗, หน้า ๑๕๒.

๔.๔.๓ ปัญหาด้านครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศ

๑) ปัญหาครอบครัว

ปัญหานี้ สืบเนื่องมาจากการไม่ตระหนักถึงคุณค่าของศีลข้อที่ ๓ ทำให้เกิดปัญหาความแตกร้างในครอบครัวอันเนื่องมาจากการนอกใจ การประพฤติดีในกาม ทั้งต่อคนในครอบครัวและคนในสังคม และนำมาซึ่งปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะพูดถึงความหมายของครอบครัวก่อนดังนี้

ครอบครัวความหมายตามพจนานุกรมหมายถึง “ผู้ร่วมครัวเรือนได้แก่สามีภรรยาและบุตร” คำว่าครอบครัวหมายถึงสมาชิกอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางเพศและทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีลักษณะของการร่วมมือกันเสมอในครอบครัวจะต้องมีผู้ใหญ่ ๒ เพศซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน และเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมีบุตรหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งคนไม่ว่าจะเป็นบุตรแท้หรือบุตรบุญธรรม

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ ให้ความหมายว่า “ครอบครัวหมายถึงการที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่รวมกันโดยมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงานหรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรมอาศัยอยู่ภายในครัวเรือนเดียวกันและครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีลูกเท่านั้น”

นอกจากนี้นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาต่างก็ให้ความหมายของครอบครัวในลักษณะที่แตกต่างกันไว้ดังนี้

๑) ความหมายทางสังคมวิทยาครอบครัวคือรูปแบบของการที่บุคคล ๒ คนหรือกลุ่มบุคคลได้สร้างแบบ (Pattern) หรือโครงสร้าง (Structure) ของการอยู่ร่วมกัน

๒) ความหมายของนักจิตวิทยา ครอบครัวคือ สถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว

Burgess กับ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกรวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

๒. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก ๓-๔-๕ ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือนโดยเฉพาะประเทศพัฒนาจะมีขนาดเล็กประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองถึงสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย

๓. ครอบครัวเป็นหน่วยของการกระทำระหว่างกัน เช่น สามีภรรยา พ่อแม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง

ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิภริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกันเช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สั้สอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

๔. ครอบครัวย้ายทอดร้กษาวัฒนธรรม สมาชิกจะย้ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามีภริยาและลูก และเมื่อผสมผสานกันกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัวก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

เมื่อดูจากสถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติใน ๒ ปี คือ ๒๕๔๖ถึง๒๕๕๗ พบว่าแนวโน้มคดีเกี่ยวกับทางเพศลดลงจาก ๕๑๘ คดีถึง ๒๔๘ คดีในปี ๒๕๕๗

โดยสรุป ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่ ๒ คนหรือมากกว่านั้นซึ่งเกี่ยวข้องกันทางสายโลหิตเลี้ยงดูสมาชิก ให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม สถาบันครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ครอบครัวมีความสำคัญมาก ในการที่จะรวมกันเป็นหมู่บ้านตำบลอำเภอจังหวัดและประเทศหรือรัฐ ฉะนั้น ประเทศหรือสังคมจะเจริญรุ่งเรืองมีความสามัคคีปรองดองสงบสุขอยู่ได้พื้นฐาน ต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว โดยผู้นำในครอบครัวต้องมี ปัญญาสัมมาทิฐิพ่อแม่เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ต่อกันประพฤติตนเป็นคนดีของสังคมให้ลูก ได้เห็นเป็นตัวอย่างเป็นเบ้าหลอมและแม่แบบที่ดีเมื่อต้นทางดีทุกอย่างก็จะไปได้ดี เช่นกันเพราะการพัฒนาสังคม ต้องเริ่มจากจุดที่เล็กที่สุด นั่นก็คือ ครอบครัว เนื่องจากทุกชีวิตในครอบครัวจะได้รับ การสนองความต้องการขั้นมูลฐานที่สำคัญจากครอบครัวทั้งสิ้นและหากทุกคนเห็นความสำคัญของจุดเริ่มต้นนี้เชื่อว่าสังคมคงสงบสุขอย่างแน่นอน เพราะครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งดังนี้

๑) ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกสุดของมนุษย์และเป็นสถาบันเก่าแก่ที่สุดในโลกทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกที่เกิดใหม่ในครอบครัวอันได้แก่ ทารกและเด็ก

๒) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้ง ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน

๓) ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกทุกคนในครอบครัว วิถีชีวิตนี้รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรมซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม

๔) ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง

๕) ครอบครัวชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อกันและกันต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล

๖) ปัญหาสังคมหลายประการป้องกันได้ โดยสถาบันครอบครัวที่รวมกันได้จะเป็นพลังกลุ่มชุมชนที่สามารถพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาของตนเองได้

แม้ว่าครอบครัวที่มีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีที่จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์ แต่เราต้องยอมรับว่าทุกครอบครัวไม่อาจจะเป็นสุขได้เสมอไป มีครอบครัวไม่น้อยที่ประสบความแตกร้าง และมีปัญหาที่ทำให้ความสงบสุขในครอบครัวลดน้อยลง หรือหมดสิ้นไป เหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจจะมีสาเหตุต่าง ๆ เช่น ทั้งสามีและภริยาไม่พยายามปรับตัว เข้าหากัน ไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน หรือนอกใจกัน โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปคบชู้สาว ความเฉื่อยชาในเรื่องเพศ การพยายามมีอำนาจเหนือกันและกัน ไม่ยอมให้อภัยแก่กัน ปัญหาด้านการเงิน ไม่ซื่อตรงต่อกันในเรื่อง การเงิน ไม่ยอมให้ต่างฝ่ายใช้จ่ายตามสมควร บุตรก็ขาดความกตัญญูต่อพ่อแม่ จึงเป็นปัญหาของสังคม ครอบครัว การแต่งงานต้องสมบูรณ์เสมอไปบกพร่องไม่ได้ การแต่งงานที่อยู่กันอย่างถาวรนั้นเป็นเพราะ “ทนข้อบกพร่อง” ความเหลวและเลวของกันและกันได้ ไม่เรียกร้องให้มากจนเกินไป

อย่างไรก็ดี ในส่วนของงานวิจัยนี้จะเน้นไปที่การนอกใจคู่สมรส ซึ่งการที่คู่สามีภรรยา ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันด้วยพฤติกรรมประพฤตินอกใจคู่ครองตนเองไปมีชู้ทำให้ครอบครัวแตกแยก หรือหย่าร้างกันจนกลายเป็นปัญหาของสังคมและครอบครัวในที่สุดนั้น สามารถสรุปสาเหตุได้ดังนี้

๑) ลักษณะบุคลิกภาพหมายถึงลักษณะส่วนตัวเกี่ยวกับอุปนิสัยหรือทัศนคติอย่างใด อย่างหนึ่งของสามีภรรยาเป็นสาเหตุให้ครอบครัวแตกแยกในที่นี้ได้แก่การไม่บรรลุนิติภาวะทางด้าน บุคลิกภาพและความผิดปกติในลักษณะส่วนตัว

๒) พฤติกรรมของคู่สมรสหมายถึง ความประพฤติ หรือ การกระทำบางอย่างของสามี ภรรยาเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยก ได้แก่การทอดทิ้งและขาดความรับผิดชอบ ในครอบครัวการดื่ม เหล้าติดการพนัน การไม่ซื่อสัตย์หรือการนอกใจกัน และการหยาบคายทารุณไม่ให้เกิดรักกัน

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครองหมายถึง สภาพความผูกพันเกี่ยวข้องของคู่สามีภรรยา เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกร้างในครอบครัวได้แก่การขัดแย้งในบุคลิกภาพการขัดแย้ง หรือไม่สมดุล กัน ในเรื่องเพศการขัดแย้งกัน ของบทบาทในครอบครัวและการขาดความรักความเข้าใจกัน

ในเรื่องของความสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นเพราะสามีภรรยาขาดความ ซื่อสัตย์ไม่จริงใจทางการกระทำคือเป็นคนที่คบชู้เป็นการไม่ให้เกิดรักคู่สามีภรรยาของตนทั้งสอง ฝ่ายทางการพูดคือเป็นคนที่ไม่จริงใจต่อคำพูดพูดเท็จพูดส่อเสียดพูดจาหยาบคาย พูดเพื่อจ้อและ ทางด้านความคิดคือเป็นคนที่ไม่จริงใจขาดความบริสุทธิ์ใจ

ปัญหาการนอกใจคู่สมรสในปัจจุบันนี้ สามารถพบเห็นได้ง่าย และเป็นปัญหาเรื้อรัง ของครอบครัวระหว่างสามีและภรรยา เรื่องของการประพฤตินอกใจกันหรือแอบไปมีชู้สาวนี้เมื่อ ถูกจับได้ก็จะทำให้ครอบครัวแตกสลายหรือ หย่าร้างกันบางครั้งทะเลาะเบาะแว้งกันบางครั้งถึงกับลงมือ ทำลายชีวิตคู่ของตนหรือไปจ้างวานให้ผู้อื่นฆ่าอีกฝ่ายให้ถึงชีวิต ดังที่ปรากฏในสถานการณ์ปัจจุบัน ตามข่าวสารหนังสือพิมพ์รายวันและข่าวทางโทรทัศน์ เป็นต้นเพราะว่าคู่สามีภรรยาไม่มีความพอดี ในเรื่องของกามารมณ์มีความโลภหลงมากเกินไป จึงเป็นเหตุให้ต้องประพฤตินอกใจชีวิตตนเมื่อไม่มี

ความยินดีในครอบครัวก็ต้องประพาศติमित ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมซึ่งขาดความซื่อสัตย์จริงจัง ต่อคู่ชีวิตตนจึงทำให้ครอบครัวต้องแตกแยก อันนำไปสู่การหย่าร้างกันและเป็นปัญหาของสังคมต่อไป ทางออกของการแก้ไขปัญหาคครอบครัว เต็มเต็มด้วยใจความจริงต้องอดทน ต้องมานะต่อสู้กับอุปสรรค ต้องมีการเสียสละไม่ไปลอยวางให้รับผิดชอบแต่ผู้เดียว เนื่องจากปัจจุบันปัญหาเลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทย มีมากขึ้น

๒) ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ

ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศหมายถึงการคุกคามทางเพศด้วยการมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือการข่มขืนใจการกระทำชำเรา การกระทำรุนแรงทางเพศการล่วงละเมิดด้วยการกระทำทางการพูดและจิตใจได้แก่บุคคลในครอบครัวหรือนอกสถานที่อื่น ๆ สามีและภรรยาพ่อเลี้ยงกับลูกหรือลูกกับแม่และเจ้านายกับลูกจ้าง เป็นต้น

คดีปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในปี ๒๕๕๖ ในกรุงเทพมหานคร มีสถิติคดีเกิดขึ้น ๒๖๔ คดี และปี ๒๕๕๗ มีอัตราลดลงแต่ไม่มากเกิดขึ้นจำนวน ๒๔๘ คดี ปัญหาที่กล่าวมานั้นสอดคล้องกับแนวคิดของเจ้าคณะเขตบางกอกใหญ่ ซึ่งได้เสนอแนวทางไว้ว่า ๕ วิธีทางจิตใจของผู้นั้นในการเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทเป็นสากลทำให้ระเบียบชีวิตความเป็นไทยหายออกไปจากวิถีชีวิตของคนในมากขึ้น พอมีบุตรขึ้นมาก็แยกบุตรออกไปอยู่ในอีกสังคมหนึ่งที่เรียกว่าสังคมโรงเรียน เวลาส่วนใหญ่ของครอบครัวก็ตกไปเป็นภาระที่ครูผู้สอนทำให้พ่อแม่ละเลยหน้าที่ของครอบครัวไป โดยไม่ได้ตั้งใจ

สื่อสังคมไทยในปัจจุบันที่แยกคนไทยออกไปจากความมั่นคงหลักทางใจมีความดึงดูด สื่อที่เป็นรูปธรรมจะยึดสิ่งที่ทำตามจิตใจของตนเองมากกว่า สมควรใช้พุทธธรรมเข้ามากำหนด คือ ศีล ๕ คือหลักมนุษยธรรม เนื่องจากศีล ๕ เป็นธรรมพื้นฐานของพระพุทธเจ้าเป็นพรหมอันประเสริฐที่สุดจะนำมาสู่การแก้ปัญหาความไม่มั่นคงต่อสังคม

ดังนั้น สภาพสังคมปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ จึงทำให้สังคมไทยที่ส่วนใหญ่เคยเป็นสังคมชนบทต้องกลายมาเป็นสังคมเมือง การเอื้อเพื่อช่วยเหลืออาหารกันภายในชุมชนสังคมมีน้อยลง ในขณะที่ชุมชนสังคมมีค่านิยมทางวัตถุ เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ความเสื่อมของศีลธรรมมากขึ้นไปด้วย ปัญหาของผู้หญิง หรือแม้กระทั่งเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศในสังคมไทยเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจจะเป็นเพราะความก้าวหน้าของการสื่อสารติดต่อกันด้วยระบบอินเทอร์เน็ต มีการเล่นเกมสับนินเตอร์เน็ตคล้ายของจริง ทำให้ภาพลามกปรากฏเผยแพร่ได้ง่าย ทั้งในรูปของอินเทอร์เน็ตและแผ่นซีดี เป็นต้น

๔.๔.๔ ปัญหาด้านวจีทุจริตในสังคม

สมจิต ชิวปรีชาได้ให้ความหมายของ วาจาไว้ว่า “วาจาหมายถึงการพูด การสื่อความหมายระหว่างมนุษย์โดยใช้ภาษา แววดา สีหน้า ท่าทางต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เจตนา หรือวัตถุประสงค์จากผู้พูดไปยังผู้ฟังให้เป็นที่เข้าใจกัน” อย่างไรก็ตามวาจานั้นมีทั้งที่ดีและไม่ดี เรียกว่าวจีกรรม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ว่า “วจีกรรม หมายถึงการกระทำทางวาจาการกระทำด้วยวาจาทำกรรมด้วยคำพูดวาจาที่เป็นคำจริง กล่าวแล้วไพเราะน่าฟัง มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ก่อให้เกิดความสุข สมานสามัคคี เรียกว่าวจีสุจริต” ตรงข้ามกับวาจาที่ไม่ดีหรือวาจาชั่วที่เมื่อพูดแล้วมีแต่คำเท็จ โทกหก หลอกลวง หยาบคาย หรือไร้ประโยชน์ก่อให้เกิดการแตกสามัคคี เกิดความเสื่อม หรือความเสียหาย จะนำบุคคลทั้งผู้พูดและผู้ฟังไปสู่ความทุกข์ วาจาเช่นเรานี้เรียกว่าวจีทุจริต

สำหรับการพูดหลอกลวงเป็นความประพฤติชั่วทางวาจาจนนำไปสู่วาทกรรมต่าง ๆ ทั้งในแง่บวกและลบนั้น ที่เรียกว่า วจีทุจริตตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๔ ประการคือ

๑. การพูดเท็จหลอกลวงเชื่อถือไม่ได้ (มุสาวาท)
๒. การพูดส่อเสียดยุยงพุดจาให้เกิดความแตกสามัคคี (ปิสุณวาจา)
๓. การพูดคำหยาบมีวาจากระคายหูต่าทอด้วยคำรุนแรง (ผรุสวาจา)
๔. การพูดเพ้อเจ้อ ไร้สาระ ใช้วาจาเหมือนพูดเก่งแต่หาแก่นสารที่เป็นประโยชน์ไม่ได้ (สัมผัปปลาปะ)

อย่างไรก็ดี สำหรับคำพูดในการสื่อสารในสังคมนั้น มีความหมายกว้างกว่าแค่คำพูดอย่างเดียว แต่อาจจะหมายรวมถึงสิ่งอื่น ๆ ด้วย ซึ่งเราเรียกว่า วาทกรรม ซึ่งวาทกรรมนั้น จะเป็นชุดของความหมายที่เป็นระบบซึ่งปรากฏทั้งในรูปของข้อความภาพสัญลักษณ์ แบบแผนปฏิบัติรวมถึงความเชื่อค่านิยมอัตลักษณ์ที่มีการสื่อสารเพื่อให้เกิดความหมาย คุณค่ากฎเกณฑ์เงื่อนไขซึ่งมีผลต่อการควบคุมสังคมสถาบัน รวมทั้งปัจเจกบุคคลว่าอะไรควรนำเสนออะไร ควรปฏิบัติตามอะไรควรเชื่อทั้งยังมีผลต่อการสร้างชุดของความจริงขึ้น ในสังคมในแต่ละช่วงเวลา เฉพาะด้วยวาทกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้สร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่แวดล้อมรอบตัวเรา ทั้งยังทำหน้าที่ในการรักษาสภาพหรือตรึงสิ่งเหล่านั้นให้คงอยู่ และให้เป็นที่ยอมรับของสังคม อำนาจของวาทกรรมดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับอยู่กับหลาย ๆ สิ่งหลาย ๆ อย่างในสังคม เมื่อเรามองวาทกรรมว่าเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมนั้นอาจกล่าวยกตัวอย่าง สิ่งที่เป็นภาคการแสดงของวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย เพื่อการยอมรับวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่นวาทกรรม เรื่องเรือนร่างสตรี (Female Bodies) เป็นวาทกรรมชุดหนึ่งที่มีบทบาทต่อการสร้างความหมายหรือความจริงเกี่ยวกับเรือนร่างที่สวยงามของสตรี เช่นผู้หญิงสวยต้องมีผิวเนียนหุ่นดีสมส่วนเป็นต้นต่าง ๆ เหล่านี้นำมาซึ่งการสร้างการยอมรับ ต่อร่างกายของผู้หญิงที่เป็นแบบเดียวกัน ทำให้เกิดความพยายามที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ตนเองดูดี

ขึ้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ในสังคมซึ่งอาจจะโดยการควบคุมอาหาร การใช้เครื่องสำอางยี่ห้อต่าง ๆ เป็นต้น วาทกรรมดังกล่าวนั้น อาจนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่แฝงมาในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้วาทกรรมเช่น วาทกรรมเรื่องเรือนร่างสตรีดังกล่าวนี้ ก็อาจจะนำมาซึ่งธุรกิจการค้าขายลดความอ้วน การค้าเครื่องสำอางต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้นซึ่งวาทกรรมที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมแต่ละยุคสมัยของช่วงเวลา โดยการยอมรับเป็นค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ซึ่งเป็นแบบแผนในการปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ ในสังคมแล้วนั้น วาทกรรมดังกล่าวก็จะกลายเป็นวาทกรรมหลัก (Dominant Discourse) ขึ้นมาในสังคม

วาทกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกัน เป็นลูกโซ่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวาทกรรมขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้น หมายถึง ผลพวงจากวาทกรรมนั้นย่อมกระทบต่อประชาชนมากขึ้นจึงเป็นภาวะวาทกรรมทางสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวย่อมมีมากขึ้นด้วย สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีคนเอาใจใส่ดูแล จนเกิดเป็นภาวะวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องกันไปนั่นเอง ซึ่งปัญหาอันเกิดจากวาทกรรมนี้ สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันนี้ สะท้อนออกมาในปัญหาด้านการเมือง อันเป็นผลมาจากการเล่นพรรคเล่นพวกคิดหาประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น สาเหตุมาจากปัญหากระบวนการในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ปัญหาการจัดสรรตำแหน่งการใช้อำนาจทางการเมือง ปัญหากระบวนการควบคุมและการตรวจสอบ การใช้อำนาจของนักการเมือง เป็นต้น ดังนั้นปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ย่อมประสพกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศมุมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของชาวต่างชาติเท่าที่ควรเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจตกต่ำ ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา อันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสังคมยุค ๔.๐ กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกล่าวคือ ปัญหาสังคมจากการสื่อสารเทคโนโลยีซึ่งจะเป็นอันตรายต่อมวลมนุษยชาติในอนาคต เพราะยังไม่มีใครที่จะหาวิธีป้องกันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระไพศาล วิศาโล ได้กล่าวว่า “โลกเปลี่ยน คนต้องปรับ อัฟเกรตมนุษยที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยระบบปฏิบัติการความดี ๔.๐” เพื่อชวนคิดชวนมองโลกในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย ตอนหนึ่งที่ว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา เชื่อมโยงกับ ๓ สิ่ง คือ ความดี ความจริง และความสุสุข มนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ ผู้เพียบพร้อมด้วยความดี เข้าถึงความจริงสัจธรรมและโลก มีความสุขหล่อเลี้ยงเอื้อให้เราเข้าถึงความดีและเข้าถึงความจริง ยิ่งแจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง ยิ่งทำให้ความดียั่งยืน ดีแท้ไม่ใช่ความดีที่ผิดเพี้ยน ถูกฉกฉวยประโยชน์จากอคติส่วนตัว การทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เข้าใจความจริงเป็นพื้นฐานมั่นคงเราจะมีความสุข

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองสังคมวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ถูกส่งผ่านจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดแนวคิดและพฤติกรรมอันเป็นสิ่งซึ่งต้องมี

การแข่งขันกันมากขึ้นโดยมุ่งเน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้นทำให้วิถีชีวิตสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการอีกหลายท่านคือดร.ศรียรัช ลาภใหญ่ อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวสรุปไว้ว่า “เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารของผู้รับสาร เปลี่ยนไปในโลกยุคปัจจุบัน สื่อสารมีเดีย จึงกลายเป็นสื่อที่มีบทบาทสูงสุดและมักมีอิทธิพล ในการชี้นำสังคมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมต้องรู้เท่าทันและภาคกฎหมายต้องสามารถที่จะบังคับ ใช้มาตรการที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ” นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่สอดคล้องกับงาน วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร “เครือข่ายสังคมออนไลน์ทั้ง ๖ ด้านคือการสื่อสาร การ แสดงออกถึงตัวตน ด้านเวลา ด้านผลกระทบต่อสังคมด้านบันเทิง ด้านธุรกิจพบว่าโดยรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นราย ๆ ไปพบว่าด้านสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ๔.๕๒ รอง ลงมาคือด้านบันเทิง นอกจากนี้ยังพบว่าอายุระดับการศึกษาอาชีพ สถานภาพสมรสและรายได้ที่ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕” โดยส่วนมากนักวิจัยก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สื่อสารเทคโนโลยีใน ปัจจุบัน มีบทบาทและอิทธิพลมากที่สุด ในชีวิตประจำวันของคนอย่างที่เราคาดไม่ถึง แม้ยามไม่ได้ กินข้าว แต่ขอได้เสพข่าวสารเสียก่อน ก็ยอมได้ ดังนั้น สิ่งใดก็ตาม แม้มีบทบาทมากมีอิทธิพลมาก ก็ยอมมีผลเสียมากตามมาเช่นกัน ในกรณีที่ไม่เลือกสรรที่จะเสพข่าวสารหรือสื่อสารอื่น เช่น โลก เฟส สบุ๊ก ทวิตเตอร์ เป็นต้น อีกทั้งเป็นปัญหาที่คนหลายคนยังไม่รู้ว่า เป็นปัญหาสังคม และเป็นปัญหา ของโลกยุคปัจจุบัน

ในเรื่องวิจิจุจริตนี้ เรามักจะเห็นกันมากในสังคมไทยปัจจุบันแทบทุกวงการ ซึ่งจำเป็นต้อง พินิจพิเคราะห์ให้ดี เรามักจะเห็นข่าวลือที่พูดจากปากหนึ่งไปสู่อีกปากหนึ่งในลักษณะที่มุ่งหมาย ให้เกิดความสั่นคลอนในเสถียรภาพของสถาบันต่าง ๆ ที่สำคัญของชาติ การพูดที่เป็นวิจิจุจริตก่อให้เกิด การแตกความสามัคคีอาจนำมาซึ่งความเสื่อมสลายของสังคมนั้น ๆ ถ้าสังคมใดมีบุคคลประพฤติ วิจิจุจริตอยู่มาก สังคมนั้นก็จะเจริญเติบโตและพัฒนาได้ช้า ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในสังคมปัจจุบันนั่นเอง

๓.๔.๕ ปัญหายาเสพติด

ปัจจุบันปัญหาเสพติดได้กลายเป็นปัญหาวิกฤติสำคัญของประชาคมโลกโดยเฉพาะ สำหรับประเทศไทยนั้นปัญหานี้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความมั่นคงของ ชาติทั้งด้านการเมืองเศรษฐกิจสังคมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและคุณภาพประชากร นอกจากนี้ ปัญหาเสพติดในปัจจุบันไม่ได้เกิดกับผู้ใหญ่เท่านั้นแต่ได้ขยายตัวออกไปในหมู่เยาวชนจากการ ประมาณจำนวนผู้ติดยาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ปรากฏว่ามีผู้ติดยาเสพติดมากกว่า ๖ แสนคนและประมาณว่ามีนักเรียนติดยาเสพติดชนิดต่าง ๆ อยู่

ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งยาเสพติดจะทำลายความสุขทั้งแก่ผู้เสพและสังคมยาเสพติดจะทำลายชีวิตและทรัพย์สินถ่วงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นปัญหาที่เกิดจากยาเสพติดจึงเป็นปัญหาสังคมปัญหาหนึ่งที่มีความสลับซับซ้อนโดยสาเหตุของการติดยาเสพติดมีดังนี้

๑) เกิดจากร่างกายที่เจ็บป่วยและใช้ยาเสพติดช่วยรักษาซึ่งถ้าใช้ในปริมาณที่มากเกินไปก็จะทำให้ติดยาได้

๒) เกิดจากความคึกคะนองอยากจะทำลองอยากรู้ อยากเห็น

๓) เกิดจากความผิดหวังในชีวิตแล้วหาทางออกโดยการเสพยาเสพติด

๔) เกิดจากสภาพแวดล้อมเช่นมีผู้ติดยาเสพติดรอบบ้านมีเพื่อนเสพยาเสพติด

๕) ถูกหลอกหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ไม่รู้ข่าวสารหรือยานิตินั้น ๆ เป็นยาเสพติด หรือมียาเสพติดผสมอยู่หรือไม่หรือถูกเพื่อนชักชวน

หากจะกล่าวให้ง่ายขึ้นจะพบว่าสังคมของเรามีองค์ประกอบ ๓ ประการ ที่เป็นสาเหตุของปัญหา คือ ตัวบุคคล ยา และสิ่งแวดล้อม

ตัวบุคคล มนุษย์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมจะต้องประสบกับปัญหาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และทางสังคม ผู้ที่ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงหรือสภาพนั้น ๆ ไม่ได้ ก็จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากความถูกต้องของสังคม และอาจหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกในการแก้ปัญหา

ยา ปัจจุบันมียานิติต่าง ๆ อยู่มากมาย ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยตัวของยาเองแล้วนั้นมิได้ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ จนกว่าคนจะนำยานั้นไปใช้ในทางที่ผิด จึงเกิดปัญหา จนอาจกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดได้

สิ่งแวดล้อม มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ตามสภาพสังคม มนุษย์ทุกคนจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ สภาพแวดล้อมเหล่านี้มีส่วนผลักดันทำให้บุคคลหันไปใช้ยาเสพติด

ทั้ง ๓ สิ่งนี้อยู่รวมกันได้โดยไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ถ้าบุคคลนั้น ๆ เข้าใจการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เข้าใจเรื่องการใช้ยา และเข้าใจเรื่องการป้องกันยาเสพติด

ส่วนผลของการติดยาเสพติด คือ

๑) โทษต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพยาเสพติดทุกชนิดก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ แทรกซ้อนขึ้น ตัวอย่างเช่น โรคขาดอาหาร โรคผิวหนัง ทำให้เสียบุคลิกภาพ และเป็นเหตุให้เสียอนาคตอีกด้วย

๒) โทษต่อครอบครัว เป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวอยู่กินกันอย่างไม่มีความสุขและอาจนำไปสู่ปัญหาครอบครัว

๓) โทษต่อสังคม ผู้ติดยาเสพติดอาจไปสร้างความวุ่นวายให้แก่สังคม เช่น ยืมเงินจาก

ญาติพี่น้อง และถ้าไม่อาจขอยืมเงินได้ ก็อาจลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น นอกจากรบกวนผู้อื่นแล้ว ผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในด้านอื่น ๆ ด้วย ไม่อาจเป็นกำลังงานที่มีคุณภาพ ไม่สามารถประกอบกิจการใด ๆ จึงไม่เป็นประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจากสถิติกรุงเทพมหานคร คดีที่เกี่ยวข้องยาเสพติดมีเพิ่มขึ้นทุกพื้นที่ ทั้ง ๘๘ สถานีตำรวจ ปี๒๕๕๖ มีคดีจำนวน ๖๑,๐๒๙ คดี ที่จับได้ ๖๐,๒๕๑ และปี ๒๕๕๗ มีคดีจำนวน ๕๙,๖๔๘ คดี จับได้ ๕๐,๘๖๖ นับว่ามีความเสียหายมากที่สุดในแต่ละปี อีกทั้งคดียาเสพติดในเยาวชนก็มีเพิ่มขึ้นเช่นกัน

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบจากยาเสพติดในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ก่อให้เกิดความตระหนักถึงภัยของยาเสพติดที่ว่ยาเสพติดมิได้ทำอันตรายเฉพาะผู้เสพเท่านั้น แต่ยังสามารถทำอันตรายต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้อีกด้วย

๓.๕ ผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชน

ปัญหาของสังคมที่แสดงแล้วทั้ง ๕ ด้าน เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความอยู่ของมนุษย์ว่าจะเป็นอย่างใดและดำเนินชีวิตอย่างไร พวกเขามีสิทธิที่จะปฏิเสธ และเลือกที่จะไม่รับหรือกระทำในสิ่งใดได้บ้าง จากปัญหาสังคมเหล่านี้ ล้วนแต่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หรือเป็นรากเหง้าของความมั่นคงและปัญหาของทั้ง ๒ ด้าน ดังนั้น ผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชน จึงต้องอยู่ดำรงอยู่ และเป็นอยู่อย่างนี้ สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนามี ดังนี้

๑. การที่บุคคลไม่สามารถประพฤติปฏิบัติศีล ๕ ได้ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา และกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมนุษย์ เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องมีการกระทบกระทั่งกัน ทว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมไทย การเน้นในเรื่องอุตสาหกรรมทำให้สังคมเมืองมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายของประชากรจากภายนอกเข้ามา โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของพวกชานาในชนบท ที่เข้ามาเป็นกรรมกรตามโรงงานอุตสาหกรรมกรรมกรก่อสร้าง ตลอดจนคนงานด้านบริการต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเช่น ปัญหาชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาเรื่องการลักขโมย ปล้นจี้ ซึ่งรวมไปถึงปัญหาโสเภณีและการว่างงาน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นำมาสู่ปัญหาของความไม่มั่นคงภายในที่เป็นส่วนรวม

๒. สถานการณ์ภายในที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสำนักงานหลายแห่งที่เปลี่ยนจากสังคมชานามาเป็นสังคมกรรมกร เพราะผู้ที่เป็นชานา แต่เดิมเคยมีที่ดินทำการเพาะปลูกด้วยตนเอง มีคนเป็นจำนวนมากขายที่ดิน ให้กับนายทุนเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การปรับตัวเองเข้าสู่วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่นี้ไม่ใช่ของง่าย ผู้ที่ประสบความล้มเหลวอาจกลายเป็นคนยากจนที่มีความเสื่อมทางด้านจิตใจและศีลธรรมที่จะนำไปสู่ปัญหาทางสังคม

๓. สถานการณ์ภายนอกที่เป็นปัจจัยผลักดันให้สำนักงานต้องเร่งปรับตัวและเตรียมการรองรับกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงมีเจ้าหน้าที่ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ปัญหา

ยาเสพติดเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญให้ความสำคัญร่วมมือ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมส่วนรวมนั่นเอง

นักวิชาการแนวพุทธศาสตร์เช่นท่านอาจารย์ ประเวศ วะสี กล่าวว่า “พระพุทธศาสนาเป็นภูมิปัญญาอันสูงสุดของมนุษยชาติ สอนให้มนุษย์ได้พบกับทางออกจากวิกฤติ” ครั้งในอดีต เช่นพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรงแสดงหลักอริยสัจ ๔ เป็นครั้งแรกในพระธรรมเทศนาที่ชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แต่พระภิกษุ เบญจวัคคีย์ อริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หลักการของอริยสัจ ๔ ก็คือ “สิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นได้จะต้องมีสาเหตุ” หมายความว่า “สิ่งทั้งปวง” เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญและดำเนินไปอยู่ “สิ่งทั้งปวง” นี้มิได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ โดยไม่มีสาเหตุให้เกิด มันต้องมีสาเหตุที่สมมูลกัน มันจึงจะเกิดขึ้นนั่นคือ หลักการของ “ทุกข์” และ “สมุทัย”

ถึงแม้ว่า แนวทางแก้ไขจะมีการจับกุมลงโทษตามความผิดแล้ว แต่ปัญหาอาชญากรรมก็ไม่ได้หมดไปยังคงมีอยู่ เป็นแต่บางคดีลดลง บางคดีทรงตัวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพระไพศาล วิสาโลได้กล่าวในหัวข้อ “โลกเปลี่ยน คนต้องปรับ อัฟเกรดมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยระบบปฏิบัติการความดี ๔.๐” เพื่อชวนคิดชวนมองโลกในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย ตอนหนึ่งที่ว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับ ๓ สิ่ง คือ ความดี ความจริง และความสุข มนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ ผู้เพียบพร้อมด้วยความดี เข้าถึงความจริงสัจธรรมและโลก มีความสุขหล่อเลี้ยงเอื้อให้เราเข้าถึงความดีและเข้าถึงความจริง ยิ่งแจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง ยิ่งทำให้ความดียั่งยืน ดีแท้ไม่ใช่ความดีที่ผิดเพี้ยน ถูกฉกฉวยประโยชน์จากอคติส่วนตัว การทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เข้าใจความจริงเป็นพื้นฐาน

จากแนวคิดทั้งสองฝ่ายมีความสอดคล้องกัน ทำให้ยอมรับและเชื่อมั่นในหลักการที่ว่าปัญหาในสังคมมิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ปัญหาต้องมีสาเหตุให้เกิด ยอมรับและเชื่อในหลักการต่อไปว่าปัญหาสังคมเหล่านั้นต้องแก้ไขได้ ก็ควรที่จะต้องยอมรับและเชื่อในหลักการที่ว่าพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการเน้นในเรื่องความสัมพันธ์แห่งเหตุผล ก็จะสามารถนำมาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาสังคมได้อย่างแน่นอน ข้อสำคัญ จะต้องไม่คิดว่าพุทธธรรมนั้นอยู่สูงเกินกว่าที่จะนำมาคลุกเคล้ากับชีวิตและสังคม ยาแก้ไข แก้ปวด โดยธรรมชาตินี้คุณสมบัติในการแก้ปวดหัว แต่ถ้าไม่ได้ นำมารับประทานเวลาเป็นไข้และปวดหัวยากยิ่งเป็นเพียงตัวยาเท่านั้น ฉะนั้นใด พุทธธรรมก็เช่นกัน ถ้าไม่มีการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับโรค คือปัญหาสังคม พุทธธรรมก็ไร้ความหมายฉนั้น

สำหรับงานวิจัยในบทนี้ ผู้เรียบเรียงทำการแบ่งปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันออกเป็น ๕ ประการ โดยใช้กรอบการละเมียดศีล ๕ เป็นตัวกำหนดดังกล่าวมาแล้ว

๔.๖ สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นสภาพและปัญหาของสังคมไทยทั้งสิ้น ไม่เฉพาะสังคมในปัจจุบันสภาพสังคมมี ๕ หลักที่ยังขาดหายไปคือที่ขาดความมั่นคง ๕ ด้าน คือหลักประกันความปลอดภัยของชีวิต เป็นการสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ หลักการพิทักษ์ทรัพย์สิน เท่ากับเป็นหลักการสร้างความมั่นคงเศรษฐกิจ หลักการเอาใจใส่ในสถาบันครอบครัวเท่ากับสร้างความมั่นคงทางสังคม หลักความซื่อสัตย์ หลักความจริงใจเท่ากับเป็นการสร้างความมั่นคงทางการเมือง หลักการดูแลสุขอนามัย เท่ากับเป็นการสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญโดยย่อมี ๓ หลักคือ หลักที่พึงกาย หลักที่พึงทางใจ และหลักที่พึงทางสังคม ที่จะรองรับปัญหาที่กำลังดำเนินไปเพื่อเข้าสู่พุทธวิธีแก้ไข แต่ถึงกระนั้น หนทางที่จะดำเนินไปสู่วิธีการแก้ไขที่ถูกต้องตามหลักอริยสัจ ๔ นั้น ก็จะมี การประกาศให้กฎแห่งศีลธรรมจะมีน้ำหนักมากกว่ากฎหมายปัจจุบันสังคมทุกสังคมต้องการสันติภาพ เพราะสันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง และเป็นสภาวะที่ปราศจากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งความรุนแรงต่อตนเองหรือผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมสภาพปัญหาต่าง ๆ ในนี้ ไม่ค่อยรุนแรงเหมือนดังส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ที่พบแล้วและแก้ปัญหาล้วนแล้วเป็นไปตามขั้น ดังเป็นที่ทราบกันแล้ว

การประยุกต์ใช้พุทธธรรม เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของ สังคมไทยปัจจุบัน

จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๒ คือแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมและหลักพุทธธรรมและสภาพปัญหาของสังคมเขตบางกอกใหญ่เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบันด้านต่าง ๆ ทั้ง ๕ ด้าน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีความเหมาะสมและสามารถใช้ประโยชน์ได้จริงยิ่งขึ้น เจริญวงศ์ศักดิ์ได้กล่าวไว้ว่า “การประยุกต์ให้ความสำคัญกับการนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาใช้ในภาคปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม การประยุกต์ทำให้มีความแตกต่างระหว่างคนที่มีเพียงความรู้กับคนที่มีความรู้ความสามารถ เพราะความรู้จะไม่มีประโยชน์ หากผู้มีความรู้นั้นปราศจากซึ่งความสามารถในการประยุกต์ ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมเบื้องต้นสำหรับทุกคนคือหลักเบญจศีล เบญจธรรม แม้จะไม่สนใจการปฏิบัติภาวนาใด ๆ แต่ก็ไม่ควรละทิ้งหลักเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมง่าย ๆ ในการดำรงชีวิต อันจะนำมาซึ่งชีวิตที่เป็นปกติสุข ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ ห่างไกลภัยอันตรายต่าง ๆ ดังที่ทุกคนปรารถนา

๕.๑ แนวทางการสร้างความมั่นคงจากหลักประกันทางสังคม

ทั้งนี้หลักพุทธธรรมที่เป็นหลักประกันความมั่นคงของสังคม ซึ่งส่งเสริมความมั่นคงให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้นำมาสรุปไว้ดังนี้

๕.๑.๑ การสร้างสันติภาพ

การสร้างสันติภาพหมายถึง ความปลอดภัยในชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตของมนุษย์เป็นความมุ่งหมายที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในศีลข้อที่ ๑ นี้ เพื่อมุ่งให้มนุษย์อบรมจิตใจของตนให้คลายความเหี้ยมโหดมีเมตตากรุณาต่อกันและเผื่อแผ่แก่สัตว์ทั้งปวงได้สำหรับหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาสังคมในด้านการเกิดอาชญากรรม นั่นก็คือ ความเมตตากรุณา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑๖ พระปัญญาภรณ์นาค, “การศึกษาวิเคราะห์หลักประกันทางสังคมตามหลักพุทธธรรม” สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๘๒.

จิตใจนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างสันติภาพให้กับตนเอง คนเรานั้นถ้าตนเองเป็นผู้มีจิตใจที่มีต่อบอดจากความสุขทั้งหลายแล้ว ความสงบสุข ความเจริญต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นกับตัวเองได้จิตใจนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะเสริมสร้างให้เป็นจิตใจที่ทนต่อความชั่วทั้งหลาย อันจะนำไปสู่ความเจริญต่าง ๆ ในชีวิตของคนเราฉะนั้นเมตตาธรรมนั้นจึงมีบทบาทอย่างมากในการเสริมสร้างจิตใจให้มีความสุข

ในทางพระพุทธศาสนา การให้ความรักแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง มีการปล่อยนก ปล่อยปลา ช่วยเหลือคนยากคนจน เป็นต้น ทำบ่อย ๆ เข้าจะทำให้ผู้นั้นมี “จิตใจผ่องใส” รู้สึกครั้งใดก็ย่อมมีความสุขทำให้จิตใจเบิกบานนำไปสู่การมีจิตใจอ่อนโยน ดังจิตอ่อนโยนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีเมตตาต่อมวลมนุษย์ในการชี้แนะให้เห็นแจ้งทางสว่างจิตของผู้มีเมตตาจะแข็งแรงทนต่อความโกรธ ความแค้นได้เหมือนพระพุทธเจ้าที่พระองค์ไม่ทรงโกรธแค้นคนใจบาปมีพระเทวทัต เป็นต้น เมื่อคนเรารู้จักปล่อยวาง รู้จักให้อภัยจะทำให้ผู้นั้นเป็นคนมี “จิตใจกตัญญู” คือเป็นคนดีนั่นเอง กล่าวคือ ๑. ทำให้จิตเราผ่องใส ๒. ทำให้จิตเราอ่อนโยน ๓. ทำให้จิตเราแข็งแรง ๔. ทำให้จิตเรามีความกตัญญู

กล่าวได้ว่า บุคคลใดมีจิตเมตตาเสมอกันในสัตว์ทั้งหลายในที่ทั้งปวง จะพูดหรือจะทำอะไร ก็สร้างความสงบสุขต่อตนเองต่อผู้อื่นและสัตว์โดยตรงและทางอ้อมเมื่อเรามีเมตตาจิตอยู่ในตัวแล้ว ก็เหมือนกับเงาที่ติดตัวเราไปตลอด ไม่ว่าจะไปที่ใด ไกลหรือใกล้ อยู่ที่ใดก็ติดตัวเราไปตลอดชีวิต เพราะเมตตาธรรมเปรียบเสมือนสิ่งที่สร้างความสุขให้กับตัวเราและผู้อื่น ดังพุทธพจน์ว่า

ถ้าคนมีใจดี ก็จะไม่พูดดีหรือทำดีตามไปด้วย

เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป

เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น

พุทธธรรมนี้เน้นให้รู้ว่า ความมีเมตตา นั้นทำให้จิตใจของคนเรามองเห็นคุณค่าของการมีชีวิตของตนเองและผู้อื่น ดังมีชาดกเรื่องหนึ่งความโดยสังเขปมีดังนี้ ภิกษุถูกเทวดาหลอกหลอน แสดงความน่ากลัวต่าง ๆ ทำให้ภิกษุอยู่ไม่ได้ กลับไปบอกพระพุทธเจ้า แล้วพระองค์ก็ได้ให้ภิกษุเหล่านั้นพัฒนาจิตใจของตนเองให้มีเมตตาต่อเทวดาด้วยการแผ่จิตที่丁寧ของตนเองให้เหล่าเทวดารู้ว่าเราไม่ได้คิดร้ายเขา ทำให้เทวดาเหล่านั้นกลับเป็นมิตร ดังใจความย่อในกรณีเมตตสูตรตอนหนึ่งว่าหนึ่ง ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณกว้างขวาง ไม่มีศัตรูไปยังสัตว์โลกทั่วทั้งหมดทั้งชั้นบน ชั้นล่าง และชั้นกลาง กล่าวได้ว่า การที่คนเรานั้นไม่คิดจองเวรต่อใคร คิดแต่จะให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่นนี้คือหลักเมตตาธรรมที่พัฒนาให้จิตใจให้มองสันติภาพออกว่าเป็นอย่างไร

จากข้อความนั้น กล่าวได้ว่า การทำจิตใจของเราให้รักสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง เหมือนกับรักตนเองนั้น จะเกิดได้ต่อเมื่อคนเรามีจิตเมตตาต่อตนเอง ด้วยคิดว่า ตนเองเกลียดความทุกข์ ชอบความสุข ฉันทุ สัตว์อื่นก็รักสุข เกลียดทุกข์ ฉันทุ นั้น ความมีเมตตาในจิตใจจึงพัฒนาให้คนเรานั้นมีจิตใจที่ผ่องใส อ่อนโยน แข็งแรง และกตัญญู อย่างนี้แล้ว ก็จะนำไปสู่การเสริมสร้าง

ให้เกิดสันติภาพกับตัวเองและผู้อื่น ดังจิตใจอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า

หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จึงเสริมสร้างพัฒนาให้จิตใจงาม มองสัตว์ทุกประเภทว่ามีคุณค่าเท่ากับชีวิตของตนเองในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอารมณ์ของคนขาดเมตตาว่า เป็นบุคคลที่ชอบทำความชั่ว ชอบก่อความไม่สงบต่าง ๆ กับตนเองและผู้อื่น พระพุทธเจ้าเปรียบคนที่ขาดเมตตาว่า เป็นคนที่ไม่ละอายต่อบาปและอกุศลทั้งหลายหรือเกรงกลัวต่ออะไรเลย ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในโกณฑนสูตรว่า “บุคคลผู้โกรธไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะไม่มีคำพูดที่น่าเคารพบุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำไม่มีความสว่างเลยแม้แต่น้อย”

การมีเมตตาอันนี้ถือว่า สามารถควบคุมอารมณ์ตนให้พ้นจากความไม่สงบทั้งหลายที่จะมาสู่ตนเอง กล่าวได้ว่า สามารถเสริมสร้างอารมณ์ของเราให้เป็นคนมีสติ มีขันติมากขึ้น เมื่อมีสติ มีขันติอยู่กับตนสันติภาพก็จะเกิดกับตนเองและผู้อื่นโดยทางตรงและโดยทางอ้อมเพราะทำให้เป็นที่รักของผู้อื่นดังที่พระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์ของเมตตาไว้ว่าเป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย และเป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย ต่างจากคนที่มีโทสะจริต ควบคุมอารมณ์ได้ยาก ชอบทำลาย เห็นอะไรก็ขว้างขวานประสาธไปหมด คนประเภทนี้จะไม่เป็นที่รักของใครเลย อยู่กับใครก็ลำบาก ไม่มีความสุขเหมือนกับคนที่ตายไปแล้ว แต่ยังไม่รู้ตัว

พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนว่า “จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใดก็ด้วยเมตตา” ในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น ล้วนมีคนดีและคนไม่ดีปะปนกันไป เป็นเรื่องธรรมดาที่จะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว แต่ถ้าคนเห็นแก่ตัวมากเกินไปจะทำให้สังคมไม่สงบ ไม่มีสันติภาพพระพุทธองค์จึงทรงมอบหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันนั่นก็คือ “เมตตาธรรม” เมตตาธรรมนี้เป็นบ่อเกิดของคนดี คือ เป็นคนที่มีหลักธรรม ๒ ประการนี้อยู่กับตนได้แก่ ๑. การมีหิริ (ความละอายบาป) ๒. การมีโอตตปปะ (ความกลัวบาป) กล่าวคือ คนที่มีเมตตาอันนี้ จะเป็นผู้มีความละอายต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของความชั่ว รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีขาดกเรื่องหนึ่งมีความโดยสังเขป สมัยหนึ่งพระโพธิสัตว์ เป็นโอรสพระราชโอรสของโคโต เมื่อพระมารดาสิ้นพระชนม์พระบิดาได้มเหสีใหม่ และมีโอรสอีกพระองค์หนึ่ง มเหสีใหม่ทรงขอให้พระราชบิดาตั้งโอรสของตนเองเป็นพระราชโอรส พระบิดาได้ตรัสเรื่องนี้แก่พระโพธิสัตว์ผู้เป็นโอรสองค์โต พระโพธิสัตว์ทรงมีพระเมตตา คือ มีหิริและโอตตปปะ ทรงยอมสละตำแหน่งว่าที่พระราชโอรสให้แก่พระอนุชาต่างมารดา แล้วพระองค์ก็ทรงออกจากเมืองไปอยู่ป่าเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ความมีเมตตาธรรมอยู่กับตัวนั้น สามารถเสริมสร้างสันติภาพให้กับสังคมส่วนรวมเป็นอย่างดี มากกว่าการให้สิ่งที่เป็นวัตถุ คนเรานั้นต้องรู้จักเสียสละบ้าง หัดแพ้บ้าง หัดโง่บ้าง หัดถอยบ้างไม่ทำให้เสียหายถ้าแต่ละคนมีวแต่เอาชนะซึ่งกันและกันผลสุดท้ายต้องเสียหายทั้งคู่

พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้เรามีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดความสงบกับตนเองและผู้อื่น พระองค์ทรงใช้เมตตาธรรมนี้ระงับเหตุร้ายต่าง ๆ กล่าวคือ เมตตาธรรม ก่อให้เกิดหลักธรรมที่สามารถทำให้เหตุร้ายที่จะมีขึ้นหยุดได้ นั่นก็คือ “การมีขันติ ความอดทนและโสร้งจะ

ความเสียม คนที่มีความอดทนและมีความเสียม จะใจเย็น เป็นคนที่จะทำอะไรพูดอะไร หรือคิดอะไร ก่อนมี “สติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว” อยู่กับตนเองตลอดไม่ใจร้อน ปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่เกิดหรือถึงมีก็น้อย เมตตาธรรมจึงเสริมสร้างให้คนในสังคมมีความพฤติกรรมที่ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ลดความเห็นแก่ตัวลง และทำให้คนในสังคมมีสติและขันติในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุข และช่วยลดปัญหาอาชญากรรมลงได้

จะเห็นว่า การมีเมตตาต่อกันนั้น ไม่ว่าจะทำอะไรด้วยกาย ย่อมไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น จะพูดอะไรก็นำถึงความเสียหายของผู้อื่น คือ ไม่พูดให้เกิดความเข้าใจผิด หรือแตกแยก ความสามัคคี คิดอะไรก็มีแต่ความปรารถนาดี คือ ไม่คิดร้าย คิดทำลาย ไม่คิดแก้แค้นคิดแต่ในทางที่ดีเป็นกุศลเสมอ กล่าวได้ว่า ทำให้คนในสังคมมีศีลบริสุทธิ์เหมือนกัน ไม่รังเกียจกันเคารพในสิทธิอันเสมอภาคกัน เป็นการนำความเกื้อกูลไปสู่ความสุขความเจริญ ความมีสันติภาพสุดท้ายก็ก่อให้เกิดสังคมสามัคคีธรรมขึ้น คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ได้แก่

๑. ความสามัคคีทางกาย คือ ทำงานร่วมกันด้วยความเต็มใจและเสียสละ

๒. ความสามัคคีทางใจ คือ มีความพร้อมใจกันที่จะทำกิจทุกอย่างด้วยความเต็มใจและเสียสละ

๓. ความสามัคคีทางความคิด คือ มีการช่วยกันคิดสร้างสรรค์หาความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม ไม่คิดเห็นแก่ตัว

จะเห็นได้ว่า หลักเมตตาธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาบูรณาการใช้ในส่วนต่าง ๆ นั้น จุดประสงค์หลักก็เพื่อพัฒนาสังคมให้เกิดสันติภาพที่แท้จริงและถาวรจึงได้ชื่อว่าเป็นหลักประกันชีวิตชนิดที่ยอดเยี่ยมตลอดไป

๕.๑.๒ หลักการป้องปรามการทุจริต

หลักการป้องปรามการทุจริต หมายถึง วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทุกคนประกอบอาชีพ ในทางสุจริตความมุ่งหมายหลักสัมมาอาชีวะ เว้นจากการประกอบอาชีพในทางทุจริตอันเป็นเหตุ เบียดเบียนและทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นรวมถึงการมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย พระอริยสาวกไม่ข้องแวะอบายมุข ทางเสื่อมแห่งโลกอันเป็นเครื่องเศร้าหมอง ชื่อว่าเป็นการป้องกันทิส ทิส ๖ ปฏิบัติเพื่อคุ้มครองโลกทั้งสอง ทั้งโลกนี้และโลกหน้าที่สำคัญปัญหาการคอร์รัปชันหรือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นเกิดจากปัญหาด้านเศรษฐกิจและความโลภของผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น นักการเมือง เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลที่ติดต่อกัน สำหรับหลักในการแก้ปัญหา นอกจากจะใช้หลักธรรม ในภาพรวมที่ได้เสนอไปแล้วในการแก้ปัญหา ยังมีหลักธรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหา นั่นคือ สันโดษ

สันโดษ หมายถึง ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค ตามมีตามได้ ยินดีในคุ้มครองของตน การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตนไม่โลภไม่ริษยาใคร สันโดษมี ๓ ประการ

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ไม่ริษยาเขา

๒. ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงพอแค่กำลังร่างกายสุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน

๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะฐานะแนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่ของอันเหมาะสมแก่สมณภาวะหรือได้ของที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็นำไปมอบให้แก่เขาเป็นต้น

สันโดษเป็นธรรมะทั่วไปแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ความมุ่งหมายของสันโดษ คือ ความไม่โลภ ไม่ปรารถนาเกินไป การปฏิบัติในสันโดษมีวิธีการดังนี้

สันโดษในความคิด คือ ระวังความคิดที่ฟุ้งซ่าน พอใจในการใช้ความคิดในทางที่ถูกที่ควร สันโดษในการแสวงหา คือ ยินดีแสวงหาแต่สิ่งที่ควรจะได้ ที่สมควรแก่ภาวะฐานะในทางที่ถูกที่ควร

สันโดษในการรับ คือ รับในสิ่งที่ควรรับและรับพอประมาณ

สันโดษในการบริโภคน คือ ยินดีบริโภคใช้สอยสิ่งที่ได้มาด้วยการพิจารณาให้รู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการ

คุณของสันโดษเป็นองค์ธรรมซึ่งยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นและทำอกุศลธรรม (ความโลภ) ที่เกิดขึ้นแล้วให้เสื่อมไป ดังที่มีพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมแม้อื่นที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้นหรืออกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ก็เสื่อมไปเหมือนความสันโดษนี้”

สันโดษนี้ เป็นเหมือนทรัพย์เพราะทำจิตใจให้รู้จักกับความมั่งมี คือ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ทำไปตามกิจที่มีมิได้ทำให้เสื่อมเสียประกอบแต่กิจที่สุจริตยินดีพอใจ แต่ลาภยศที่เกิดขึ้นแก่ตนจะมากหรือน้อยก็ตาม เพราะตนมีความสันโดษเป็นทรัพย์อยู่แล้วแต่จิตที่ขาดสันโดษประกอบไปด้วยความปรารถนา กระจายในสิ่งต่าง ๆ ย่อมรู้สึกลัวขาดแคลนอยู่นั่นเอง เขาจึงไม่มีโอกาสได้รู้จักกับความมั่งมีหรือความอิม ความพอ ความเต็ม รู้จักแต่ความยากจนขาดแคลน มีทรัพย์มากเท่าไรก็เหมือนไม่มี ทรัพย์เหล่านี้มีค่าเท่ากับเชื้อสำหรับสูมกองไฟคือต้นหาเท่านั้น แล้วเชื่อนั้นก็กลายเป็นเถาถ่านไปในเวลาไม่ช้า ตัณหาอยากจะทำเชื้อใหม่ต่อไปดังมีพุทธดำรัสว่า บุคคลผู้มักมากตกอยู่ในอำนาจตัณหาที่มีความคับแค้น และผู้ที่ปรารถนาความเป็นอิสระแก่ตนไม่พึงตกอยู่ในอำนาจของความโลภและตัณหา

พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นการเบียดเบียนสังคมโดยตรง เป็นการยกยอกทรัพย์สินผู้อื่นโดยแสดงข้อความเท็จ เป็นการแสวงหาผลประโยชน์บนความทุกข์ของผู้อื่น เป็นการกระทำที่ไม่ชอบธรรม เป็นบาปเป็นสาเหตุให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นมิจฉาอาชีพะเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมชาวพุทธไม่ควรทำ พร้อมกับได้เสนอทางออกในกรณีนี้ไว้แล้ว โดยพิจารณา

จากบทสนทนาระหว่างพระสารีบุตรกับธัญญานิพราหมณ์ที่ว่าพระสารีบุตรถามว่า “ธัญญานิพราหมณ์ ท่าน เข้าใจความซื่อมั่นว่าอย่างไร บุคคลประพฤดิธรรม ประพฤติไม่สม่าเสมอ เพราะเหตุแห่ง มารดาบิดา บุตรภรรยา ทาสกรรมกร มิตรและอำมาตย์ แยก บุรพเตชชน พระราชา บำรุงบำเรอกาย กับบุคคลผู้ประพฤดิธรรมประพฤดิสม่าเสมอ เพราะเหตุแห่งมารดาบิดา บุตรภรรยา ทาสกรรมกร มิตรและอำมาตย์ แยก บุรพเตชชน พระราชา บำรุงบำเรอกาย บุคคลใดจะประเสริฐกว่ากัน”

ที่แสดงมาเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่พระสารีบุตรได้เสนอต่อธัญญานิพราหมณ์ผู้อ้างถึง เหตุผลหรือความจำเป็นในการประกอบอาชีพที่ไม่ชอบธรรมเพื่อเลี้ยงดูคนในครอบครัว ซึ่งเป็นการ ยืนยันว่า พระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคคลหารายได้จากวิธีการทุจริตทุกประเภท เพราะสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ติดตามมาไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นการเลือกประกอบอาชีพที่ชอบ ธรรมหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันงาม จึงเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในความเป็นพุทธศาสนิกชนที่พึง ประสงค์ตามหลักของสัมมาอาชีพทางพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ดี ในฐานะที่คนไทยทุก ๆ คนอยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงมีพระสติปัญญาอันอัจฉริยะ ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานโครงการในพระ ราชดำริแก่พสกนิกรชาวไทยหลายโครงการ ควรอย่างยิ่งที่จะน้อมเกล้าฯ นำมาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการ ดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนับว่าเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคน ไทยในทุกสาขาอาชีพ เพราะเน้นการใช้สติปัญญาตามหลักทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะไม่ฟุ่มเฟือย อย่างไม่ไร้สาระ และมีให้ยี่ดัวตฤเป็นสรณะเพราะความโลภอยากได้เกินขอบเขตเพราะฉะนั้น “สันโดษจึง เป็นคุณธรรมที่สร้างให้บุคคลมีการรู้จักความพอเพียงพอเหมาะในสิ่งที่ตนได้ ยินดีพอใจตามกำลังของ ตนและรู้จักภาวะของตน ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น” ดังนั้น การนำหลักสันโดษไปประยุกต์ใช้กับการแก้ ปัญหาคอร์รัปชันในสังคมปัจจุบันคือ การที่บุคคลในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพจะต้องรู้จัก ประเมินฐานะตนเองว่า มีฐานะความรู้ความสามารถมีกำลังมากน้อยอย่างไรควรที่จะใช้จ่ายตามกำลัง ตามความสามารถเมื่อบุคคลในสังคมมีความยินดีในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นประกอบแต่ สัมมาอาชีพ ปัญหาการประพฤดิทุจริตก็จะลดน้อยลงทั้งตนเองและสังคมก็ไม่เดือดร้อน

สันโดษ จะทำงานเป็นกระบวนกร่วมกับขันติด้วยการแสดงความอดทนอดกลั้น ชมระงับอกุศลเจตนาอันจะมุ่งหวังช่วงชิงเอาสิ่งของของผู้อื่น อดทนต่อความรู้สึกความโลภอยากได้ โดยไม่เข้าใจผิดคิดว่าสิ่งของของเราคือยาราคาไม่ควรค่าแก่ความชื่นชม ไม่ดีเท่าของคนอื่น หรือไม่เข้า กับสมัยนิยม ความอดทนซึ่งทำงานร่วมกับสันโดษดำเนินไปโดยอดทนต่ออำนาจกิเลสประเภทที่เป็น ความปรารถนาในสิ่งของของผู้อื่น สัมมาอาชีพจะจึงเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาปรับประยุกต์เป็นวิธีการ แก้ปัญหาเรื่องการทุจริตในสังคมปัจจุบัน

๕.๑.๓ ครอบครัวยุคครองออบุ่น

ครอบครัวยุคครองออบุ่น หมายถึง ความมุ่งหมายเพื่อวัตถุประสงค์ของหลักการของครอบครัวยุคครองได้แก่ความเคารพกรรมสิทธิ์ในบุคคลที่หวงแหน หรือคู่ครองของคนอื่น ในเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงความเป็นปึกแผ่นความสามัคคีของหมู่คณะและความไว้วางใจของกันและกัน” กล่าวคือหลักธรรมเกี่ยวกับการครองเรือนที่จะช่วยแก้ปัญหาครอบครัวนั้นมีจำนวนมาก และบรรดาหลักธรรมเหล่านี้จะมีส่วนที่ซ้ำซ้อนกันจึงนำเอาหลักธรรมที่ครอบคลุมชีวิตการครองเรือนที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อครอบครัวมากที่สุดเพียง ๓ หลักธรรมเหล่านี้คือ หลักสมชีวิธรรม ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักฆราวาสธรรม ๔ โดย

หลักธรรมทั้ง ๓ หมวดนี้ จะครอบคลุมทั้งในเรื่องสามีภรรยาและเรื่องการดูแลบุตร โดยแต่ละข้อมีเนื้อหาโดยสังเขปดังต่อไปนี้

หลักธรรมของคู่ชีวิต ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชีวิตสมหรือสม่ำเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืดยาว เรียกว่า หลักสมชีวิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สมสัทธา มีศรัทธาสมกัน หรือเท่ากัน
๒. สมสีลา มีศีลสมกัน เท่ากัน
๓. สมจาคา มีจาคะสมกัน เท่ากัน
๔. สมปัญญา มีปัญญาสมกัน เท่ากัน

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการประพฤติปฏิบัติร่วมกันมีความหนักแน่นเสมอกันและปรับตัวเข้าหากันได้จะทำให้ครอบครัวเกิดความมั่นคงสามารถนำพาชีวิตคู่อยู่ร่วมกันได้อย่างยาวนานตลอดรอดฝั่งการมีหลักความเชื่อที่เสมอกันในทัศนะของพุทธศาสนาดังความปรากฏในพระไตรปิฎกแล้ว และนำแนวคิดของพระธรรมปิฎกที่แสดงไว้ว่าต้องมีคุณลักษณะ ๔ ประการคือ

๑. สมศรัทธา มีศรัทธาสมกันเป็นการเคารพนับถือศาสนาโดยมีแนวความคิดความเชื่อถือหรือหลักการอบรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แก่การมีความเชื่อความเลื่อมใสเช่นความเชื่อถือในลัทธิศาสนาความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและความคิดเห็นในคุณค่าหรือมีความยึดถือในสิ่งเดียวกันตลอดจนความติงามต่าง ๆ เมื่อสามีภรรยามีทัศนคติค่านิยมที่ไม่ขัดแย้งกันยอมทำให้ชีวิตคู่มีความราบรื่นมั่นคงเพราะทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นลงรอยกันสามารถปรับตัวเข้าหากันได้ง่าย สำหรับสามีภรรยาที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็ต้องปรับความคิดเห็นให้ประสานกัน เพื่อเป็นการถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นแล้วจะทำให้เกิดความขัดแย้ง และความแตกแยกภายในครอบครัวได้

๒. สมสีลา มีศีลสมกันเป็นการประพฤติปฏิบัติในทางเดียวกัน โดยมีความประพฤติในศีลธรรมจรรยา มารยาทพื้นฐานในการอบรมไปกันได้หมายถึงมีความประพฤติที่ใกล้เคียงกันไม่แตกต่างกันจนถึงกับเข้ากันไม่ได้หากสามีภรรยาที่มีความประพฤติที่แตกต่างกันก็จะทำให้เกิดความรังเกียจและดูถูกกันได้เพราะทนรับพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ถึงแม้ว่าแต่ละคนยอมมีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันทุกอย่างไปแต่ก็ควรปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นได้หากพฤติกรรมใดไม่เป็นที่ยอมรับ

ของผู้อื่นก็ควรละเอียดเช่นสามีนี้อุปนิสัยใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยใช้เงินทองเกินความจำเป็นส่วนภรรยาเป็นคนประหยัดมัธยัสถ์ เห็นคุณค่าของเงินทองลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นในครอบครัว สามีนี้อาจจะต้องปรับปรุงตัวเองให้ละพฤติกรรมนั้นเสียเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในครอบครัว เมื่อสามีภรรยามีความประพฤติที่เสมอกันก็จะส่งผลให้ชีวิตการครองเรือน มีความสุขการมีหลักประพฤติที่เสมอกัน (สมศีลา) นอกจากการที่คู่สมรสมีศรัทธาต่อกันอย่าง มีปัญญาแล้วนั้น การประพฤติปฏิบัติตนของคู่สมรส ที่นำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในครอบครัว ต้องอยู่ในระดับเดียวกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำเป็นที่ประพฤติปฏิบัติแล้ว คู่สมรสจักต้องยอมรับความประพฤติของอีกฝ่ายหนึ่งจะทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในความรู้สึกรู้สึกโดยคู่สมรสจะต้องใส่ใจกับหลักประพฤติปฏิบัติของกันและกันให้มาก การเลือกคู่สมรสที่มีความประพฤติเสมอกัน นับเป็นความจำเป็นโดยเฉพาะสังคมที่มีความเร่งรัดสูง การจัดระเบียบชีวิตให้อยู่ในกรอบ ที่เหมาะสม เป็นการยกระดับพฤติกรรมของการมีจริยธรรมในเรื่องการรู้จักหน้าที่ของตนเองเพื่อไม่ให้บกพร่องในความรับผิดชอบ โดยสามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ได้ทั้งคู่สมรสและญาติพี่น้อง ให้เป็นที่ยอมรับในความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อกันและเพื่อที่จะนึกถึงกันจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวสืบไป

๓. สมจาคา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีจิตใจกว้างขวาง มีความเสียสละพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน ก็จะสร้างไมตรีต่อกันทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีจิตใจคับแคบ ตระหนี่ถี่เหนียว และอีกฝ่ายหนึ่งมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งทั้งทางความคิดและพฤติกรรม การมีความเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว เมื่อสามีภรรยาจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นทั้งในครอบครัวและทางสังคมมากมาย หน้าที่ของครอบครัวจะต้องให้การสงเคราะห์บุตรหลาน ตลอดจนญาติพี่น้อง เพราะฉะนั้นสามีภรรยาจะต้องพัฒนาตนเองให้มีจาคะเสมอกัน พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

การมีความเสียสละที่เสมอกัน (สมจาคา) การรู้จัก เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ถือว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คู่สมรสที่ปรารถนาการอยู่ร่วมกันอย่าง มีความสุขและมั่นคง จะต้องเลือกสรรคู่สมรสที่มีลักษณะของการเป็นผู้รู้จักให้ เช่นเดียวกับตน การรู้จักให้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการครองเรือน เพราะจะเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจที่งดงามและเสียสละนั่นเอง ในทัศนะของพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของคำว่า จาคะ แปลว่า การสละซึ่งหมายถึง ความมีน้ำใจ เป็นการให้ประกอบด้วยศรัทธา จึงเป็นการให้ที่เป็นกุศล

ในมงคลสูตร (ทานกถา) ได้กล่าวถึง บทบาทของการให้ (จาคะ) ว่าเป็นหลักการเบื้องต้นที่ทำให้บุคคลประกอบทาน มี ๒ ประการ คือ

๑) อภัยทาน ได้แก่ การรู้จักให้อภัย มีน้ำใจ ไม่ถือโทษ จองเวร หรือเปียดเบียน มีความเมตตากรุณา ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น การรู้จักคุณโทษของกาม การไม่พุดจาไร้สาระเป็นเท็จ มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ

๒) วัตถุประสงค์ ได้แก่ การรู้จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ผู้อื่นด้วยปัจจัยสี่ ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส

จะเห็นได้ว่า การให้มีความหมายรวมเอา ด้านจิตใจเป็นการให้อภัย เป็นความเสียสละในสิ่งไม่ดีที่มีออกไป โดยปรับบุคลิกภาพภายในให้เข้ากันได้ ในด้านวัตถุเป็นการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่วัตถุสิ่งของแก่ผู้อื่น คู่สมรสในทัศนะของพระพุทธศาสนา จำเป็นที่จะต้องมีหลักจากะ ที่เข้ากันได้ เพราะจะทำให้คู่สมรสมองผู้อื่นด้วยความเมตตากรุณา จะทำให้จิตใจสามารถพัฒนาสูงขึ้นมีพื้นฐานการดำรงตนในครอบครัวอย่างมีความสุข

๔. สมปัญญา มีปัญญารู้เหตุ รู้ผล รู้ตน เข้าใจซึ่งกันและกัน ได้แก่ การรู้จักเหตุ รู้จักผล สามารถแยกแยะดีชั่ว ไซ่ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ สามภรรยาที่เป็นคนมีเหตุผลเหมือนกัน ย่อมตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยเหตุผล ไม่เอาอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวไปตัดสิน ทุกเรื่องสามารถตกลงกันได้ด้วยเหตุและผล ทำให้ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความสำคัญของสามภรรยาจะต้องมีความเสมอกัน ในเรื่องเหตุและผล หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนไม่มีเหตุผลขาดปัญญาในการดำเนินชีวิต ก็จะทำให้ชีวิตการครองเรือนไม่มีความสุขได้ การมีปัญญาสมกันของสามภรรยาช่วยเสริมสร้างให้มีความเข้าใจกันและกัน รู้ตน เข้าใจซึ่งกันและกัน

การมีปัญญาที่เสมอกัน (สมปัญญา) สังคมมนุษย์การดำเนินชีวิต ปัญญาถือว่า เป็นหลักสำคัญที่ทำให้ชีวิตก้าวไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชีวิต ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ทางจริยธรรม ปัญญาคือการเป็นผู้รู้จักเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจ ในความเป็นจริง โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

ปัญญาขั้นต้น ได้แก่ปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ เป็นความรู้ในแง่วิชาการและวิชาชีพที่สามารถเข้าใจและสามารถนำมาปฏิบัติได้

ปัญญาขั้นที่สอง ได้แก่ปัญญาที่มีการรับรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของเหตุปัจจัย ไม่เบียดเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติ

ปัญญาขั้นที่สาม ได้แก่ปัญญาที่เข้าสู่การคิด การวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ โดยความบริสุทธิ์ใจเป็นขั้นที่สำคัญ

ปัญญาขั้นที่สี่ ได้แก่ปัญญาที่รู้จักและเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง รู้ว่าอย่างไรเป็นทางนำชีวิตไปสู่ความเสื่อมรู้ว่าจะอย่างไรเป็นทางนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

๒. พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ มี ๔ ประการ

๑. เมตตา ความรักใคร่ ปรรณนาดีอยากให้เขามีความสุข

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง

หลักพรหมวิหาร ๔ นี้ มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องทำให้มีความสมดุลกัน กล่าวคือ ไม่นั่นข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะต้องปฏิบัติครบทุกข้อ จึงจะประสานความเชื่อมโยงกันในพรหมวิหาร ๔ นี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ

(๑) ภาคความรู้สึก ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา อันเป็นความรู้สึกที่บิดามารดาแสดงต่อบุตร ซึ่งจะทำให้บุตรมีบุคลิกภาพและนิสัยใจคอที่ดี เช่น มีความรัก ความอบอุ่น เป็นคนอ่อนโยน ละมุนละไม มีความสุข

(๒) ภาคปัญญา ได้แก่ อุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมที่สร้างความสมดุลมิให้บิดามารดาแสดงออกแต่เพียงด้านความรู้สึกต่อบุตรเพียงอย่างเดียวจะต้องแสดงออกทางด้านปัญญาเพราะความเป็นจริงของชีวิตเขาจะต้องดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยบิดามารดาตลอดไป

เพราะฉะนั้น บิดามารดาจะต้องเตรียมความพร้อมให้กับบุตรของตน ด้วยการฝึกให้บุตรของตนทำภาระงานด้วยตัวเอง แทนที่จะให้บิดามารดาทำให้เพียงอย่างเดียว และต้องมีอุเบกขาด้วยการให้เขาทำด้วยตัวเอง บิดามารดาคอยดูอยู่ใกล้ ๆ และทำเป็นตัวอย่างให้ดู หากบิดามารดามีเมตตา กรุณา มุทิตา มากเกินไปจะเป็นการขัดขวางการพัฒนาการของบุตร จึงต้องมีอุเบกขาเข้ามาถ่วงดุล เพื่อให้บุตรได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง เมื่อการเลี้ยงดูบุตรมีทั้ง ๒ ภาคอย่างสมดุลกันก็จะทำให้บุตรเจริญเติบโตอย่างพอดี คือมีทั้งความอ่อนโยน ความสุข ความอบอุ่น และมีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีปัญญารับผิดชอบตนเองได้

ธรรม ๔ ข้อนี้ ควรอบรมให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจประกอบด้วยเมตตา ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลาย โดยเจาะจง และโดยไม่เจาะจง คือทั่วไป เมื่อฝึกคิดอยู่บ่อย ๆ จิตใจก็จะอยู่กับธรรมเหล่านี้พอบ่อยเข้าความรู้สึกไม่ชอบใจ ก็จะกลายเป็นอหิยาศัยที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นความสุขภายในจิตใจมากขึ้น การครองชีวิตคู่ต้องอาศัยหลักธรรมที่ทำให้ชีวิตคู่ที่มีความมั่นคง คู่ครองที่ดีจะต้องมีความคิดเห็นที่ตรงกัน เชื่อหรือมีศรัทธาเคารพนับถือศาสนาเดียวกัน มีความประพฤติปฏิบัติในหลักการเดียวกันบนพื้นฐานของศีลธรรมที่สอดคล้องไปกันได้ แล้วยังมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ใจกว้าง เสียสละที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และที่สำคัญมีความเข้าใจในเหตุผล สามารถพูดคุยกันด้วยปัญญาที่เสมอกัน อันจะส่งผลให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและจะส่งผลให้ครอบครัวมีแต่ความสุข

ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อเทียบกับสถาบันอื่นในสังคมและมีลักษณะสากลมากที่สุด ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางเพศและทางการสืบสายโลหิต ทุกสังคมจะมีสถาบันครอบครัว แต่อาจแตกต่างกันในรูปแบบและบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของผู้คนในครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นจุดกำเนิดของการเลี้ยงดู และหล่อหลอมให้สมาชิกปฏิบัติหรือประพฤติตามกรอบของวัฒนธรรมโดยการถ่ายทอดค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากบรรพบุรุษให้กับชนรุ่นหลังจึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่วางมาตรฐานพฤติกรรม

และเสริมสร้างบุคลิกภาพให้กับสมาชิกซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเคลื่อนไหว (Dynamics) อยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์

๓. หลักฆราวาสธรรม ๔

๑. สัจจะ ความสัจจะ ความจริง

๒. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน

๓. ขันติ อดทน

๔. จาคะ สละของของตนให้ปันแก่คนที่ควรให้ปัน

หลักธรรมของการครองเรือน หมายถึง ธรรมอันนำความสุขมาสู่ผู้ครองเรือน การดำเนินชีวิตครอบครัว จะมีความสุขความมั่นคงสมาชิกมีความอบอุ่นได้ สมาชิกทุกคนจะต้องปฏิบัติตนตามหลักธรรมอย่างถูกต้อง การครองเรือนเป็นภารกิจที่สำคัญเพราะเป็นการอยู่ร่วมกันมีความเคารพนับถือให้เกียรติกันเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันความตั้งมั่นของคู่สมรสย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการจัดระเบียบชีวิตคู่ที่สมบูรณ์สร้างหลักในการดำเนินชีวิตแบบชอบธรรม คู่สมรสจะต้องยึดหลักฆราวาสธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัวมี ๔ ประการ ดังนี้

(๑) สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ความจริงใจ การมีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน เป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในทางตรงกันข้ามหากขาดสัจจะต่อกัน ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงเกิดความแคลงใจกันซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกกันไม่มีความเชื่อใจกัน เนื่องจาก ความซื่อสัตย์ เป็นหลักสำคัญและเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของครอบครัว ความจริงใจที่มีต่อกันปรารถนาให้ชีวิตคู่ประสบความสุข ความสัมพันธ์อันดีงามที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจอันเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ย่อมแสดงออกตามความรู้สึกทางวาจา โดยการพูดในสิ่งที่เป็นความจริงตามความรู้สึกที่ดี สัจจะเป็นคุณธรรมทางใจ เป็นความจริง ความตั้งใจจริงในหน้าที่ของแต่ละคนที่มีความจริงใจต่อกัน เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต คู่สมรสควรฝึกหลักการของสัจจะไว้ เพราะเป็นเครื่องหวังเหนี่ยวไม่ให้คู่สมรสทำตนออกนอกกลุ่มนอกทาง

(๒) ทมะ หมายถึง การปรับปรุงตน การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ การรู้จักยับยั้งชั่งใจ เมื่อเกิดการกระทบกระทั่งกัน รู้จักควบคุมอารมณ์ ระวังความรู้สึกที่ไม่พอใจในสิ่งที่ไม่ต้องการ ไม่ใช่อารมณ์ในการแก้ปัญหา รู้จักปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง โดยไม่เอาแต่ใจตนเอง สามารถแก้ไขปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้

การปรับตัวให้เข้ากัน คู่สมรสต้องรู้จักบังคับ ควบคุมอารมณ์ตนเอง สามารถระวังความรู้สึกต่ออารมณ์กระทบซึ่งกันและกัน แก้ไขข้อบกพร่องปรับนิสัยให้ประสานกลมกลืน ฝึกฝนปรับปรุงตนเข้าหาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสิ่งที่คู่สมรสต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากชีวิตสมรสเป็นชีวิตของคนสองคนซึ่งมาจากถิ่นฐาน ภูมิหลังที่ไม่เหมือนกันมาอยู่ร่วมกัน การรู้จักฝึกตนเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อความก้าวหน้าของชีวิตครอบครัว ต้องมีปัญญาเป็นแกนสำคัญ เพราะต้องรู้จักคิดพิจารณา มีความรู้ ความเข้าใจกับคู่ครองของตน รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง

ข้อขัดแย้ง รู้จักปรับตัวปรับใจเข้าหากันและปรับปรุงตนให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการชวนชวนหาความรู้อยู่เสมอการฝึกฝนอบรมตนเองนั้นทำให้เป็นคนที่มีเหตุผลมองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันและแก้ไขด้วยปัญญาได้ด้วย

(๓) ขันติ หมายถึง ความเข้มแข็ง ความอดทน อดกลั้นต่อความเหนื่อยยาก ลำบากทางกายเพราะการทำงาน ส่วนการอดทนทางใจเป็นการอดทนต่อการกระทบทางด้านความรู้สึก สามารถทนต่ออารมณ์ยั่วยุต่างๆ ที่มากระทบทางจิตใจ การต้องอดทนทั้งสองด้านนี้ต้องอาศัยความเพียรพยายามเป็นอย่างมาก

(๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว การรู้จักให้อภัยกัน ด้วยความเมตตาอย่างจริงใจ โดยบุคคลในครอบครัวจะต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน รู้จักการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความสุขของผู้อื่น มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์กัน

คู่ครองที่ประสบความสำเร็จในชีวิตคู่ ต้องคำนึงถึงเสมอถึงผู้อยู่เคียงข้าง ในคราวที่คู่ครองประสบความทุกข์ ความเจ็บไข้ ก็ควรชวนชวนให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแลเป็นที่พึ่งช่วยให้กำลังใจด้วยความเต็มใจ ไม่แสดงอาการขัดเคือง รำคาญเพราะการครองเรือนนั้นคู่สมรสจะต้องแสดงความเห็นอกเห็นใจกันเมื่อคราวเกิดปัญหาที่มีความทุกข์จะต้องรู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเวลาในการดูแลห่วงใยอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่เห็นแก่ความลำบาก

นอกจากคู่สมรสจะแสดงออกซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวต่อสมาชิกภายในครอบครัวแล้วยังต้องแสดงออกต่อเครือญาติของทั้งสองฝ่ายตลอดจนเพื่อนบ้านอีกด้วยจาเคจึงเป็นการสละความไม่เห็นแก่ตัวที่คู่สมรสจะต้องมีให้แก่กันโดยแบ่งได้ ๒ ประการดังนี้

๑. การสละวัตถุสิ่งของแสดงออกซึ่งความเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัว เช่น วันสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่ง วันคล้ายวันเกิด วันครบรอบแต่งงาน วันสำเร็จการศึกษา รวมไปถึงการใช้เวลาเพื่อไปพักผ่อนร่วมกันตามสถานที่ต่าง ๆ ในส่วนของญาติมิตรเพื่อนร่วมงานควรต้องรู้จักแบ่งปันตามสถานะในโอกาสอันควร การถวายภัตตาหารพระสงฆ์ อันเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติ การตอบแทนพระคุณบิดามารดา การตอบแทนสิ่งของต่อผู้มีพระคุณ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้านด้วยความจริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

๒. การสละทางด้านจิตใจ แสดงออกซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญของครอบครัวทางด้านความคิดชอบ ความเห็นชอบ เป็นปัจจัยทำให้มนุษย์รู้จักการสละวัตถุ การฝึกฝนเรื่องการเสียสละให้มีจิตที่ประกอบไปด้วยความรักความห่วงใยเพื่อนมนุษย์ มองเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการให้ ในขณะที่เดียวกันจิตใจก็ควรจะได้สละออก ซึ่งอกุศลธรรมอันจะปิดกั้นมิให้จิตเอื้อเฟื้อความหลงที่ไม่รู้เป้าหมายตลอดจนความเห็นแก่ตัวอีกด้วย

บทบาทของจาเคจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ครอบครัวของคู่สมรสเกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน ยอมรับและไว้วางใจกันเป็นการปรับชีวิตคู่สมรสให้ดำเนินไปทางเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสำหรับชีวิตครอบครัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ และยังเป็นการเกื้อหนุนให้สมาชิก

ในครอบครัวเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่บุคคลภายนอกและสังคมอีกด้วย หลักจาจะ จึงเป็นบทบาทที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะผู้ร่วมใช้ชีวิตด้วยกันเพื่อควมมีเสถียรภาพของชีวิตสมรสไม่ให้เกิดความผิดพลาดทางการดำเนินชีวิตคู่

๕.๑.๔ หลักการสัจจวาจาและปิยวาจาสร้างความสมานสามัคคี

หลักการสัจจวาจาและปิยวาจาสร้างความสมานสามัคคีหมายถึง ความมุ่งหมายเพื่อห้ามการตัดประโยชน์ทางวาจา ป้องกันการทำลายทั้งประโยชน์ตนและคุณธรรมที่มีในตนและประโยชน์ผู้อื่นที่จะพึงได้รับหมายถึงหลักธรรมคือสัจจะความจริงใจที่จะช่วยในการแก้ปัญหาจริตในสังคมไทยที่นำไปสู่ความแตกแยกนั้น หลักสำคัญก็คือ หลักเบญจศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวมณี คือ เจตนางดเว้นจากการพูดหรือแสดงอาการแห่งความเท็จในการทรงบัญญัติสิกขาบท

ในการแก้ปัญหาด้านการเมืองมุสาวาทา เวมณี คือเจตนางดเว้นจากการพูดหรือแสดงอาการแห่งความเท็จในการทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ เพื่อหวังห้ามการตัดประโยชน์ทางวาจา ที่จะนำมาซึ่งความบาดหมางแตกร้างในเรื่องที่พูดไม่จริงเพราะมนุษย์ทั้งหลายไม่ว่าจะระดับใดก็ตามย่อมต้องการความจริงทั้งสิ้น สัจจะจะมี ในทางที่เป็นบวก เมื่อพูดแล้วเป็นเสน่ห์ และเมื่อพูดแล้ว เป็นเสนียดเป็นลบ คือ พวกปากหวาน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ นี้ มีอยู่ในโลก บุคคล ๓ คือใคร คือ คุณภานี (คนพูดเหม็น) ปุพภานี (คนพูดหอม) มธภานี (คนพูดหวาน)

บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าสภากัถี เข้าชุมนุมชนกัถี เข้าหมู่ญาติกัถี เข้าหมู่ข้าราชการกัถี เข้าหมู่เจ้ากัถี ถูกนำตัวไปซักถามเป็นพยานว่า มา บุรุษผู้เจริญ ท่านรู้อันใดจงบอกอันนั้น” บุคคลนั้น ไม่รู้ กล่าวว่ารู้บ้าง รู้กล่าวว่าไม่รู้บ้าง ไม่เห็นกล่าวว่าเห็นบ้าง เห็นกล่าวว่าไม่เห็นบ้าง เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเห็นแก่ตนบ้าง เพราะเห็นแก่คนอื่นบ้าง เพราะเห็นแก่ลาภผลเล็กน้อยบ้าง ดังนี้ นี้ ภิกษุทั้งหลายเราเรียกว่า บุคคลคุณภานี

บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าสภากัถี ฯลฯ ถูกนำตัวไปซักถามเป็นพยาน ฯลฯ บุคคลนั้น ไม่รู้ ก็กล่าวว่าไม่รู้ รู้ ก็กล่าวว่ารู้ ไม่เห็น ก็กล่าวว่าไม่เห็น เห็น ก็กล่าวว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเห็นแก่ตนบ้าง ฯลฯ ดังนี้ นี้ ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกว่า บุคคลปุพภานี

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ละวาจาหยาบ เว้นจากวาจาหยาบแล้ว วาจาใดไม่มีโทษ สบายหู น่าดูดีมีจับใจ เป็นคำชาวเมืองเป็นที่ใคร่ เป็นที่พอใจแห่งชนมาก เป็นผู้กล่าววาจาอย่างนั้น นี้ ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกว่า บุคคลมธภานี บุคคล ๓ มีอยู่ในโลก

การแสดงออกทางวาจาที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อเลื่อนลอย แต่สุภาพ นิ่มนวล ชวนให้เกิดไมตรีสามัคคีกันด้วยถ้อยคำที่มีเหตุผล เป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อประโยชน์เรียกว่าสัมมาวาจา (วาจาชอบ) และสัจจะในหลักเบญจธรรม โดยมีรายละเอียดคือ

สมจิต ชิวปรีชาได้ให้ความหมายไว้ว่า “วาทะหมายถึงการพูด การสื่อความหมายระหว่างมนุษย์โดยใช้ภาษา แววดา สีหน้า ท่าทางต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เจตนา หรือวัตถุประสงค์จากผู้พูดไปยังผู้ฟังให้เป็นที่เข้าใจกัน”

อย่างไรก็ตามวาทะนั้นมีทั้งที่ดีและไม่ดี เรียกว่าวจีกรรม พระธรรมปิฎกได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ว่า “วจีกรรม หมายถึงการกระทำ ทางวาจาการกระทำด้วยวาจาทำกรรมด้วยคำพูดวาจาที่เป็นคำจริง กล่าวแล้วไพเราะน่าฟัง มีเหตุผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ก่อให้เกิดความสุข สมานสามัคคี เรียกว่าวจีสุจริต” ตรงข้ามกับวาจาที่ไม่ดีหรือวาจาชั่วที่เมื่อพูดแล้วมีแต่คำเท็จ โกหกหลอกลวง หยาบคาย หรือไร้ประโยชน์ก่อให้เกิดการแตกสามัคคีเกิดความเสื่อม หรือความเสียหาย นำบุคคลทั้งผู้พูด และผู้ฟังไปสู่ความทุกข์ วาจาเช่นนี้เรียกว่า “วจีทุจริต”

ดังนั้นนักการเมืองต้องมีกระบวนการและวิธีการที่จะนำวาทะที่สุจริตโดยการแสดงบทเป็นผู้นำของสังคมไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องของกลุ่มคนนั้น ๆ มีดังต่อไปนี้

๑. ผู้นำที่ดีต้องมีปียวาจา คือมีวาจาเป็นที่รัก สร้างสรรค์ให้เกิดความกลมเกลียว ความรัก และสามัคคีให้เกิดขึ้น วาทะของผู้นำ ย่อมสมานไมตรีต่อบุคคลในองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงาน สามารถพัฒนาตนเองและปฏิบัติตนไปสู่ความเจริญสู่เป้าหมายที่วางไว้ พร้อมทั้งตั้งใจทำงาน ไม่ทอดทิ้ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมาก

๒. ในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤต วาจาของผู้นำ จะเป็นสิ่งชักจูงผู้คนให้มีการประสานประโยชน์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ในระหว่างนั้นให้พ้นจากวิกฤตไปได้ หรือในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายขึ้น ผู้นำควรต้องระมัดระวังวาจามากขึ้น คำพูดเพียงคำเดียวอาจก่อให้เกิดการจลาจล สงครามระหว่างประเทศ หรืออาจทำให้วิกฤตกลายเป็นโอกาสเชื่อมความรักความสามัคคีของคนในชาติให้แน่นยิ่งขึ้นได้

๓. ผู้นำต้องพูดแต่ความจริง มีความสุจริตใจ บริหารบ้านเมืองด้วยความโปร่งใส ให้ประชาชนตรวจสอบได้ เมื่อพูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทำอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมต่อทุกคนโดยเสมอภาคไม่เห็นแก่พรรคพวกเพื่อนพ้อง ย่อมทำให้เกิดความศรัทธา เชื่อฟัง และความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและทำให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมคือประเทศชาติ มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

๔. ในภาวะปกติ ผู้นำ ต้องเป็นผู้ประสานทั้งคน และประโยชน์ มีความสามารถในการจูงใจให้เกิดความพร้อมเพรียง ร่วมแรงร่วมใจกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมคือประเทศชาตินั่นเอง ดังนั้นการนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจนั้น ผู้นำประเทศจำเป็นต้องมีจิตใจที่ประกอบด้วยหลักธรรมในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นตัวอย่าง อันเป็นการปกครองด้วยความมีใจที่เป็นธรรมต่อผู้ร่วมงาน และประชาชน จึงจะทำให้ทุกคนอยู่ดี มีสุข และทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่เป้าหมายคือความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมได้ในที่สุด

๕. ในทางการทูต การต่างประเทศ เอกอัครราชทูตอยู่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประเทศวาจาของทูตมีความสำคัญต่ออธิปไตยและต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ นักการทูตที่ดีย่อมใช้สัมมาวาจาเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ รวมไปถึงการใช้วาจาเพื่อสร้างสัมพันธไมตรี ความสัมพันธ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี วัฒนธรรม ภาษาและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการสร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นต่อมนุษยชาติ เพื่อสร้างกฎระเบียบ แนวทางใหม่มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสมบูรณ์พูนสุข และมีสันติภาพหรือเพื่อป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ด้วยกัน อันได้แก่ภัยจากสงคราม โรคระบาดที่ร้ายแรง หรือการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นเครื่องมือทำร้ายมนุษย์ด้วยกันเป็นต้น การเจรจาด้วยความเข้าใจ และเป็นมิตรต่อกัน ทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อสร้างความมั่นคง และก่อให้เกิดความสงบสุข ทั้งยังเป็นการเอื้อเฟื้อกับประเทศที่ด้อยโอกาส อีกทั้งเป็นการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติของตนทั้งในระดับภูมิภาคหรือในระดับโลกด้วย

ดังนั้น กระบวนการและวิธีการของการเมือง ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของสภาวะผู้นำทางการเมืองโดยใช้หลักเบญจศีลในสิกขาบทที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวมณิ คือ เจตนาจงดเว้นจากการพูดหรือแสดงอาการแห่งความเท็จในการแก้ปัญหาทางการเมืองทำให้สังคมเกิดความกลมเกลียวความรัก และสามัคคีให้เกิดขึ้น วาหะของผู้นำ ย่อมสมานไมตรีต่อบุคคล ในองค์กรต่าง ๆ วาจาของผู้นำจะเป็นสิ่งชักจูงผู้คนให้มีการประสานประโยชน์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ในระหว่างนั้นให้พ้นจากวิกฤตไปได้ หรือในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายขึ้น ปัญหาดังกล่าวควรนำหลักเบญจธรรมใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาการเมือง คือ “สัจจะ” หมายถึง ความจริง ความสัตย์จริง ที่อาศัยเหตุผลเป็นหลักพิสูจน์ให้คนอื่นรู้เห็นตามได้ การศึกษาเกี่ยวกับนิยามความหมายของเรื่อง นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน เช่น นักการเมืองพูดจริงทำจริงให้มันเป็นผลทำให้ประชาชนนับถือเพราะพูดแต่คำจริงไม่กลับกลอกเป็นต้น

หลักธรรมที่กล่าวถึงคือ สัจจะ หมายถึงความจริงอันเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้เป็นอมตะดั่งที่พูดกันเสมอว่า ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย คำว่า ความจริง คือ ความดี ความแท้ สิ่งประเสริฐ เป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา บุคคลที่ดีหรือประเสริฐจะต้องทำดี มีสัจวาจา คือพูดอย่างไรจะต้องทำอย่างนั้น เช่น พระองค์จะทรงทำตามที่พระองค์ตรัส การพูดกับการกระทำจะต้องตรงกันเสมอ

วิธีการใช้จักรมหรือพูดแล้วได้ประโยชน์เป็นคุณตามหลักสัจธรรมนี้ มีหลากหลายมากมายเช่นคนที่เป็นคนจริงพูดจริงทำจริงต่อบ้านเมืองย่อมได้รับความนิยมนยกย่องได้รับความนับถือความไว้วางใจจากสมาชิกในทุกสถาบันไม่ว่าเขาจะพูดอะไรผู้คนในสังคมย่อมให้ความเชื่อถือในคำพูดของเขาคนที่เป็นคนตรงซื่อตรงไม่คดไม่โกงผู้คนที่หลายก็เคารพนับถือยกย่องให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในสถาบันนั้น ๆ กิจการใดที่เป็นความมั่นคงเป็นความยุติธรรมสำหรับสมาชิกคนซื่อตรงย่อมจะได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ดูแลในเรื่องเหล่านี้ถ้าเป็นผู้ที่น้อยก็จะได้รับคำยกย่องสรรเสริญได้รับการสนับสนุนให้เจริญรุ่งเรืองในตำแหน่งหน้าที่การงานยิ่ง ๆ ขึ้นไปคนที่มิสัจจะความจริงในจิตใจย่อมจะเป็นคนที่

ประพัตติยัตถิมน้อยอยู่ในการทำความดีเสมอ เป็นการยืนยันหลักประกันความจริงความซื่อสัตย์

๔.๑.๕ หลักสุขศึกษาการปกป้องรักษาสุขภาพ

สุขอนามัยทางกายและใจหมายถึงเจตนาเพื่อป้องกันสติปัญญาของตน หรือ เพื่อมุ่งหมายให้คนทั่วไปรู้จักรักษาสติสัมปชัญญะของตนเองให้บริบูรณ์ และส่งเสริมการรักษาสุขภาพ

พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติคือหลักธรรมคำสอนของพุทธองค์เพื่อเป็นแบบให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการทำความดี ในระดับต่าง ๆ หากต้องการปฏิบัติหรือศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถเลือกศึกษาหมวดใดก่อนก็ได้ เพราะหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น มีความสัมพันธ์กันหมดแต่ในทางปฏิบัติ การศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาผู้ที่ศึกษามักจะเลือกเอาคำสอนหมวดใด หมวดหนึ่ง มาศึกษาโดยแยกเป็นส่วน ๆ หรือเป็นเรื่อง เมื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนก็ควรพยายามเชื่อมโยงกับส่วนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจภาพรวมของพระพุทธศาสนาว่าต้องการสอนอะไร เช่น การศึกษาแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา คือ อบายมุข ๖ และการแก้ปัญหาคือ หลักอริยสัจ ดังนี้

ปัญหาสังคมในเรื่องอบายมุข ๖ กับการแก้ปัญหาสาเหตุ ในความหมายหลักธรรมก็คืออบาย หมายถึง ความเสื่อม ความฉิบหาย มุข หมายถึง ปาก หน้า อบายมุข จึงแปลว่าปากทางแห่งความเสื่อมความฉิบหาย พระพุทธศาสนาสอนเรื่อง อบายมุข ๖ อย่าง ทั้งที่เป็นเหตุและผลของเหตุไว้ดังนี้

๑. เสพสุราและของมีนเมา มีใจหมกมุ่นอยู่ในสิ่งเสพติดให้โทษ จนก่อให้เกิดโทษ ๖ อย่าง คือ เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เกิดโรค ได้รับการติเตียน ไม่รู้จักกายและปัญญาเสื่อม

๒. ขอบเที่ยวกลางคืน มีใจหมกมุ่นที่จะเที่ยว เที่ยวจนติด ต้องเที่ยวเป็นประจำ ไม่คำนึงว่าสถานที่นั้นมีอันตรายหรือไม่ จนก่อให้เกิดโทษ ๖ อย่าง คือ ไม่รักษาตัวเอง ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาสम्บัติ เป็นที่ระแวงสงสัยของคนทั้งหลาย มักถูกใส่ความและเป็นเหตุให้เดือดร้อน

๓. ขอบเที่ยวดูการละเล่น มีใจหมกมุ่นครุ่นคิดที่จะไปหาความสำราญกับการละเล่นต่าง ๆ ไม่ตั้งใจทำงาน ลักษณะของการขอบดูการละเล่น เช่น มีรำที่ไหนไปทีนั้น มีการขับร้องที่ไหนไปทีนั้น เป็นต้น

๔. ติดการพนัน มีใจหมกมุ่นที่จะเล่นการพนัน เล่นจนติด จนก่อให้เกิดโทษ ๖ อย่าง คือ เมื่อชนะย่อมก่อเวรเมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียทรัพย์หมดไปอย่างเห็นได้ชัดไม่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่หวั่นของเพื่อน และไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร ไปมาหาสู่ ร่วมกินร่วมเที่ยวร่วมเล่นกับคนไม่ดี จนก่อให้เกิดโทษ ๖ อย่างตามชนิดของคนชั่วที่คบ คือ คบนักเลงเล่นการพนันจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงการพนัน คบนักเลงผู้หญิงจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงผู้หญิง คบนักเลงสุราหรือผู้ติดยาเสพติดจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงสุราหรือเป็นผู้ติดยาเสพติดด้วย คบนักเลงของปลอมจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงของปลอม

คบนักเลงหลอกลวงจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงหลอกลวง และคบนักเลงหัวไม้จะถูกชักนำให้เป็นนักเลงหัวไม้

๖. เกียจร้านค้าการทำงาน ชี้เกียจทำงาน คิดหาอุบายมาอ้างเพื่อจะไม่ต้องทำงาน ทำให้ทรัพย์ใหม่ไม่เกิด ทรัพย์เก่าค่อย ๆ หมดสิ้นไป เหตุที่ยกมาอ้าง ๖ อย่าง คือ หนานัก ร้อนนัก เย็นแล้ว ยังเข้าอยู่ ทิวนัก และอิมนัก แล้วไม่ทำงาน

ส่วนธรรมที่เป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหาหาเสพติด คือ อบายมุข หมายถึง ปากทางแห่งความเสื่อม มี ๖ อย่าง คือ การดื่มสุรายาเสพติด การเที่ยวกลางคืนเป็นนิตย การชอบดูการละเล่นต่าง ๆ การคบคนชั่วเป็นมิตร การเล่นเกมพนัน การเกียจร้านค้าทำงานเป็นถึงอย่างนั้น การติดเกมส์ออนไลน์หรือติดหรือเสพติดไลน์ติดเฟสเป็นต้นก็สามารถจัดลงในอบายมุขเช่นเดียวกันเพราะเป็นบ่อแห่งความเสื่อม สื่อสารมีเดียดังกล่าวมีคุณมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีโทษสูงด้วยอีกทั้งเป็นบ่อให้เกิดโรคตามมา

พระพุทธศาสนาถือว่าการคบคนชั่วเป็นอบายมุขข้อหนึ่งในบรรดาอบายมุขทั้ง ๖ อย่าง เพราะการคบคนชั่วยอมทำให้มีโอกาสทำความชั่วได้ง่ายขึ้น มีโอกาสเสื่อมเสียได้ง่าย จึงเปรียบการคบคนชั่วเป็นอบายมุขทางหนึ่งเลยทีเดียว ฉะนั้น การเลือกคบคนดีเป็นมิตร และเว้นจากการคบคนชั่วจึงเป็นการรู้จักเลือกปัจจัยภายนอกที่ดีงามแก่ตน

หลักธรรมของผู้มีสติปัญญามุ่งหมายให้คนทั่วไปรู้จักรักษาสติสัมปชัญญะของตน เป็นอุปมาธรรม และส่งเสริมการรักษาสุขภาพ อีกด้วยยอมส่งผลไปสู่ปัจจัยภายในคือ ผู้นั้นยอมมีโอกาสได้รับความรู้ที่ดี ก่อเกิดทัศนคติที่ดี มีค่านิยมที่ถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชนอย่างแท้จริง เพราะกระบวนการพัฒนาด้านดีภายในตัวบุคคลนั้นเองจะเกิดขึ้นได้ง่ายด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยแสดงแล้วนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการนำหลักธรรมมาประยุกต์เพื่อป้องกันปัญหาเสพติด จึงนับว่าได้พบว่าเป็นหลักประกันสุขภาพที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ผลปรากฏคือ มีสุขภาพร่างกายจิตใจดีเป็นเหตุทำให้มีสติปัญญาดีมากขึ้น

๕.๑.๖ สรุป

ศีล ๕ ชื่อว่าเป็นเครื่องรองรับความมั่นคงทางสังคม เป็นหลักประกัน เป็นตราประทับความเป็นมนุษย์ เป็นมนุษยธรรม เป็นสามัญสำนึกของมนุษย์เป็นยิ่งกว่ากติกาสังคมใด ๆ ในโลกสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง และยิ่งสอดคล้องกับหลักความมั่นคงของมนุษย์หรือองค์การสหประชาชาติ ทั้ง ๗ มิติ ในบรรดาความมั่นคงทางของโลกนั้น ความมั่นคงทางสังคมหรือความมั่นคงของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้อย่างดี ต้องมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในสร้าง ดังนั้น สังคมจะมั่นคง ทั้งต้องมีเครื่องมือหรือเครื่องจักรอย่างน้อย ๒ ตัว คือ เบญจศีล และเบญจธรรม เป็นเครื่องจักรในการพัฒนาคน เศรษฐกิจและพัฒนาสิ่งแวดล้อม สำหรับแนวคิดด้านความมั่นคงทางสังคมตามหลักพุทธธรรมนั้นโดยตรงไม่มีปรากฏชัดเจน แต่มีหลักธรรมที่กล่าวมาแล้ว จะนำไปสู่ความมั่นคงโดยตรง และเป็นมูลเหตุ นำพา

มนุษย์ให้หลุดพ้นจากความลำบาก ความทุกข์ และแสวงหาความปลอดภัย ให้พ้นไปจากความกลัว และการปลดปล่อยจากความขัดสนขาดแคลนทั้งส่วนตนและสังคม

หากจะกล่าวว่า ความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มั่งคั่งและยาวนาน และการที่สังคมมีคุณภาพ อันเกิดจากประชากรที่มีคุณภาพมีศักยภาพสูง อันเป็นเหตุนำมา ซึ่งการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีชีวิตที่ยืนยาว ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการกีดกันแบ่งแยกในสังคม เป็นหลักประกันในเบื้องต้นซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานทั่วไปที่ทุกคนพึงมีสภาพการณ์ทางด้านสังคมที่ทำให้ประชากรสามารถครองชีวิตอยู่ได้ด้วยมีความสุข ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมและความเป็นธรรม ในการดำเนินชีวิต มีความเสมอภาคและภารดรภาพ มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม จริยธรรม และศีลธรรม รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองและต่อสังคม นี้เองที่เรียกว่าความมั่นคงทางสังคมตามแนวคิดหลัก แต่ความที่สังคมเป็นสุขสังคมมีคุณภาพ และสมบูรณ์แบบ สามารถอยู่เหนืออุปสรรคต่าง ๆ ได้ ก็ด้วยหลักพุทธธรรมกล่าวคือศีล ๕ ดังจะได้แสดงโครงสร้างทั้งสองประการดังต่อไปนี้ ในทางโลกความมั่นคงทางวัตถุนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพของสังคมที่ดี และในทางธรรมความมั่นคงทางจิตใจ นำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

ส่งเสริมความมั่นคงของ สังคมไทยบนพื้นฐานของศีล ๕

บทที่
๖

จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์และนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้คุ้มครองป้องกันและรักษาการไม่ละเมิดชีวิตสรรพสัตว์สังคมของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีหัวข้อเป็นประเด็นสำคัญ ๖ ประการดังต่อไปนี้ โดยสังเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า

๖.๑ ความปลอดภัยในชีวิต

การส่งเสริมให้คุ้มครองป้องกันและรักษาการไม่ละเมิดชีวิตสรรพสัตว์ หมายถึง แสวงความปลอดภัยในชีวิตด้านปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากความยากจน การเสพยาเสพติด การเสียชีวิตจากการพนันการส่งเสริมความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิต ต้องมีมาตรฐานแก้ไขความยากจนโดยการสร้างกิจกรรมสนับสนุนให้มีการใช้จ่ายของชุมชนการป้องกันปราบปรามยาเสพติดและการพนันต้องส่งเสริมทำความเข้าใจให้สถาบันครอบครัวเกิดความเข้าใจถึงโทษของยาเสพติดและการพนันสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันระมัดระวังไม่ให้ลูกหลานเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการพนัน

ความมั่นคงปลอดภัยด้านชีวิตแยกออกเป็น ๒ ส่วนคือ ความมั่นคงทางด้านร่างกาย ๑ ด้านจิตสภาพ ๑ ในด้านกายภาพ สังคมที่อยู่อาศัยหลักคิดในเบื้องต้นคือการพัฒนาสังคมให้มีสภาพอย่างน้อย ๔ ใน ๗ อย่างเช่นเรื่องที่อยู่อาศัย ปฏิรูปเทศสำคัญ ความปลอดภัยในกรุงเทพฯ มี ๓ อย่างคือ สะอาด สว่าง สงบ สะอาดถ้ามีความสะอาดไม่มีหลุมดำแออัดยัดเยียดมิจฉาชีพจะไม่ชอบและสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมลงหนูก็จะอยู่ไม่ได้ กรุงเทพฯ อาชญากรหลากหลาย ถ้าทำพื้นที่ให้เป็นปฏิรูปเทศมิจฉาชีพบางส่วนเห็นก็จะละอายว่าเขาดีเขาสะอาดหมดเรายังมาทำเลอะเทอะก็จะไม่กล้าทำ

หลอดไฟที่ให้สว่างไปตามตรอกซอยสะพานลอยมักจะถูกมิจฉาชีพทุบแตกอยู่เสมอ ต้องหาวิธีป้องกันที่แข็งแรงมั่นคง หน่วยงานราชการ หรือคนในชุมชนยืนยันที่จะช่วยกันมิจฉาชีพที่ชอบความมืดแบบนกฮูกก็จะไม่กล้าทำลาย แม้แต่ชายแดนภาคใต้ เช่น ดร.อุกฤษฏ์ มงคลนาวิน ทำแผนพัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญมาคิดให้ถนนมีความสว่างก็ทำไฟหลวงระบบอัตโนมัติสว่างในตอนเย็น ดับในตอนเช้ามิจฉาชีพก็จะไม่กล้าทำผิดในที่มืดสงบเมื่อมีแสงสว่างสะอาดจนเป็นวัฒนธรรมสาธารณะและอาชญากรก็จะค่อย ๆ หายไปทำให้มีความปลอดภัยด้านกายภาพ ส่วนทางด้านจิตสภาพ คือการพัฒนาตัวเอง

การศึกษาอบรม เช่น แท้ก็ที่ไม่ดีเหลือขอเพราะขาดการศึกษาและขาดการอบรม ได้รับการอบรมสั่งสอนน้อย การไม่มีผู้แนะนำก็จะกลายเป็นนิสัยติดตัวไม่ปลดปล่อยแก่ตัวเขาเอง เขาทำความเดือดร้อนให้คนอื่นก็จริง แต่ท้ายที่สุดก็จะได้รับโทษกฎหมายด้วย แม้ได้เงินไปก็ไม่เหลือจนเบียดตัวเองก็ไม่มีความปลอดภัย

การบรรลุเป้าหมายของชีวิต ความอยู่รอดของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมด้วยคือการรักษาชีวิตของตนเองและผู้อื่นให้อยู่รอด การจะเกิดผลเช่นนี้ได้ต้องอาศัยศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติ เพื่อปกป้องคุ้มกันและคุ้มครองรักษาการละเมิดชีวิตของคนและสัตว์ เพราะว่าการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมซึ่งเป็นกฎหมายที่สังคมร่วมกันกำหนดขึ้นมาโดยมีหลักศีลธรรมในศาสนาเป็นพื้นฐานการปฏิบัติตามศีล ๕ จึงมีความจำเป็นที่จะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นเพื่อให้สมาชิกในสังคมจะได้ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกันและกันทั้งทางกายและทางวาจาเมื่อคนแต่ละคนมีศีล

โลกปตมภิกขา เมตตา ความปลอดภัย คือ การไม่ทำร้าย การไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียนกันเป็นต้น มี ๒ ประการคือ

๑) ข้อห้ามห้ามละเมิดคนในสังคมส่วนใหญ่ทำได้ทั้งหมดก็ยิ่งดี เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เห็นทุกชีวิตมีค่ามีความหมายแต่ละข้อ

๒) ให้ประพฤติธรรมตามเบญจธรรมข้อที่ ๑ ให้คนในสังคมทั้งหมดมีเมตตาปรารถนาดีต่อกันไม่เบียดเบียนกัน ช่วยเหลือกันให้พ้นจากความทุกข์ความลำบาก ให้มีความสำนึกในศีลและเบญจธรรมข้อที่ ๑ น่าจะมีมาตรการส่งเสริมความปลอดภัยที่ดี เพราะการละเมิดศีล ย่อมเป็นบ่อเกิดให้เกิดความหายนะต่อชีวิตมนุษย์และสัตว์ในสังคมเป็นความไม่สงบเรียบร้อยในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับชีวิตปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับการเมืองการปกครอง เป็นต้น ดังเป็นที่ทราบแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนต่อชีวิตและสังคม เป็นความไม่สงบเรียบร้อยการควบคุมพฤติกรรมกายวาจาและใจจะทำให้เกิดความปลอดภัยความมั่นคงปลอดภัยด้านชีวิต คือ การรักษาศีล ข้อที่ ๑ บริบูรณ์ก็เป็นความมั่นคงทางด้านร่างกาย และด้านจิตสภาพความปลอดภัยตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

ในปัจจุบันนั้น ถ้าเรามองดูกลุ่มของพฤติกรรมที่เป็นพิษอันตรายต่อสังคม จนบางขณะสร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายในสังคมไม่มีสาเหตุอะไรอื่นนอกจากการล่วงละเมิดศีล ความอยู่ดี มีสุข ความปลอดภัยและความไม่เดือดร้อนในชีวิต เป็นสิ่งที่ดีต่อปัจเจกชนและสังคม เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา บรรดามนุษย์และสัตว์ทุกชนิดย่อมมีสิทธิ์ไปเอง ผู้ใดใครทำให้เขาเสียชีวิต ต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ขึ้นชื่อว่าชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่มีความสูงส่งกว่าสิ่งใด กติกานี้หรือพุทธธรรมนี้ จะเป็นเกราะเป็นเครื่องกันประดุจรั้วประดุจกำแพง ที่สังคมชาติพันธุ์ของมนุษย์ จะดำรงอยู่ได้ และต่อเมื่อมนุษย์มีการปฏิบัติตามกฎศีลธรรม เพราะกติกาศีลธรรมก็คือกฎความเป็นปกติของมนุษย์ตามปกติแล้ว เป็นธรรมนุญของมนุษย์และสัตว์ ที่เราจะไม่ฆ่ากันต่างจากพวกสัตว์ เช่น เสือ สิงโต

เวลาหิวมันจะฆ่าสัตว์อื่นกินทันที การส่งเสริมความมั่นคงในทุก ๆ ด้านมีหลักการและวิธีการพื้นฐานเหมือนกัน คือ ในภาพรวมหรือมองในระดับสังคม ถ้าสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดในคนแต่ละคนในสังคมได้ สังคมก็จะมี ความมั่นคงในทุก ๆ ด้าน การศึกษาและการปลูกฝังอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนในสังคมตั้งแต่เยาว์วัย โดยใช้ความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งบ้านหรือครอบครัว วัดหรือศาสนา โรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่เรียกกันว่า “บวร” รวมทั้งคณะสงฆ์ร่วมกันหรือช่วยกันทำด้วย เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า โครงการอบรมพุทธบุตร โครงการธนาคารบุญนอกจากนั้น รวมทั้งต้องพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความมั่นคงด้วยเพราะเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน หากเศรษฐกิจไม่ดี คุณธรรมจริยธรรมก็ยากจะเกิดขึ้น ความมั่นคง ก็เป็นไปได้อย่าง ส่วนในระดับปัจเจก หากบุคคลใดมีคุณธรรมจริยธรรม ก็จะมี ความมั่นคงในด้านต่าง ๆ การส่งเสริมความมั่นคงในด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมและในปัจเจกบุคคลที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยความร่วมมือของปัจเจกและทุกภาคส่วนในสังคมหรือรัฐ หากปัจเจกทำอยู่คนเดียวแบบตัวใครตัวมัน ผลที่ได้ย่อมไม่เต็มที่หรือด้อยประสิทธิภาพ ต้องทำทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม

ดังนั้น หลักธรรมคำสอนและวิธีการที่จะใช้เพื่อส่งเสริมความมั่นคงในแต่ละด้านจึงมีความคล้ายคลึงกันหรือมีส่วนที่ซ้ำกันและสัมพันธ์กัน เช่น เบญจศีล เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้ในการส่งเสริมความมั่นคงในทุก ๆ ด้าน และอาจใช้หลักธรรมอื่น ๆ เพิ่มเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในแต่ละด้านเช่น ในด้านความปลอดภัยในชีวิต หลักธรรมที่ควรนำมาใช้คือ อปฺปมาทหะ ความไม่ประมาท คือการมีสติ ระมัดระวังในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการทำกิจการต่าง ๆ มีความรอบคอบ มีการวางแผน คิดก่อนทำ รวมทั้งใช้ปัญญาหรือใช้ความรู้และเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจ

การส่งเสริมความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิตสำหรับปัจเจกแต่ละคน จึงต้องปฏิบัติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม และหลักอปฺปมาทหะ ความไม่ประมาท เพราะเมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ เราจะไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ไปมีเรื่องกับคนอื่น ไม่เสพของมีนเมาจนขาดสติ และมีความระมัดระวังเอาใจใส่ในการดำเนินชีวิตและการทำสิ่งต่าง ๆ ทำให้ไม่ตายเพราะอุบัติเหตุ การถูกทำร้าย และโรคในมัจฉล ๓๘ เรื่องการไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต ส่วนภาครัฐและเอกชนก็ช่วยทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตของประชาชน เช่น การรณรงค์ไม่ให้เมาแล้วขับชี่ยานพาหนะ พยายามติดกล้องวงจรปิดและแสงสว่างในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อช่วยป้องปรามไม่ให้มีจฉาชีพมาทำร้ายชาวบ้าน

การวางแผน ไม่มีหลักในการดำเนินชีวิต รวมถึงคนที่มีการศึกษา ชีวิตไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย เพราะเขาเหล่านั้นไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร หลายคนหลงไปตามกระแสโลก มีการเลียนแบบกัน จนถึงจุดหนึ่งก่อให้เกิดปัญหา เมื่อมีปัญหา ความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตก็ไม่มี สิ่งที่ตามมาคือ ความเครียด ฉะนั้นจะประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัย ต้องใช้ศีล ๕ อีกหลักการหนึ่งคือ โภศล ๓ อายโภศล อปายโภศล อุพายโภศล คือ เกิดมาให้ศึกษาเรียนรู้ว่า สิ่งใดดีก็ทำไป สิ่งใดไม่ดี เสื่อม ก็หลีกเลี่ยง ลดละ ชีวิตจะมั่นคง ปลอดภัย เป็นสุขได้อย่างไร หลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนาคือเป็นคนที่มีปัญญา โภศลหรือความฉลาด

การส่งเสริมความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิตจะเห็นได้ชัดต้องส่งเสริมให้คนตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและสติของตัวเองให้มากที่สุด ฉะนั้นถ้าจะส่งเสริมให้คนตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ต้องอย่าเผลอสติ ปัจจุบันมีการละเมิดด้านความปลอดภัยในชีวิตบ่อยครั้ง ศีลข้อ ๑ - ข้อ ๔ เป็นการละเมิดชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้อื่นทั้งสิ้น ยกเว้นศีลข้อ ๕ เป็นการละเมิดตัวเอง มนุษย์ที่มีสติจะไม่ละเมิดตนเอง ถ้าเรายึดในพระพุทธเจ้า เมื่อมองตนเองมีชีวิตที่มีคุณค่า ย่อมจะมองชีวิตคนอื่นมีคุณค่าด้วย การหลงตนเองจะมองตนเองดีคนอื่นชั่ว

การแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ได้อย่างชัดเจนก็คือศีลข้อที่ ๑ ถึงกระนั้นก็ตามความตั้งมั่นอยู่ในศีล และทำอย่างน้อยที่สุดก็ให้รักษาศีล ๕ หรือหากยังรักษาศีล ๕ ไม่ได้ก็ประพฤติตนเป็นคนดีในสังคมไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองไม่ทำให้ใครเดือดร้อนประพฤติตนเหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณีก็เรียกว่าเป็นศีลระดับหยาบ ๆ และให้ตั้งใจรักษาศีลที่ละเอียดขึ้นไป หากเราประพฤติปฏิบัติตามศีล ๕ ได้เช่นนี้ กฎเกณฑ์อันเป็นธรรมสากลของสหประชาชาติที่พูดถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่นนี้กฎเกณฑ์ก็ไม่ต่างอะไร กติกาสากลของสหประชาชาติที่พูดถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน ก็มีความหมายเหมือนกัน การอยู่รอดปลอดภัยและการสร้างบารมีที่ยิ่งใหญ่คือ การให้ชีวิตเป็นทาน ศีล ๕ เท่านั้น จะเป็นเครื่องป้องกันชีวิตได้โดยงดเว้นจากการฆ่าการเบียดเบียนชีวิต การไม่ฆ่ามันไม่จำเพาะแต่คน หากรวมไปถึงสัตว์ทั้งหลายด้วยเพราะสัตว์ก็เป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายควรถิแม่เมตตาเปรียบเทียบกับสัตว์อื่น อย่างน้อยให้คนมีหิริโอตตปละมีการสังวร ระวัง ไม่เบียดเบียนกระทบกระทั่งขุนเคืองใจอันเนื่องมาจากผู้อื่น การละพยาบาลอันได้แก่ ความขุนเคืองโกรธแค้นพยาบาลผู้อื่น การทำสิ่งที่ดีงามให้แก่ชีวิตตนเองเพราะความดีงามของมนุษย์เกิดจากการมีศีล ศีลจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้มีสุขภาพที่ดี ส่วนคนที่ใจร้าย โกรธง่าย โมโหง่าย จะมีหน้าตาบึ้งตึง ไม่น่าดูและมีผิวพรรณไม่ผ่องใส เพราะในขณะที่เกิดอารมณ์โกรธต่อมหมวกไต (Adrenal Gland) จะขับสารเคมีชื่ออะดรีนาลิน (Adrenalin) ออกมาสู่กระแสโลหิตทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้นความดันโลหิตสูงขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสรีระไปในทางที่ไม่ดี เช่นทำให้ผิวพรรณไม่ผ่องใส ทำลายความสงบสุขภายใน (ใจ) ที่เป็นพื้นฐานสู่ความสงบสุขภายนอก ความสุขและความสงบภายในจิตใจเป็นสุขแท้ ดังสุภาษิตว่า “สุขอื่นนอกจากความสงบไม่มี” ดังนั้น ศีล ๕ สามารถป้องกันการละเมิดชีวิตได้ดังนี้

๖.๒ ส่งเสริมให้รู้จักความพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทรัพย์สินมี ๒ แบบ ทรัพย์สินนอกกับทรัพย์สินภายใน ภายในคืออริยทรัพย์ หมายถึง สติปัญญา ในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ควรสร้างศักยภาพของตนเองขึ้นมา อาจลอกเลียนมาบ้างแล้วนำมาประยุกต์

ถ้าเราจะประยุกต์ข้อ ๒ อย่างมองเพียงทรัพย์สินที่เห็น

ในเรื่องทรัพย์สิน คนส่วนใหญ่ไม่มี แต่อยากมี ฉะนั้นจะรักษามันไว้ได้ แค่อำนาจก็ทำได้ยากแล้ว ดังนั้นในการที่จะทำให้มีทรัพย์สินและรักษาไว้ได้ ฐานเดิมต้องเข้าใจชีวิต และใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ใช้หลักสันโดษ ๓ และพอเพียง ทุกวันนี้ปัญหาต่าง ๆ เกิดจากความอยาก ความโลภเกินไป นอกจากอยากได้เกินไปแล้วยังไปทำลาย ชัดขวางผู้อื่น ชีวิตก็ไม่ปลอดภัย ไม่มีความมั่นคง ดังนั้นฐานของชีวิตต้องมีเหตุ มีผลสมควร คนเราทุกคนเกิดมาไม่มีอะไร แต่ถ้าใช้อย่างถูกต้อง มีเหตุผล พอเพียง มีคุณธรรม รู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักพอ ไม่ก่อกวน ชีวิตก็ปลอดภัย ทรัพย์สินก็จะมีมาเอง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิบัติกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักบ้านเมืองความมั่นคงปลอดภัยด้านทรัพย์สินมี ๒ อย่างคือ

๑) ปลอดภัยด้านถูกฉกชิงปล้นจี้เอารัดเอาเปรียบอย่าอวดมั่งมี ใส่แหวนเพชรทองอย่าอวดกิเลส มิฉฉาชีพและเรื่องงานะ ทิฐิของเขาเองต้องลดเสีย ไม่อวดทรัพย์สินในที่สาธารณะ จัดเก็บในที่ปลอดภัย ตัวอย่างนิทานชาดกจะเก็บรักษาโดยสารทรัพย์สินมาก ๆ ไว้ให้เป็นระเบียบสำคัญที่สุดคือ ควรดูกิเลสตัวเองในเรื่องของความสันโดษและพอเพียงสัปปุริสธรรม ข้อ อตถถนถนถน มตถถนถนถน

๒) การมีสติในการดูโฆษณาสินค้า รู้จักยับยั้งชั่งใจ พระพุทธโฆษะจารย์แนะนำให้ดูและเตือนตนอยู่เสมอเรื่องคุณค่าแท้ คุณค่าเทียมของสินค้า ต้องทำบัญชีใช้จ่ายครัวเรือนให้เห็นชัด บริหารจัดการทรัพย์สินที่ได้มาโดยสุจริตอย่างเป็นระบบระเบียบดูโภควิภาค ๔ โภคอาทิยะ ๕ เสริมเข้าไปคือ การทำบัญชี ๑๐๐ บาทอาจจะไปเพื่อคุณค่าเทียม ๘๐ บาทก็ได้ค่อย ๆ วิเคราะห์ดูว่ามีความจำเป็นต้องใช้เท่าใดจะช่วยได้มากต้องหลักบริหารจัดการที่ดีในทางพุทธศาสนาเรียกว่า โภควิภาคทรัพย์ จัดให้มีอบรมการแนะนำถึงการบริหารจัดการการเงินโดยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างวินัยในการออมเงินตั้งแต่เด็กในวัยเรียนจัดสัมมนาเผยแพร่ชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับเงินกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนอื่นได้เห็นแบบอย่างที่ดีและสามารถนำไปปฏิบัติชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ของการบริหารจัดการเงินกองทุน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาหนี้ของระบบของครัวเรือนมีการต่อยอด ถึงวิถีชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีการสัมมนาชี้ให้เห็นประโยชน์ถ้าชุมชนมีความมั่นคง ในด้านทรัพย์สินจะได้ประโยชน์ที่ตอบแทนกลับมาในชุมชนสามารถอยู่อย่างมีความสุขลูกหลานมีอนาคต

หลักสัมมาอาชีวะถือว่าเป็นหลักเศรษฐกิจพอเพียงประการหนึ่ง คือการได้มาโดยชอบและโดยธรรม แต่ปัญหาที่เกิดจากการถือครองทรัพย์สินที่กล่าวมานี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมนุษย์ต้องการฝึกทดลองดินในการผลิตอาหารเพื่อการยังชีพของมนุษย์แต่ขณะนี้ดินก็หมดประสิทธิภาพในการผลิตทุกวันนี้ต้องสร้างปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินเพิ่มปุ๋ยเคมีลงไปมากเท่าใดก็เป็นการทำลายดินมากเท่านั้นคงต้องใช้เวลานานต่อการย่อยสลายผลิตภัณฑ์สังเคราะห์ต่าง ๆ ที่ทับถมอยู่บนแผ่นดิน ดินจะเสื่อมคุณภาพลงไปเรื่อย ๆ กว่าความอุดมสมบูรณ์จะกลับคืนมาก็คงใช้เวลานานมนุษย์ต้องการอากาศอุณหภูมิที่มีผลกระทบต่อดำรงชีพของมนุษย์ไม่แพ้สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ร่างกายที่ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ถ้ามีอุณหภูมิภายนอกร้อนมากจนร่างกายไม่สามารถปรับตัวอยู่ได้ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ปัญหาโลกร้อนชั้นโอโซนถูกทำลายพืชและสัตว์หลายชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ การเพิ่มขึ้นของประชากรการแพร่กระจายของมลพิษและฝนกรดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้กำลังรุมเร้าโลกของเราและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มนุษย์ต้องการน้ำในการบริโภคและอุปโภคแต่น้ำกำลังเน่าเสียเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและการกระทำของมนุษย์เองสาเหตุปัญหาคือความโลภซึ่งเป็นผลมาจากกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไม่สร้างสรรค์ที่จริงแล้วศาสนาต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในโลกพระพุทธศาสนาสอนให้คนรักความสงบส่วนความโลภและความเห็นแก่ตัวนำไปสู่ความทุกข์ยาก ยิ่งไปกว่านั้นความเห็นแก่ตัวยังเป็นสาเหตุสำคัญของการทำร้ายธรรมชาติดังที่กล่าว “ทุกศาสนาต้องการหยุดความเห็นแก่ตัวเมื่อคนตกเป็นทาสของความเห็นแก่ตัวไม่ต้องหวังว่าจะมีความสุขพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงต้องปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างจริงจังและจริงใจตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัวอยู่ก็ไม่สามารถที่จะปกป้องการทำลายป่าได้ธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัดแต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด”

ความมั่นคงทางทรัพย์สินต้องประพฤติตามศีลข้อ ๒ คือไม่ลักสิ่งของไม่โกงกันไม่ใช่เล่ห์เพทุบายประพฤติทุจริตมีภารกิจเป็นต้นในสิ่งของที่มีเจ้าของและก็ต้องประพฤติตามเบญจธรรมข้อ ๒ คือมีอาชีพสุจริตและมีการสันโดษการดำเนินชีวิตตามมีตามเป็นตามได้เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ในหลวงทรงตรัสคนบางคนมีความรู้ความสามารถสูงได้เงินเดือนเยอะ ใช้จ่ายมากไม่เดือดร้อนแต่คนบางคนความรู้ต่ำมีความต้องการสูงอย่างนี้ ก็ต้องมีความสุจริตสำรวมมีความสันโดษพอเพียงไม่คิดจะไปเอาสิ่งของของผู้อื่น

เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปัญหาอยู่ที่จิตใจของมนุษย์ซึ่งเต็มไปด้วยอวิชชา วิกัลจริต ละโมภ เราต้องพยายามหาทางแก้ไขที่จิตวิญญาณที่เป็นต้นเหตุของปัญหา จึงต้องช่วยกันปลูกฝังทัศนคติที่ดีและเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อมยึดแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอน ให้คนดำเนินชีวิตให้สมดุลสิ่งแวดล้อม

โดยวิธีดังนี้ ๑) กินให้น้อยท่านทรงสอนให้กินเฉพาะเท่าที่จำเป็นในการดำรงชีพเพราะการกระทำดังกล่าวจะเป็นการทำร้ายธรรมชาติน้อยที่สุด ๒) อยู่อย่างผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ คนและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติอันเดียวกันได้แก่เกิดแก่เจ็บตาย ๓) ใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดพระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนพัฒนาจิตใจพฤติกรรมและมีศีลธรรมบอกความที่มีทรัพย์สินมากมีเงินทองของกินเหลือเพื่อแต่ชอบกินของอร่อย ๆ เพียงคนเดียวข้อนี้เป็นทางแห่งความเสื่อมพระธรรมโกศาจารย์ได้กล่าวว่าชาวพุทธควรมีท่าทีมองโลกในฐานะที่อิงอาศัยกันและกันจะต้องพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบกตัญญูกรุณาเพื่อปลูกฝังให้มนุษย์อยู่ร่วมกันแบบกลมกลืนต้องพัฒนาคุณธรรม ๓ ประการคือ ๑) ปัญญาความรู้ตามความเป็นจริงว่าทุกอย่างในโลกนี้อาศัยกันและกันเกิดขึ้น ๒) สุทธิความบริสุทธิ์เป็นสภาวะที่ใจปราศจากความโลภที่เป็นตัวก่อให้เกิดมลภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ๓) กรุณา ความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อเหล่าสัตว์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่วนแนวทางแก้ไขปัญหาการถือครองทรัพย์สินทางสังคม เกษม จันทรแก้ว ได้ให้แนวทางไว้ ๓ ขั้นตอนคือ ๑) การสร้างศักยภาพด้วยวิธีอนุรักษ์และวิธีบำบัดการกำจัดของเสียและมลพิษเพื่อการเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์แบบยั่งยืน ๒) การควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ทั้งในและนอกระบบ โดยการออกระเบียบให้การศึกษาและการสร้างเทคโนโลยี ๓) การสร้างแผนงานที่ใช้ประกอบกับปัจจัยการบริหารด้วยการดำเนินการอย่างมีขั้นตอน

ในระดับปัจเจกหรือส่วนบุคคล นอกจากการปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว การส่งเสริมความมั่นคงด้านทรัพย์ อาจเพิ่มการนำหลักธรรมเรื่องอบายมุข ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ และสันโดษ มาเสริมเพื่อให้การทำงานหากทรัพย์และการใช้ทรัพย์เป็นไปอย่างปลอดภัยมั่นคงมีความเสี่ยงน้อย การทำตามหลักธรรมเหล่านี้ จะทำให้เรารู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักใช้ และรู้จักคบเพื่อน ซึ่งจะให้มีฐานะมั่นคง เกิดความมั่นคงด้านทรัพย์

ในระดับสังคม ภาครัฐและเอกชนก็ต้องช่วยให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเหมือนที่กล่าวมาแล้วในเรื่องความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งเพิ่มการแก้ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ เพราะคนส่วนใหญ่มีเงินมีใช้ไม่ยากจนเดือดร้อนจนต้องไปลักขโมยหรือปล้นชิงทรัพย์ผู้อื่น

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ศील จึงเป็นหลักปฏิบัติที่ส่งเสริมมนุษย์ให้ถือครองทรัพย์สินอย่างสมดุลกับธรรมชาติคือกินน้อยใช้น้อยอยู่อย่างผสมกลมกลืน ใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพส่งเสริมความเข้าใจที่ดีต่อตัวเองอื่นและธรรมชาติเพราะสิ่งมีชีวิตกับธรรมชาติมีสภาพอยู่ภายใต้กฎอันเดียวกัน คือเกิดแก่เจ็บตายควร ใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทางสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพคือ ความสำรวมระวังในการเสพและบริโภคให้เหมาะสมพอดีกับตัวเองชีวิตมนุษย์จะพบความสุขได้บนพื้นฐาน ๓ ประการคือการสร้างศักยภาพด้วย

วิธีอนุรักษ์และวิธีบำบัด การควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ทั้งในและนอกระบบในการสร้างแผนงานที่ใช้ประกอบการบริหารรวมถึงคุณธรรม ๓ ข้อจำกัดคือปัญญา สุทธิ และกรุณา การจัดเก็บในที่ปลอดภัย ดูแลทรัพย์ที่หามาได้ต้องขยันหาทรัพย์ไม่เบียดเบียน ต้องไม่รับทรัพย์ผู้อื่นถ้ามีชีวิตแบบ รักษาศีล ๕ ได้จะดีมากเช่น บางวัดธรรมาภิบาลให้รักษาศีล ๕ จะเป็นการ ต้องดูแลทรัพย์ที่หามาได้ต้องขยันหาทรัพย์ ไม่เบียดเบียน ต้องไม่รับทรัพย์ผู้อื่นถ้ามีชีวิตแบบ รักษาศีล ๕ ได้จะดีมากป้องกันความมั่นคงทาง ทรัพย์รู้จักรักษาทรัพย์ขยันหาทรัพย์ ต้องมีสัมมาอาชีวะ จึงสามารถป้องกันการละเมิดทรัพย์สินได้ไม่ ว่าจะเป็นวิญญานภทรัพย์ อวิญญานภทรัพย์สังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ภายนอกทรัพย์ ภายใน ป้องกันได้ทุกทรัพย์เช่น บางวัดธรรมาภิบาลให้รักษาศีล ๕ จะเป็นการ ป้องกันความมั่นคงทางทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ขยันหาทรัพย์

มนุษย์รักษาศีลข้อ ๒ และไม่ใช่เฉพาะจำกัดอยู่แค่การลักทรัพย์ของคนอื่นเท่านั้น ๔ ข้อนี้มีความมุ่งหมายถึงการไม่ละเมิดทรัพย์การธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ก็คือการลักทรัพย์รูปแบบหนึ่ง เพราะการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สังคม มนุษย์ถือว่าเป็นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะอาศัยกิเลสคือโลภะ และกิเลสคือโทสะ ทั้งนี้ควร ปลุกสุจริตธรรมให้มากขึ้นปลุกจิตสำนึกในการประกอบอาชีพสุจริต โดยการอนุรักษ์ปกป้องคุ้มครอง รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเบียดเบียนธรรมชาติให้น้อยลง

๖.๓ ส่งเสริมให้มีความสุขภาพเพื่อป้องกันคุ้มครองไม่ให้ละเมิดทางเพศ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดสำรวมระวังไม่ให้กิเลสกำเริบเป็นตัวปัญหา ที่สำคัญคือการเคารพใน สิทธิของกันและกันเสมอ สังคมในปัจจุบันวัดความเจริญก้าวหน้าความสุขของคนและประเทศชาติ ด้วยความสมบูรณ์ทางวัตถุเห็นได้ชัดสังคมตะวันตกวัดความสุขของชีวิตของมนุษย์ต้องมี ๓ อย่าง คือ เงินผู้หญิงและเหล้า จึงทำให้หลงเพลิดเพลินอยู่กับอบายมุขหรือความสุขในทางวัตถุมหาเสพ มาครอบครองไม่เฉพาะเรื่องวัตถุเท่านั้นแม้แต่เรื่องเพศก็เช่นกัน จึงทำให้ต้องแสวงหาเรื่อยไปไม่รู้ จักกินไม่รู้จักความพอดีความพอเพียงไม่มีภูมิธรรมไม่มีเหตุผลและไม่มีภูมิคุ้มกันที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไข คุณธรรมกับเงื่อนไขความรู้หากแต่ละบุคคลหวังที่จะกินกามเกียรตินคนในโลกและในชาติจึงเบียดเบียน ซึ่งกันและกันไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเห็นคนสัตว์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นวัตถุทางการ ที่จะได้มาเสพมาครอบครองนำไปสู่การละเมิดศีลข้อนี้

ครอบครัวคือการอยู่ร่วมกันของพ่อแม่ลูกเป็นต้นถือเป็นเรื่องใหญ่หน่วยครอบครัวอย่างน้อย ที่สุดก็คือสามีภรรยาต้องรักใคร่ปรองดองกันขยันทำงานขยันเอาอกเอาใจกันกันมือที่สามรู้ว่าใครชอบ อะไรเกลียดอะไรไม่ประพฤตสิ่งที่เกลียดประพฤตสิ่งที่ชอบ ขยันทำงานจะทำให้ชีวิตมั่นคงดเว้น จากการละเมิดศีลข้อ ๓ คู่ครองคนรักคน ปกครองของคนอื่นไม่ประพฤตเป็นชู้ผู้ชายไม่ลักลอบได้เสีย ในลูกเขาเมียใครผู้หญิงต้องห้ามคนในเช่นแม่ชีเป็นต้นต้องไม่ละเมิดและต้องประพฤตในเบญจธรรมข้อ ที่ ๓ มีความสำรวมในกามคือกามสังวรอย่าปล่อยใจเตลิด

จึงควรส่งเสริมศีล ๕ ในสังคมให้มากขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาการประพฤติดิถีในกามการล่วงละเมิดทางเพศด้านครอบครัววิธีส่งเสริมคือ ให้เห็นภรรยาคนอื่นเหมือนภรรยาเรา เขาต้องการความอบอุ่นมั่นคง ควรระลึกแต่แรกว่าผู้หญิงเป็นลูกสาว น้องสาวของเราดังนั้นเราไม่ควรละเมิด ประเด็นที่ศึกษากันมากคือ ตบมือข้างเดียวไม่ดัง กระแสโลกโซเซียลกล่าวถึง ผู้หญิงเป็นฝ่ายเชื่อเชิญ เชิญชวนชายตัว ตามสถิติผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชายถึง ๗ เท่า เหลือผู้ชาย ๓ ส่วน เป็นกระเทย ๑ ส่วน เป็นเกย์อีก ๑ ส่วน เหลือผู้ชายจริง ๆ เพียง ๑ ส่วน ปัญหากระทบกระทั่งในครอบครัวเสมอ ทำให้มีปัญหามาถึงข้อ ๔ บางคนแอบซ่อนเงินถือว่าไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา เมื่อถูกจับได้จะโกหก ซึ่งผิดศีลข้อ ๔ ทำให้บางคนมีพฤติกรรม ๒ หน้า ต่อหน้าคนนอกและต่อหน้าภรรยาโดยเฉพาะกับเยาวชนอันเป็นปัญหาสังคมที่ก่อให้เกิดผลกระทบกันเป็นลูกโซ่ไม่มีสิ้นสุดตลอดถึงปัญหาเกี่ยวกับโรคเอดส์ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมโลกในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวอีกด้วยเพราะเมื่อใดสังคมโดยรวมไม่สงบสุขการดำเนินชีวิตของแต่ละคนก็ไม่มีความสุขและรวมไปถึงครอบครัวก็ไม่มีความสุขไปด้วย เรียกได้ว่าเป็นทางแห่งความเสื่อมเพราะคนที่เป็นนักแสดงหญิงหนึ่งเป็นนักแสดงสุราหนึ่งเป็นนักแสดงพนันหนึ่ง ล้างผลาญทรัพย์สมบัติที่ได้มา คนที่ไม่พอใจเพียงภรรยาของตนคนเดียวชอบสังวาสกับหญิงอื่น ชอบคบชู้กับภรรยาของคนอื่นข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อมเพื่อให้สังคมครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ศาสนาจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อสังคมเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความรักและความสามัคคีความมีน้ำใจเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมโลกศาสนาจึงเป็นมรดกของสังคมของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชนและเป็นเครื่องมือขัดเกลาเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่ดีประการหนึ่งเพราะถือว่าเป็นหลักสากลมากที่ใครก็ตามเมื่อปฏิบัติถูกต้องแล้วย่อมได้รับผลเหมือนกันหมดเพียงจะยึดถือศีล ๕ และนำไปปฏิบัติได้จริงพร้อมทั้งอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมก็จะทำให้สังคมนั้นเกิดความสงบสุขอุปมาเหมือนอาหารโคบริโภคนั้นก็อิ่ม และส่งผลดีต่อการไม่ละเมิดเกี่ยวกับเรื่องเพศเท่ากับเป็นการให้ความเคารพกันระหว่างเพศและกอบกู้ศักดิ์ศรีของสตรีและบุรุษเหตุว่าเมื่อศีลดีความพอใจรักใคร่ในรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสที่น่ารักน่าใคร่น่าพอใจ ก็ถูกบังคับให้ลดน้อยหลัความโลกได้นั้นคือการละกามฉันทนิเวศอันได้แก่ความพอใจรักใคร่ในกามทั้งหลาย มีผลต่อสังคมทำให้ตัวเองและประเทศชาติและโลกไม่สงบมรณเฑาะที่ควรเกี่ยวกับเรื่องนี้ อาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือการป้องกันปัญหาอาศัยซึ่งกันและกัน

บ้านเมืองมี ๒ หลักคือ

๑) การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ไม่มีหลายมาตรฐานทำให้ศักดิ์สิทธิ์

๒) การทำให้คนอยู่ดีกินดี คุณในจักรวรรดิสูตรราชาญาณกรรมเริ่มจากคนไม่มีกินจึงลักขโมย อทินนาทานเกิดก่อนแล้ว ปาณาติบาตก็ตามมาเพราะรัฐประชาชนนิยมนักปกครองต้องดูแลหาทางให้ประชาชนของตนมีอยู่มีกินอย่างทั่วถึงให้ได้ในระดับพื้นฐาน อาจหาได้จากตัวเองหรือจากคนรวยกระจายให้ทั่วถึง รัฐต้องส่งไปทางผู้ว่าอำเภอบาบล อย่าปล่อยให้คนอดอยากจนต้องไปลักขโมย ถ้าขโมยก็ต้องใช้กฎหมายส่วนศาสนามี ๒ อย่างแรงจูงใจ ๒ อย่าง

๑) แรงจูงใจในเชิงบวกคืออานิสงส์

๒) แรงจูงใจเชิงลบคือโทษ ในพระไตรปิฎกจะเห็นว่าท่านจะสอนหลักธรรมเมื่อสรุปเรื่องคนทำชั่วสุดท้ายในวรรคนั้นเบื้องหน้าแต่กายเพราะกายแตกจะต้องไปสู่อบายทุกคติวินิบาต เรื่องการทำคุณงามความดีเบื้องหน้าแต่กายเพราะกายแตกต้องไปสู่สวรรค์ ฯลฯ เมื่อสอนหลักธรรมก็ทรงสาธกนิทานทุกครั้งให้เห็นตัวอย่าง อธิบายได้ว่ากรณีที่คนไม่ ดูเหมือนจะได้อะไรดี ๆ มามันเป็นเพราะสาเหตุขององค์ประกอบของการให้ผลของกรรมดีและชั่วอย่างง่าย ๆ ครอบถ้วนให้เห็นเป็นตัวอย่างเป็นการสร้างแรงจูงใจในเชิงลบและบวกมีผู้ช่วย ก็คือพระโมคคัลลานะ มีหน้าที่ไปสวรรค์และนรกไปอ่านวิมานวัตถุและเปตาวัตถุ เอาตัวอย่างหลักฐานมายืนยันผลของกรรมดีและชั่วบางที่พระองค์ก็แสดงเองจนได้ผลดี

แต่ในสังคมไทยต้องการสร้างโยนิโสมนสิการ คือการส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียน โรงเรียนต้องให้ทางการศึกษาเล่าเรียนและการอบรมไปพร้อมกันการติเตียนว่ากล่าวคนถูกว่าอาจต่อต้านหรือทำร้ายจนครูอาจารย์ปล่อยวางชั่วช่วงซี ดีช่วงสงฆ์ ก็ไม่เกิดโยนิโสมนสิการในสถานศึกษาและปรโตโฆสะเสียงปลุกเตือนให้กระตุกต่อมสำนึก

ถ้าทำไม่ได้ต้องใช้กระบวนการทางสังคมการสร้างสื่อเผยแพร่ไปในช่องทางต่าง ๆ ให้เข้าหูทางพระพุทธานามองว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเพียงพฤติกรรมของสัตว์มนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉานไม่มีดีหรือเลวในตัวมันเองที่ตีแล้ว เพราะไปผูกพันกับสมมุติบัญญัติทางสังคมการมีเพศสัมพันธ์ไม่เป็นบาป

แต่มีส่วนคุณธรรมคือทำให้จิตใจเศร้าหมองสกปรกมากขึ้นหรือสกปรกน้อยลงพระโสดาบัน พระสภิกาคามียังสามารถร่วมเพศและมีลูกถ้ามองในรูปหลักธรรม สังจะต้องมาเป็นอันดับต้นครอบครัวที่จะมีความสุขได้ต้องมีความมั่นคง ความจริงใจ ซื่อสัตย์ทั้ง กาย วาจา ใจ อันดับต่อมาคือความร่วมมือ อย่างเกี่ยง อย่างว่า ให้ช่วยกันทำ งานวิจัยหลายเล่มทั้งในไทยและต่างประเทศทำการศึกษาแล้วพบว่า ความร่วมมือ การแบ่งเบาภาระ ไม่เกี่ยงกันจะทำให้ครอบครัวมีความสุข ตรงกับหลักธรรมสมชีวิตา ตามหลักของมาร์กซิสต์บอกว่า ชีวิตเศรษฐกิจครอบครัวอย่าแยกกัน ชีวิตจะมั่นคง ปลอดภัย ซึ่งนำมาใช้ได้จริง ดังนั้นจะแยกแบบอดีตไม่ได้ ทุกคนต้องช่วยกันทุกด้าน

ผู้ที่ปรารถนาความมั่นคงด้านครอบครัวของตนเอง นอกจากมีเบญจศีลและเบญจธรรมแล้วก็ควรปฏิบัติตามหลักทศ ๖ โดยเฉพาะทศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา และทศเบื้องหลังคือบุตรภรรยา หรือสามี อันได้แก่การทำหน้าที่ต่อคนในครอบครัว เมื่อปฏิบัติชอบเหมาะสมต่อบุคคลในครอบครัวครอบครัวย่อมจะมั่นคง รัฐต้องออกกฎหมายมาสนับสนุนความมั่นคงของครอบครัว เช่น ห้ามการทำร้ายจิตใจและร่างกายของคนในครอบครัว มีสวัสดิการส่งเสริมการงานอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเพื่อมิให้เกิดปัญหาในครอบครัวจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคมหรือชุมชนต้องเข้มแข็งช่วยดูแลช่วยเหลือให้ครอบครัวในชุมชนอยู่กันอย่างสงบสุข ไม่ส่งเสริมการทำร้ายร่างกายและจิตใจกัน เช่น การนอกใจกัน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวนั้น เป็นสถาบันที่สำคัญมากต้องธรมรงค์ให้พ่อแม่อยู่ด้วยกันให้อบอุ่นเป็นที่พึ่งของลูกลูกให้ลูกลูกเติบโตมาอย่างสมบูรณ์ หลักฆราวาสธรรมใน

การครองเรือนคนมีศีล ๕ ไม่ผิดประเวณี ปัญหาครอบครัวล้วนมาจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนอกใจ ถ้าคนมีศีล ๕ ก็จะไม่นอกใจ และจะไม่เกิดปัญหาครอบครัวตามมาต้องทำให้หญิงชาย ให้อภัยต่อกัน สถาบันครอบครัว เกิดจากปัญหาดังนี้ องค์กรประกอบของบ้านไม่สมบูรณ์เช่นเป็นเด็กกำพร้า เด็กที่เลี้ยงดูจากคนแก่ พ่อแม่หย่าร้าง หรืออยู่คนละที่กับพ่อแม่ เกิดจากเด็กที่เลี้ยงดูจากพ่อแม่ ที่เป็นแบบอย่างไม่ดีเช่น ดิถยาเสพติด สิ่งอบายมุขต่าง ๆ ก็จะทำให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อกุครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต้องธรมรงค์ให้พ่อแม่อยู่ด้วยกันให้อบอุ่น เป็นที่พึ่งของลูกลูกให้ลูกลูกเติบโตมาอย่างสมบูรณ์แบบเด็ก ๆ จะได้ไม่ว่าเหวไปมั่วสุมยาเสพติดฆ่าตัวตายเพราะไม่มีผู้แนะนำทางพ่อแม่ในครอบครัวต้องเสียสละความสุขส่วนตัวให้มากขึ้น เช่น เป็นกำลังใจให้ลูกแนะนำลูก เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งร่างกายและใจ จะได้เติบโตเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ของสังคม ไม่เป็นปัญหาสังคม ต้องสอนให้คนมีศีล ๕ ไม่ผิดประเวณี ปัญหาครอบครัวล้วนมาจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนอกใจ ถ้าคนมีศีล ๕ ก็จะไม่นอกใจ ให้อภัยต่อกัน อยู่กันอย่างมีธรรมะประจำใจมีเมตตาต่อกันและกัน ควรมีการปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตในเยาวชนตั้งแต่ยังเล็ก ๆ เห็นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อชี้ให้เห็นโทษของสังคมที่ขาดความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อเป็นแบบอย่างในชุมชนและเยาวชนสนับสนุนให้มีการยกย่องเชิดชูคนที่ได้ทำความดีเป็นแบบอย่างของคนซื่อสัตย์สุจริต

ดังนั้น การรักษาชาติพันธุ์ของมนุษย์แม้ว่าจะจะเป็นหน้าของสัตว์มนุษย์ แต่ก็มีข้อยกเว้นไว้ในบางกรณี เพราะจะมีสาเหตุเป็นบ่อเกิดของโรคต่าง ๆ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบส่งผลกระทบต่อที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บเช่นโรคเอดส์ที่เป็นปัญหาอยู่ในโลกปัจจุบัน เห็นสมควรให้ที่มนุษย์ทั้งชายและหญิงจะตระหนักและใส่ใจเกี่ยวกับศีลข้อนี้ให้มากขึ้นอย่ายึดค่านิยมที่ผิดว่า “เป็นเอดส์ดีกว่าอด ตายบนอกดีกว่าตักน้ำตาย” ควรมีค่านิยมที่ตีว่า “อดข้าวอดอกเจ้าชีวาวาย ไม่ตายหรืออดรักอดเสน่ห์หา” ควรสร้างสรรค์สังคมแห่งกามสังวร (สทาร์สันโดษ) เพื่อให้เกิดความเคารพในสิทธิความเป็นสามภริยาของกันและกันเพื่อป้องกันการหย่าร้างและแตกร้างในครอบครัวเพื่อสร้างความมั่นคงและอบอุ่นภายในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเพื่อกำจัดเวรในปัจจุบันและอนาคตมุ่งความพอประมาณความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันป้องกันเหตุทอนและปลูกฝังคุณธรรมไม่อยู่เป็นสุขในส่วนบุคคลครอบครัวและสังคมมุ่งฝึกตนเป็นที่พึ่งแห่งตนมุ่งสร้างสรรค์พลเมืองดีของสังคมนำพาชีวิตครอบครัวไปสู่ความสงบสุขความเจริญ มุ่งขจัดปัญหาครอบครัวที่เกิดจากพฤติกรรมทางเพศตั้งนั้นศีล สามารถป้องกันการละเมิดทางเพศได้

๖.๔ ส่งเสริมการรักษาัจจะความจริง

การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้ด้วยดีนั้นสิ่งสำคัญที่สุดต้องมีหลักสังคมให้คนในสังคมนั้นมีหลักยึดถือเพื่อการดำรงชีวิตให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยจากข้อ ๔ ต้องมีสัจจะ แต่บางครั้งสัจจะก็เป็นตัวทำลายสังคมในแง่หนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า บางครั้งการพูดความจริงเป็นการทำลายตนเอง ทำลายมิตร การพูดต้องพูดถูกคน ถูกเวลาและสถานที่ ไม่ทำลายบรรยากาศ ถ้าต้องการ

สังจะจากผู้อื่นตนเองควรรู้ว่าเวลาใดควรพูดความจริง เวลาใดไม่ควรพูดความจริง บางเวลาเราฝากสังจะไว้กับสัญญา อาจทำให้ทำลายตนเองและผู้อื่นด้วย กรณีคนขับรถชนกัน แทนที่จะคุยกันก่อนแต่รอคนที่ ๓ คือประกันมาตกลง ดังนั้น ต้องตีความในเรื่องสังจะให้มาก สังจะเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก นอกจากนี้ ศีลข้อ ๔ ยังเป็นเรื่องของบารมีด้วย สังจบารมี เช่น บางคน ท่านพุทธทาสใช้วิธีเขียนแทนพูด ๑ พรรษา ท่านบอกว่า ถ้าจะให้สังจะแก่ใครต้องฝึกให้สังจะกับตนเองก่อน หลักที่ว่านี่จะเป็นกฎหมายหรือหลักศีลธรรมก็ได้ หรือหลักจารีตประเพณีก็ตามหลักปฏิบัติทั้งหมดนี้เพื่อควบคุมมนุษย์ให้มีกិฎติกรรมที่น่าประสงค์แต่มนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่มและเป็นสังคม ย่อมมีกิฎติกรรมที่ต่างกัน เช่น มีการดำเนินชีวิตที่เบียดเบียนและไม่เบียดเบียนคนอื่น เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม ต้องมีการจัดระเบียบรูปอาศัฎกฏเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกในสังคมยึดถือและปฏิบัติ เพื่อป้องกันปัญหาและความแตกแยกเกี่ยวกับการละเมิดข้อตกลงทางสังคมที่เกิดจากกับที่จริงหรือไม่จริงควบคุมสัญญาตามกฎหมายหรือสัญญาทางใจตลอดจนข้อตกลงทางสังคมอื่นร่วมกันที่เราเรียกว่ามีสังจะ สังจะเป็น ความจริงใจเช่นการทำงานร่วมกันต้องมีสังจะต่อกัน ศรัทธาจึงเป็นความจริงสากลที่ทุกคนต้องการและปรารถนาในกิจทั้งปวง ความมั่นคงด้านความซื่อสัตย์ ในระดับพื้นฐาน อย่าให้ถูกหลอก อย่าปล่อยให้คนอดอยากจนต้องไปลักขโมย ถ้าขโมยก็ต้องใช้กฎหมายสุจริต ในสังคมต้องไม่เบียดเบียนบุคคลสำคัญที่ทำงาน ให้รางวัลแก่ผู้ทำดีซื่อสัตย์ ลงโทษผู้ลักทรัพย์ฉ้อโกงไม่เห็นด้วย ส่วนคนที่ทำความดีก็สมควรได้รับรางวัล ให้การยกย่องให้สังคมรับรู้ คนไม่ดีตัวก็ไม่ให้มีอำนาจ

ด้วยเหตุนี้ ศีล ๕ จึงบัญญัติขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้บุคคลในสังคมนั้น ๆ ปฏิบัติตามความเป็นปกติกิฎติกรรมทางกาย เพื่อเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้กับบุคคลหรือสังคมนั้น ไม่ให้เกิดความแตกร้างบนพื้นฐานความเป็นศีลสากลหรือศีลสังคม การส่งเสริมความมั่นคงความซื่อสัตย์สุจริตประการแรก ก็ต้องประพฤติสังจะเป็น คือ ตั้งใจประพฤติสิ่งที่ดีงดสิ่งที่ผิด พูดก็ต้องพูดสิ่งที่ป็นจริงดเว้นสิ่งที่ป็นเท็จวจีสุจริต ๔ พูดปด พูดเพื่อเจ้า พูดหยาบคาย พูดส่อเสียด ไม่พูดให้คนแตกความสามัคคีกันในสังคมนไทยมีมากมายต้องประพฤติสุจริต ๓ คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต อย่างนี้ต้องเกิดความซื่อสัตย์ แต่ในบางกรณีการเสียสละเพื่อรักษาผลประโยชน์ต้องดูบริบทว่าเป็นอย่างไร เจตนาเป็นอย่างไรเธอเป็นแบบเถรตรงคงไม่ได้เช่นโกหกเพื่อช่วยเหลือเขากลับนิ่งเฉยไม่พูดถือว่าเป็นการโกหกหรือไม่ป้องกันการละเมิดข้อตกลงของสังคมนหลักฆราวาสธรรม คือเป็นคนซื่อสัตย์พยายามฝึกฝนตนเองมีความอดทนต่อความยากลำบากและสิ่งยั่วเย้ากิเลส และรู้จักเสียสละ เห็นแก่ผู้อื่น หากฝึกฝนปฏิบัติตนตามหลักธรรมนี้ได้ คนแต่ละคนก็จะมี ความมั่นคงด้านความซื่อสัตย์ โดยต้องรู้จักคบเพื่อนเหมือนอย่างทีกล่าวมาแล้ว อย่าคบเพื่อนที่จะชวนให้เราฉ้อโกงในส่วนสังกรมรัฐและทุกภาคส่วนของสังคมนก็ควรยกย่องคนซื่อสัตย์ อย่าให้คนคดโกงมีหน้ามีตาในสังคมน อย่ายอมรับค่านิยมที่ว่า โกงบ้างไม่เป็นไร ใคร ๆ ก็โกงกันทั้งนั้น อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต้องสร้างค่านิยมใหม่

ในชุมชนต้องรักษาศีลเพราะศีลจะเป็นตัวกำกับให้คนทำดี และจะไม่ทำให้เกิดความอ่อนแอในครอบครัว ให้ ยึด ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ว่าจะไม่ทำให้เกิดความโลภปัญหาที่เกิดจากความซื่อสัตย์สุจริต สุจริตในสังคมต้องไม่เบียดเบียนบุคคลสำคัญที่ทำงาน ให้รางวัลแก่ผู้ทำดีซื่อสัตย์ลงโทษผู้ลักทรัพย์ฉ้อโกง ไม่เห็นด้วย ส่วนคนที่ทำความดีก็สมควรได้รับรางวัลให้การยกย่องให้สังคมรับรู้ครอบครัวคนไม่ดีตัวก็ไม่ให้มีอำนาจคือ เพราะคนไม่รู้หน้าที่ของตัวเองทำให้เกิดขาดความรับผิดชอบ ต้องรู้ว่าหน้าที่คืออะไรเช่นข้าราชการต้องเสียสละเวลาเพื่อราชการอย่างเต็มที่ขึ้นอยู่กับการศึกษา การอบรม ต้องทำมาตั้งแต่เยาว์วัย ทำอย่างต่อเนื่องและเป็นเวลานาน ให้การเกิดเป็นอุปนิสัยของคนนั้น นอกจากจุดเล็กคือปู่ ย่า ตา ยาย จุดใหญ่คือสังคมสร้างขึ้นมา ในประเทศที่เจริญเขาปลูกฝังให้คนมีระเบียบ วินัย ทุกที่ทุกเวลา สังคมไทยมีการตามใจ โกหก ปลิ้นปล้อน ดังนั้นคนไทยยังขาดในเรื่องนี้มาก ทำให้มีฐานที่ไม่ดี การจะสร้างฐานให้เด็กต้องใช้เวลานานปี การสร้างคนให้มีอุปนิสัยที่ดี สร้างยาก จะไม่มีความซื่อสัตย์ อย่างเช่น กรณีแชร์ลูกโซ่ยูฟ่า จะเห็นได้ว่ามีคนถูกโกง สิ่งเหล่านี้เป็นอันตรายในสังคม ดังนั้นเราต้องรู้เท่าทัน พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ในตัวคนเรานั้นคือความอยาก ถ้านักสังคมไปโทษ สังคม สิ่งแวดล้อม โทษผู้อื่น ซึ่งเป็นเรื่องเหลวไหล พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า ความอยากของคน สร้างปัญหา ถ้าเรารู้ เข้าใจบริหารจัดการได้ ทุกปัญหาที่สงบ พระพุทธเจ้าทรงชี้เรื่องนี้ชัดเจนแต่เราไม่เอาใจใส่ควรมีกิจกรรมของชุมชนโดยมุ่งเน้นให้ครอบครัวต่าง ๆ ต้องเข้าร่วมกิจกรรม ในครอบครัวในระหว่างที่ทำกิจกรรมร่วมกันนอกจากนี้ ไม่ควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนได้นำครอบครัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ในชุมชนระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว เพราะในปัจจุบันสังคมไทย มีปัญหาระหว่างเพื่อนบ้าน

ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมตลอดชีวิตทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมีฉะนั้นมนุษย์จะเป็นเพียงสัตว์เดรัจฉาน หาใช้สัตว์สังคมไม่วิธีการขัดเกลาทางสังคมดังกล่าวต้องอาศัยหลักศีลธรรมทางศาสนา คือ หลักสาราณียธรรมคือทำด้วยเมตตาพูดด้วยเมตตา คิดด้วยเมตตา มีทรัพย์สมบัติแบ่งกันกินแบ่งกันใช้มีความประพฤติเสมอกัน ในสังคมและในทางการเมืองมีความคิดเป็นไปในแนวเดียวกันการศาสนามีความสำคัญต่อสังคมคือ ทำหน้าที่สังเคราะห์สังคมทำหน้าที่เป็นกฎหมายของสังคม สร้างความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่มวลคณะหากไม่มีศีลธรรมเป็นเครื่องมือขัดเกลาทางสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคม คือ ในแง่ปัจเจกบุคคลมีสุขภาพจิตเสื่อมทรามลงสุขภาพบุคลิกภาพถดถอยขาดสติปัญญาความรู้ในการแก้ไขปัญหาชีวิต ในแง่สังคมส่วนรวมสังคมขาดความสงบสุข ในแง่การเมืองเกิดความไม่มั่นคงในการเมืองในแง่เศรษฐกิจการว่างงานการขาดรายได้ การประกอบอาชีพไม่สุจริตหากปฏิบัติตามศีล ๕ ย่อมทำให้เกิดผลดีแก่บุคคลในสังคมคือเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเป็นที่ยอมรับของวิญญูชน เป็นคนแก่ล้าวก้าองอาจในสังคม สังคมจึงสงบสุขร่มเย็นไม่เดือดร้อนเพราะคนในสังคมมีศีลธรรมเป็นเครื่องมือขัดเกลา

๖.๕ ส่งเสริมความไม่ประมาท

วัตถุประสงค์ในข้อนี้ ก็เพื่อความกระจำเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะคือความระลึกได้สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว สติคือความระลึกได้ นึกได้ สำนึก อยู่ไม่เพลา สัมปชัญญะคือ ความรู้ชัด บุชาสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง อีกนัยหนึ่งสติสัมปชัญญะแปลว่ารู้ตัว คือความรู้รู้สึกตัว ตลอดเวลาที่กำลังทำ กำลังพูด หรือกำลังคิดอะไรอยู่ ความตื่นตัวในขณะที่ทำงานหรือเดินยืนนั่งนอน เป็นต้น ไม่หลง ๆ ลืม ๆ หรือเลอะเลือนพันเพือนในขณะที่นั้น พร้อมทั้งรู้ว่าสิ่งที่ทำ พูด คิดนั้นดีไม่ดี ถูกไม่ถูกอย่างไร เช่นเมื่อทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ เกิดความรู้สึกรู้ตัวขึ้นในขณะที่นั้นว่าทำอย่างนี้ ไม่ถูกไม่เหมาะสมแล้วเลิกทำอย่างนั้นได้ความรู้สึกรู้ตัวเช่นนี้เรียกว่าสติสัมปชัญญะ เป็นธรรมมีอุปการะมาก เช่นเดียวกับสติ เพราะคนที่มีสติสัมปชัญญะจะสามารถควบคุมการทำ การพูด การคิดให้อยู่ในกรอบให้ คิดไตร่ตรองถี่ถ้วนขณะทำพูด คิด ทำให้เกิดความรอบคอบไม่ผิดพลาดเสียหาย และสามารถ ละการทำ พูด ทำให้เกิดความรอบคอบไม่ผิดพลาดเสียหาย และสามารถหลีกเลี่ยงการทำ พูดคิดที่ไม่ถูกต้องด้วยตนเอง สติ เป็นธรรมมีอุปการะมากคือทำให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เลินเล่อ พลังผลอ ป้องกันความเสียหาย ความไม่ประมาท สุราเมรัย เป็นคำสำคัญปมาทภูฐานา คือฐานเบื้องต้นจากความประมาท เราประมาท เราไม่รู้ ไม่แสดงความไม่ประมาท ข้อนี้โยงไปถึง อดข้าว อดน้ำ กลั้นลมหายใจ แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้แม้เพียง วินาทีเดียวคือขาดสติ พระพุทธเจ้าทรงอดข้าว อดน้ำ กลั้นลมหายใจ แต่ทรงมีสติหันมาฉนข้าวจนบรรลุ

ศีลข้อที่ ๑ ความโหดร้าย ขาดเมตตา ข้อที่ ๒ เรื่องทรัพย์สิน ลักขโมยผู้อื่น ขาดกรุณา ขาดการ ช่วยเหลือผู้อื่น ข้อที่ ๓ เรื่องครอบครัว ละเมิดภรรยา ลูกสาวผู้อื่น ขาดมุทิตา ข้อที่ ๔ เรื่องความไว้วางใจ สุจริต การถือสัจจะของตนเอง มองว่าให้คนอื่นในสังคมควรได้รับรู้ข่าวสารที่ตรงตามความเป็นจริงแบบ ที่เราต้องการ ข้อที่ ๕ ความไม่ประมาท สุราเมรัยเป็นหลักขาดสติ

หากขาดสติแล้วเป็นเหตุให้ทำอะไรผิดพลาดพลังผลอและเสียหายรำไป สติเป็นคุณธรรมที่เกิดเองไม่ได้จะเกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนการรวบรวมจิตใจให้แน่วแน่ ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การทำสมาธิ สวดมนต์ ภาวนาในการปฏิบัติกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ล้วนต้องอาศัยหลักธรรมคือ สติทั้งสิ้นสติทำให้เกิดสมาธิและทำให้เกิดปัญญาปัญญาที่มีสมาธิเป็นฐานนั้นจะมีพลังมากมีอานิสงส์มาก

หลักสังคมต้องสร้างจิตสำนึกในทศ ๖ เรื่องสิทธิและหน้าที่ให้ได้อย่างดี ๆ สอนให้ไม่ประมาท ป้องกันที่เป็นรูปธรรมและ การฝึกสติมีตัวแบบการฝึกฝนอบรมสร้างสติของคนในสังคมให้เข้มแข็งรูปแบบมหายานก็ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานทำให้คนมีสติสัมปชัญญะมั่นคงองค์กรส่วนงานต้องหา กลวิธีฝึกสติสร้างวัฒนธรรมขึ้นเมื่อฝึกตัวปฏิบัติได้ต้องภาวนาอานาปานสติ ทางก่อนออกไปทำงานและ ก่อนนอนทำให้ไม่ใจลอย

การมีสติสัมปชัญญะเป็นสัญลักษณ์ ให้เราตัวว่าพุทธะกำลังเกิดขึ้นที่จิตของเรา เมื่อจิต มีสติสัมปชัญญะควบคุมกันอยู่ตลอดเวลาสำนึกรู้พร้อมอยู่ตลอดเวลาบางครั้งบางโอกาสจิตจะวิ่ง ไปสู่ความสงบนิ่งรู้ตื่น เบิกบาน มีปีติ มีความสุข กลายเป็นจิตพุทธะ การปฏิบัติศีลสมาธิปัญญา ปฏิบัติไปแล้วสมาธิก็ดี กลายเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดศีลอย่างมั่นคงฉะนั้นเมื่อทุกคนสามารถรักษา

ศีล ๕ ได้โลกเราก็จะอยู่อย่างสันติสงบสุขรักษาศีลก็ เท่ากับรักษาศติสัมปชัญญะเพราะว่าศีลเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราต้องระวางโดยเจตนาการคุมสติ ซึ่งให้เห็นผลเสียจากตัวอย่างมากมายของคนที่ไม่ดีแล้ว ทำให้ชีวิตแย่ลงไปมากหลังจากที่ตัดสินใจผิดพลาดควรให้มีการอบรมการทำสมาธิส่งเสริมให้เพิ่มเวลาเข้าถึงศาสนาที่นับถือ เพื่อช่วยขัดเกลาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ยับยั้งชั่งใจ ความคุมสติไม่ให้ผลิผลลาม ทำสิ่งใด ๆ โดยไม่ไตร่ตรองและควรมีการปลุกฝังให้เยาวชนและเด็ก ๆ ให้มีโอกาสฝึกฝนเรียนรู้ทำความเข้าใจในการควบคุมสติเพื่อให้เติบโตขึ้นมาสามารถเป็นคนดีที่มีความคิดไตร่ตรองก่อนตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ก็จะไม่ผิดพลาดเสียหายในอนาคต

เมื่อเรารักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยหนุนเนื่อง ให้จิตมีความเป็นปกติ เมื่อจิตเป็นปกติศีลก็วิ่งไปสู่จิต จิตจะปรากฏเหลือแต่สติวินโย คือมีสติเป็นผู้นำมีความสำนึกผิดชอบชั่วดีอยู่ตลอดเวลา ศีลอย่าทำ ธรรมทำเกิด มีศีลต้องมีธรรมจึงทำให้เป็นคนสมบูรณ์ ข้อห้ามดื่มสุราและยาเสพติดตามหลักอแปมาทอย่างทีกล่าวมาแล้ว และนำหลักมรณานุสติและอภินิหารปัจเจกขณะมาเตือนสติตนเองอยู่เสมอ คือหมั่นเตือนตนเองว่า ชีวิตเราไม่แน่นอน ไม่รู้จะตายวันไหน เราได้ทำความดีหรือยัง เราได้พัฒนาตนเองหรือยัง เรายังทำอะไรผิดพลาดอยู่หรือไม่ นอกจากนั้น อาจใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการพยายามควบคุมตนเอง ไม่ประมาทในการทำงานและการดำเนินชีวิต และหากเจริญสติปัญญาหรือวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มได้ด้วยก็จะยิ่งช่วยให้มีสติไม่ประมาทในชีวิตการมีกัลยาณมิตรหรือคบบัณฑิต ก็จะมีคนช่วยเตือนสติตัวเองได้ คนประมาทเหลวไหล ไม่ใช่เกิดจากเหล่า แต่ไม่รู้ ไม่เข้าใจอะไรเลยในสังคม ในโลก เมื่อทำอะไรลงไปก็เกิดปัญหาและเป็นไซต่อ ๆ ไป คือตัวอวิชชา ตัวไม่รู้ ช่วงที่พระพุทธเจ้าไม่รู้ ท่านก็ทรงทุกข์ ถามใครต่อใคร ก็บอกว่าโตแล้วจะรู้เอง ทำให้พระองค์ทุกข์มากขึ้น พระองค์ทรงสอนว่าการเกิดมาเป็นทุกข์ แต่ตามกระแสโลกจะสอนแบบนี้ไม่ได้ ตัวอย่างวิทยากรบวชเรียนเป็นระดับมหา ไม่เชื่อเรื่องนี้ คิดแต่ว่าทำไมพระพุทธเจ้าจึงสอนแบบนี้ เลยสีกออกมา มีงาน มีภรรยา เมื่อมาใช้ชีวิตจริง และจากที่ท่านมีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา พบปัญหาเรื่อยแปด ท่านพยายามเสียดหาข้อยุติกับตัวเอง ความรู้จริงเกิดจากประสบการณ์ ประสบการณ์จะทำให้รู้ขึ้นมา นี่คือนวของพระพุทธเจ้า สังคมอาจไม่เชื่อเรื่องนี้ แต่แท้จริงสิ่งเหล่านี้เป็นการป้องกันได้ในระดับหนึ่ง ประมาททำให้ชีวิตมีดมัวได้

ความที่ใจมีสุขภาพดีย่อมมีผลต่อศีลธรรมจึงเป็นความงามในเบื้องต้นทำเป็นความงามในท่ามกลางความงามของศีลธรรมยังทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกลายเป็นสิ่งที่งามด้วย ดังพระพุทธพจน์ ในสักกสังยุตต์ว่า “พระอรหันต์อยู่ที่ใดไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือเปล้าที่ลุ่มหรือที่ดอน ที่นั้นย่อมร่มรื่นสวยงาม” และพระพุทธพจน์ว่า “พระสุคตนั้นทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลางงามในที่สุดทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธบริบูรณ์สิ้นเชิง” คนที่มีสติสัมปชัญญะดีเท่านั้นจึงเป็นไปด้วยความงามของศีลธรรมที่สะท้อนออกมาทางกายวาจาให้ดูเรียบร้อย ทำให้ชีวิต อย่างไม่เปียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดผลคือความสุขเมื่อศีลถึงใจเป็นศีลแล้ว ก็เป็นสุขภาพใจที่ดี จากพระพุทธพจน์นี้ถือว่าทำหรือศีลมีความงามในหลายนัยเนื้อหาที่งามด้วยหลัก

ธรรมคำสอนเช่น เรื่องศีลสมาธิปัญญาในมิติแห่งการปฏิบัติก็งามด้วยลำดับหรือขั้นตอนของการปฏิบัติ คือเริ่มแต่ศีล การพัฒนาพฤติกรรมทางกายสมาธิการพัฒนาพฤติกรรมทางจิตและปัญญา การพัฒนา ศักยภาพทางปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาจากง่ายไปหายากจากยากไปหาละเอียดจากภายนอก สู่ภายในตามลำดับในมิติแห่งผลของการปฏิบัติ ก็งามด้วยผลในทุกขั้นตอนคือผลขั้นต้น ทำให้ระงับ กิเลสได้ชั่วคราวผลขั้นกลาง ได้รับความสุขความสงบอันเกิดจากสมาธิและวิปัสสนาผลขั้นสูงสุด คือ เป็นที่พึ่งของชีวิตด้านให้ประโยชน์ต่อชีวิตด้านชี้แนะหรือแสดงหน้าที่วิธีการอันถูกต้องบริบูรณ์ แก่ชีวิตซึ่งกล่าวโดยรวมก็คือ ให้ความอนุเคราะห์ให้ประโยชน์ให้ความเกื้อกูลให้ความสุข ทั้งแก่เทวดา และมนุษย์ ในมิติระดับทำ ก็มีความงามเป็น ๓ ระดับคืองามระดับต้น งามระดับกลาง งามระดับสูง ปัจจุบันเป็นยุคสมัยใหม่สังคมต้องมีสติควบคุมต้องใช้ชีวิตแบบพอเพียงไม่ปรากฏในกระแสความทรง สวายต้องอยู่แบบพอเพียงไม่เกิดหนี้สิน ต้องมีสติในปัจจุบันต้องสร้างจิตสำนึกในทศ ๖ เรื่องสิทธิและ หน้าที่ให้ได้ค่อย ๆ สอนให้ไม่ประมาทป้องกัน การฝึกสติ มีตัวแบบการฝึกฝนอบรมสร้างสติของคนใน สังคมให้เข้มแข็งไม่ประมาท ในการทำงานทำให้คนมีสติสัมปชัญญะมั่นคงไม่ค่อยสูงถ้าคนหาเข้ากินค่า ไม่มีเวลาองค์กรส่วนงานต้องหากลวิธีฝึกสติสร้างวัฒนธรรมขึ้นเมื่อปลื้มตัวปฏิบัติได้ต้องภาวนา อานาปานสติ ทางก่อนออกไปทำงานและก่อนนอนทำให้ ไม่ใจลอย

การรักษาศีล ๕ ยังเป็นการให้มหาทานอันสูงสุดในโลกแก่สรรพสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งกว่าการให้ วัตถุใด ๆ ทั้งสิ้นในบรรดาการให้ทานทั้งหลายเช่นอามิสทาน การให้สิ่งของธรรมทานการให้ธรรม การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนในสองอย่างนี้ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิต ทำให้เขา มีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเอง ได้ต่อไป เมื่อให้ อามิสทาน พึ่งให้ธรรมทานด้วย ดังนั้นในขณะที่ใครคนหนึ่งรักษาศีล ทุกชีวิตจะได้รับประโยชน์อันมหาศาลคือได้รับความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินเป็นต้น ศีล ๕ จึงจัดว่าเป็นมหาทานชั้นยอดเยี่ยมเพราะการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ได้ชื่อว่าให้ชีวิตให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นการให้สิ่งที่สูงค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ การไม่ลักทรัพย์ได้ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่นและทรัพย์สินสมบัติของโลก เท่ากับ เป็นการให้ฐานะความเป็นอยู่อันมั่นคง การไม่ประพฤตินอกใจได้ชื่อว่าให้ความสุขให้ความปลอดภัย แก่บุตรธิดาสามีภรรยาของผู้อื่นและให้การคุ้มครองแก่สถาบันครอบครัวอย่างดีที่สุด การไม่กล่าว คำเท็จได้ชื่อว่า ให้ความจริงใจแก่ผู้อื่นทำให้เกิดความเชื่อมั่นสบายใจในการปฏิสัมพันธ์และ การดำเนินชีวิตโดยไม่หวาดระแวงซึ่งกันและกัน การไม่ดื่มสุราเมรัยชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ ทุกสิ่ง เพราะคนที่ประมาทขาดสติ สามารถทำความชั่วได้ทุกอย่างเช่นฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ เป็นต้น

ศีล ๕ จึงเป็นทานอันประเสริฐที่หล่อเลี้ยงโลกนี้ให้ร่มเย็นเป็นสุขมาช้านาน ทานอันประเสริฐนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่ามหาทาน พร้อมทรงตรัสไว้ในทศปิฎกปัญจกสิณทัตตสูตร ว่า ตุก่อนภิกษุ ทั้งหลายห้วงบุญกุศล ๔ ประการนี้ นำความสุขมาให้ให้อารมณ์เลิศมีสุขเป็นผลเป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็น ไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่น่าพอใจเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ห้วงบุญกุศล ๔ ประการ เป็นไฉน ตุก่อนภิกษุทั้งหลายอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะพระธรรม

เป็นสรณะ พระสงฆ์เป็นสรณะ และเว้นขาดจากภยเวร ๕ มีปาณาติปาตาฯ เป็นต้นนี้เป็นหวังแห่งบุญกุศล เพราะฉะนั้นขึ้นชื่อว่าทานไม่มีทานชนิดใดที่จะยิ่งใหญ่และสูงสุดเท่ากับการให้ชีวิตเป็นทาน การให้ความปลอดภัยในทรัพย์สินเป็นฐาน การให้ความสงบสุขในครอบครัวเป็นทาน การให้ความไว้วางใจนำเชื่อถือเป็นทาน และการให้ความปลอดภัยแก่ทุกสรรพสิ่งเป็นทาน จึงเท่ากับว่าศีลข้อนี้ ธรรมะก็ให้คนลดละเลิกสุรายาเสพติดโดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนบุคคลและสังคมเป็นเกณฑ์

ดังนั้น สิ่งที่เราต้องรักษาก็ต้องเนื่องเจตนาเป็นที่ตั้ง เมื่อเรารักษากายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยหนุนเนื่องให้จิตมีความเป็นปกติ เมื่อจิตเป็นปกติศีลก็วิ่งไปสู่จิต จิตจะปรากฏเหลือแต่สติวินโย คือมีสติเป็นเพื่อเห็นประโยชน์อันสำคัญนี้ การรักษาศีล ๕ เท่ากับการรักษาสติสัมปชัญญะ เพราะว่าสิ่งผู้นำ มีความสำนึกผิดชอบชั่วดีอยู่ ศีล สามารถรักษาคุ้มครองจิตให้มีความมั่นคงเป็นปกติ มีสติสัมปชัญญะ การรักษา กลายเป็น ศีลใจ ในเมื่อศีลใจบังเกิดขึ้นศีลกายศีลวาจาก็พลอยเป็นปกติไปด้วย โดยที่เราไม่ต้องควบคุมและบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อศีล ๕ รักษาสติสัมปชัญญะของมนุษย์ได้จึงถือได้ว่า ๕ เป็นที่พึ่งเป็นที่อาศัยให้ประโยชน์ให้หน้าที่และให้วิธีการที่ถูกต้องบริบูรณ์แก่มนุษย์จากที่พึ่งที่อาศัย ศีล ประโยชน์และหน้าที่นี้เองก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติตามศีล คือ มีสติสัมปชัญญะ ช่มกิเลสได้ เป็นปัจจัยให้เกิดสุขภาพที่ดีทำให้พ้นทุกข์และเป็นการให้มหาทานอันสูงสุดในโลกแก่ทุกสรรพสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งกว่าบรรดาการให้ทานทั้งหลาย เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทุกสรรพสิ่งทั้งคนสัตว์และสิ่งของ ฉะนั้น ศีล ๕ สามารถรักษาสุขภาพอนามัยได้เพราะส่งเสริมการมีสุขภาพอนามัยที่ดี ส่งเสริมความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยที่ดีและ ๓ ส่งเสริมความรอบคอบไม่ประมาทประมวลทั้งหมดแห่งความหมายของการรักษาศีลเพื่อมั่นคงภายในเป็นปริโยสาน ซึ่งมีนัยอันตรงกันข้ามกับวิปปฏิสาร คือความเดือดร้อนทุกข์กายใจ

๖.๖ สรุป

จากการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยงานวิจัย ศึกษากรณีนี้ โดยผู้วิจัยได้พบว่ามีหัวข้อสำคัญ ๆ ๖ ประเด็นเป็นข้อสรุปเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมดังต่อไปนี้

๑. ด้านความปลอดภัยในชีวิต

ความมั่นคงปลอดภัยด้านชีวิตแยกออกเป็น ๒ ส่วนคือความมั่นคงทางด้านร่างกาย ๑ ด้านจิตสภาพ ๑ ในด้านกายภาพ สังคมที่อยู่อาศัยหลักคิดในเบื้องต้นคือการพัฒนาสังคมให้มีสัปปายะอย่างน้อย ๔ ใน ๗ อย่างเช่นเรื่องที่อยู่อาศัย ปฏิรูปเทศสำคัญ ความปลอดภัยในกรุงเทพมหานครมี ๓ อย่างคือ สะอาด สว่าง สงบเมตตาค้าจุนโลก ทำให้โลกปลอดภัย ปลอดภัยอาชญากรรม ติดปัญญาอุททางธรรมแทนทางที่เกิดจากในเบื้องต้นและครูบาอาจารย์ช่วยแนะนำ ควรปลูกฝังศีลธรรมในครอบครัว ได้รู้จักระมัดระวังตัว ไม่ประมาทในทุกด้านทั้งอีกหลักการหนึ่งคือ โภคส ๓ อายโภคส อปายโภคส อุปายโภคส คือ เกิดมาให้ศึกษาเรียนรู้ว่า สิ่งใดดีก็ทำไป สิ่งใดไม่ดี เสื่อม ก็หลีกเลี่ยง ลดละชีวิตจะมั่นคง ปลอดภัยทำให้ความมั่นใจของตัวเองว่า ควรหรือไม่ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันด้าน

สุขภาพ ด้านความมีศีลธรรม สิ่งแวดล้อม

๒. ด้านทรัพย์สิน

เมื่อขาดสติความรอบรอบการตัดสินใจ ที่มีสติ ให้รู้จักความพอเพียง โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้ ต้องรู้จักประกอบสัมมาอาชีพและรู้จักจัดการทรัพย์สินที่หามาได้ส่งเสริมให้เขารู้จักประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินที่มี และพยายามให้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมด้านการใช้ชีวิตประจำวันในด้านการเงินอย่างมีสติพอเพียงประหยัดรู้จักอดออมอย่าให้คนมาขโมยความคิดสิทธิปัญญาของตนได้ควรณรงค์ให้คนรู้จักออมการใช้ชีวิตอย่างมีสติมั่นคง มีความสุขุมรอบคอบอยู่อย่างมีเหตุผลคิดว่าสิ่งใดเราควรใช้จ่าย และไม่ใช้จ่ายจำเป็นและไม่จำเป็นทำตามหลักธรรมเหล่านี้ ให้มีฐานะมั่นคง เกิดความมั่นคงด้านทรัพย์สินใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ใช้หลักสันโดษ ๓ และหลักของความพอเพียงการบริหารจัดการการใช้เงินโดยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างวินัยในการออมเงินทรัพย์สินมี ๒ แบบ ทรัพย์สินนอกกับทรัพย์สินภายใน ภายในคืออริยทรัพย์ หมายถึงสติปัญญา

๓. ด้านครอบครัว

ส่งเสริมความรัก ความโอ้อ้อมอารี มีศีลธรรมให้มีความรักเอาใจใส่ดูแลกัน ให้ความรู้และอบรมในการดำเนินชีวิตอย่างไร ให้มีคุณค่าแต่ละคนในครอบครัวจะต้องรู้จักหน้าที่ของตนในครอบครัวพยายามดึงและโน้มน้าวให้เข้าในศีลธรรม ให้มากที่สุด และใช้ใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจส่งเสริมให้คนในครอบครัวรู้ถึงเหตุการณ์ในสังคมไทยปัจจุบันดูแลรับผิดชอบทุกชีวิตในครอบครัวอย่างหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนาคน ๑ คนมี ๕ ฐานะสังคมเราสอนเรื่องทศ ๖ กัน พรหมวิหาร ๔ เรื่องเมตตาข้อเดียวเข้าหลักสาราณียธรรมเกิดสามภรรยาต้องรักใคร่ปรองดองกันขยันทำงานขยันเอาอกเอาใจกันกันมือที่สามรู้ว่าใครชอบอะไรเกลียดอะไรไม่ประพฤตสิ่งที่ไม่เกลียดประพฤตสิ่งที่ชอบ ขยันทำงานจะทำให้ชีวิตมั่นคงงตวันจากการละเมิดศีลข้อ ๓ หลักฆราวาสธรรมในการครองเรือนในครอบครัวต้องรักใคร่สามัคคี ปรองดอง รับฟังความคิดเห็นของคนในครอบครัว

๔. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนาการมีส่วนร่วมในชุมชน สังคม โดยเริ่มจากการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง ซื่อให้เห็น คุณ โทษที่จะได้รับ หากละเมิดจะถูกกฎหมายควบคุมพฤติกรรมซื่อถึงความเดือนร้อน การเอาเปรียบต่อสังคมส่วนรวม ให้มีศีล ๕ และการรักษาศีล ซื่อสัตย์สุจริตเศรษฐกิจพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมีว่าจะไม่ทำให้เกิดความโลภปัญหาที่เกิดจากความซื่อสัตย์สุจริตหลักฆราวาสธรรม ส่งเสริมด้านการเข้าใจเรื่องคุณธรรม ซื่อรู้ถึงการมาซื่อสัตย์ สุจริต และโทษของการไม่ซื่อสัตย์สังคมส่วนใหญ่ คนในสังคมก็มีความซื่อสัตย์ สุจริต และต้องดูคนที่น่าเชื่อถือ ปลูกฝังจิตใจ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีจิตสำนึก การรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัย

๕. ด้านการมีสติไม่ประมาท

ต้องสร้างจิตสำนึกในทศ ๖ เรื่องสิทธิและหน้าที่ให้ได้ค่อย ๆ สอนให้ไม่ประมาทป้องกันที่เป็น

รูปธรรมใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานทำให้คนมีสติสัมปชัญญะมั่นคง มีจิตสำนึกการรับผิดชอบ เรื่องความปลอดภัย การช่างสังเกตให้เตรียมตัว รู้ตัว มีจิตตั้งมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การรณรงค์ให้คนรักชาติข้อ ๕ และมันฝึกสติ เจริญปัญญาการใช้สติให้มีสติ ให้ทันเหตุการณ์ ด้านสังคมปัจจุบัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ สังคมส่วนใหญ่ และต้องให้คนไม่ตีมามีอำนาจในสังคม และต้องดูคนที่น่าเชื่อถือ ฝึกให้ตัวเองเป็นคนช่างสังเกต หูไว ตาไว การมีจิตสำนึก ในการรับผิดชอบ เรื่องความปลอดภัยโดยใช้ศีล ๕ เป็นเกาะป้องกันตน

๖. สิ่งที่สังคมไทยในปัจจุบันต้องการมากที่สุด

การสร้างจุดแข็งให้สังคมโดยต้องรู้จักความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตพอเพียง ต้องรู้จักหา รู้จักอดออม มีความอดทน ชีวิตก็จะมีแต่ความสุข มั่นคงปลอดภัย สังคมยังต้องการเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต เพราะทุกวันนี้ปัญหาการฉ้อโกง ฉ้อราษฎร์บังหลวง คอร์รัปชั่น ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่มาก

รู้วิธีจัดจุดอ่อนในเรื่องความเกียจคร้าน คนไทยบางคนขาดความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ใช้เวลาในเรื่องที่ไม่จำเป็น ถ้าวัดการทำงานให้เต็มกำลังออกมาเป็นหน่วยวัดให้ชัดเจน จะเห็นความก้าวหน้าไปได้มากกว่านี้

ศีลธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีของชาติ ต้องได้รับการปลูกฝังให้แก่เด็กโดยสม่ำเสมอ ทุกวันนี้สังคมไทยยังขาดในเรื่องเหล่านี้ เพราะไปรับเอาค่านิยมของต่างชาติเข้ามา

ที่สำคัญที่สุดสังคมไทยต้องมีสติ ไม่ประมาท มีความระมัดระวัง คนส่วนใหญ่ยังประมาทในการใช้ชีวิต ไม่รู้อะไรผิดถูก ไม่รู้อะไรดีชั่ว ขาดจิตสำนึก ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหา ปัจจุบันเยาวชนไทยส่วนใหญ่มีระดับสติปัญญา (IQ) อยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่ในด้านการใช้และการควบคุมอารมณ์ (EQ) ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแก้ไข ยังไม่มีสติ ยังปล่อยให้ตนเองหลงตามกระแสที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นต้องปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดี พร้อมฝึกให้มีสติ ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ศีล ๕ เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกัน การเกิดปัญหา

สร้างโอกาสให้แก่ตนเองและสังคมโดยความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความรู้จักหน้าตนเอง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติจริยธรรมเพราะยึดติดกับทรัพย์ชื่อเสียงเกียรติยศ ทำให้ต้องดิ้นรนชวนขายบางครั้งถึงกับทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายผิดศีลธรรมเพียงเพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ต้องการ ทั้งที่สิ่งเหล่านั้นไม่ได้สร้างความสุขให้กับชีวิตตนทั้งในปัจจุบันและอนาคต หลายครั้งที่ไม่สมหวังในสิ่งที่ต้องการก็ยิ่งคับแค้นใจมากขึ้น หน่วยหลักของสังคมต้องการที่พึ่งเป็นหลักประกัน

การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษากรณี สามารถสรุปแนวทางจากสภาพและปัญหาสังคมไทย เขตบางกอกใหญ่เป็นเขต ๆ หนึ่งของกรุงเทพมหานครในจำนวน ๕๐ เขต ดังนั้น ปัญหาของสังคมไทยในที่นี้หมายถึง โดยกว้างคือกรุงเทพฯ โดยย่อคือจังหวัดจันทบุรี โดยรวม ๆ ปัญหาสังคมที่กล่าวนี้ ก็คือการละเมิดศีล ๕ เป็นตัวตั้ง เป็นมูลฐานของปัญหา เป็นแหล่งเกิดปัญหาสังคม และโดยที่พุทธธรรมในการวิจัยในที่นี้ ได้แก่ศีล ๕ ชื่อว่าเป็นหลักประกัน เป็นตราประทับ

ความเป็นมนุษย์ เป็นมนุษยธรรม เป็นสามัญสำนึกของมนุษย์เป็นต้น เพราะเหตุที่คำสอนในพระพุทธศาสนา นั้น เป็นเครื่องรองรับความมั่นคงทางสังคม เป็นยิ่งกว่ากติกาสังคมใด ๆ ในโลกสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง และยังสอดคล้องกับหลักความมั่นคงของมนุษย์หรือองค์การสหประชาชาติ ในบรรดาความมั่นคงทางของโลกล้วน ความมั่นคงทางสังคมซึ่งถือว่าต้องมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในสร้าง ดังนั้น สังคมจะมั่นคง ต้องมีเครื่องมือหรือ เครื่องจักรอย่างน้อย ๆ ๒ ตัวคือเบญจศีลเบญจธรรม เป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาคน และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ให้องคาพยพขับเคลื่อนไป เป็นการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๖.๖.๑ ด้านความมั่นคงทางสังคมและหลักพุทธธรรม

ในทางโลกนั้น ความมั่นคงทางสังคมหมายถึง ความมั่นคงทางวัตถุ ส่วนทางธรรมนั้น หมายถึง ความที่จิตมีความมั่นคง ทั้งสองประการมีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากความลำบาก ความทุกข์ และแสวงหาความปลอดภัย ให้ออกจากความกลัวและการปลอดภัยจากความขัดสนขาดแคลนทั้งส่วนตนและสังคม

๖.๖.๒ ด้านปัญหาสังคมไทยตามหลักการการละเมิดศีล ๕ ทั้ง ๕ ด้าน

๑. ด้านปัญหาอาชญากรรม
๒. ด้านปัญหาการคอร์รัปชัน
๓. ด้านปัญหาด้านครอบครัว
๔. ด้านปัญหาการด้านวจีทุจริต
๕. ด้านปัญหายาเสพติด

๖.๖.๓ ด้านปัญหาสังคมไทยตามหลักความมั่นคงของสังคมไทย ๕ ด้านประกอบด้วย

๑. ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ
๒. ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ
๓. ความไม่มั่นคงทางสังคม
๔. ความไม่มั่นคงทางการเมืองการ
๕. ความไม่มั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๖.๖.๔ ด้านการส่งเสริมความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน ตามความหมายของหลักศีล ๕ และเบญจธรรม ๕ ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้:

๑. ทำให้มีความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิตโดยหลักธรรมคือเมตตากรุณา
๒. ทำให้มีความมั่นคงด้านทรัพย์สินโดยหลักธรรมคือสัมมาอาชีพะ

๓. ทำให้มีความมั่นคงด้านครอบครัวโดยหลักธรรม คือ กามสังวร ฆราวาสธรรม พรหมวิหาร ๔ สมชีวิตรม ๔ และสาราณียธรรม ๖
๔. ทำให้มีความมั่นคงด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยหลักธรรมคือ สัจจธรรม ความจริง ความสัตย์
๕. ทำให้มีความมั่นคงด้านการมีสติไม่ประมาท โดยหลักธรรม คือ อัปมาทธรรม ได้แก่ สติสัมปชัญญะ
๖. ทำให้มีความมั่นคงของสังคมไทยปัจจุบัน โดยหลักธรรมที่คุ้มครองป้องกัน ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม ทั้ง ๕ ประการ สร้างส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในสังคมไทยปัจจุบันได้

๖.๖.๕ ความมั่นคงของสังคมไทยตามหลักความมั่นคงแห่งชาติ ๕ ด้านดังนี้

๑. ความมั่นคงทางสุขภาพ
๒. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
๓. ความมั่นคงทางสังคม
๔. ความมั่นคงทางการเมืองการ
๕. ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๖.๖.๖ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดความมั่นคงตามหลักพุทธธรรมและหลักความมั่นคงแห่งชาติ ทั้ง ๒ ประการ ลงในมิติที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งสมกันตรงกันได้ทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้

๑. การส่งเสริมความมั่นคงด้านความปลอดภัยในชีวิต สังเคราะห์ลงในความมั่นคงทางสุขภาพอนามัย

ความมั่นคงด้านความปลอดภัย หมายถึง การใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ด้านจิตใจสำนึก ด้านศีลธรรมและสุขภาพอนามัยให้ครอบครัว ได้อบรม ชัดเจน ในเบื้องต้นและครูบาอาจารย์ช่วยแนะนำควรปลูกฝังศีลธรรมในครอบครัวได้รู้จักระมัดระวังตัว ไม่ประมาทในทุกด้านทั้งส่งเสริมการดูแลตัวเอง การป้องกันตัวเอง ป้องกันทรัพย์สินไม่ประมาทในการใช้ชีวิตการอบรมปลูกฝังและสั่งสอนเยาวชนอย่างจริงจังและผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ต้องเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ความมั่นใจของตัวเองว่าควรหรือไม่ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันด้านสุขภาพ ด้านความมีศีลธรรม, สิ่งแวดล้อมและ ไม่ควรเดินที่เปลี่ยว หรืออันตราย

ความมั่นคงปลอดภัยด้านชีวิตแยกออกเป็น ๒ ส่วนคือความมั่นคงทางด้านร่างกาย ๑ ด้านจิตสภาพ ๑ ในด้านกายภาพ สังคมที่อยู่อาศัยหลักคิดในเบื้องต้นคือการพัฒนาสังคมให้มีสัปปายะอย่างน้อย ๔ ใน ๗ อย่างเช่นเรื่องที่อยู่อาศัย ปฏิรูปเทศสำคัญ ความปลอดภัยในกรุงเทพมหานครมี ๓ อย่างคือ สะอาด สวยงาม สงบเมตตาค้าจุนโลก จะกัซจัตอาชญากรรมทางที่เกิดจากความยากจน

การเสพยาเสพติด การเสียทรัพย์จากการพนัน การส่งเสริมความมั่นคง ด้านความปลอดภัยในชีวิต ต้องมีมาตรฐานในมงคล ๓๘ ก็เรื่องการไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต ส่วนภาครัฐและเอกชนก็ช่วยทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตมีปัจจัย ๒ อย่างคือ ๑) ทรัพย์สิน ๒) ดูแลความปลอดภัยบ้านเมืองโดยอาศัยหลักด้าน จิตใจ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนให้มีสมาธิมีจิตใจ อีกหลักการหนึ่งคือ โภคผล ๓ आयโกศล อุปายโกศล อุกายโกศล คือ เกิดมาให้ศึกษาเรียนรู้ว่า สิ่งใดดีก็ทำไป สิ่งใดไม่ดี เสื่อม ก็หลีกเลี่ยง ลดละชีวิตจะมั่นคง ปลอดภัยศีลข้อ ๑ - ข้อ ๔ เป็นการละเมิดชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้อื่นทั้งสิ้น ยกเว้นศีลข้อ ๕ เป็นการละเมิดตัวเอง มนุษย์ที่มีสติจะไม่ละเมิดตนเอง

๒. การส่งเสริมความมั่นคงด้านทรัพย์สิน **สังเคราะห์ลงในความมั่นคงทางเศรษฐกิจ** ความมั่นคงด้านทรัพย์สิน หมายถึงการไม่ลักสิ่งของไม่โกงกันไม่ใช่เล่นเพทุบายประพฤติกุศลธรรมมีการโกงเป็นต้น ในสิ่งของที่มีเจ้าของและ ก็ต้องประพฤติตามเบญจธรรมข้อ ๒ คือมีอาชีพสุจริตและมีการสันโดษการดำเนินชีวิตตามมีตามเป็นตามได้ เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียง โภควิภาค ๔ โภคอาทิยะ ๕ ทรัพย์สินมี ๒ อย่างปลอดภัย ด้านถูกฉกชิงปล้นจี้เอารัดเอาเปรียบ ดูตระกูลที่มั่งคั่งจะตั้งอยู่ได้เพราะอย่าอวดมั่งมี

หลักธรรม เรื่องอบายมุข ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ และสันโดษ มาเสริมเพื่อให้งานหากทรัพย์และการใช้ทรัพย์เป็นไปอย่างปลอดภัยมั่นคง มีความเสี่ยงน้อย การทำตามหลักธรรมเหล่านี้ จะทำให้เรารู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักใช้ และรู้จักคบเพื่อน ซึ่งจะทำให้มีฐานะมั่นคง เกิดความมั่นคงด้านทรัพย์ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ใช้หลักสันโดษ ๓ และพอเพียงการบริหารจัดการการเงินโดยทรัพย์การที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างวินัยในการออมเงินทรัพย์สินมี ๒ แบบ ทรัพย์ภายนอกกับทรัพย์ภายใน ภายในคืออริยทรัพย์ หมายถึงสติปัญญา

เมื่อขาดสติความรอบรอบการตัดสินใจที่มีสติให้รู้จักความพอเพียง โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้ ต้องรู้จักประกอบสัมมาอาชีพ และรู้จักจัดการทรัพย์สินที่หามาได้ส่งเสริมให้เขารู้จักประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินที่มี และพยายามให้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมด้านการใช้ชีวิตประจำวันในด้านการเงินอย่างมีสติพอเพียง, ประหยัดรู้จักอดออมอย่าให้คนมาขโมยความคิด สิทธิปัญญาของตนได้ควรณรงค์ ให้คนรู้จักออมการใช้ชีวิตอย่างมีสติมั่นคง มีความสุขุมรอบคอบอยู่อย่างมีเหตุผล คิดว่าสิ่งใดเราควรใช้จ่าย และไม่ใช้จ่ายจำเป็นและไม่จำเป็น

๓. การส่งเสริมความมั่นคงด้านครอบครัว **สังเคราะห์ลงในความมั่นคงทางสังคม** ความมั่นคง

ด้านครอบครัว หมายถึง ส่งเสริมความรัก ความโอบอ้อมอารี มีศีลธรรมให้มีความรักเอาใจใส่ดูแลกัน ให้ความรู้และอบรม ในการดำเนินชีวิตอย่างไร ให้มีคุณค่าแต่ละคนในครอบครัวจะต้องรู้จักหน้าที่ของตน ในครอบครัวพยายามดึงและโน้มน้าว ให้เข้าในศีลธรรม ให้มากที่สุด และเข้าใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจส่งเสริมให้ คนในครอบครัวรู้ถึงเหตุการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน ดูแลรับผิดชอบทุกชีวิตในครอบครัวอย่างเคร่งครัด ควรมีการเสียสละ และควรมีการรู้ใจเขา ใจเราการ

ฟังพา อาศัยกันความมีศีลธรรมในครอบครัว ต้องรักใคร่สามัคคี ประองดอง รับฟังความคิดเห็นของคนในครอบครัว ๓ หลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนาคน ๑ คนมี ๕ ฐานะสังคมาสอนเรื่องทศ ๖ พรหมวิหาร ๔ เรื่องเมตตา ข้อเดียวเข้าหลักสาราณียธรรมเกิดเมื่อสามภรรยาต้องรักใคร่ประองดองกันขยันทำงานขยันเอาอกเอาใจกันกันมือที่สามที่รู้ว่า ใครชอบอะไรเกลียดอะไรไม่ประพடுத்தสิ่งที่เกลียดประพடுத்தสิ่งที่ชอบ ขยันทำการงานจะทำให้ชีวิตมั่นคง งดเว้นจากการละเมิดศีลข้อ ๓ หลักฆราวาสธรรมในการครองเรือน คนมีศีล ๕ ไม่ ผิดประเวณี และไม่มีปัญหาครอบครัวสำรวมในกามคือ กามสังวรปฏิบัติตามหลักทศ ๖ โดยเฉพาะทศเบื้องต้น คือมารดาบิดา และทศเบื้องหลังคือ บุตรภรรยาหรือสามี อันได้แก่ การทำหน้าที่ต่อคนในครอบครัว ปฏิบัติชอบเหมาะสมต่อบุคคลในครอบครัว

๔. การส่งเสริมความมั่นคงด้านความซื่อสัตย์สุจริต สังเคราะห์ลงในความมั่นคงทางการเมือง

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความสุจริตในสังคมต้องไม่เบียดเบียนบุคคลสำคัญที่ทำงาน ให้รางวัลแก่ผู้ทำดีซื่อสัตย์ลงโทษผู้ลักทรัพย์ฉ้อโกง ส่วนคนที่ทำความดีก็สมควรได้รับรางวัลให้การยกย่องให้สังคมรับรู้ ความซื่อสัตย์สุจริตในเยาวชนตั้งแต่ยังเล็ก ๆ เห็นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อชี้ให้เห็นโทษของสังคมที่ขาดความซื่อสัตย์สุจริตซื่อสัตย์สุจริตเศรษฐกิจพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมีว่าจะไม่ทำให้เกิดความโลภปัญหาที่เกิดจากความซื่อสัตย์สุจริตหลักฆราวาสธรรม คือเป็นคนซื่อสัตย์ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ก็ควรทำกฎหมายให้ศักดิ์สิทธิ์ การสร้างอาชีพที่ชอบธรรมจะทำให้คนอยู่ดีกินดี

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนาการมีส่วนร่วมในชุมชน สังคม โดยเริ่มจากการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง ชี้ให้เห็น คุณ โทษที่จะได้รับ หากละเมิดจะถูกกฎหมายควบคุมพฤติกรรมชี้ถึงความเดือนร้อน การเอาเปรียบต่อสังคมส่วนรวม ให้มีศีล ๕ และการรักษาศีล ส่งเสริมด้านการเข้าใจเรื่องคุณธรรม ชี้ให้เห็นการมาซื่อสัตย์ สุจริต และโทษของการไม่ซื่อสัตย์ สังคมส่วนใหญ่ คนในสังคมก็มีความซื่อสัตย์ สุจริต และต้องคุณที่น่าเชื่อถือ ปลูกฝังจิตใจ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีจิตสำนึก การรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัย

๕. ส่งเสริมความมั่นคงด้านการมีสติไม่ประมาท สังเคราะห์ลงในความมั่นคงในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ด้านสุขอนามัย หมายถึงการมีจิตสำนึกการรับผิดชอบ เรื่องความปลอดภัย การช่างสังเกตให้เตรียมตัว รู้ตัว มีจิตตั้งมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การรณรงค์ให้คนรักษาศีลข้อ ๕ และมั่นฝึกสติ เจริญปัญญาการใช้สติให้มีสติให้ทันเหตุการณ์ด้านสังคมปัจจุบัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา สังคมส่วนใหญ่ คนในสังคมก็มีความซื่อสัตย์ สุจริต ควรส่งเสริมคนดี และต้องให้คนไม่ดีมีอำนาจในสังคม และพิจารณาความน่าเชื่อถือ ฝึกให้ตัวเองเป็นคนช่างสังเกต หูไว ตาไว การมีจิตสำนึก ในการรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยโดยใช้ศีล ๕ เป็นเกราะป้องกัน

หลักของสังคมต้องสร้างจิตสำนึกในทศ ๖ เรื่องสิทธิและหน้าที่ให้ได้ค่อย ๆ สอนให้ไม่ประมาทป้องกันที่เป็นรูปประธรรมใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานทำให้คนมีสติสัมปชัญญะมั่นคงองค์กร ส่วนงานต้องหากลวิธีฝึกสติสร้างวัฒนธรรมขึ้น เมื่อปีกตัวปฏิบัติได้ต้องภาวนาอานาปานสติต้องมีสติควบคุมต้องใช้ชีวิต แบบพอเพียงไม่ปรากฏในกระแส ความทรงสวายต้องอยู่แบบพอเพียงไม่เกิดหนี้สิน ต้องมีสติในปัจจุบัน ต้องใช้ศีล ๕ ถ้าคนมุ่งรักษาศีล ความไม่ประมาท สุราเมรัย เป็นคำสำคัญปมาทัญฐานา คือฐานเบื้องต้น จากความประมาท เราประมาท เราไม่รู้ ไม่ แสดงความไม่ประมาทสังคมต้องมีสติควบคุมต้องใช้ชีวิตแบบพอเพียงการคุมสติ ชี้ให้เห็นผลเสียจากตัวอย่างมากมายของคนที่ขาดสติแล้วทำให้ชีวิตย่ำแย่ลงไปมากหลังจากที่ตัดสิ้นใจผิดพลาด

๖. สิ่งที่สังคมไทยในปัจจุบันต้องการมากที่สุด ความมั่นคงทางกายและจิต ย่อมาจากฐานจากความมั่นคงทางวัตถุและความมั่นคงทางจิต สิ่งเป็นสิ่งเป็นยอดปรารถนาของสังคมไทยปัจจุบัน

สังคมไทยในปัจจุบันต้องการ หมายถึง สังคมต้องการสติสัมปชัญญะ เพราะเป็นสิ่งสำคัญกว่าคุณธรรมใด ๆ เพราะการยึดติดกับทรัพย์ชื่อเสียงเกียรติยศทำให้ต้องดิ้นรนชวนขายบางครั้ง ถึงกับทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายผิดศีลธรรมเพียง เพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ต้องการสังคมไทยขาดเรื่องสติมากที่สุด สังคมไทยขาดสติเพราะ ไม่รู้ใช้ชีวิต ไม่รู้รู้จักหา ชีวิตจะมั่นคง ปลอดภัย อยู่ได้ ก็ด้วยการใช้ชีวิตพอเพียง แต่จะต้องรู้จักพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ความมีเหตุมีผล ความมีสิทธิและหน้าที่ให้เท่าเทียมกันและการแก้ปัญหา การเป็นจิตอาสา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น จะไม่นำมาสู่การขาดระเบียบวินัยทางสังคม ดังนั้น ความซื่อสัตย์สุจริตจึงต้องมีมากที่สุด เพราะปัญหาการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันมากในปัจจุบัน ในเมื่อสังคมมีความอดทนและ ความเพียรน้อยรวมถึงขาดความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิตจึงมีไม่ได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกั. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

(๑) หนังสือ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. พ.ร.บ. ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖.

กองนโยบายและแผนงานสำนักผังเมือง, รายงานสถิติเกี่ยวกับสถานีดับเพลิงและสถานีตำรวจนครบาลทั้ง ๘๘ สถานี ในกรุงเทพมหานคร ช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙, กรุงเทพมหานคร ๒๕๖๐.

กลุ่มงานวิจัยกองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ. สำนักยุทธศาสตร์และประเมิน กรุงเทพมหานคร. รายงานสถิติกรุงเทพมหานครปี ๒๕๕๗, ๒๕๕๗.

โกศล วงศ์สุวรรณค์ และสถิต วงศ์สุวรรณค์. ปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๓.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ซัสเมซสมิเดี่ย, ๒๕๔๖.

จรัญ พรหมอยู่. การศึกษาปัญหาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์จำกัด, ๒๕๔๘.

จารุภัทร เรื่องสุวรรณ. สัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อดสำเนา, ๒๕๔๖.

จิรากรณ์ คชเสนี รศ.ดร. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคัมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____ **สังคัมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ. **สังคัมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ชินโอสถ หัตถ์บำเรอ นายแพทย์. **หัวใจพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ธรรมะของเครือข่ายศิษย์ไทย, ๒๕๓๐.

ณรงค์ เส็งประชา. **มนุษย์กับสังคัม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๓๘.

ณัจฉลดา พิชาติบัญชาการ ผศ. **ปัญหาสังคัม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.

ดำรง ฐานดี. **มานุษยวิทยาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. **สังคัมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนส์ไตร์จำกัด, ๒๕๓๕.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๑.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ รัต.ดร.. **วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคัมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

นียบพรรณ วรรณศิริ. **มานุษยวิทยาสังคัมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ประจวบ ไชยสาส์น. **กระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงแห่งชาติ**. ฉบับที่ระลึกครบรอบ ปีที่ ๕๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๑.

ประสาธน์ หลักศิลา. **ปัญหาสังคัม**. กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๘.

ปรีชา ช่างขวัญเย็น. **ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : คณะวิชาอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ปิ่น มุกกัณฑ์. พอ. **พุทธศาสตร์ภาค ๑**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **จิตวิทยาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เท็กซ์ แอนด์เจอร์นัลส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

พระคุณฐิติ เมธังกูโร และคณะ. **การพัฒนาสังคัมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ.๘ ราชบัณฑิต. **การเรียนรู้พระพุทธพจน์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

- _____ .พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). โลกทัศน์ของชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐโณ). คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์
โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านศีล ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก
จำกัด, ๒๕๓๙.
- _____ .เชิงกรรมรู้กรรมแก้กรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๔๗.
- _____ .ความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- _____ .พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). เสริมสร้างสุขสันต์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปดสิบเจ็ด (๒๕๔๕)
จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตฺโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ผลิตภัณ, ๒๕๕๙.
- _____ . ธรรมบุญชีวิต ฉบับพากย์ ๒ ภาษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- _____ . พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมฺมธโร). สากลศาสนา ภาค ๑-๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๐๕.
- พระพุทธโฆษาจารย์. วิสุทธิมรรคแปล เล่มที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย .๒๕๔๘.
- _____ .สมันตปาฐาทิกา ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๒๒.
- พระไพศาล วิสาโล. พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้ม และทางออกจากวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร
: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๒.

พระภิกษุปาสาทิโก (พระเทพโมลี วัดราชบพิธ). **แนวบรรยายอนาคาเรียนวินัย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๙.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี). **ศีล ๕ รักษาโลก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๗.

พระราชภาวนาวิสุทธิ (ธมฺมชโย). **ชีวิตออกแบบได้**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพระธรรมกาย, ๒๕๕๐.

พระราชวรมนี (ประยูรช ปรยุตโต). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๐.

พระราชสีมาภรณ์. **พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระวิศาล วิศาล. **พุทธศาสนาในอนาคต : แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๖.

พระศาสนาโสภณ(พิจิตร ฐิตาณโณ). **พระธรรมเทศนากัณฑ์สำคัญในวโรกาสพิเศษ ๑๐ กัณฑ์ และ ปาฐกถาธรรม-อุบายแก่ทุกข์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก. **ชนะใคร ไม่เท่าชนะใจตน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, ๒๕๕๑.

_____ **วัคชินธรรมะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมาयाโคตรมี, ๒๕๕๔.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พิชัย ผกาทอง. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พิศวง ธรรมพันทา. **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์จำกัด, ๒๕๒๓.

พุทธทาสภิกขุ. **ฟ้าสาบทางประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หนังสือธรรมบูชา, ๒๕๒๘.

_____ **ทานศีลภาวนา**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๓.

_____ **ธัมมิกสังคมนิยม**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนวุฒิธรรม, มปป.

_____ **บรมธรรม**. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๕.

_____ **คู่มือมนุษย์**. ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๕.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. **รายงานผลการดำเนินงาน ๙ เดือน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๐.

มงคลที่ปณีแปล เล่ม ๒ ข้อ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

มิลินทปัญหา, ฉบับแปล ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๖.

_____ .พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗), ๒๕๒๔.

ศรียุช ลาภใหญ่ ดร. สงเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย ปี ๒๕๕๙. “กลยุทธ์การโฆษณาบนสื่อออนไลน์”, คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

สนธิ สมักรการ. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

สนธยา พลศรี .หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมจิต ชิวปรีชา. วาทวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สมพร สุขเกษม ดร. ความจริงของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน). ศิลในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

_____ .มนุษย์ธรรม. กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์, ๒๕๓๓.

_____ .วิธีสร้างบุญบารมี. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์แสวง จำกัด, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. ธรรมานุกรม.กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช. พระโอวาทธรรมบรรยาย เล่ม ๑.กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์. อาจารย์และมารยาทอันควร. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๖๐.

สมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. สารานุกรมพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ .นวโกวาท.พิมพ์ครั้งที่ ๗๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต). โลกर्मเย็นได้ด้วยศีล. กรุงเทพมหานคร : พรชัยการพิมพ์, ๒๕๕๗.

_____ . ศีลธรรมดีชีวีมีสุข. กรุงเทพมหานคร : พรชัยการพิมพ์, ๒๕๕๗.

_____ .สร้างสรรค์ชาติด้วยความสามัคคีปรองดอง. กรุงเทพมหานคร : พรชัยการพิมพ์, ๒๕๕๗.

สังคีต พิริยะรังสรรค์ และคณะ. **คอร์ปชั่น : ข้าราชการ นักการเมือง และนักธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

สิริ ศุภผล ดร. **ความมั่นคงของมนุษย์**. ขอนแก่น : มิคก๊อปปีเซ็นเตอร์, ๒๕๕๘.

สุเชาว์ นพอล ชุม รศ.. **พุทธปรัชญาในพระสูตรตันตปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.

สุนน ออมวิวัฒน์ ศาสตราจารย์. **หลักสูตรวิชาการการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**. โครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

สุเมธ ตันติเวชกุล ดร.. **เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่**. ใน ๗๒ พรรษาภูมิพลมหาราชา. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

_____ **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๒.

_____ **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๖.

สุวิทย์ รุ่งวิสัย **สังคมไทย ปัญหาที่ต้องแก้ไข**. เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๓.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. **หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๖๐.

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๖**. สำนักวิจัยและวิชาการ, (อัดสำเนา).

วิชัย โสสุวรรณจินดา. **กฎหมายประกันสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, ๒๕๓๓.

อมร จันทรสมบูรณ์. **กฎหมายและความเป็นธรรมในสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๗.

อภิรมย์ สีตาคำ และคณะ. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อำพล สิงห์โกวินทร์, **บทความการประกันสังคมในประเทศไทย**, (กองวิชาการและแผนงาน), มปป.

(๒) บทความ

เกริกศักดิ์ กรองศิลป์. “วิเคราะห์เรื่องคอร์ปชั่นในระบบข้าราชการไทย”. **สังคมศาสตร์**. ๑, ๙ (มิถุนายน-สิงหาคม ๒๕๑๔).

ชูชีพ ชนบท. “เลือกคู่อย่างไรให้รอดยุคมิลเลนเนียม”. **นิตยสารคู่สร้างคู่สม**. ฉบับที่ ๓๖๑ (มกราคม ๒๕๔๓) ๘๒.

พระไพศาล.”พระไพศาล” ชู “ปฏิบัติการณ์ความดี ๔.๐ อัฟเกรตมนุษย์”, ชาวบ้านเมือง, ฉบับวันศุกร์
ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

สนธยา บุญยภุชิต.“เล่าสู่กันฟัง เรื่องความมั่นคงด้านรายได้”.นิตยสารการประชาสงเคราะห์. ๒๕๔๕.

(๓) วิทยานิพนธ์

จำเนียร รักษาภักดี.“จริยธรรมของคู่สมรสตามหลักพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

บุญประคอง ภาณูรัตน์.“ปัจจัยผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส:ศึกษากกรณีสตรีที่สมรสแล้ว
ภาครัฐบาลรัฐวิสาหกิจและเอกชน”. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

พระครูวิจิตรธรรมานุกรักษ์. “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการใน
เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๒”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูสุขุมสังฆการ (วรเมธ โปธิสาโร/ศรีวัง). “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชน
ศึกษากกรณีพระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนดีโก)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระครูสุวรรณธรรมาภรณ์.“การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน
วิถุรชาดก. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระชัยณรงค์ วิถีโต (รองมะรุต).“การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย,๒๕๕๕.

พระปัญญารัตนนาค. “การศึกษาวิเคราะห์หลักประกันทางสังคมตามหลักพุทธธรรม”. สารนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๖๐.

พระมหาบุญเพียร ปุณญวิริโย. “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนว
พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระวิมาน คมภีรปญโญ (ตริกมล).“การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

มานิตา สุขสำราญ. “การศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติภายในครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ราชันย์ ชินายศ พันตำรวจตรี. “ปัญหาเด็กและสตรีถูกล่วงละเมิดทางเพศจากบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

วงศกร เพิ่มพล, “ศีล ๕ มิติ อารยธรรมสากล”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วรรณิ ดวงดีทวีรัตน์. “การปรับตัวของตัวของครอบครัวในชุมชนชนบทในสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

สุนทรี สุริยะรังสี. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกามีได้รับเอตทัคคะ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สุพรรณษา ประสงค์สุข. “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

สุวรรณ สุวรรณเวโซ. “การทุจริตและประพฤตินิชอบในวงราชการตำรวจ”. **เอกสารวิจัยส่วนบุคคล**. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๕.

เสาวภาคย์ เพิ่มวัฒนธรรมกุล. “การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กหญิงอาชีพพิเศษในสังคมไทยตามแนวทางของพุทธจริยศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

อมร อำไพรุ่งเรือง. “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการจากลวงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อุปลัมภ์ อินทามาระ. “นโยบายเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) : ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ”
สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม,
๒๕๔๐.

เอมิกา เหมมินทร์. “พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคม
ออนไลน์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

จารุภัทร เรืองสุวรรณ. สัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ๒๕๔๖. (อัดสำเนา).

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของ
มนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๖. สำนักวิจัยและวิชาการ, (อัดสำเนา).

เอกสารเผยแพร่สำหรับผู้ปฏิบัติงานป้องกันยาเสพติดและผู้ต้องการศึกษาหาความรู้ทั่วไป, “ตอบ
ปัญหาเสพติด”.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “ความมั่นคงของคนไทยอยู่ที่ไหน”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <http://www.kriengsak.com/node/915> [๒๔ มกราคม ๒๕๖๑].

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ. “เศรษฐกิจพอเพียง”. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://www.eto.ku.ac.th/s-e/mean-th.html> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

สถิติประชากรเขตบางกอกใหญ่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bangkok.go.th/bangkokyai/sitemap> [๒๙ มกราคม ๒๕๖๑].

สุภัทรา เอื้อวงศ์ พลเรือตรีหญิง ดร.และคณะ. “โครงการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อม
ล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่
๒๕๕๔”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.siam.edu/siamedu_liberalarts/images/research/r3.pdf [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

Green, Arnold W.. **Sociology**. New York : McGraw-Hill Book Company, 1972.

Kannan.K.P..**Social security ,Poverty Reduction and Development : Argument for Enlarging the concept of Social security in a Globalization**. Geneva: ILO, Extension of Social security ESS-Paper, 2004.

Jutting J. Social security systems in low income countries :concepts, constraints and the need for cooperation. **International social security Review**, 2000, 53 (4).

Olsen. Marvin E.. **The Process of Social Organization**. New Delhi : Oxford & IBH, 1968.

Oxford advanced Learner's dictionary. Walton street : Oxford University Press, 1989.

The American Heritage(R). **Talking Dictionary for Windows 95 version 4**. September 20, 1995.

Zanden. James. W Vander.**Sociology The Core**.2nded. New York : McGraw-Hill, 1990.